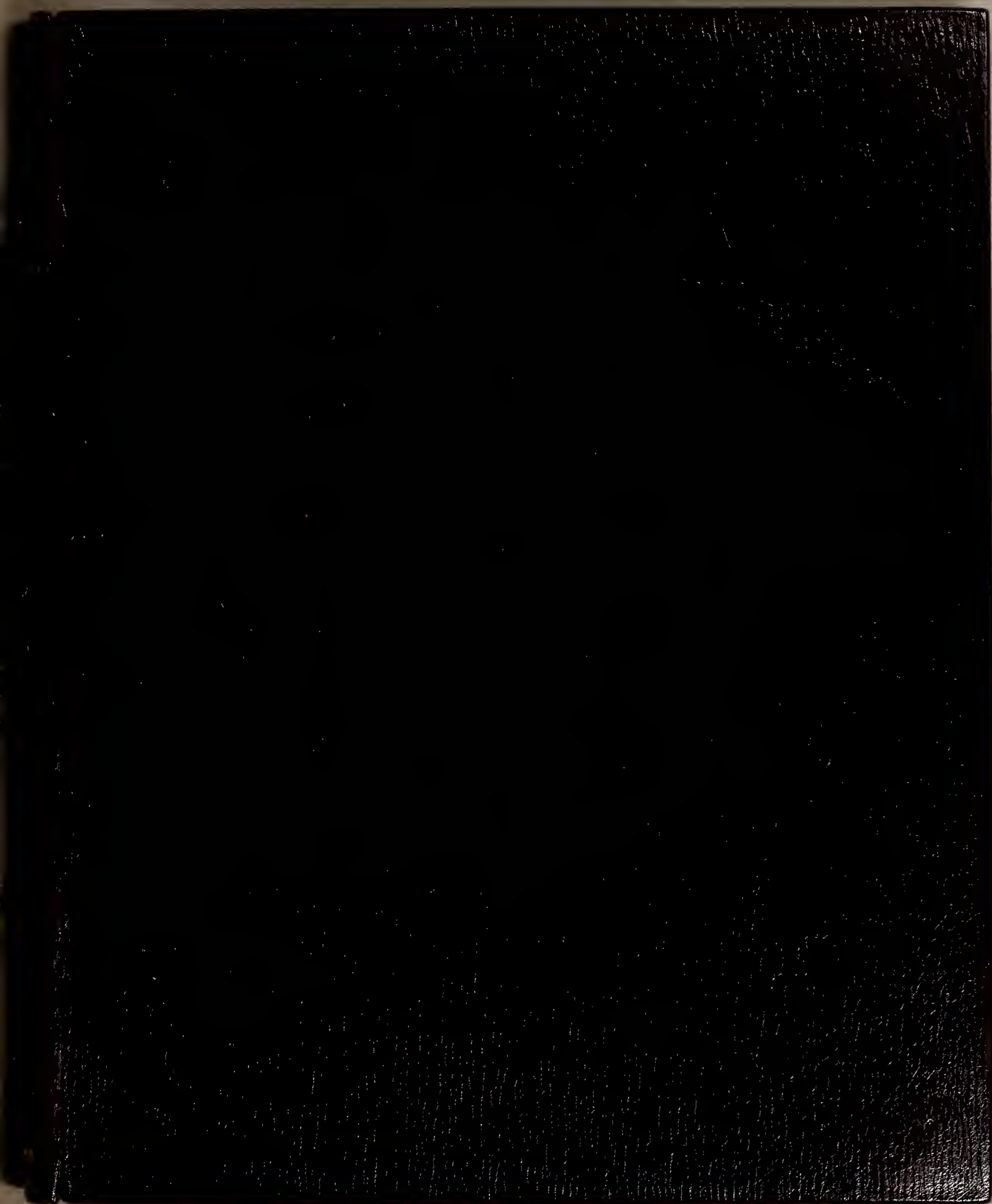

GAUDEO

Nicholas Garry.

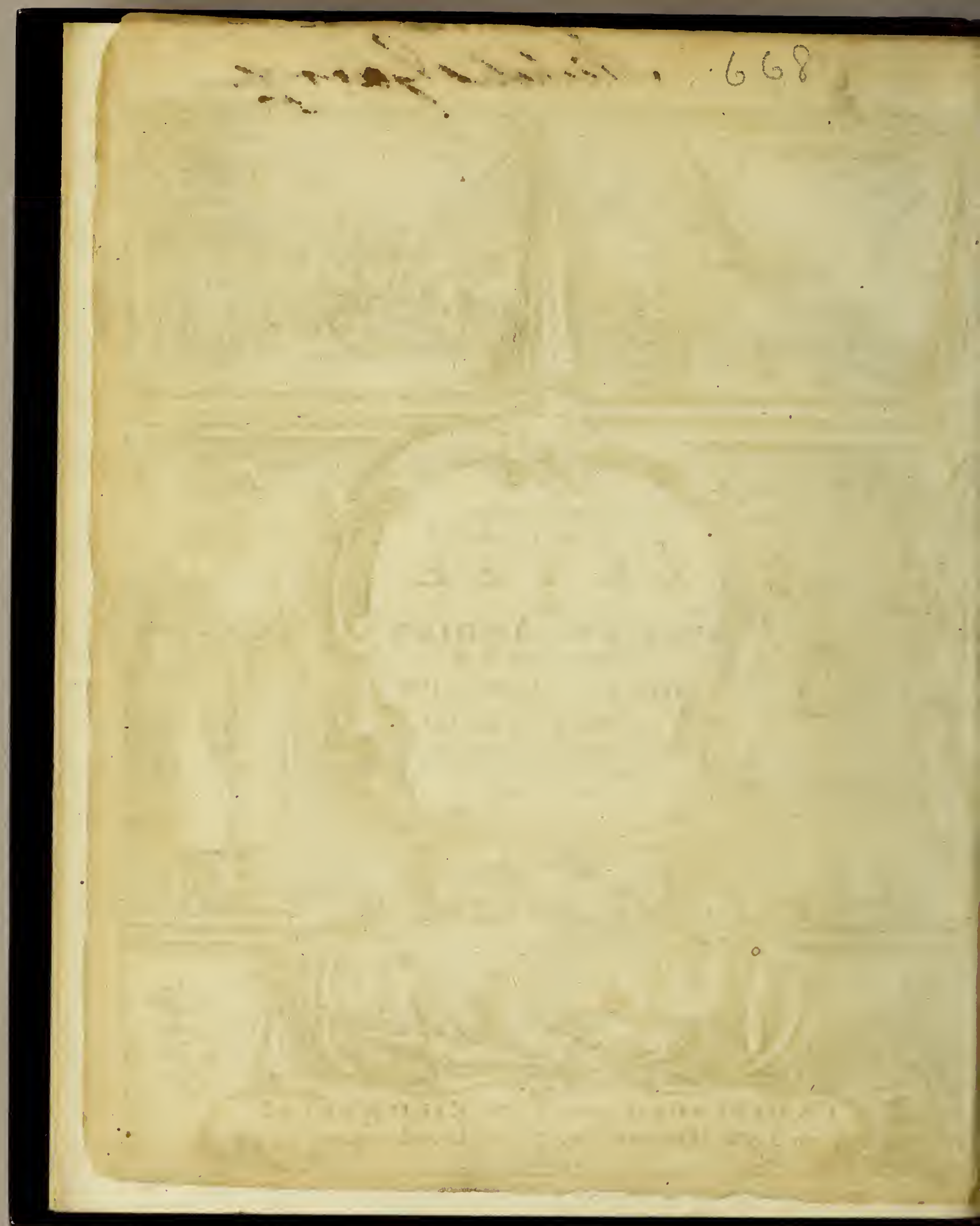

De
Gedenkwaardige
ZEE en LANDT
REYSE
deur
PARSEN en INDIEN
gedaan van den E.H.
IOHAN ALBRECHT
van MANDELSLO
Uit het Hoogh in't Nederduits vertaalt, en met schoone koopere platen verciert.

t'AMSTERDAM, voor IAN RIEUWERTSZ
en IAN HENDRICKSZ, Boek-verkoopers
1658.

668

Beschryvingh van de gedenkwaerdige Zee- en Landt-
REYZE,
Deur
PERSIEN naar OOST-INDIEN,
Gedaan van den wel-Ed.
JOHAN ALBRECHT van MANDELSLO.
Door
M. ADAM OLEARIUS,
Auteur van de Persiaansche Reyze, uyt des zelfs dagelijksche Aanteekeningen t'zamen gestelt.

Uyt het Hoog- in 't Nederduyts vertaalt/ en met schone kopere Platen verciert.

t'AMSTERDAM,
By JAN HENDRIKSZ. en JAN RIEUWERTSZ. Boekverkoopers. In 't Jaar 1658.

Aan den
LEZER.

'Eerſten Auteur van deze *Ooſt-Indiſche Zee en Landt-Reys*, is den wel-Ed. *Iohan Albrecht van Mandelſlo*, die voor opper-Stalmeeſter met de Gezanten uyt *Holſteyn*, in de maand October, Anno 1635, naar *Perſien* tot in de Koninklijke Hooftſtadt *Iſpahan* gereyſt is. 't Gene den zelven *Mandelſlo* met de gantſche Gezantſchap op deze *Perſiaanſche Reyze* bejegende, met de beſchryving der Landen, Steden, Volkeren, Beeſten, Vruchten, &c. is door den wel-ervaren *M. Adam Olearius*, Raadt en Secretarius der zelve Gezanten, geleerdelijk en wijdluftig in de Hoogduytſche Spraak beſchreven, daar na in 't Nederduytſch vertaalt, en in deze Talen wel tot zes-maal gedrukt, gelijk mede onlangs tot *Parijs* in de Franſche Spraak. De Gezanten hun beſtelling verricht hebbende, en uyt *Iſpahan* weder naar *Holſteyn* vertrekkende, is onzen *Mandelſlo* aldaar gebleven, in meyninge om naar *Ieruſalem* te reyzen; doch zulks hem ontraden zijnde, leyde zijn Reys naar *Indien* aan; hebbende brieven van den Vorſt van *Holſteyn* by zich, waar by hem toegeſtaan wierd, dat hy zich (als het hem luſte) van de Gezanten mocht afſcheyden, om naar zijn welgevallen elders heen te reyzen. Achter de genoemde *Perſiaanſche Reys*, vindt men een Zendtbrief van dezen *Mandelſlo* aan *M. Adam Olearius*, geſchreven op 't Eylandt *Madagaſcar*, den 12 Iuly Anno 1639. in de welke zijn Reys, van *Iſpahan* tot daar toe, in 't kort verhaalt wort. Maar uyt zijn dagelijkſche aanteykeningen, zijnde een Boek van vorm als dit, doch wel drie vingeren dik, en zeer dicht en kleyn geſchreven, is dit tegenwoordig Reys-boek te zamen geſtelt, door den meer-genoemden *M. Adam Olearius*, als zijnde den tweeden Auteur, door *Mandelſlo* hier toe verzocht, gelijk in zijne dagelijkſche aanteykeningen gevonden wort, namentlijk: *Dat by aldien hy* Mandelſlo *op de Reys quame te blyven, en deze Schriften aan zyne Vrienden mochten behandigt worden, zy de zelve aan* Olearius *zouden ter handen ſtellen, om door hem in bequame orden, door den Druk, in 't licht te komen, alzo de tyt, op zyn Reys, niet toegelaten had, om alles ordentelyk, en na behooren, te ſtellen.* Dit ſchreef hy, te *Suratta*, in de maant December, Anno 1638, als hy gereedt was om met d'Engelſche Schepen wederom te varen. t'Huys gekomen zijnde, en met *M. Olearius* van 't uytgeven dezer Reyze ſprekende, werde goet gevonden,

dat

dat *Mandelslo* zijne aanteekeningen eerst noch eens zelfs zou overzien. Maar niet lang na dezen, wierd hy verzocht om zich in des *Konings van Vrankryks* dienst te begeven, alwaar hy onder den Ed. Manhaften Rijks-Marschalk, *Iosias Rantzow*, de waerdigheyt van Ritmeester verkreeg; doch is weynig tijts daar na, tot *Parijs*, aan de Kinder-pokjes overleden. Na zijn doot heeft zijn Ed. Zuster, *M. Olearius* aangeport, om deze Reys in goede orden te doen drukken, waar toe zy (om 't werk te bevorderen en na den eysch uyt te voeren) eenige hondert rijxdaalders heeft verschooten. Hy heeft dit werk dan niet alleen in goede orden gebracht; maar 't zelve ook met aanteykeningen uyt verscheyde vermaarde Schryvers verrijkt en bevestigt, alzo men alle wonderlijke en vreemde zaken nooyt te veel met geleerde en geloofwaardige getuygenissen kan bekrachtigen. Dat *Mandelslo* ook dapper gevreest heeft, met leugenen bekladt te worden, blijkt genoeg uyt zijn aanteekeningen, in de welke men verscheydemaal gevonden heeft, *daar wordt gezeyt, &c. men heeft my verhaalt*, ook geeft hy sommige Historien en Beschryvingen dezen tytel, *dingen die ik niet wel gelooven kan.* Deze zijn, dat het gantsch gemeyn te *Macasser* is, dat de Vrouwen, aldaar te gelijk, met haar Kinderen, *Aligaters* of *Krokodillen* zouden baren, gelijk een voornaam en geloofwaerdig Koopman by zijn tijdt van *Macasser* te *Suratta* komende, verklaart heeft, dat hy zulke dikwils gezien had, en dat zodanige Kinderen in groote achting gehouden werden; zeyde ook een Vrouw gekent te hebben, die by een Rivier woonende, den *Krokodil*, die met haar Dochter geboren was, dagelijks, op zeker uur, uyt het water komende, gespijst heeft, die hem dan daar na wederom na 't water begaf. Ook zouden in *Siam*, onder andere Beesten, mede *Wilde Zeugen* gevonden worden, die zonder toedoen van 't Wild manlijk Swijn bevrucht en haar Jongen werpen konden; hoewel hy dit ongelooflijk achte, zo had hy 't zelve van den *Engelschen Præsident* hooren betuygen, dat hy in een Hollants Schip alzulken *Wilde Zeuge* gezien had, die, hoewel zy meer als een half jaar in 't Schip geweest was, en geen wild manlijk Swijn in die tijdt by haar gekomen, evenwel Jongen geworpen had.

Item de *Tygers*, dat grouzame wilde Dieren zijn, en niets verschoonen, zouden in *Oost-Indien*, tusschen een wit en swart mensch onderscheyt maken, en niet licht een wit mensch aangrijpen, en daar van zou een exempel zijn, dat een wit mensch, uyt *Europa*, met een swarte *Indiaan*, in een bosch, neven malkander lagen en sliepen, en dat de Swarte van een *Tyger* is vernielt en opgegeten, en de Witte is gantsch geen leet geschiet. Deze en diergelijke dingen acht hy maar voor beuzelen en fabelen; evenwel zijnder eenige alzulke zaken die logenen schijnen, en in der daat waar zijn; want het schijnt vreemt, dat men zeyt, dat 'er Hoornen in d'aarde zouden wassen; nochtans betuygt *Ian Huygen van Linschoten*, dat op 't Eylandt *Goa* in zeker steen-

achtige

achtige plaats, de Hoornen van Offen, Koeyen, en Bokken, die van de Vleefch-houwers, als niet waardig zijnde, aldaar weg-geworpen worden, wortelen in d'aerde fchieten, van twee en drie fpannen lang, waar van hy eenige zelfs, zeyt uyt d'aerde getrokken te hebben, &c.

Over zulks houden wy dat *Mandelflo* niet onder die gene gereekent zal zijn, daar *Voffius de Idololatria gentium*, *pag.* 184, van gefchreven heeft; *Indorum fcriptores maximam partem mendaces fuerunt*; dat is: *De Befchryvers van* Indien *zijn 't meefte gedeelte logenaars geweeft.* Maar zulke Schryvers konnen haar trooften met 't gene *Strabo* van haar zegt, *lib.* 11. *pag.* 350. *Quod difficulter redarguantur, quæ de longe diffitis narrantur*; dat is: *Men kan die dingen, die van ver-afgelegene en onbekende plaatzen verhaalt worden, fwaarlijk wederleggen.* Onder deze Schryvers zal *M. Paulus Venetus* de laatfte niet zijn, die veel ongelooflijke dingen fchrijft, alleen door qualijk onderrecht te zijn, voornamelijk van *d'Indianen*, die het liegen voor gauwigheyt achten, onder anderen fchrijft hy, *lib.* 3. *cap.* 40. van een zeer grooten Vogel aldus: *Omtrent 't Eylandt* Madagafcar *laat zich op zekere tijden des jaars een Vogel zien*, Roek *genaamt, van een Arents gedaante, van een fchrikkelyke groote; De grootfte veeren in zijn vleugelen zijn yder twaalf treeden lang, en dik na proportie, hy zou zo fterk zijn, dat hy alleen een Olifant, met zyn klauwen, van d'aerde op-vat, en die in de lucht voerende, weder te barften laat neder-vallen, en hem dan met zijn vleefch verzadigt, &c.*

Wat dunkt u, *Lezer*, kan men hedendaags zodanige praatjes van *Ooft-* of *Weft-Indien*, of ander ver-gelegen en onbekende Landen, u wel voor waarheyt aanfmeeren? En evenwel bevint men, dat de logenachtigfte Reys-boeken, by de meefte (wy zeggen niet by de ervarenfte en verftandigfte) het aangenaamfte zijn; inzonderheyt, by aldien zodanige Reyzen alzo geftelt zijn, dat *het de waarheyt zou konnen zijn*, zo zijn zy dubbelt voldaan. Doch alzulke Liefhebbers willen wy niet tot *Amadis de Gaule*, (want die als al te logenachtig, de proef van *waarheyt te konnen zijn*, niet kan uytftaan) maar tot de nieuwe *Franfche Romans* wijzen.

Men zal dezen *Mandelflo* zeer naukeurig bevinden in 't ftellen der Steden en Landen op haar rechte *latitude* of breedte, hebbende daar toe 't gebruyk van 't *Aftrolabium* van *M. Olearius* op de Perfiaanfche Reys geleert, zo dat hy de *Polus* hoogte nemen konde, en over al gebruykte, gelijk dan de zelve in dit Reys-boek meeft overal geftelt zijn.

Alzulke Reyzigers, die met groot gevaar zo verre en vreemde Landen bezoeken, konnen haar Vaderlandt en Lantsluyden vry meerder nut en vermaak mede brengen, dan of zy, uyt *Vrankrijk*, alleen met een nieuwe-fnofze wijde broek t'huys quamen.

Noch vint m'er evenwel die met deze verre Reyzigers fpotten, ja haar beklagen, dat zy zo veel gevaar en ongemak uytftaan, daar zy t'huys konden

gemak-

gemakkelijke en goede dagen genieten; Maar dit zijn veeltijts luyden van kleyne couragie, en die lijkewel de middelen en gelegentheyt wel hebben, om wat te verzoeken, en heerlijke Reyzen te doen: daar men in tegendeel andere vint, die van harten wenſchen, om middelen of gelegentheyt tot zodanige reyzen te mogen bekomen. Doch deze kleynhartige menſchen laten haar weynig gelegen zijn aan de wonder-werken des Werrelts, en wat in de zelve omgaat, ja achten 't lezen of verhalen van zulks moeyelijk te zijn, daarze nochtans tijdts genoeg toe hebben, maar beſteden die in hun wel-luſten.

Tot beſluyt zullen wy hier aan voegen, 't geen den *Kaizer Adrianus* te vooren quam van de *Poeët Florus*, de welke (na dat den *Kaizer* veel Landen in korten tijdt doorreyſt had, en hem in *Britanjen* begevende, meer onder den blauwen Hemel, als onder 't dak te vinden was) deze vaerzen hem toe-zond.

Ego nolo Cæſar eſſe,
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas.

D A T I S:

'k Wou niet gaeren Kaizer zijn,
Om Britanjen door te loopen,
En met kouden rijm bedroopen,
By de Scyten, waar my pijn.

De *Kaizer*, die wel gewoon was met Poëten te lachen en om te gaan, beantwoorde *Florus*, (dat een vochten broeder was) met de volgende vaerzen.

Ego nolo Florus *eſſe,*
Ambulare per tabernas,
Latitare per popinas,
Culices pati rotundos.

D A T I S:

'k Wou niet gaeren *Florus* zijn,
Om zo in de kroeg te loopen,
En te went'len, als verzoopen,
Met de Vliegen in de Wijn.

BESCHRYVING

Van de gedenkwaerdige Landtreyze door Perſien naar Ooſt-Indien,

Gedaan

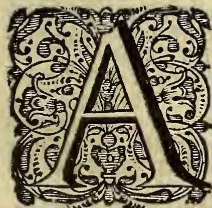
Door den Hoog-Edel: geboren

JOHAN ALBRECHT van MANDELSLO.

HET EERSTE BOEK.

EERSTE CAPITTEL.

Hoe *van Mandelſlo* by den Koning in Perſien groot geacht, en in 't Koninglijk Hof te blijven aangeboden wierd: Als ook hoe men enige Gaſterijen om zijnent wille aanſtelde.

Als van Mandelſlo merkte / dat onder andere dingen/ die voor een Edelman te prijzen zijn / de ſlechtſte niet waren verrereizen te doen/ wijde afgelegen Landen te bezoeken/ en 't leven / manieren en wezen der vreemde menſchen te kennen ; dewijl hy ook (gelijk 't dikmaals geſchiede) veel van perſoonen hield / die wat verzocht / en daarom ook veel gevaars uitgeſtaan hadden / had hy dikwils gewenſcht / zodanigen geluk mede deelachtig te worden / en gelegentheit te bekomen om een verre reis aan te nemen/ die niet van vele menſchen gedaan was / welk hem bequaamlijk in zijn 17 jaar voorquam: Want als den Doorluchtigen hooggeboren Vorſt en Heer/ Fredrik, Hertog tot Schleſwig, Holſtein, &c. in 't jaar 1633. een aanzienlijk Ambaſſaatſchap aan den Grootvorſt van Moſcovien, en den Koning in Perſien gezonden had/ en van Mandelſlo op d'eigen tijt aan 't Gottorfſche Hof was / en van zijn Vorſtlijke Gen: verkregen had / dat hy niet alleen zo verren reis mede doen mocht / maar ook / zo hem andere Heeren en Potentaten Hoven wel aanſtonden / aldaar een tijt lang te verblijven / of naar gelegentheit verder te gaan / en/ zo 't hem goet docht/ de Geſantſchap te verlaten: Tot welken eynd zijn Vorſtel: Doorl: hem voorſchrijvens mede gegeven heeft om in Perſien en andere plaatzen te gebruyken.

Hy had op 't eerſt groote zin in 't Hof van den Koning van Perſien, Schach Sefi, een tijd lang te blijven / en hem tot des zelfs dienſte te laten gebruiken / om dat de Perſen hem daer grooten aentrek toe gaven: Nademaal hem den Coning groote aanbiedingen dede / als ook zijne groote genade / die weynig perſonen verkrijgen: Als van Mandelſlo, naulijks 22 jaren out zijnde / maar tamelijk lang en van fraeyjen geſtalt / door zijnen Adel / geſchiktheit en aertigheit van manieren zich by een yder menſch wiſt aan te doen / begon den Coning in Perſien een byzonder genadig oog op hem te werpen: Want als den Coning eens op de jacht was / en Mandelſlo toewenkte dat hy hem eens ſchenken ſoude / en de hand geven: Waar op van Mandelſlo zich tot des Konings voeten neigende / van hem / tot een teken van byzondere Genade / een appel kreeg.

Wanneer de Chanen, Sultanen en andere voornaamſte Heeren / die omtrent den Coning waren / zagen dat van Mandelſlo zulke eer en genade verkreeg / bood een yder hem zijne gunſt en vriendſchap aan: Den eenen voor ſtelden een gaſtmaal aan den anderen na / om zijne vriendſchap en broederſchap te genieten / gelijk in zijn reisboek bevonden heb; Waarom ik 't ſelve niet onnoodig achte hier mede in te zetten.

Hy ſchrijft dat hy op den 26 October 1637. des avonts by des Conings Stalmeeſter / welk hem 8 dagen te vooren een ſchoon paerd vereert had / neffens veel groote Heeren / alwaar des Conings Hof-meeſter ook was / te gaſt was / alwaar hem van de Perſiaanſche Heeren grote eer geſchiede: De Waert ſtelde hem aan zijne rechterhand by des Conings Hofmeeſter / maar den Engelſchen Agent / die hy by hem had / aan zijn ſlinkerhant.

Want by de Perſen is het gebruik / dat de Waert / een voornemen perſoon zijnde / ook zijne ſtoel / die hy ten Hove onder hem heeft / behout / aenzit / en laat zich ook mede tracteeren gelijk zijne gaſten: Maar alſſer gaſten zijn die van verre komen / of vreemt zijn / en van afkomſt / die worden tuſſchen den Waert geſet. De Waert en Hofmeeſter ſchonken hem zelfs dikmaals / buiten hare ordre: Want naar haar gebruik zijnder ſekere perſoonen geſtelt / die rondom gaan ſchenken / en de ſchael op de ry / zoo men zit / omdragen / en alſſe beneden gekomen zijn / beginnen zy weder van boven: En dat wort dikwils zonder laſt gedaan.

Daar moſt ook haar gemeen vermaak / gelijk zy de zelve op de gaſteryjen gewoon zijn / niet ontbreken: daar waren eenige danſſerinnen / uyt 't Hof van den Coning / welk haar met vreemde danſſen en gebeerden vertoonden / ſommige waren ſchoon / ſommige lelijk; zy waren alle met Gout laken en koſtlijke kleedren gekleed; Den Stalmeeſter zeide / dat dit altemaal tot zijnder eren geſchiede.

Daar geſchiede driederley danſſen: Eerſt quamender vier / welke klap-houten van een ſpan lang in hare handen hadden / welk zy aertig na de Muſijk te regeren wiſten / en zeltſame gebeerden te vertoonen. De tweede dans geſchiede door vier andere perſoonen met Cymbalen.

Maar de derde dans was kluchtig / en geſchiede van een menſch: deze lag ſomwijlen op den buik / en had een Perſiſchen tulband op den aers / welk zy met byſonder beweging des Lichaams verſcheiden reiſen eens mans lengde hoog werpen kond / waar by de Muſicanten luſtig op-ſpeelden. En met ſulken genoegt wierd den halven nacht doorgebracht.

Den 1 December / was van Mandelſlo voor de tweede reys by een Koninglijk hoog Officier te gaſt / te weten by Alibalibek, des Konings Opper-Stalmee-

ſter:

ſter: Als men naulijks gezeten was / quam daar een Dame by hem zitten / maar dewijl hy geen groote gemeenſchap met haar maakte / moſten daar twee andere ſchoonder komen / die hem fray vermaakten: Daar volgde terſtont de muſijk op / daar op de Damen opſtonden / en haar ſeer vrolijk met alderhande danſſen aanſtelden. Tegens den avont quam daar noch by de Jagermeeſter over de Valken / te weten Choſrow Sultan, met enige andere Sultanen.

Dezen Choſrow was van Chriſtlijke Ouders / namelijk van Armeniſche, wiens Vader op 't bevel van Schach Abas beſneden geworden is. Deze was by den Koning in groot aanzien en genade / van wegen zijnen vrolijken geeſt / waar mede den Koning dikwijls vermaakt wierd.

Als deze een wijltijts gezeten en gedronken had / en van Mandelſlo van hem alle eer genoot / begon den Jagermeeſter te zeggen / en den Stalmeeſter dede 't zelve / of hy geen luſt had 3 of 4 jaren by den Koning te blijven / hy zoude om zijnen ſtaat te houden jaarlijks 500 of 600 Tumain hebben / dat is ongevaar 9000 Rijxdaalders / en zoude hem daar na vry ſtaan met alle 't geen hy had weder in zijn Vaderlant te keeren. Maar hy ontſchuldigde hem dat hy om gewichtige oorzaken geen jaar uyt zijn Vaderlant blijven dorſte / en daar by verbleef het voor die tijt.

Onder zodanig vriendlijk ſpreken en verſcheyden genoegten wierd het middernacht / eer men daar om dacht. De goede vriendſchap veroorzaakten dat men daags daar na weder by malkander komen zou / en in zulke genoegt voortvaren. Des Konings Gaſt-Mareſchal, welk op des Konings bankketten de Gaſten inhaalt / en aan tafel zet / wou Waert wezen. Men ging altemaal naar hem toe / alwaar de Gaſten / benevens een heerlijk tractament / met gewoonlijk muſijk en danſſen zeer vermaakt wierden. Tegens den avont quam ook de Naſir, of Konings Hofmeeſter / Samanbek genoemt / welk met den Jagermeeſter weder aan van Mandelſlo aanhielden met hem des Konings aanbieden te vertoonen / zeggende dat zy hem zoo wel vermochten als haar zoon / en dat 'et alles uyt vrientſchap geſchiede; maar d'ontſchulding geſchiede met het vorige antwoort. Elk van de Gaſten quam by van Mandelſlo, hem hare vrientſchap aanbiedende / en uyt broederſchap zijnen hoed opzettende / en hem weder een tulbant gevende / en noemden hem op 't Turkſch voortaan Cardeſch, dat is broeder; alsſe hem vraagden hoe haar-luyder manier van danſſen hem aanſtont / en of zodanig in Duytslandt ook gewoon was? verſtonden zy de zelve zeer vreemt te zijn / waarom zy hem baden de manier van haar-lieder danſſen te vertoonen; en naar veel biddens nam hy den Engelſchen Gezant by der hant / en danſte 3 of 4 maal rondom / 't welk haar-luyden wel behaagde / maar zeyden dat het by haar-luyden de vrouwen en mans niet geoorloft was malkander zo na te komen / om de hant te geven / en zamen te danſſen. Want de vrouwen by de Perſſen ſich niet openbaar ſien laten / veel minder aan de hant laten taſten: want zo een vrouwsperſoon op der ſtraten of gaſtmalen met ongedekten aanſicht ging of ſate / men zouze voor een hoer oordeelen / en te meer wanneerze met een Vreemden ſprak.

Tweede Capittel.

De Carmeliter Monicken ontraden *van Mandelſlo* in Perſien te blyven; en verhalen hem gedenkwaerdige Hiſtorien van diergelijke menſchen.

NAe dat de Perſſen in hare gaſterijen dikwils aan van Mandelſlo aanhiel= den dat hy daar blijven zou / en van hem niet verwerven konden / is hy met de Italiaanſche Monicken/ welk van de Carmelitiſche orde waren/ een koſtlijk Klooſter hadden / en over de 24 jaren binnen Iſpahan gewoont / over deze ſaek te rade gegaan.

Den Prior van deze Monicken was een vroom goethertig man / genaemt Pater Timas, op welk men hem beſt vertrouwen moght / waarom met hem over ſoodanigen Conings dienſt geraetſlaegt wierd. Hy ried het af met zekere redenen / en beweeglijke exempelen / welk in gelijken geval aan twee Europiſche Chriſtenen/ ten tijden van Schach Abas, geſchiet waren.

Want of deze op 't eerſt in des Conings aldergrootſte genade waren / en tot groten rijkdom quamen / zoo moeſten zy evenwel ten laatſten om de Religie en gevaar met practijk daar van daen komen.

Om dat zelve exempel te verklaren: moet gedaght worden dat den een ver= maart Francois edelman by den Coning in groot aenſien geweeſt is / en d'eer gehadt heeft / dat hy tweemaal voor Geſant aan d'Europiſche Princen gegaan is / en dewijl hy zijne dingen getrouwelijk en wel uitgevoert had / wierd hy daar gehouden met groote giften/en men gaf hem een Perſiaanſch Wijf; ook was men hem dikwils aan om 't Mahometiſche geloof aan te nemen. Als hy na eenige jaren van de Coning oorlof begeerde om na zijn Vaderlant te reizen / wierd hem 't zelve geweigert / en alle zijne goederen aangetaſt. Maar hy ging heimelijk wegh / en wierd onderwegen vermoort. Zijn vrou/ welk al gereets 't Chriſten geloof aangenomen had / en gedoopt was / bleef een tijd lang in 't klooſter van deze Monicken verborgen / en wierd ten laetſten door des Paus bevel naar Romen geſonden / daar zy onbekent in mans kleederen quam.

Maar den ander is van wegen zijn treffelijk verſtant en geſchicktheit in geen minder achting geweeſt: en als hy geen kans zag om van daar te komen / be= dagt hy een ſtreek / door welk hy den Coning te kennen gaf / dat by Gamron, welk tegens Ormus aan de ſtrand gelegen is / een plaats was daar Goude aarde gevonden wierd / en vertoonde hem te gelijk ook een proef daar van / maar deze was zonder twijffel daar toe gemaakt. Den Coning zond dezen man/ Gabriel genoemt / onder 't geleit en opzicht van eenige Heeren en Hof-dienaars naar Gamron, welk Goudmijnen opzoeken en beſichtigen wouden. Maar als de goe= de Heeren op haar aankomſt naar Gamron te veel Spaenſe wijn gedronken had= den/ is Gabriel haar met een ſloep naar Ormus ontſnapt: Waarom de Coning zoo ontſtelt was/ dat hy het eylant de Portugezen ontnam/ ſeggende dattet maar lag tot beſcherming en verberging der ſchelmen en ontvluchten uyt zijn land / als zijnde hem en zijne regering ten hoogſten ſchadelijk. Waarom hy 's jaars daar na met hulp der Engelſchen 't zelve eylant de Portugezen afgenomen heeft; waar van hier naar breeder.

Als Pater Timas dan deze geſchiedenis / welk hy aldaar beleeft had / met wijdloopige omſtandigheden vertelde / en noch om verſcheiden oorſaken/ die zoo bra=

braven jongen gezel van 't Hof ophouden konden/ ten hoogsten afried/ wierd van Mandelslo noch meer van 300 Coninglijken Hof verbaart/ en nam voor eerst naar Babylon en Ierusalem te reizen/ om 't Heilige graf te bezoeken/ en dan over Aleppo door de Middelantsche Zee en Italien weder in zijn Vaderlant te gaan.

Tot welke reis van 't Heylige land hy groote lust had/ als hy een coppe van 't Heylige Graf zag/ 't welk de Carmeliten van Ierusalem, in vreemt hout gesneden zijnde/ mede gebragt hadden/ 't welk tegens eenige Latijnsche boeken verruilt wierd/ en in 't Hof van zijn Vorstl: Doorl: bereert. Dit afgebeelde graf ontstak zijn lust om 't zelve te zien of 't alsoo was/ gelijk men voorgaf. Maar alzoo hy op deze tijd vernam dat den Turk Bagdad of nieuw Babylon, daar hy door reizen most/ belegert had/ heeft hy van zijn voornemen afgeweken/ en besloten over Ormus in Indien te reizen/ en 't Hof van den Grooten Mogol te bezien.

Waarom hy na d'optocht van de Gesantschap der Holsteinschen uyt Ispahan, welk den 21 Decembris 1637 geschiede/ van de zelve zijn afscheit genomen/ en na eenige dagen ook zijn voorgenomen reis vervolgt heeft.

Wat van Mandelslo nu onderwegens en op de geheele reis gehoort en gezien heeft/ heeft hy met groote vlijt opgetekent/ en op alles goede achting genomen/ ook heeft hy niet alleen dag-register over zijne Indiaansche reis gehouden/ maar ook over de Lijflandische, Moscovische, Tartarische en Persiaansche, en op alle gedenkwaardige opmerkingen gehadt. Maar alsoo daar van geschreven is/ wort nu alleen aangevangen wat van hem naar 't vertrek der Holsteinse Gezanten opgetekent is.

Darde Capittel.

Optocht uyt de Koninklijke stadt *Ispahan*, en Reyze naar *Tschilminar*: Als ook van de Begraeffenis *Madere Solimans*.

NAe dat de Vorstelijke Holsteinsche Gezanten uyt de Coninglijke Stad Ispahan gereist waren/ en zich naar huis begaven/ heb ik Iohan Albrecht van Mandelslo my noch bykans een maand binnen Ispahan opgehouden/ en alle noodige dingen tot de reis gereet gemaakt. Ondertusschen maakte den Koning van Persien een aansienlijke Gezantschap vaardig/ om in Europa naar zijn Vorst: Doorl: van Holstein te gaan. Den Gezanter was een van des Konings Eischik-agasi, of onder-Maarschals, een Sulthan, Imanculi genaamt/ geboortig uyt Karabach.

Wat de verrichting van deze *Eischik-agasi* aan 't Koninglijke Hof in *Persien* is, daar van is goet bericht gedaan in de beschryving van de *Persiaansche reize*.

Dezen Gezant zond den 10 Januari 1638. zijne bagagie en Koninglijke geschenken voor uyt/ onder welke zeven schoone paarden waren/ en veele stukken goude en zijde lakens. De Persen achten deze schenking na haar aard zeer hoog/ namelijk op 1500 Tumain, zijnde 24000 Rijxdaalders.

Als nu de Koninglijke Hof-officiers zagen/ dat ik op geenderley manieren blyven wou/ en ik geheel tot 'et reizen genegen was/ leide my de Stalmeester den 12 dito van zelfs by den Koning/ om mijn afscheit te nemen. Na dat ik den Koning met 't kussen van zijnen rok voor 300 groten aangeboden/ als ook algereets genoten/ eer/ en weldaad bedankt had/ wenschte hy my geluk op mijn reis/ en gebood op staande voet een brief van recommandatie/ en pascedul voor

my/ aan den Sulthan tot Bandar by Ormus, te fchrijven/ om my alle beleeftheit en hulp te bewijzen/ en dede my met genade van zich gaan. Op de navolgende dagen nam ik ook van de Sulthanen en andere Hovelingen mijn affcheit/ en begaf my den 16 dito met mijn gezelfchap/ namelijk een Barbier/ met namen Hans Wijnberg van Dantzig, een Jongen/ en een Stalknecht Iochim Binger, en Hans Linaw van Meklenburg, in Godes naam op reys. Ik wierd van de Perffen/ als ook van den Engelfchen Agent/ Meefter Hanniboth, neffens eenige van zijn volk/ en eenige Francoifche koopluiden/ een mijl weegs uytgeleit.

Op den zelven dag reed ik 8 mijlen tot een Dorp Majar, al waar ik op den eigen dag vertoefde by een Carmeliter Pater/ welk my zeide dat hy my daar wachte om met my te reizen. Het welk ik geloofde/ na dat my bericht gedaan was/ dat hy daags voor my uit Ifpahan gereift was. Den 18 dito ben ik weder op reis gegaan/ en gekomen aan een Dorp Kamfcha genoemt/ zes mylen van 't voorgaande gelegen: Dezen weg was zeer genoeglijk/ overmits de menigte der Hoven of Tuinen/en heerlijke boomen langs den weg geplant. Dit was ook een fchoon/ groot en genoeglijk Dorp/ maar de Carwanfera, daar ik herbergde/ was zeer flecht.

Hoe 't met de Carwanferen of herbergen geftelt is, is in de Perfiaanfche reis befchreven.

Den 19 dito reifde ik tot Machfud, een goet Dorp/ 10 mijlen verre/ aldaar een wel getimmerde Carwanfera, neffens goede ftallen en kameren was.

Den 20 dito quam ik in een Dorp Hannabath, leggende hoog en vermakelijk aan een berg/ maar de Carwanfera was beneden aan den weg.

Den 21 dito hadden wy een fcherpen wind met fneeu vermengt/ en een ongenoeglijken weg/ 't welk zonder twijffel van wegen de hooge-rond-omleggende bergen quam. Wy quamen tot Iurgiftan, een fraje Carwanfera, omtrent 6 mijlen verre.

Den 22 dito moften wy 12 Farfang of mylen reizen/ alzoo onderwegens geen Dorpen noch Carwanferen waren. Wy quamen dan op den laten avond te Surma in een goet Dorp. Op dezen weg bleven 't meefte deel der Muyl-ezels van de Perfifche kooplieden achter/ hoe wel de zelve een dag voor my uyt Ifpahan gegaan waren/ en ik de zelve op gifteren achterhaalt had.

Den 23 dito reifden wy weder 12 mijlen tot een Dorp Gufti genaamt; wezende een flechte plaats tot herbergen van wegen de flechte Huiskens: De fneeu en koude was ons zeer befwaarlijk/ ook moften onze Paarden den gehelen nacht onder den blooten Hemel/ in de fneeu/ ftaan. Alhier moften wy over 't Gebergt door diepe fneeu reizen/ daar wy tot op den derden dag werk over hadden. Deze land-ftreek laat zich aanzien/ dat het in de Lent en Somer aldaar vermakelijk om te reizen wezen moet.

Den 24 dezes reifden wy weder 12 mijlen te rug over de voorverhaalde fneeuberg/ met quaat weder/ en quamen op den avont in een fchoon groot Dorp/ Mefztzid Maderre Soliman genoemt/ welk den naam van een Begraefnis/ daar omtrent een half mijl van daan gelegen/ gekregen heeft. In dit Dorp vond ik den voorverhaalden Pater/ die voor my uit Ifpahan gereift was/ als ook een Armenifche Carwanfera.

Wat 't graf aengaat/ d'Inwoonders zeggen/ dat de Moeder van den alderwijften Koning Salomon daar begraven is: Maar 't fchijnt de waarheit niet gelijk; overmits d'Italiaanfche Carmeliten Monicken tot Schiras my voor de waar-

waarheit gezeit hebben/ dat'et een Moeder van Schach Soliman zou geweest zijn/ de welk van 't geslacht van Mortus Aaly, en de 14e Koning der Saracenen in verbolg/ zou geweest zijn. De begeerte om dit oude Graf te zien/ maakte dat ik daar henen ging. Het fondament des Grafs was van grote gehouwen vierkante steenen opgetimmert/ daar op een Kapel van witten marmor stont/ daar men met enige trappen op-klimmen most: In deze zelve Kapelle was op de mueren allerley onbekent schrift uyt-gehouwen: De mueren en steenen waren van ouderdom en regen doorgaat en bewosschen. Buyten om 't Graf stonden enige ronde/ als ook vierkante vervallen pilaren; waar uyt wel te oordeelen was/ dat'et in ouden tijden een heerlijk Gebouw geweest moet zijn.

(*Iosephus Barbarus*, de Venetiaansche Gezant in Persien, welk in 't jaar 1472. door dit Lantschap gereyst heeft, zegt 't zelve ook na 't oordeel der Inwoonders, dat dit 't Graf van de Moeder *Soleman* is. In de Kapel stont ook aan de muur met Arabische letters geschreven, *Mader Suleiman*: dat is, *de Moeder van Soliman*. Maar dat hy de 14e *Califa* of Regeerder in de Saracenische navolging des Rijks geweest is, en *Suleiman* genoemt, komt met de Saracenische Historie over een, welk den Araber *Elmazin* beschreven heeft, in zijn 1 boek, cap. 14. Hy heeft geregeert in 't jaar ons Heeren en Saligmakers 715, en was genoemt *Wellada*. Het is gedenkens waerdig wat de voorverhaalde *Elmazin* van dezen *Soliman* schrijft: Als de zelve eens voor de spiegel stont, en zijn schoonheyt, dewijl hy van de natuur met een wit aangezicht begaaft was, aanschoude, heeft hy gezeyt en gepocht; dat hy een Koning der Jeugt met groot recht mocht genoemt worden, waar op een uyt zijn Vrouwen-getimmer antwoorde: Ja gy waart buyten twijffel de schoonste onder de menschen, wanneer gy maar dueren mocht. Ik zie geen gebrek aen u, als dit maar alleen, dat gy, gelijk anderen, verganekelijk zijt: Waar op hy zijnen tulband van 't hooft nam, droevig neder zat, en weynig dagen daar na storf.)

Den 26 dito reysde ik verder/ en quam na 5 mijlen in een dorp Siwan. Den naastvolgenden dag reysde ik 6 mijlen in een dorp Mardasch, by welk een vervallen Slot/ Tzilminar genoemt/ legt/ dicht by een hoogen rotsachtigen Berg/ op een vlakke gront/ aan een water/ Sire genoemt.

VIERDE CAPITTEL.

Van 't verwoeste *Persepolis*, en van des zelfs over-end staande stukken van mueren en pilaars, als ook 't vermaarde gewezene Slot, tegenwoordig *Tzilminar* genoemt.

MEn moet hier met groote verwondering aanschouwen een antiquiteyt, of out stuk van wegen de vervallene mueren en pylaren/ als getuygenissen zijnde van een over-out/ heerlijk en kostlijk Gebouw. De Persen oordeelen dat'et van een wijzen Koning/ Tzemschied Padschach, gebouwt geweest is; enige zeggen van den Koning Salomon, enige van Darius, en van Iskander (zoo wort den Groten Alexander by haar-luyden genoemt) verwoest: En daar zouden 10 Koningen op geregeert hebben. De Monicken tot Schiras wouden my voor vast wijs maken/ dat alhier d'over-oude en hoog-beroemde Koninglijke Stadt der Persen, Persepolis genoemt/ en 't Slot 'twelk Cyrus gebout had/ gestaan had. 't Fondament van een Pylaar is by de 10 ellen hoog uyt een marmorsteen gehouwen/

wen / men gaat op 4 trappen met 95 ſporten na beneden / welk ook alle uyt witte Marmorſteen gehouwen / en zeer breet zijn. Boven op 't plat / niet verre van de trap / ziet men vier ſtukken van mueren / welke ſchijnen twee groote Poorten geweeſt te zijn: Aan de voorſte twee mueren zijn twee Paerden uytgehouwen met vreemde hooftverciersels en zadels: Aan d'ander muer of poort waren twee andere dieren gelijk paerden / maar met Leeuws-koppen / dragende kroonen / en vleugels hebbende. Niet verre hier van daan ter rechter-hant ſtaan 19 hooge Pylaren uyt witte en ſwarte marmor gehouwen / en daar benevens 11 kleyne ſtukken van zodanige Pylaren: Daar zouden voor enige jaren noch 40 Pylaren geſtaan hebben; Maar men kan niet weten / of deze Pylaren onder een gebou / of vry onder den blooten Hemel geſtaan hebben voor een cieraat: Wanneer men van de Pylaren wat hoog af gaat / zijnder twee kleyne Kamers geweeſt / aan welke noch enige hooge Deur- en Venſter-poſten van ſchoon-blinkkende marmorſteen gezien worden / als ook aan de muur / dat men zich daar in ſpiegelen kan / gelijk binnen Iſpahan in de grote Meſstzid. Van binnen by de deuren zijn alderhande oude Figuren en Beelden van onnatuurlijke grote uytgehouwen / van de welke enige zitten en enige ſtaan / hebbende brede baarden / en lang hair over de ſchouders hangen / maar met lange rokken tot aan de voeten toe / en witte mouwen / en aan de lendenen omgort / hebbende de hoofden met ronde mutzen bedekt / zodanige kleeding ik nergens op mijne geheele Reys gezien heb. Niet verre van hier zijn noch twee Kamers van diergelijken aart te bekennen / waar van niet meer als de deuren en venſter-gaten te zien zijn. Daar zijn in deze timmeragie / gelijk noch huydendaegs by de tegenwoordige Perſen, veel deuren geweeſt / 't welk zonder twijffel om de koelt in de heete dagen gedaan wort.

Niet verre van deze kamers ſtaat noch een vierkante pilaar / in welke een zeer grote / ſchone / heldre ſteen ſtaat / enige zeiden dat 'et een Iaſpis was / op de zelve / gelijk ook op enige marmere tafels was vreemt ſchrift gehouwen / 't welk niemant lezen kon; de letters liepen boven ſcherp toe / en ſtonden op breede voeten / het ſchijnt of zy met gout ingezet geweeſt waren. Het vordere ledige deel van deze vlakte / is ſchoon / gelijk en effen / zijnde in de lengte 300 / en in de breette 200 ſchreden.

Deze plaats / en de een Caſpiſche Poort / te weten Derbent, zijn de voornaamſte van de vermaartſte Antiquiteyten / welk ik op mijn geheele Ooſt-Indiſche Reys gezien heb.

Den voorverhaalden *Ioſephus Barbarus*, zegt dat de zelvige pilaren zoo dik waren, dat drie mannen de zelve nauweliks omvatten konden: Want op 't fondament of 't plat waren beelden als Reuzen, op de voorgaande manier van kleeding uitgehouwen, hebbende boven haar een groten koperen ring, waar in een man was, houdende de Werelt-kloot in zijn hand, waar door men God den Vader uyt te beelden plag; Hier tegens over zou den Koning *Salomon* op een gewelft ſteunen, en noch een ſchriklijk groot beeld zou *Simſon* beteekenen, daar benevens waren veele kleyne beelden, &c. Maar in *van Mandelſlo*, noch eenige andere Schryvers van deze plaats wort niet bevonden dat de figuren op de pylaars aan d'aarde, maar eenige der zelver rondom aan de mueren geſtaan hebben.

Garzias de Silva, een Spaanſchen Gezanter aan den Koning in *Perſien*, is ook zeer verwondert over de hoogte en grootte dezer pilaren, en der zelver figuren, en meynt dat hare kleeding is, gelijk de Edelluyden in *Venetien* dragen.

Hy

Hy verhaalt ook van 't onbekende schrift in een netten *Iaspis*, welk zoo nieu van aanzien is, als oft maar voor weinige weken daar in gesneden ware. Ziet hier van *Ioh: de Lactant.* in de beschryving van *Persien.*

Thomas Herbert een Engelsman, welk in 't jaar 1626 deze streek ook bezogt, en op alles goede acht genomen heeft, verhaalt het zelve in zijne beschryving, gelijk *van Mandelslo*; en dewijl hy alles zeer nauw bezien heeft, en noch meer gedenkwaerdigs van deze verwoeste beroemde plaats geschreven, moet men de Liefhebbers der antiquiteiten noch wat uyt *Herbert* verhalen. Hy verhaalt dat de hoogte van dit fundament 22 Landmetersche voeten is, en de breete van de 95 sporten zijn zoo breet dat 'er 12 Paarden benevens malkander op gaan konnen. Daar waren in zijnen tijd aan den ingang van dit Palleis over de trap, op d'een zijde een *Elephant*, en aan d'ander zijde een *Rhinoceros* van zeer schoon-blinkenden Marmor-steen, waar van elk 10 ellen hoog was: Daar was een gevleugelt Paart, door welk den *Pegasus* beteekent wordt. De hoogte der pylaren was tusschen 15 en 20 ellen, en klommen op in 40 quadraturen, en yder quadratuur had 3 duymen breette, en alzoo was den omgang der pylaren 10 voeten, of 5 ellen. Van 't vreemt onbekent schrift aan de pylaren, zegt hy, dat het 12 pylaren van Triangularischen en Piramidaalsche figuren geweest zijn, maar 't schrift was met het Griex, Arabisch, Hebreeusch of andere Orientaalsche Letters niet over een komende, nochtans in zulken goeden ordre en cieraat dat het niet vreemt genoemt mocht worden: Hy meynt dat 'er eenige verborgentheit in steekt. Vorders schrijft hy alzo van deze plaats: Daar is noch een andere vierkante ruymt op dit fondament, welk van den eenen hoek tot den andere 90, en in den omgang 360 treden, zijnde met 8 poorten verciert, waar van 4 zes treden wijd zijn, en d'andere 4 maar drie treden: de zelve zijn alle 8 van 7 groote gladde Marmorsteenen gebouwt; die aan malkander vast zijn, en een yder van deze steenen is 4 ellen lang, en vijf quartier hoog, zeer kostlijk uitgehouwen met Leeuwen, Griffioens, Tygers en Ossen. Op een andere plaats zijn Slachten, Triumphen, Olympische Speelen; en diergelijke, zijnde zeer fray, en op haar maat gehouwen: boven yder poort stond een beeld van een aanzienlijk man, houdende in d'een hand een Kloot, en in d'ander een Scepter. Deze manier en zitting is nimmermeer by de Persische Princen gebruyklijk geweest. De Inwoonders noemen haar *Iamschet*, ook *Aaron*, *Samson* en *Salomon.* Eenige beelden van Reuzen zijn met Gout verciert, welk noch alzo op dezen dagh gezien konnen worden. Wy gingen wat verder over een hoop steenen met beelden verciert, en klommen op 't hooghste van dit Palleis, alwaar wy een Beelt van een devoten Koning zagen, die de Zon aanbad, het Vuur en een Slang, welk op een recht-nedergaanden Berg gehouwen zijn. De andere zijde van dezen hoogen Berg is een nederval daar men niet onder klimmen kan. Of de timmering *Ionica*, *Dorica*, of *Corinthica* geweest is, kan men niet recht zien, de ruinen laten niet toe daar van te oordelen. Daar is noch op dezen huydigen dag zoo veel te zien, dat een vaardig Schilder alle de beelden, en Heerlijkheit van dit gewezene gebouw, naulijks in drie Maanden zou konnen uyt-tekenen. Het is te beklagen dat 'et niet algereets geschiet is, want de woeste volkeren vernielenze dagelijks noch meer, breeken de steenen van malkander, en gebruikenze aan hare Huyzen: Dus verre gaet *Herbert.* Maar dat den Bouwer en stichter van dit slot een van de bovengedachte Koningen geweest zou zijn, daar aan is zeer te twijffelen. Maar wat den Koning *Tzimschied* voor een geweest is, als wat hy voor treflijke dingen gedaan heeft, waar over hy van den

Perſen zeer hoog vermaart is, is in de Perſiaanſche reis te lezen. Maar zoo wy Hiſtorie-Schryvers gelooven willen, en byzonder *Ælianus*, de zelve zeit in zijn eerſte boek, cap. 59. dat het *Cyrus* den Ouden geweeſt is, welk dit gebouw begonnen heeft: en dat hy vermaart is geweeſt overmits 't Hof, welk hy in Perſepolis, een Perſiſche Stad, getimmert heeft. *Darius* is ook by alle volkeren geprezen geweeſt, om de timmering te Suza: En *Cyrus* de Ionge om zijne Hoven, welk hy met zijn eigen hand in Lydia geplant en bezaait had.

Dit Gebouw moet buyten maten koſtlijk en heerlijk geweeſt zijn, 't welk niet alleen uyt d'overgebleven ſtukken af te meten is, maar ook uyt de beſchrijving van *Diodorus Siculus*, de welk in zijn 17 boek fol: 600. zegt, dat dit Slot van buiten met drievuldige ſterke muiren omringt is geweeſt. De eerſte van koſtbaren arbeit met Bolwerken en Toornen verciert, en 16 ellen hoog getimmert. De tweede is d'eerſte van arbeit en cieraat gelijk, maar zoo hoog niet geweeſt. De derde muir in 't vierkant, en 60 ellen hoog, van den hardſten en duurachtigſten marmor-ſteen. Op elke zijde zijn groote Poorten en deuren van metaal, als ook voor de zelve dikke ſterke paalen, en ſtaketten ook van Metaal, aldaar tot beſcherming, en ſchrik der Vyanden, geſtelt geweeſt.

Het is te beklagen, dat zoo koſtlijken en treflijken werk, tot welkers opbouwing veel jaren gearbeit, en zoo groten onkoſt aangewend, is, zoo deerlijk op eenen dag vernielt, en in d'aſſche geleit is, en dat door een Lichtvaardige Vrouw, die den Groten *Alexander* daar toe bragt; 't welk *Q. Curtius* in 't 7. cap. van zijn 5. boek, op deze navolgende manier beklaagt. Den Koning *Alexander*, zeit hy, is ten laatſten, hoewel hy andere Koningen en Princen met de gaven des gemoets verre overtrefte, zeer tot overdadigheit genegen geweeſt, hy gaſtede dagelijks, alwaar ook ontuchtige Vrouwen by quamen, welk hy meer gebruykte, als zoo dapperen Held toeſtont. Onder deze Lichtekoyen was een dronken Verken, *Thais* genaamt: Deze blies *Alexander* in, dat hy by de Grieken groten dank verdienen zou, als hy de Hooft-ſtadt der Perſen aan brant ſtak: Want de Grieken daar zeer na verlangden. Daar waren ook eenige dronken Grieken, die den voorſlag van dit dronke Verken wel aanſtont: Den Koning, van een haaſtig gemoedt zijnde, zeyde, wat belet ons, dat wy ons op deze wijze niet aan de Perſſen wreken, en deze Stadt in brant ſteken? Daar op ſtonden zy alle dronken op, en gingen na de Stadt, welk hy te voren in de wapens verſchoont had, en nu voornam door den Wijn te vernielen. Den Koning was d'eerſte die 't vuur in 't Slot bracht, den welken van de Gaſten, Dienaars en Hoeren gevolgt wierd, en dewijl 't binnen-Gebouw meeſt van Cederen-hout was, geraakte het terſtont in den brant. De Soldaten, die niet verre van 't Slot lagen, meynende den brant onvoorziens geſchiet te wezen, quamen met water om den brant te leſſchen; maar alsze zagen dat den Koning zelfs handdadig was, verlieten zy het water, en brochten droog hout aan. Alzoo is 'et met de vernieling en ondergang dezer Koninglijke Stadt, en prachtig Slot, welk de Koninklijke zit-plaats in 't geheele Ooſten was, toegegaan: alwaar 't Recht van vele Volkeren uytgeſproken wierd. De zelve was de geboort-Stadt van vele Koningen, de enige ſchrik der Grieken, welk te water en te landt grote dingen tegen Europa doen kon. De Macedoniers waren daar nae beſchaamt, dat zoo beroemden Stadt van haren Koning, in dronkenſchap, vernielt wierd: Doch zy ſtrooyden uyt, en beelden haar in, 't was alzoo met de Stadt beſcheert geweeſt. Men zegt dat *Alexander* daar nuchteren ook groot berouw van gehad heeft; maar hy meynde dat 'et den Perſſen noch beſwaerlijker zou geweeſt zijn, wan-

wanneer zy hadden moeten zien, dat hy in dit Slot, op den Troon van haren voorgaanden treffelijken Koning *Xerxes*, gezeten had.

VYFDE CAPITTEL.

De Reys van *Tzilminar*, door *Schiras*, tot *Bandar*, *Gamron* en *Ormus*.

Als ik my met 't bezichtigen dezes gedenkwaerdigen streeks genoeg vermaakt had / ging ik weder op Reys / en quam den 28 Januarii 10 mijlen tot aan de stadt Schiras. Hier quam ik weder by den Carmeliten Monnikken / die maar vier in 't getal waren / hebbende een fraey getimmert Collegie / in welke sy haren Godtsdienst / zonder verhindering der Perssen, verrichten konden. De Augustiner Monnikken zouden daar ook een Collegie gehad hebben / maar is / ik weet niet om wat redenen / afgebroken.

(Misschien hebben deze Monnikken, na dat *Ormus* de *Portugezen* weder afgenomen was, die in 't Landt verhuyzen mosten, om dat zy ook *Portugezen* waren, mede vertrekken moeten.)

De stadt Schiras leyt zeer vermakelijk in 't gebercht / aan de rivier Bendemir, eertijts Araxes genaamt / welk sich in de Persische Zee uytstort. Men zegt dat de Stadt eertijts grooter geweest is / 't welk ook geloofljjk schijnt / nademaal men hier en daar / buyten de Stadt een half mijl verre / oude Toorns / stukken van mueren / en vervallen poorten vint. De natuur heeft dese streek met allerhande vruchten en gewassen / tot nootdruft en vermaak dienende / voorzien: Als Kooren / Wijn / Citroenen / Oranjen-appelen / Granaten / Dadels / hooge Cypres-boomen / en andere gemeene Boomgaart-vruchten gelijk in Duytslant. De Wijn wert hier overvloedig gewonnen / en dewijl zy hier alderschoonst in geheel Persien valt / wortze vervoert / maar meest na des Konings Hof en de Stadt: want de Koning en de voornaamste Heeren aan 't Hof geen anderen Wijn / als Schirasser, drinken. En wanneer een groot Heer in Persien een goet Vrient onthalen wil / doet hy 't zelve met Schiras Scharab. Deze Wijn is sterk / en lieflijker als de Spaansche Sek / maar van verw niet ongelijk. Dezen Wijn is / overmits den grooten aftrek in Schiras, tamelijk duur / want een kan / Holsteynsche maat / kost een halven rijxdaalder.

Deze Stadt is door den goeden Wijn / en schoone vriend'lijke Vrouwen / in geheel Persien vermaart. Ik bleef hier om 't vermaak omtrent acht dagen / en dronk zoo veel Wijn als my lustede. Den wegh van hier tot Ormus is omtrent 100 mijlen / en wort genaamt Scharab Nist, Aabbuchri, dat is / Om dat den Wijn niet meer volgt / moet men water drinken.

Ik reysde den 5 Februarii weder voort / gaande twee Carwanseren voorby / en in de darde nam ik mijn nacht-leger / en was 5 mijlen van Schiras. Ik had op dien dag een welgebaanden weg.

Den 6 dito reysde ik 7 mijlen voort / door een quaden steenigen weg. In deze streek ziet men veel Dorpen rontom leggen / en aller wegens veel Dadelboomen staan. Den 7 dito ben ik een Carwanzera 7 mijlen verder voorby gereyst / en heb mijn nacht-leger genomen in een stedeken Scharim genaamt / 3 mijlen van de voorgaande Carwanzera. Dit was een lustige Contrey / met veel Dadelboomen / gelijk een dik bosch / omringt. De navolgende vijf dagreyzen waren zeer moeyelijk om te voleynden / overmits men over de hooge en onbequame klippen /

van den onlieflijken / grooten en langen berg Taurus, reyzen most. Ik begaf my hier den 8 Februarii op. Wy brachten den geheelen dag met groote moeyten / arbeyt en gevaar door / en konden evenwel niet meer als 5 mijlen weegs spoeyen. Dezen weg is eertijts veel quader en gevaarlijker geweest. Den hoogberoemden Imaculi Chan, Gouverneur tot Schiras, had / door medelijden tot de Reyzigers / vijf jaar aan deze plaats laten arbeyden / op zijn eygen kosten / de zelve wat gelijk doen houwen / en van 't zeer groote gevaar bevryden.

(Dit is den dapperen Persiaan *Imaculi Chan*, dien hoog-beroemden Vader des Vaderlants, welk onnoozel, met zoo veel kinderen, van *Schach Sefi* tot *Casbin* jammerlijk onthooft is, gelijk in de Persiaansche Reys-beschryving wijdloopiger te lezen is.)

Maar evenwel is dezen weg op sommige plaatzen zeer gevaarlijk / 't welk ik met mijne groote schade bevonden heb: neffens den zelven weg ziet men naar beneden / op 't hoogste des bergs / in een diepen afgront / alwaar ik 't Paart aan mijn handt leyde / 't welk op mijn lijf viel / om dat 't de hoeven vol sneeuws had / waar over ik beneden in den afgront gerolt zou hebben / zoo ik my niet aan een wilden Amandel-struyk / die aan de weg stont / vast-gehouden had: Voor welke genadige bescherming ik mijnen Godt hertlijk dankte. Op dien dag had ik mijn nacht-verblijf in een ledige Carwanzera, daar ik geen voeder voor mijn Paart / noch spijs voor my / noch mijn Dienaar bekomen kon.

Den 9 dito quam ik na 3 mijlen in een goede Carwanzera, daar ik voederde / en na vijf mijlen weder in een ander / daar ik de Armenische Caraban, met den voorverhaalden Pater / weder vont. Van daar reed ik twee mijlen verre tot een groot lustig Dorp / Berri genaamt / en herbergde in een nieuwe lustige Carwanzera. Den 10 dezes mosten wy weder over 't zeer hoog en gevaarlijk gebergt klimmen / maar hadden naar beneden een beter / doch langer weg van 12 mijlen gehad / hoewel 't zelve over 't gebergt tot Laar nauwlijks 8 mijlen gereekent wort. Op den zelvigen avont ben ik zeer laat in de stadt Laar gekomen. Deze Stadt legt onder aan 't gebergt op een krape vlakte / hebbende maar huyzen van steenen in de Zon gebakken / en van leem. Maar 't Kasteel is wel gebouwt / en met steenen mueren omringt / op een hoogen berg leggende. Hier wassen rontom veel Dadelen / maar geen Wijn. Den drank is hier water / welk benevens de Lucht geheel ongezont is: Waarom d'Inwoonders van deze streek zeer met den hayr-worm gequelt zijn / deze zijn omtrent twee ellen lang / wassende tusschen vel en vleesch / en worden met groote moeyten en gevaar daar uytgewonden. Alhier begon de groote hitte der Zonne / overmits wy tot noch toe door koude plaatsen gereyst hadden / en de warme lucht niet gewoon waren / ons zeer beswaarlijk te vallen.

Na dat wy te Laar een dagh stil gelegen hadden / en den 12 Februarii weder op Reys wouden / kon ik niet uyt de Carwanzera trekken / voor dat ik een halven Tomein (zijnde acht rijxdaalders) gegeven had. Als ik 't zelve weygerde / zeggende dat ik geen Koopman was / en schrijvens van den Koning aan den Sulthan tot Gamron had / ook den zelven brief op 't Slot stuerde / wierd terstont een aansienlijk Man van boven gezonden / welk last gaf / datze my / met den mijnen / niet langer ophouden / maar vry zouden laten trekken. Ik reed alzo voorts / en dede op dien dag een Reys van 14 mijlen / tot een Carwanzera by een kleyn Dorp. Deze dagreys bequam my niet wel / dewijl ik pijn in den buyk en maag kreeg / als ook den loop. Dit begon ik al gereets in 't opbreken van Schiras

te

te voelen/ maar wierd door 't sterk reyzen vermeerdert: Daar quam de groote hitte noch by/ als ook dat dikke stinkende water/ dat ik in deze streek drinken most. Ik wierd zo flauw/ dat ik daar na daags nauwlijks vijf of ses mijlen reyzen kond; en dewijl 't mijn Rijd-paart ten laatsten beswaarlijk viel om my te dragen/ most ik op de Bagagie-paarden voortgaan/ en my alzo niet zonder gevaar/ boven op de bagagie zittende/ laten voortsleepen.

Den 19 Februarii quamen wy in een groot schoon Dorp/ zijnde 12 mijlen van Bandar Gamron, daar ik by den Calenter mijn herberg had/ al waar ook op den avont de nieuwe Engelsche Kapiteyn/ of Bevelhebber der Oost-Indische Koopluyden (welk eerst te scheep tot Ormus aangekomen was/ en te Ispahan zijn verblijf hebben zou) benevens een ander Engelsch Koopman/ daar ik te Ispahan goede kennis mede gemaakt had/ aanquamen. Deze hadden een goeden dronk witten Sek by haar/ met welk zy mijne verdorven Maag tamelijk weder te recht brachten/ en my met twee goede maaltijden wel onthaalden/ hoe wel ik/ ziek zijnde/ daar weynig van genezen kon: Zy gaven my ook recommandatie mede na Bandar, aan een ouden Engelschen Koopman/ datze my in 't huys van d'Engelsche Compagnie te recht helpen/ en in de Reyze naar Suratta de hant zouden bieden. Zy reysden na 't avontmaal weg naar Ispahan. Maar ik reysde den 22 dezes geheel vroeg weder voort 3 mijlen tot een Carwanzera, alwaar ik zo lang bleef/ tot dat de groote hitte des middaags over/ en de Zon aan 't dalen was: Daar na reysde ik noch 3 mijlen tot een ander Carwanzera.

Mijne swakheit wierd hoe langer hoe grooter/ en daar quam een brandende koorts onder/ maar most evenwel mijnen weg vorderen/ indien ik niet aan zo woesten en ledigen plaats met wil omkomen wou. De lust om tot Bandar te wezen/ alzo daar/ om den sterken handel/ eenige Europische Natien zich onthouden/ en alderhande nootdruft by haar plegen te hebben/ maakte my sterker/ als ik metter daet was: Waarom ik den 24 dezes voor den middag 4 mijlen reysde/ en tegens den avont noch 2 mijlen naar Bandar Gamron, en begaf my daar in een Carwanzera. Als d'Engelsche/ Fransche en Hollantsche Koopluyden tot Bandar mijne aankomst vernomen hadden/ quamen zy my terstont bezoeken/ en als zy naar mijn persoon gevraegt/ en mijn voornemen verstaan hadden/ en zagen dat ik aan den rooden loop/ en een brandende koorts lag/ bewezen zy my groote trouw en vrientschap/ zy gaven my raat en daat/ alzo dat ik binnen vier dagen de koorts quijt wierd/ en weder een weynig gaan/ en staan kon.

SESTE CAPITTEL.

Hoe 't vorder in 't stilleggen tot *Gamron* toegegaan is.

DEn 28 Februarti/ als ik mijne krachten weder een weynig begon te krijgen/ wierd ik van den Sulthan, (den Persischen Commandeur aldaar zijnde) na dat hy mijne brieven van den Koning gelezen had/ ter maaltijt genoot. Als ik een tijt lang by hem gezeten had/ dede hy de Hollantsche Kooplnyden ook nooden/ welk ook binnen quamen/ en met my goede kennis maakten.

Op den zelven dag quam ook een Schip/ groot 300 lasten/ den Koning van Suratta toebehorende/ tot Samron, welk Schip van een Engelsman getimmert was. Op 't zelvige Schip quam een oude Koningin/ de Moeder des Konings van Gelken, die hare Dochter by haar had/ welk haren Zoon/ den Koning/ met

met gewelt tot zijn wijf hebben wou; maar als de Moeder 't zelve niet hebben wou / was zy van den Zoon uyt 'et Rijk geſtooten. De Dochter was liever gezint de Moeder in ellend te volgen / als een Koningin in bloet-ſchand te zitten. Men ſtrooyde uyt / dat de Moeder van meyning was de zelve aan den Koning in Perſien, of eenig ander groot Heer / ten Huwelijk te beſteden.

Den 11 Martii hielden de Perſianen / na hare gewoonheyt / haar Nieuw-jaar.

(De Perſianen beginnen haar Nieuw-jaar in Martio, wanneer de Zon in den Æquator, 't beginzel van *Aries*, aanroert; met wat ceremonien en omſtandigheden ſulcx geſchiet, daar van is breeder in de Perſiaanſche Reys geſchreven.

Den Sulthan maakte voor de tweedemaal een maaltijt / alwaar ik ook neffens de Hollanders en Engelſchen toe genodigt wierd. Op den avont quam daar Meeſter Schapman ook / welk van Laar, daar hy den nieuwen voorzeyden Engelſchen Kapiteyn / naar Iſpahan gaande / toe vergezelſchapt had / weder te rug. Daar quam ook een Engelsman met hem / welk mijn goeden Vrient was / daar ik van herten om verblijt was / dewijl ik een tijt lang onder vreemden / gelijk van vertrouwde Vrienden verlaten / geleeft had; of ſchoon de Hollanders haar vriend'lijk tegens my vertoonde / kon ik my evenwel niet op hare vrientſchap verlaten / dewijl ik my inbeelde / datze den twiſt / tuſſchen de onze / en de Hollanders in Iſpahan ontſtaan / noch in hare gedachten hebben mochten.

(Sulcx geſchiede by onzen aankomſt in *Iſpahan* door misverſtant van den Hollantſchen Factoor, of Kapiteyn, *Nicolaas Iacobſz. Overſchie*, waar van in de Perſiaanſche Reys geſchreven is.)

Den 13 dito quam ik / na 't begeren der Engelſchen / uyt mijn Carwanzera, in haar Huys / welk van wegen de bequame kamers / en uytterlijke timmeragie / 't beſte Huys in geheel Gamron was.

Den 21 dito quam een Engelsman / Meeſter Hal genaamt / uyt Perſien tot Gamron, met 253 balen Zijde / yder baal van 200 ponden. Deze Zijde ontfingen de Engelſchen van den Koning van Perſien op haar oude ſchult / welk doe 30000 Tomeyn / makende 480000 rijxdaalders / beliep: Deze ſchult quam van wegen den halven tol tot Gamron, waar van haaſt breeder zal gezeyt worden.

Den 22. Martii ſtorf mijnen Chirurgijn / Meeſter Iohan Wijnberg, aan een brandende koortze / daar hy nauwelijks zes dagen aan gelegen had. Dit ging my zeer ter herten / en maakte mijn quelling te grooter: Want hy was niet alleen ervaren in de Genees-konſt / maar had ook veel vreemde Landen / als 't Roomſche Rijk / en Spanjen door-reyſt / twee maal in Weſt-Indien geweeſt; ook ſprak hy veel Talen / behalven zijne Moeders tael / als Latijn / Spaans / Italiaans / Pools / en andere meer; en was met goede zeden begaaft / waarom ik onder de vreemde volkeren grooten dienſt van hem trok: maar byzonder bewees hy my grooten dienſt en getrouwigheyt in mijn ziekte / waarom den rouw van hem my ſwaerder viel. Ik heb hem / nae verdienſt / uyt vergunning der Engelſchen, in een fraey Graf / dat zy daar zelfs doen timmeren hadden / eerlijk laten begraven.

Op den zelven dag ben ik met een Engelſch Koopman een mijl weegs langs ſtrant uyt wandelen gegaan / en heb een Boom gezien / die zeer wijd uytgeſpreit / en wonderlijk gewaſſen was: Want des zelfs takken waren van boven tot beneden in d'aarde geleyt / daarze weder wortel ſchooten / en met de Hooft-ſtam maar een top maekten / en een geduyrige ſchaduw gaven; onder welk meer als

twee

twee duyzent mannen staan konden. Aan de Hooft-stam was een Kapel getimmert / in welk een Benjanischer of Indiaansch Heylig begraven is. Aan de deur zat een Indiaanschen Paap / die dat Graf bewaarde / en op den dienst paste. Hy ontfing ons vriend'lijk met tractament van Dadels / Nooten / Amandelen / en een koelen dronk Water. Hy geleyde ons ook in de Kapel by 't Graf / 't welk met Turksche-boonen van verscheyden koleuren bestroopt was; boven op 't Graf stonden eenige brandende Lampen / welk dien Paap nimmermeer uyt most laten gaan: Boven 't Graf was een kleyn verhemelt van zijde stoffen gemaakt.

(Dat zoodanigen wonderlijken Boom in Indien te vinden is betuygt *Strabo*. *Plinius* uyt *Theophrastus*, *Cresius*, *Curtius*, *Clusius*, en anderen meer. Maar *Strabo* komt uyt *Onesicritus* in zijn 15 Boek, fol. 477. aldaar meest met 't schryven *van Mandelslo* over een. Want hy zegt: In 't Zuyder Deel van Indien worden Boomen gevonden, welkers takken, twaalf ellen hoog gewassen zijnde, zich weder na beneden geven, en wanneer zy d'aarde geroert hebben, weder nieuwe wortelen schieten, daar dan volkome stammen af komen, die weder op zoodanigen manier om hoog wassen, en dan weder na d'aarde neygen, alwaarze dan wortelen schieten, en alzo weder opwassen, en dat geduerig voort: Waarom zodanigen Boom groote schaduwe van zich geeft, en zeer breet van aanzien is, en een Huys, met veel pylaren onderstut, gelijk schijnt, wanneer de jonge uytspruytzels afgesneden, en de zelve tot schuyl-plaatzen voor de Zonne bereyt zijn. Dezen Boom zou een schaduwe van 2 stadien, of 250 stappen verre werpen, zoo dat gelijk *Clusius*, in zijn 1 Boek, cap. 1, schrijft, na dat zoodanigen Boom out geworden is, daar wel 3000 mannen onder schuylen konnen.)

Eduard Lopes, een Spanjaart, schrijft in zijn Onderrichting van 't Koninkrijk *Congo*, in zijn 1 Boek, cap. 4. dat hy op 't eylant *Loando* zoodanigen Boom gezien had, die zijn groente noyt verloor, en van d'Inwoonders *Euzanda* genaamt wierd.

Quintus Curtius verhaalt in zijn 6 Boek, cap. 5. dat *Alexander Magnus* ook zulke Boomen in Indien gevonden heeft, welk gelijk bosschen schenen; zy hebbenze ook op de Grenzen, tusschen de Hyrcanische en Marder Landtschappen gevonden, de welke aldaar dicht, met vlijt geplant, en in malkander geleyt, als een dikke wal, den inkomst van 't Landt bewaren; alwaar *Alexander* groote moeyten had om door te geraken. Men bevint in de Cosmographie van Munster aan 't 2 cap: des 4 Boeks van Hongaria, dat de Hunni in ouden tijden hare grenzen ook op zoodanigen manier, met door-malkander-gevlochten Boomen, beschermden.

Mandelslo verhaalt niet van de vrucht dezes Booms. Maar de Hollanders, welk in hare 21. Schipvaart na Oost-Indien dezen Boom gezien hebben, geven van dezen Boom, als ook van de vrucht, navolgende getuygnis.

Als wy hier (namelijk aan Strant tegen Ormus) waren / gingen wy den Benjaans-Boom bezoeken / welkers takken / twee of drie vademen lang wortelen schietende / zich in d'aarde vastmaakten / en tot Boomen wiessen; de zelve had een ronde geele Vrucht / een weynig zuerachtig / inwendig Kernen / als Vygen / hebbende: Den Boom besluyt zijnen omgang met 214 treden: Daar onder staat een kleyn steenen Tempeltjen / in welk een Duyvels Beelt / en brandende Lampen staan / daar is een Priester by / niet anders als Boonen en Aard-vruchten etende / en Geyten-melk en Water drinkende: Het was zeer playzierig onder deze schaduwe te zitten.

De

De boven-verhaalde Schryvers zeggen ook, dat 'et een zoort van een Vygeboom wezen zou, gelijk hem de Grieken noemen. Maar de vrucht daar van zou na 't oordeel van *Theophraſtus*, of *Cluſius* zoo groot zijn als 't uytterſte lidt van een duym, van binnen en van buyten root, van binnen vol van kleyne kernen, als de andere Vijgen, en zy zijn ook zo zoet, datze wel gegeten konnen worden, maar niet van zoo een aangenamen ſmaak, als d'andere Vijgen.

Goropius Becanus ſchrijft in zijn Indo-Scythica, en in 't Werk der Franſche Saken, dat den Boom in 't Paradijs, van welk *Adam* en *Eva* tegens Godts gebod gegeten hebben, te weten den Boom des Kennis van 't goet en quaat, zulken Boom geweeſt zou hebben. Dat *Adam* en *Eva* ook bladeren van dezen Boom genomen hebben om daar kleederen van te maken. Hy zegt ook dat 'et een eyke geweeſt is, en dat 'et hout van 't Kruys *Chriſti* van zodanigen Boom gemaakt moſt worden. Maar alzoo ik zijne Bewijs-redenen hier over niet wil zetten, wil ik den leesgierigen tot den Auteur zelfs gewezen hebben, dewelke in zijn Indo-Scythica fol. 485. En in 't Werk der Franſchen in 't vijfde Boek, fol. 131, en vervolgens wijtloopig daar van handelt, en daar beneven ſnorkt, dat hy buyten andere Schryvers wat nieuws en zonderlings bevonden heeft, waar door 't rechte verſtant der H. Schrift verſtaan kon worden, en de waarheyt aan den dagh gebracht.

Hier moet noch gedacht worden dat *Johan Bodæus* à Stapel in comment. over *Theophraſtus Creſius* uyt *Goropius*, en de geen die dezen volgen, by gedenknis dezes Booms zegt, 't welk belachlijk is, dat men den naam van Vyge na 't Hollants dwingen en zeggen moet; Want als d'eerſte Ouders zagen datze van de Slang bedrogen waren, en door 't genieten dezer Vrucht aan lijf en ziel vergiftigt, hadden zy gezeyt, fy gy: en daar van zou den naam van Vijg hergekomen zijn, zo moeten *Adam* en *Eva* Hollanders geweeſt zijn. Maar in de Gront-taal is *Tonah* een Vijg genaamt.

Dat op de Begraeffenis des Heyligen zoo veel Turckſche-boonen van verſcheyden koleuren geſtrooyt leggen, is niet zonder redenen geſchreven. De Heydenen hebben, gelijk *Feſtus Pompejus*, en *Pierius* uyt den zelven in *Hieroglyphicis* in 't 57 Boek van de Boonen ſchrijft, de Boonen onder de doode, en tot Lijk-dienende dingen behoorende, gerekent. Want in 't bloeyen wort door dat ſwarte vlekjen het treuren betekent; Daarom men op de Begraefniſſen en Rouwmalen een ſpijze van Boonen opgezet heeft. En hebben hare Prieſters de Boonen niet eten, noch de zelve aanroeren dorven, gelijk *Plinius* hier van ſchrijft in 't 12 cap. van 't 18 Boek.

Insgelijks heeft den ouden Philoſooph *Pythagoras* onder andere geleert, dat de Zielen der verſtorvenen gaerne in de Boonen woonden. Als hy eens van eenige vyanden nagejaagt wierd, die hem met den doot dreygden, was hy gedwongen door een Akker met Boonen te vluchten, en hoewel hy 't wel had konnen ontvluchten, is hy nochtans voor den Akker blyven ſtaan, en heeft gezeyt: Ik wil my liever laten vangen en ombrengen, als de Zielen der verſtorvenen te vertreden, en heeft zich alzo by den Akker laten ombrengen. Doe had zijn Ziel niet verre te wandelen gehad. *Laertius* van 't leven van *Pythagoras*.

Daar is in Indien een Secte, die *Benjanen* genoemt worden, gelijk men uyt de 21 Ooſt-Indiſche Schipvaart der Hollanders zien kan; zy dryven grooten handel binnen *Ormus* of *Gamron*, zoo hier na gezeyt zal worden, en volgen de Leer van *Pythagoras*; en dewijl den begravenen, gelijk *Mandelſlo* zeyt, een *Benjaner* geweeſt

geweest is, most zijn Graf, van wegen de Religie, met geverwde Boonen beleyt en verçiert zijn, op dat de ziel van den verstorvenen zich daar in vermaken kon. Dat zulken Sect van *Pythagoras* niet alleen in India, maar ook in China zy, is uyt 't schryvens van den Jesuit *Martinus Martini* in de Chineesche Atlas te zien.

Den 1 April quam een afgezondene van Schach Sefi; brengende den Sulthan een Kleet van Vereering / als een Koninglijk geschenk / tot een teeken en verzekering der Koninklijke Genade. Den Sulthan reed zonder zabel met zijn voornaamste volk / in geleyd der Engelschen en Hollanders / daar ik my ook mede by voegde om de Ceremonien te zien. Den Gezant had een vierendeel uurs buyten Gamron, onder den bloten Hemel / een Tent opgeslagen / daar den een den anderen onder ontfing: Wy mosten altemaal neder zitten / maar den Sulthan blijven staan: Hem wierd van den Gezant des Konings brief overgelevert / welk hy kussende met grooter eerbieding aannam. Na dat hy de zelve gelezen had / dede den Gezant met weynig woorden hem noch verzekering van des Konings genade / die hy door zijne trouwe diensten verworven had; tot verzekering des zelfs gaf hy hem een Tulbant over / twee Rokken en een Lijfbant van verscheyden zijde gewerkt / en met goude bloemen verciert. Zoo haast den Sulthan de kleederen na hem toe zag dragen / smeet hy zijnen Tulbant af / trok zijn bovenste kleederen uyt; en na dat hy des Konings Tulbant gekust had / zette hy de zelve op zijn hooft / en liet hem een van de nieuwe Rokken aantrekken: Doe stont hy een langen tijt alleen / heffende sijne handen en oogen naar den Hemel / en bad voor des Konings gezontheyt / lang leven en welvaart. Hier op wierd hem geluk gewenscht / en zy reden met malkander na de Stadt. In 't inrijden wierd 'er van beyde de Kasteelen / die aan elke zijde van de Stadt leggen / met 't kanon geschoten / en de musket-scheuten wierden ook niet vergeten. Als den Sulthan van 't paert klam / quam hem een Molla of Paap tegen / die hem met een lange reden ontfing. De rest van den dag wierd met een heerlijk banket doorgebracht.

(Sulken manier, van des Konings Genade aan te zeggen, is by den Perssen t'eenemaal gebruyklijk, gelijk ik tot *Schamachie* in Meden by *Areb Chan* gezien heb, en zoo wort d'ongenade ook aangezeyt, waar van in de Persiaansche Reys geschreven is, en eenige exempelen aangeroert worden.

ZEVENDE CAPITTEL.

Beschryving der Zeehavens *Gamron*, en *Ormus*. Insgelijks 't leven der Inwooonders, hantering, en grooten neering aldaar.

Dezen streek Gamron heb ik byna onder den 27 graed der breedte gevonden. De Stadt / of veel meer Vlekken / wert Gamron, ook Bandar, insgelijks Bandar Gamron, genoemt. Hier hebben op 't begin maar eenige Visschers Hutten gestaan / daar na is 't een Dorp geworden / en nu een groote Koopstadt. Want het zeer bequaam aan de Persische Golf / en Zeehavens leyt / en ook tusschen twee Kasteelen / welk de strant beschieten / en voor inval der Roovers beschermen konnen: Want zy met geschut en volk wel voorzien zijn; maar op d'oude manier met Kondeelen gebouwt. Ook leyt om de zelve oorzaak een Redupt met vier stukken aan strant. De Reede op welk de Schepen leggen is 5 of 6 vadem diep. De Huyzen in Gamron zijn van steenen / in de zon gebakken / opgemaakt / dewijl men door gebrek van branthout geen steenen bakken kan / ook

ook is 't daar niet hoog noodig om de hitte des Zons / en weynig regens. Zy bereyden hare steenen aldus: Zy nemen kley/zant/stroo en paerde-mest/'t welk zy door malkander kneeden / daar zy steenen van maken / en in de zon leggen / en metzelen in plaats van kalk ook met d'eygen materye / welk vaste en langduerige Huyzen maakt / zy overstrijkenze met kalk / welk zy uyt Zee-mosselen plegen te branden. Het grootste en schoonste huys is 't Huys van den Sulthan, die aldaar commandeert: Item der Engelschen en Hollandschen / die 300 na aan strant leggen / dat men de Waeren daar bequamelijk in en uyt de Schepen kan brengen. Daar woonender ook veel in slechte Huyzen / die met rijskens en bladen van Dadelboomen behangen en bedekt zijn. De Dadelboomen geven goede vrucht t'eten / als ook zeer goet en vast hout om te timmeren.

Van de Lucht en 't Gewas.

Hier is een ongezonde Lucht / eensdeels van wegen de groote onverdraaglijke hitte / anderdeels van wegen de menigerley winden / die alle daag verandert worden. Daarom komt het dat 'er jaarlijks veel Engelschen en Hollanders sterven / want van 100 menschen blijvender dikwijls geen 50 over: En dit treft d'Engelschen meest/ om datze weecker van natuur zijn als de Hollanders. Daar zijnder ook veel / die haar zelven met een drank / Palepunschen genoemt / bederven; de zelve wort van sterken Brandewijn / Citroenzap / Suyker en Roozenwater onder malkander gemengt / gemaakt; de zelve is hitzig / maakt haastig dronken / veroorzakende heete koortzen / en rooden loop / zoo dat de menschen daar heenen vallen als de vliegen / en sterven / als men niet wel op haar past. De Inwoonders plegen in water-kisten / en schaduwen te leggen tot den avont toe / als 't groote hitte is. Van May af / tot in den Herfstmaant / als de hitte daar onverdraaglijk is / trekt den Sulthan, en de meeste Inwoonders / in 't naaste gebergt / welk daar twaalf mijlen van daan is. Maar in October / als de Schippers en Kooplujden weder plegen aan te komen / laten zy haar daar weder vinden.

Van d'Aartvruchten.

Van wegen de groote droogte is 't Aartrijk zonder Gras en Velt-vruchten; Ja men zou lang hier rondom gaan / eer men eenig Gras of Kruyt zou weten te vinden / uytgenomen in eenige kleyne Hoofkens / in welke zy / met vlijtig gieten en groote moeyten / eenige Keuken-kruyden tot nootdruft / als Knoflook / Radijs/Ajuyn/Augurkens/ en andere Kruyden tot de spijs dienstig/ weten op te queken. Maar van de naburige Eylanden/en byzonder van 't Eylant Kischmisch, welk 15 mijlen lang/ en 3 mijlen breet is / en 3 mijlen van Gamron leyt / werden alderhande Vruchten/ als Citroenen/Oranje-Appelen/Granaten / Perzikken/ Abrikos / Meloenen / Wijndruyven/ Amandelen / Pistatjes / Appelen / Peeren en andere Vruchten / daar na toe gebracht / en om een redelijken prijs verkocht. Daarom is 't daar zoo vol op / en zoo schoon / als aan eenige plaats wezen kan.

Van Spijs en Drank.

De meeste en beste Spijs der Inwoonders / behalven d'Aartvruchten / is Visch / van welk deze streek overvloedig is / dieze veel gezonder als 't Vleesch houden/

houden / 't welk van wegen de groote hitte zoo smaakkelijk niet is: Byzonder werden daar veel kleyne Sardinen en Stint / ook Oesters en Kreeften gevangen.

Den drank is Water en Brandewijn / uyt Dadels en Rijs gemaakt. De Schiraffer-Wijn wordt daar in flessen gebracht / maar zeer weinig / en daarom isse den drank van den gemeenen man niet; maar hier omtrent is geen versch Water / 't welk daar een Mijl of twee van daan met Ezels in aarde kannen gebraght wort/en verkocht. Ik heb daar met drie Persoonen alle daag voor twee Schellingen / tot drank en nootdruft / van moeten gebruiken.

Van d'Inwoonders zelfs.

De Inwoonders / die daar geboozen zijn / is slecht en ellendig volk. Het meestendeel gaat naakt / waarom de kouleur Swart-geel is. De Wijven vercieren haar aan de Neuzen / Oozen / Armen en Voeten / gelijk de Benjanische Wijven / met Zilver / Koper / Yzer en andere Metalen / na dat haar beurs vergelden mag: Op de neus steeken zy een zilver-vergulde / of smal koperen dun Blikjen / 't welk van onder tot boven staat; door 't rechter neusgat hebben zy daar-en-tegen een Ring met een Turkoys / of ander gesteent bezet / of een vergult Knoopjen. Aan d'ooren hangen groote / breede en sware Ringen / en zodanig / dat zo de zelve niet aan 't hayr vast-gemaakt waren / zy d'ooren van 't hooft scheuren zouden. Aan de voeten dragen zy zilvere / kopere / en ook wel yzere Ringen.

Dit is/na mijn dunken / d'over-oude manier van 't cieraat der Wijven / te weten de Spangen en Arm-ringen / daar in 't Oude Testament van verhaalt wort. De zelve manier is noch hedendaags in de meeste Contreyen van Asia gebruykelijk / maar de kleeding der Mannen en Wijven is op de Persische manier.

Van den Handel.

Van de maant October / als de grootste hitte over is / is alhier / tot aan 't begin van May / zeer grooten Handel van verscheyden natien en luyden / als Perssen, Arabiers, Indianen, Benjanen, Armeners, Turken, Tarters, Hollanders en Engelschen. De Perssen komen met hare Carawanen of Caffilen te landt van Ispahan, Schiras, Lahor en Herat, en met d'Arabiers van Bagdad of Babylon en Basre met Kameelen / Paerden / Muylen en andere Ezels / in zo groote menigte / dat / zo wanneer zy in de Velt-tocht zijn / zy een groot Leger vergelijken; en / van wegen d'Arabische Roovers / een gelept van eenige hondert mannen by haar moeten hebben.

De Hollanders en Engelschen brengen hare Koop-waeren uyt Europa en Indien, verruylende de zelve met de Perssers / of eenige andere vreemde Kooplupden / die haar daar ophouden / en nemen daar andere Waeren tegen. Den Handel der Hollanders is hier de sterkste / om dat zy geheel Persien met Specerypen verbullen / die zy uyt Indien brengen. Zy plegen ook veel met gereet gelt / en harde rijxdaalders te kopen / 't welk voor de Perssen een aangename Waar is.

De principaalste Waeren / welk van d'Engelschen hier verruylt worden / zijn Engelsche Lakens / Tin / Staal / Indigo / Indiaensche Zijde en Katoen-doek. Hoewel de Perssen zelfs Zijde en Katoenen-doek maken / houden zy nochtans d'Indiaensche beter om de subtijlheyt des werks / en vasthoudende verw. Hier

ruylen d'Engelſchen weder Goude-Lakens / Zyde en Katoen-doek / roode Zyde en Boomwol / Rhabarber / Saffraan / ook Roozenwater / welk in glazen fleſſchen en houte kiſten bewaart wordt / daar zy in Indien veel gelts van maken.

Hier werden ook veel Paerlen verhandelt / welk hier niet / maar principaal by een Eylant / 6 mylen van hier Zuydw. gelegen / gevischt worden. Hoe de Paerlen gevischt worden / zal ik verhalen. De Paerel-Viſſchers bewaren 't hooft met een dichte Kap / daar een lange Kanaal aan is / daar hy lucht door ſchept / en om dat 'et niet boven zou blyven / wordt het aan een hout vaſt-gemaakt. Dan zakt den Viſſcher / door ſwaarte van ſteenen / aan een ſtrik gemaakt / na de gront / vergaderende zyn vangſt in een zak / die hy om den hals heeft ; en als hy weder boven wezen wil / geeft hy zyne Maats / die met een boot boven hem leggen / een teeken aan 't trekken van de ſtrik / waar door hy dan weder om hoog gehaalt wordt.

De Koning der Perſſen had tot Gamron een Schabandar of Licentmeeſter / welk alle Waeren bezoekt / en daar tol van neemt. Hy ſchat en ſcheert de Koopluyden na zyn welgeval. De Hollanders wierden daar ook over aangeſproken ; maar dewyl zy van Schach Abas voor tol-vry verklaart zyn / gingen zy met een vereering aan den Schabandar zonder tol heenen. D'Engelſchen zyn niet alleen tol-vry / en hebben de beſte privilegien / maar moeten ook de helft van den tol hebben / welk haar zober uytgereykt wordt : want zy krygen van 15000 Tumein / welk by de dardehalf tonnen Gouts beloopt / geen duyzent / of ten hoogſten twee duyzent / en dat meeſt in Waeren / om dat de Perſſen zeer gelt-gierig zyn. Den Schabandar onttrekt d'Engelſchen / zonder vreezen / een groot deel van den tol / en wanneer zy 't merken / lacht hyder noch om / zeggende / dat 'et geen zond' / maar een goet werk is / des Konings voordeel te zoeken / en zynen ſchat te vermeerderen. Vorders mogen d'Engelſchen jaarlyks noch 12 Paerden zonder tol uyt Perſien brengen. Den Koning laat niet gaerne toe / dat 'er Paerden uyt zyn Landt naar Indien gevoert worden / dewyl hy met haar in geduurigen oorlog is van wegen Candahar. Daarom moet een yder / ja ook de Hollanders / 50 ryxdaalders voor tol van een Paert geven : En wanneer d'Engelſchen ook meer als 12 Paerden daar uyt brengen willen / moeten zy van de reſt / gelyk een ander / tol betalen. De Perſſiſche Paerden worden in Indien zeer groot geacht / alzoo dat 'er een / wanneer 't maar wat fraey van leeſt is / over de 400 ryxdaalders gelden kan.

Alle Natien onder de Zon / Chriſtenen / Mahumetiſten / Joden en Heydenen / is te Gamron den vryen Handel vergunt / maar de Portugezen niet. Deze evenwel daar niet op paſſende / komen na by 't Kaſteel / en hebben voor weynig jaren een kleyn Hollants Schip uyt de haven gehaalt. Zy komen ook met hare Fregatten op de naaſt-by-gelegen Eylanden / plonderende de menſchen / en bedryven grooten moetwil. Drie mylen van hier is een Dorp / daar de Portugezen noch huydendaags hare aanloop hebben / maar zy moeten alleenlyk met kleyne Fregatten aan landt komen / anders word 'et haar niet toegelaten. Daar zit ook een Sulthan die op haren handel acht neemt / en den tol invorderen moet.

Alle d'Inwoonders / ſchoon genomen of 't Perſers / Arabiers en Indianen zyn / ſpreken en verſtaan de Portugeeſche taal. Het welk d'eygen reden is / waarom de Perſſen in Meden (of Schirwan) meer Turks / als Perſiaans ſpreken ; om dat de Perſſen Meden / en de Portugezen deze plaats lang ingehad hebben.

De

De hoogte van 27 graden komt niet met 'et Catalogus der Arabiers, welk *Ormus* maar op 25 graden zetten, maar met d'obſervatien der Hollanders, welk ik in mijn Landt-kaart gevolgt heb, over-een. De zelve hoogte wort ook in den nieuwſten Atlas vertoont. En deze plaats is ook d'eenigſte, welk men in de gemeene Perſiſche Lant-kaart beſt bevindt. In d'andere plaatzen willen de obſervatien der Nazoekers niet accorderen: En daar is een groot verſchil aan 't Noorder Deel; nadien zy de *Caſpiſche* Zee te hoog zetten, en daarom Perſien van N. tot Z. veel breeder maken als 't van zich zelven is, want *Reſcht*, aan de *Caſpiſche* Zee gelegen, zetten zy onder den 41 graad, daar 't nauwlijks 37 graden is. Indien men dezen ſtreek tegen *Gamron* hout (welk de rechte palen zijn die de middel-breette door Perſien vertoonen) komender nauwlijks 10 graden of 150 mijlen. Wil men 't op 't 25 graden zetten, gelijk d'Arabers *Ormus* doen, en 't nauwlijks 12 graden is, waar wil *Boterus* dan met zijn 18 graden heenen, die hy in *Politia Regia* zet, alwaar 't dat hy den ſtreek door *Media Atropatia*, of na den huydensdaagſchen naam *Schirwan* tot *Derbent* daar toe nemen wil? Ik wil niet zeggen van de Rivieren, namen der Landtſchappen en Steden, die valſch geleyt en gedoopt zijn. Alzo dat *Hornius*, welk mijne Kaart by geval gezien heeft, niet onbillijk in zijn Inleyding tot de oude Geographie zegt: Alle de Geographiſche Tafelen die tot noch toe uytgegeven zijn, waar de Aſiatiſche Lantſchappen der Mahumetiſten in beſchreven worden, zijn niet een olykoek waert. Ik heb 't zelve ook geantwoort en vertoont aan een van de voornaamſte Boekverkoopers binnen *Amſterdam*, welk aan my, om d'ongelijkheyt van de gemeene Perſiſche Landt-kaarten, met de mijne geſchreven heeft, en 't rechte beſcheyt daar van hebben wou.

Zelden Regent. Het regent tot *Gamron* nauwlijks in een geheel jaar, en ſchryven de Hollanders in haar Journaal, dat het op den 12 December 1632. uyt den Zuyden begon te waeyen, waar een ſterken Regen op volgde, over 't welk d'Inwoonders groote vreugt bedreven, om dat het in drie jaren niet geregent had.

Verſcheyden Winden. In den 21 meer verhaalde Schipvaart wort hier van bericht gedaan. Zy ſchrijven dat de Wint in 24 uren gewoonlijk 't Compas omloopt, als in den morgenſtont uyt den Ooſten, en kout: op den middag, uyt het Zuyden, zeer warm: op den avont, uyt 'et Landt van Arabien, Weſt, en heet: des nachts van 't hoog gebergt achter *Gamron*, uyt den Noorden, kout.

Van 't uytvoeren der Paerden. In de Perſiaanſche Reys is verhaalt, hoe den Indiaanſchen Ambaſſadeur met zijne Paerden, die hy in Perſien gekocht had, en mede naar Indien leyden wou, door heymelijke laſt des Konings te *Candahar* aangehouden wierd, waar over hy de Paerden met groote onluſt weder verkoopen moſt.

Van 't Eylant *Ormus*.

Het Eylandt Ormus leydt twee goede mijlen van 't vaſte Landt / en heeft 6 mijlen in zijn begrip / eenige zeggen meer. Het is vol Klippen / Rotzen en Zout / en daarom onvruchtbaar / heeft ook geen verſch Water / maar moet aldaar van 't vaſte Landt gebracht worden. Maar dewijl 't zelve voor de voorbyvarende Schepen wel gelegen is / en daarom voor de zelve / en naburige Landen tot de Koopmanſchap bequaam / is 't daar eertijdts / gelijk tegenwoordig tot Gamron, van alles vol op geweeſt / en zoo heerlijk / dat ook de Koningen van

Ormus haren Stoel daar op gehad hebben. Want Ormus, en den ſtreek van 't vaſte Landt daar rontom / heeft eertijts haren eygen Koning gehad / en zouden daar noch by de tijt der Portugezen geregeert hebben.

De Portugezen hebben dit Eylandt veel jaren in gehad / een ſterk Kaſteel met vijf Bolwerken daar op geleyt / en met veel ſtukken en volks bezet; den Handel van die ſtreek aan haar getogen / zoo dat de Perſſen en Ormutſers, zoo wel als Vreemden / de Waeren uyt hare handen breken moſten. Den Portugezen Gouverneur heeft zelf aldaar den Koophandel geoeffent / en zijn eygen Schepen naar Indien gezonden. Daar mocht ook niemant zijne Waeren verkoopen / voor dat den Gouverneur de zijne verkoft had. Hy had daer en boven de Luyden ook buyten maten geſchat en geſchooren / waar door hy zeer grooten rijkdom by malkander ſchraapte. Den Koning van Ormus was maar alleen vergunt in een Stadt te woonen / en dat buyten de Sterkte en 't gebiet der Portugezen; maar na 't overlijden des zelven Konings / hebben de Portugezen de zelve Stadt ingenomen / en geen Koning meer lijden willen.

Als de Koning der Perſſen ten laatſten gezien heeft / dat de Portugezen aan de zelve Contrey machtiger geworden zijn / met de Koopmanſchap na haren wil geſpeelt hebben / en de Perſſen meer ſchade als voordeel in hare Koopmanſchap begonnen te doen / heeft hy getracht de Portugezen daar van daan te jagen. Het geviel in 't jaar 1621 / dat een Italiaan / welk by den Koning Schach Abas een langen tijt in groote genade geweeſt / en rijk by hem geworden was / gaerne van 't Hof af / en uyt Perſien geweeſt was; maar als hy 't zelve met geen goetheyt verkrijgen kon / begaf hy zich met practijk na Ormus, en quam alzoo door der Portugezen hulp uyt 'et Landt. Dit ſpeet den Koning zoo zeer / dat hy alle middelen zocht / om de Portugezen te doen verhuyzen. Waar over hy met de Engelſchen / die groote Negotie op Ormus en Perſien deden / een accoort maakte / dat zoo zy hem Ormus konden helpen winnen / zy niet alleen tol-vry zouden wezen / maar voortaan altijt de helft van den inkomenden tol genieten. 's Jaars daar na deden d'Engelſchen met ſes Oorlogs-ſchepen een gelukkigen aanval / overweldigden de Havens / namen de Stadt en 't Kaſteel in / dreven de Portugezen daar uyt / en leverden 't Eylant aan den Koning Abas. Doe heeft de Koning de Stadt geſlecht / de Huyzen afgebroken / de materie daar van aan 't vaſte Lant gebracht / de Stadt Gamron daar van gebouwt / en d'Inwoonders daar na toegevoert.

Men heeft op 't Kaſteel 600 metale en yzere Stukken gevonden / waar van de Koning aldaar 80 liet blijven / d'ander nam hy na Laar en Iſpahan, waar van eenige / byzonder twee heele en twee halve Kartouwen / voor des Konings Hof leggen. Het Kaſteel tot Ormus was tot mijnder tijt met 500 Perſianen beſet / welk van den Sulthan tot Gamron gecommandeert wierden.

Ormus is van wegen zijne welgelegentheyt, en treflijken Koop-handel, altijt in 't Ooſten zeer vermaart geweeſt: waar van d'Arabiers (gelijk *Boterus* in de Beſchryving van deze Contrey zegt) een ſpreekwoort gehad hebben: *Zoo wanneer de geheele Werelt een ring was, zou* Ormus *'t Edel Geſteent daar in wezen.*

Teixera ſchrijft dat een Zoon van een Koning in Arabien, *Schach Mahumed* genoemt, zich over de Perſiſche Golf begeven heeft, een Stadt op een Eylandt gebouwt, de gantſche ſtreek na 't vaſte Landt, tot aan *Beſra*, onder zijn gehoorzaamheyt gebracht, en daar over, benevens een gedeelt van Arabien, geheerſcht heeft. Dit is d'eerſte Koning geweeſt, en moet omtrent 1000 jaren na de

de Geboorte van Christus geleeft hebben, nademaal d'elfde Koning, *Schabedin Mahmud*, anno 1278. gestorven is. Maar de laatste is *Scyfadin* genoemt geweest. Op deze tijt hebben de Portugezen 't zelve Eylant ingenomen.

Men schrijft dat deze Koningen voor een manier gehad hebben, datze hare Broeders, en naaste Vrienden, d'oogen uyt doen steken hebben, om datze onbequaam tot de Regering zouden wezen, en de Koning te minder voor haar te vreezen had: Want daar is een Wet by haar, dat geen Blinden regeren moet.

De Portugezen hebben dit Eylant A°. 1607. door haren Admiraal *Alphonsus Albukek* ingenomen, en een sterk Kasteel tegens de Inwoonders en Perssen geleyt: Zy hebben in 't begin vriendlijk en goet tegens d'Inwoonders geweest, en vele der zelver opentlijk, en daar na heymelijk, gedoopt, die Christen geworden zijn: Men heeft eenige daar van na *Goa* gezonden, 't welk de Portugezen noch in hebben, en haar in de Christlijke Paapsche Religie laten onderwijzen.

Pater *Ioseph*, een Portugezer Augustiner Monnik, welk onzen Tolk aan 't Koninglijk Hof geweest had, vertelde ons, dat, als de Portugezen dit Eylant noch bezaten, en de Koopluyden groote Aalmissen, tot onderhout der arme gedoopte Christenen gaven, daar grooten toeloop der Persianen was, alzoo dat 'er jaarlijks over de 100 gedoopt waren. Maar na dat de Portugezen van dit Eylant gedreven waren, en d'Aalmissen niet meer volgden, zijnder op een tijt weder over de 400 afgeweken, en tot den Mahometisten grouwel vervallen.

Achtste Capittel.

Optocht van *Gamron*, en de Reyze te Scheep in Indien na *Suratta*.

Daar lag te Gamron, onder anderen, een Engels Schip, de Swaan genaamt, 't welk hecht en sterk was, groot zijnde 150 Lasten, voerende 24 Stukken, op welk ik my begaf, en mijne reis naar Indien vervolgde. Als dit zelve Schip zijne Lading had, en wegen de veelheyt der Waren niet meer als 2 Paarden, van mijne 8 die ik mede na Indien nemen zoude, daar Stalling in hebben konden, en d'ander 6 naar een ander Schip wachten mosten, heb ik mijne drie Paarden, die ik mede naar Indien meynde te nemen, met grote schade moeten verkoopen: Ik most mijn beste, 't welk tot Ispahan op 200 Rijxdaalders geschat wierd, om 100 Rijxdaalders verkoopen, en d'anderen naar advenant.

d'Engelsche Kapitein, welk tot Gamron lagh om de komende Schepen te lossen, en weder te laden, had van den Agent tot Ispahan, Monf. Hannibot, van mijnent wegen ordre ontfangen, dat hy my met den mijnen vry naar Indien helpen zou; 't welk hy ook dede, my aan den Kapitein van 't Schip recommanderende, en my in 't stilleggen ook alle eer en vrientschap bewees.

Den 6 April ben ik met twee Engelsche Koopluyden, Monf. Mandly en Monf. Hall, welk door den Præsident tot Suratta van Ispahan daar henen verzocht waren, in Godes Naam te scheep gegaan. Den Engelschen Kapitein, welk te Gamron bleef, met eenige goede bekende Benjanische Koopluyden, geleyden ons aan 't Schip; Daar wierden tot onzer eeren 4 Stukken op 't Schip gelost. De Kapitein van 't Schip, een kloek, wakker en civijl Man zijnde, ontfing ons vriendelijk, en op den middag bragt hy ons in de Kajuit tot de maaltijt, onthaalende ons tot een wellekomst met eerlijke spijs, en na de maaltijt met Confituren en Vruchten.

De

De Kapitein betoonde my groote eer en Vriendſchap / hy gaf my de Hut in 't Schip / en mijn Slaapplaats maakte hy in de groote Kajuit / ik genoot zeer goet tractement; hy bragt my / met mijne Dienaars / uyt laſt van de recommandatie / bry over op Suratta aan den Præſident. Deze Schip-vaart / welk van Gamron tot Suratta op 500 mijlen gerekent wort / volbrachten wy in 19 dagen. De tijt viel my / om 't goet gezelſchap / en den goeden ſpoet / geheel kort. Wy aten dagelijks vette Hoenders / verſch Schapen-vleeſch / van welke wy'er 20 in hadden / goet gezouten Engelſch Rund- en Verkens-vleeſch. Wy dronken Engels Bier / Spaanſche Sek / Franſche Wijn / Indiaanſche Brandewijn / en goet Engels Water / maakten goede Palepunzen. Den Rooden Loop hielde noch niet op / maar was zo ſterk niet als te voren. Dewijl ik my van 't goet gezelſchap niet onthouden kon / at en dronk ik al mede wat my voor quam / zonder dat ik acht ſloeg of 't my goet of quaat was; maar ik dede 't Water / dat ik dronk / altijt met Kaneel op-koken / ſomwijlen gebruikte ik ook Granaatſchellen / ik nuttigde veel Engelſch geſouten Vleeſch / 't welk my wel bequam / en ik maakte my zelven wijs / als ik te Suratta aanquam / en daar eenige dagen ſtil gelegen had / dat de Roode Loop daar van genezen was.

Op den zelven dag / als wy te Scheep gingen / bleven wy op Anker leggen / om dat de wint ons niet dienen wou. Op 't avontmaal quam een Hollandtſchen Schipper / welk op zijne Lading wachte / en niet verre van ons lag / om zijn afſcheyt van ons te nemen / en zond' ons op de Reys twee groote kannen met Franſche Wijn. Den Schryver / welk de zelve bracht / wierd met een goeden buyk vol Sek weder te rug gezonden.

Den 7 April gingen wy weder zeyl / en moſten / om de dieptete houden / naar 't Eylandt Ormus wenden / maar tegens den avont kregen wy een harden ſtorm uyt den Weſten / zo dat wy na lager-wal gedreven worden / wy moſten 't Anker laten vallen / en als 't een niet houden wou / wierpen wy der noch een uyt. Wy bleven dien nacht tegen 't Eylant leggen.

Den 8 dezes / op Zondag / laveerden wy met een doorgaanden Weſten-wint tuſſchen beyde d'Eylanden Ormus en Kiſchmis heenen / die omtrent vier mijlen van malkander leggen: Kiſchmis leyt ter rechterhant van Ormus, maar is / gelijk boven verhaalt / ongelijk grooter als Ormus.

Na het middagmaal ſetten wy een fraey jong Bootsgezel over boort / die aan den rooden Loop geſtorven was. Dit maakte my zeer droevig / want ik my inbeelde dat ik wel haaſt volgen zou / om dat ik aan d'eygen ziekte vaſt was. Op deze nacht quamen wy voorby beyde d'Eylanden. Des Maandaags kregen wy 't vaſte Landt van Arabien in 't gezicht / naderden 't zelve / en hielden onzen kours dicht aan Strant / dewijl daar een goede / diepe en klare gront is. Des Dingsdaags bleven wy aan de zelve Strant leggen / om dat 'er geen wint was. Des Woensdaags zeylden wy weder / en verlooren 's avonts 't landt van Arabien / om dat wy onzen kours ooſtlijk namen; wy hielden Perſien noch in 't gezicht tot Donderdagh 's avonts toe / doe kregen wy een ſterken vaar-windt W. N. W. met den zelven rechteden wy onzen kours / namelijk O. Z. O. en gingen wakker voort / onder de hoogte van 25 graden en 50 minuten. Vrydaags was alle 't Landt uyt ons gezicht. Huyden zagen wy tegen 't Z. W. een Roover / welk zijne zeylen dan kleyn / en dan weder groot maakte / en dan weder op ons aanquam / en dan weder van ons week. Wy namen voor de zelve te vervolgen / maar hy ging door / en week na 't roode Meyr / op de ſtreek tegen 't Eylant

Zoca-

Zocatara,'t welk aan den mont van 't roode Meyr/onder den 12 graed der breette/ leyt: Wy lieten hem loopen/ en vervolgden onzen kours. Onzen Stuurman prees dit Eylant zeer/ om dat het de Schippers/ deze Contreye varende/ zeer dienstig is in tijt des onweders; want men kan daar/ van wegen de diepe Inhammen/voor alle winden beschermt zijn. Het zelve is ook zeer bequaam voor de gene/ die na de voornaamste Arabische Koopsteden/ als Mucca en Ada, varen willen/ om het versche Water: Ook levert dit Eylant groote menigte van Aloë/ daar zy 't zap uytpersſen/ en in Blazen of Schaaps-vellen doen; ook wert daar veel Draken-bloet/ en andere medicinaalsche Gummen vergadert/ welk d'Inwoonders met groot voordeel weten te verhandelen.

De Hollandtsche Schippers noemen dit Eylandt *Socatorra*, ik hebbe het op 11 graden 40 minuten bevonden, 't zou 25 mijlen lang, en 10 mijlen breet zijn, 't gehoorzaamt den Koning van *Arabia*, welk daar een Sulthan tot Commandeur gestelt heeft. Zy hebben tot bewaring van 't Eylandt een aarden Schans daar op, en een van steen aan 't vaste Landt, op welcke eenige metalen Stukken leggen, met het Wapen der Portugezen, welkers vyanden zy zijn; 't zelve is genomen van een Kraak, welk aldaar gestrant en gebleven is. Zy volgen 't Mahumetsch Geloof, zijn in haren handel listig en bedrieglijk. Daar vallen ook veel Dadels, die d'Inwoonders in plaats van broot eten; vorders leven zy meest by Visschen en Vruchten. Zy Koopmanschappen, nevens de boven-verhaalde Speceryen, ook met Civet, die men wel veel om 't gelt koopen kan, maar is zeer vervalscht en met vet gemengt: Zy bewaren de Civet-katten in kouwen, en nemen de Civet alzoo van haar.

Den 14 April bevonden wy ons onder den 23 graed en 24 min. Den 15 dito onder den 22 graed en 55 minut. Den 16 dito 22 grad. 40 minut. Den 17 dito 21 grad. 40 minut. Huyden begon onzen Kapiteyn te klagen/ en kreeg een sterke koorts. Den 18 April hadden wy 21 grad. 8 minut. Den 19 dito 20 graden 42 minut. Den 21 dito 20 grad. 50 minut. Den 22 dito 19 grad. 50 minut. Den 23 dito vonden wy 20 grad. 18 minut. breette.

Den 25 April zijn wy in Indien op de Surattische Reede aangelandt/ en hebben ons aldaar 2 mijlen van 't vaste Landt gezet; De oorzake waarom wy zoo verre in Zee hielden/ en niet nader komen wouden/ was om dat het Schip binnen 4 of 5 dagen verder woude gaan/ en alle Winden tot zijn voordeel hebben/ om uyt te konnen loopen.

Daar konnen aan deze Contrey van Majus tot September toe geen groote Schepen blijven leggen/ van wegen den grooten regen en storm; en daar en tegen is 'et op d'andere zijde/ te weten naar 't Oosten/ tot groote verwondering/ 't alderschoonste weer. Maar hier wort 't jaar in drie deelen afgedeelt; de heetste tijt is daar in de maanden van Februarius/ Martius/ Aprilis en Mayus. De regen-tijt komt in Junius/ Julius/ Augustus en September/ met donder en blixem. De koutste tijt hebben zy in October/ November/ December en Januarius.

Negende Capittel.

Van den aankomſt tot *Suratta*, en hoe ik daar ontfangen, en onthaalt geweeſt ben.

NA dat wy op den 26 April 't Anker in de gront gebracht hadden / zond onzen Kapiteyn den Schryver aan Lant / om den Engelschen Præsident aldaar van onzer aankomst te verwittigen. Als deze den 28 dito wederom quam / bracht hy twee jonge Engelsche Koopluyden van de Surattische Compagnie met hem. Den Præsident / neffens 't geheel Gezelschap / lieten my vriendlijk groeten / en bidden dat ik in d'eerste Boot treden / en by haar komen zou ; (maar zy waren te vooren van mijn Perzoon verwittigt) ik zou haar een lief Gast wezen. Zy belasten den Kapiteyn ook / dat hy my haast over zou laten zetten. Na dat ik den 29 April aan de Kapiteyn van 't Schip / en eenige anderen / na mijn vermogen / een vereering gedaan had / en mijn afscheyt genomen / klommen wy van 't Schip in de Boot. De goede gemaakte kennis met den Kapiteyn / persten ons aan beyde zijden de tranen uyt d'oogen / als wy van malkander scheyden. Ik liet den goeden Man aan de koorts leggen. Als wy een mijl op de Zee gevaren hadden / quamen wy in een lustige Rivier / welk voorby de Stadt Suratta vloeyt. Op beyde zijden dezes Riviers is een zeer vruchtbaar Landt / byzonder ziet men in 't opvaren na de rechter handt veel schoone Lust-hoven met wit-geverwde Speel-huysjes / want d'Indianen veel van witte Verw houden. In deze Rivier konnen geen grooter Schepen komen als van 20 / 30 of 40 lasten. Als wy nu aan de Stadt gekomen waren / en niet wijt van 't Huys des Sulthans, die over deze Stadt en Provincie van den Koning tot een Stadthouder gestelt is / en alzoo den voet eerst in Indien aan Landt stelde / gingen wy voort aan 't Tolhuys / om onze Goederen aan te brengen. Als wy een weynig by den Tollenaar geweest waren / quam den Sulthan, een out grijs Man / ook daar in / zijnde in slechte witte kleederen gekleet. Hier is een quade manier van tol te nemen / zy willen niet alleen de Waeren der Koopluyden en vreemden visiteren / maar ook de kleederen aan 't lijf / en zooze wat zien dat haar gading is / bieden zy terstont daar gelt na / en willen 't zelve na haar eygen zeggen hebben / ook wel voor niet. De Sulthan zag in mijn kisjen een Brazelet van gedraaypden Bernsteen / ook een Diamant-ring / welk hy van my koopen wou ; maar als ik zeyde / dat hy my niet veyl was / om dat ik hem tot gedachtenis van een goet Vrient / en tot mijn vermaak bewaren most / gaf hy my de zelve weder ; maar de Brazelet behiel hy / met beloften dat hy my de zelve weder zou geven / wanneer ik weder by hem komen zou. Ondertusschen zond den Engelschen Præsident een Indiaansche Kar / met twee witte Ossen / welke met veel Cymbalen behangen waren / om my naar 't Engelsch Logijs / of Compagnies Huys te voeren. Ik verliet alzoo den Gouverneur met de Brazelet / klam op de Kar / en wierd van d'Ossen gevoert / gelijk wy van de Paerden plegen ; maar d'Ossen gaan rasscher / als de Paerden by ons. Ik wierd van den Heer Præsident / en zijnen Raedt / die naast hem was / genaamt Monſ. Fremling, geheel vriendlijk ontfangen. Ik wenschten haar geluk met hare goede gezontheit / en ontschuldigde my tegen den Heer Præsident van wegen mijn onverwachte aankomst. De welk my daar op in zijne kamer bracht / tracterende my met Vruchten en Confituren / en daar bene-

bene-

benevens met een goeden dronk Sek. Men moet d'Engelschen in 't gemeen prijzen / datze gast-vry / en gedienstig zijn / en zoo wel vreemde als bekende Vrienden goetdadigheyt bewijzen / 't welk ik met mijn en andere exempelen betuygen kan.

Als den Præsident vernam / dat ik voorgenomen had binnen 's jaars / gezont zijnde / weder t'huys te zijn / sloeg hy my voor / dewijl mijn aankomst alhier laat in 't jaar was / en ik doch op dit jaar niet t'huys komen kon / om dat 'er geen Schepen meer van daan gingen / dat ik een maant vijf of ses by haar zou blijven / een Kamer en gewoonlijk tractament in haar Huys aannemen / want hy dacht na dien tijdt zelf weder naar huys te gaan / ondertusschen zou ik met zijn volk in 't Landt eenige voorname Steden en Contreyen konnen bezoeken. Deze tijding verblijde my niet weynig / en ik bedacht my niet lang zulken vriendelijken præsentatie met grooten dank aan te nemen. Daar na vertoonden zy my haar geheel Huys / dat ik een Kamer na mijn zin verkiezen zou. Ik kreeg een fraeye Kamer boven / aldernaast de Kamer van den Raadt des Præsidents.

TIENDE CAPITTEL.

Hoe d'Engelsche Koopluyden in *Indien* tot *Suratta* fraey en ordentlijk leven, en huys-houden: Als ook wat haar vermaak, en mijn tijt-verdrijf was.

Op den eersten avont / als ik my by d'Engelschen ingehuyst had / wierd ik van eenige Koopluyden en Dienaars ter tafel geleyt. Den Heer Præsident met zijnen Raadt quamen niet mede aan tafel ; want zy gewoon waren 's avonts geen maaltijt te houden / zeggende / dat de gene die gezont in Indien wou blijven / de mage met veel etens niet overladen most / en die wel rusten wou / zonder eten te bed gaan. Want zy hadden bevonden dat de groote hitte / welk des nachts daar zoo wel is als des daags / de maag zeer swak maakt / en onbequaam tot de verdouwing / waar van op 't eerst veel van de hare gestorven waren. Dat onderhiel ik voor my / gelijk een goede waarschouwing.

(De *Schola Salernitana* , welk eenige regulen verhaalt om de gezontheyt t'onderhouden , belast in 't gemeen , dat , zoo men niet ziek zijn wil , en des nachts gerustig slapen , men een zobere avont-maaltijt houden moet.)

Ik wierd in d'Eet-zaal / welk tamelijk groot was / van haren Predikant / en eenige jonge Koopluyden / twaalf in 't getal zijnde / wel getracteert. Na den eten bracht my den Predikant weder tot den Præsident / welk met zijnen Raadt / niet verre van d'Eet-zaal / op een Galderye om een avont-luchtjen zat. Op deze plaats quamen wy alle avonden ; te weten den Heer Præsident / zijn Raat / een opper-Koopman / den Predikant / en ik. Wy hielden ons met onze vijf altijdt by malkander ; De resterende Koopluyden quamen niet in ons gezelschap / of zy mosten geroepen zijn. Want den Præsident had groot ontzag by haar / en hield zijn respect. Des middaags wierd 'er altijt volle maaltijt gehouden met 16 of 17 perzoonen : Daar wierden 14 en meer Spijzen opgedischt / en altijt Vruchten daar na. Men zag een lust aan de goede ordre / welk d'Engelschen / zoo in hare Koopmanschap / als Huyshouding / onderhielden. Inzonderheyt was den yver hares Godtsdienst te prijzen ; want des morgens te 6 uren / en 's avonts te

8 uren/ hadden zy hare uur om te bidden; maar des Sondaags/ behalven de Predikatie/ 3 uren om te bidden. Elk had zijn laſt wat hy doen zou/ daar zoo vlijtig op gepaſt wierd/ dat yder ding ter rechter tijd en plaats gedaan wierd: Na welken arbeyt zy wederom hare vryheyt/ vermaak en genoegt hadden. De eenigheyt en trouw onder haar was met luſt aan te zien. De Voornaamſten/ gelijk gezeyt is/ quamen 's avonts by malkander. De Præſident had byzonder belaſt/ dat wy met ons vijf Perzoonen alle Vrydagh 's avondts/ na 't gebedt/ by hem komen zouden/ waar dan ook noch drie andere Koopluyden ontboden wierden/ die/ gelijk den Præſident/ gehuwelijkt waren/ en hare Vrouwen in Engelandt hadden: Want den Præſident had zulke zamenkomſt geordonneert/ dat hy op de gedachtenis van zijn Vrouw/ en d'andere van de hare/ ook drinken zouden. Maar eerſt wierd van des Præſidents Vrouw begonnen/ en dan van d'anderen/ ten laatſten op de gezontheyt van alle ſchoone Juffrouwen/ en de toekomende Liefſte van een yder. Na dezen begon een yder een gezontheyt na zijnen zin; ook was een yder geoorloft uyt een groote Kan/ die daar ſtont/ zelver te ſchenken/ en zoo veel te drinken als hy woude/ en een yder mocht geheel of half dronken te bed gaan; wy hadden goede zamenſpraak/ en kluchtjes mede daar onder. Door dit vermaak overviel ons den middernacht/ ſomwijlen eerder als wy meynden. Ons drank was dan Sek met water gemengt/ en Palepunſen, waar by allerhande verſche/ drooge en ingeleyde Vruchten opgezet waren.

Anders gebruykten wy by onze dagelijkſche zamenkomſt des avonts veel ſwart Water/ welk uyt het kruyt Thee gekookt wort. Dezen drank is in Indien zeer gemeen/ en wert niet alleen van de Indianen, maar ook van de Hollanders en Engelſchen bemint/ en gedronken; de zelve werpt alle vuyle ſlijm uyt/ verwarmt de maag/ en vordert de douwing der zelver; wy dronken de zelve dagelijks driemaal/ namentlijk des morgens vroeg/ na 't middagmaal/ en op den avont. De Perſſen drinken ook een ſwart water/ Kahwe genaamt/ welk deze van koleur gelijk is/ en moeten alle beyde warm gedronken worden/ maar hebben tegenſtrijdige werkingen/ om dat de Kahwe zeer verkoelt/ en daarom de natuur onvruchtbaar maakt/ waarom de geyle Perſſen de zelve gaerne gebruyken; maar deze Thee verwarmt en ſterkt de maag en inwendige leeden tamelijk. En ik geloof vaſtelijk/ dat door 't gebruyk van den Thee, dewijl 't zelve een t'zamentrekkende kracht heeft/ mijnen buyk-loop genezen is.

Dit kruyt *Thee* wort zo wel van de Perſers, Chineſen, en Japaners, als Indianen, Francoyſen en Hollanders gebruykt. De Schepen, welk naar Indien gaan, brengen dit Kruyt mede, en is by de Hollantſche Drogiſten te bekomen. Dit Kruyt wort de kracht toegeſchreven van Maag, Long, Lever, Bloet, ja alle inwendige Leden van den menſch te cureren, alle overtollige vochtigheden te verteeren, die den menſch traag, loom en ſlaperig maken; en dat de gebruykers des zelfs oudt worden, wordt in onze Perſiaanſche Reys beſchreven, als ook d'Auteurs, die daar van geſchreven hebben, aangeteekent.

d'Engelſche Compagnie had buyten de Stadt een fraeyen vermaaklijken Boomgaart/ daar wy alle Zondag/ ook wel in de week/ of om den anderen dag/ reden/ of gevoert wierden: Wy hadden ons vermaak met den Boog te ſchieten/ maakten partyen/ en ſchoten na 't wit om gelt; 't geluk diende my zo wel/ dat ik in een week omtrent hondert Mamudi won/ welke my wel te pas quamen/ dewijl ik daar geen gelt bekomen kon.

Een Mamudi, is zo veel als 10 ſtuyv. of 10 ſchell. Lubs, of 5 gr. Meiſſiſcher munt.

Als

Als wy onzen lust met schieten geboet hadden / en zulken oeffening moede waren / zetten wy ons in den Lusthof neder / daar dan alderhande Vrucht en Drank berept stont / met welk een yder zich na believen laven kon. Door 't Lusthof was een schoone vierkante steenen Bak / vijf voet diep / in welke wy ons koelden en badeden / 't welk in de groote hitte een bequame verbarsching was. Wy hadden somwijlen ook eenige Hollantsche Vrouwen / welk ons in dezen Lusthof en Bad / hoewel in alle eerbaarheyt / gezelschap hielden. Alzoo bracht ik mijnen tijdt tot Suratta, met zoodanig goet gezelschap en lust / door. Maar 't was voor my op 't eerst beswaarlijk / dat ik met niemant / als met den Præsident / spreken mocht / om dat d'Engelsche Taal my op 't eerst vreemt voor quam.

Elfde Capittel.

Wat vorders op d'eerste tijdt van mijn verblijf tot *Suratta* geschiet is; hoe mijnen Persiaanschen Knecht doorging: Insgelijks van een Jacht, daar ik zelfs mede by geweest ben.

Ik had te Schiras een Persiaanschen Knecht aangenomen / welk op mijn Paert passen zou / en mijnen Tolk in de Persische en Turksche taal / welk ik tamelijk verstont / wezen. Hy was van afkomst een Christen / in Georgia gebooren. De Koning van Persien, Schach Abas, had hem met Vader / Moeder en Broeders / uyt haar Vaderlandt / wegh gevoert / en in Persien binnen Ispahan geplant. Zijne Broeders waren noch in Persien aan 't Koninglijk Hof voorname Kisilbaschen: Dezen Knecht had een tijt lang by des Konings Paerden opgepast: Hy had accoort met my gemaakt / dat hy my trouw wezen zou / met my in mijn Vaderlant trekken / en weder Christen worden / waarom ik hem alle maenden vier rijxdaalders tot gagie gaf. Maar als ik nauwelijks acht dagen tot Suratta geweest / en met den Sulthan aldaar bekent was / en hy vernomen had dat zijn Moeders Broeder by den Grooten Mogol (den Grooten Koning in Indien) Stalmeester was / had hy zich laten overreeden / dat hy van my ging / en na den zelven trok. En alzoo is hy tegen mijnen wil en dank wegh-gegaan / heeft hem by den Sulthan eenige dagen verborgen / die hem daar na tot Agra, by zijnen Oom / gezonden heeft. Dit gaf my groote zorg en nadacht / dewijl hy van mijne gelegentheyt wist / en byzonder wat in Ispahan in den Indiaanschen Schermutzel voorgevallen was / hoe dat ik de Neef van den Indiaanschen Ambassadeur doorschooten had; want ik vreesde dat hy my verklikken mocht / en in perijkel van mijn leven brengen. Indien ik geweten had dat hy na Agra, in 's Konings Hof / gereyst was / ik zou my niet derwaarts begeven hebben om 't Koninglijke Hof te zien. Maar hy heeft daar getrouwlijk met my gehandelt / want als ik daar bekent wierd / hielp hy my daar getrouwlijk door / gelijk korts hier na gezeyt zal worden.

In de maant May kregen wy tijding / dat Candahar, om wiens wil den Indiaanschen Gezant tot onzer tijt aan Schach Sefi in Persien gezonden was / door den Persischen Gouverneur aldaar / om dat den Koning hem den doot gedreygt had / aan den Grooten Mogol overgelevert was / daar op had den Mogol den zelven daar in gelaten / benevens zijne Soldaten die 't ingenomen hadden / en 1500000 Realen tot betaling van hare gagien gezonden.

Desgelijks; hoe *Candahar* met verraat van den vergramden Gouverneur aan den Mogol overgegeven is, wert in onze Perfiaanfche Reys verhaalt. Want korts voor onze aankomft in Perfien was *Candahar* van de Perffen met den fwaarde gewonnen. Den meeften oorlog der Perffen is tegenwoordig met d'Indianen om de wil van *Candahar*, met de Usbekifche Tarters om *Chorafan*, met de Turken om *Bagdad* of Babylon.

Van de Jacht.

Den 16 Junii ben ik met een jong Hollantfch/ en een Engelfch Koopman op de Jacht gereden/ wy deden ons met onze Paerden over de Rivier zetten/ by een oude vervallen Stadt/ Renniel genaamt/ alwaar de Hollanders een Pakhuys hebben; wy hielden daar den eerften nacht onze flaapftede/ en wierden van de Kooplnyden wel ontfangen/ en getracteert. Des morgens daar na reden wy in een dorp/ Bodik genaamt. Onderwegens deden wy eenige groote wilde Enden/ en een foort van witte Reygers op/ die wy najoegen. Wy zagen ook onder 't jagen 20 Harten met veel witte vlekken/ en om hare koleur luftig aan te zien/ zy weyden by de Enden/ gelijk in Duytslant gefchiet. By de zelve liep noch een ander foort die wild waren/ fwart-bruyn zijnde/ en ook witte vlekken hebbende: Deze hadden hoornen/ omtrent van fatzoen gelijk by ons de Bokken; maar gedraapt/ en krom geblamt.

(Dit fchijnt 't Gediert te wezen 't welk *Ulyff. Aldrovandus* befchrijft in 't eerfte boek, cap. 21. van de viervoetige gefplit-voete Dieren, en noemt de zelve Hart-bokken, of *Cervi capræ*, dewijl fy de grootte van een Hart hebben, maar hoornen als een Bok, hoe wel de zelve zoo krom gelijk een Slang gebogen ftaan. Zy worden daar ook *Bezaar*-bokken genoemt, dewijl den koftelijken Steen *Bezar* in de Magen der zelver plag gevonden te worden.)

Van hier gingen wy tot een ander dorp/ Damken genoemt/ hier zagen wy een foort van zeer groote Enden/ die haar op de Rijs-landen onthielden. De zelve Landen waren rontom met kleyne Wallen bezet/ om dat 'et water daar op zal blijven: Want de Rijs-landen vochtigheyt vereyfchen. In dit Dorp vonden wy Terki, dat is een drank uyt Zap van groote Palm-boomen gemaakt/ 't welk zeer koel/ en zoet om drinken is: Wy dronken de zelve uyt fchalen/ die van breede Palm-boome-bladeren aan malkander gevoegt waren. Dit Zap wort op deze manier uyt de Boomen getapt: Zy klauteren op de Boom/ tot boven in de top/ daar fnijden zy de baft door/ en hangen daar een emmer aan om 't Zap te vangen/ en dit gefchiet na der Zonnen ondergang/ tegens de nacht: want het Zap is van zulken natuur/ dat/ wanneer 't zelve in der nacht tot der Zonnen opgang toe vergadert wort/ het zeer koel/ zoet en lieflijk is om den geheelen dag te drinken; en wort zeer gezont/ en voor de Zieken/ gelijk een Medecijn/ gehouden. Dat nu by daag uytgetapt wort/ is zoo fmakelijk niet/ maar zuur en verflagen/ dewijl 't in de Zon bedorven wort/ en nergens toe bequaam is/ als tot Edik te maken.

De Inwoonders van dit Dorp klaegden zeer/ dat zy van de Rasbuten, een diefachtig en ook roofachtig Volk zijnde/ zeer dikwils overvallen en gebrantfchat worden. Als wy ons nu omtrent acht dagen met de Jacht vermaakt hadden/ gingen wy weder na de Stadt Suratta.

Twaalfde Capittel.

Van de Stadt *Suratta*, de gelegentheyt des zelfs, van haar Inwooners, en Hanteering.

De Stadt Suratta leyt in de Provincie Gusurata, onder den 21 graad/en omtrent 30 mylen der breette/aan een vermakelyk Water/Rennier, of zoo hem eenige noemen/Pani Hind (Indien-water) gelegen/en aan een schoon vruchtbaar Bosch van hooge Kokos-boomen/Palmen/Citroenen/Oranje-appelen/Tamarinden/en veel andere Indiaansche vrucht-dragende Boomen. Dit Bosch kan niet alleen deze Stadt/maar ook alle andere omleggende/ja de geheele Provincie van Hout/tot Huyzen en Schepen te bouwen/voorzien. Daar is ook om deze Stadt een zeer vet en vruchtbaar Aartrijk/'t welk Rijs/Garst/Boonen/als ook Keuken-spijzen/en wat tot 't leven noodig is/voortbrengt: En van wegen de vette Weyde is daar veel Vee/als Buffels/Ossen/Schapen/Bokken/en allerley Wildt. Onder de lastbare Dieren zijn hier veel Ezels/maar weynig Kameelen en Paerden/dewijl zy hier niet goet zijn/maar van andere plaatsen moeten gebracht worden. In plaats van Paerden gebruyken zy hare Ossen/welk op den rug een bult hebben/eenige der zelver zijn schoon van koleur/en sommige swart gesprenkelt/welke voor hare Karren gespannen worden. Hare Karren hebben maar twee raden/met welke d'Ossen zo snel loopen/en de voeten zo cierlijk om hoog weten te werpen/dat 'et een groot vermaak om te zien is. Zy worden met een touw bestiert/'t welk haar door de Neusgaten getrokken is/en zijn gewent daar zo zeer na te luysteren/gelijk de Paerden na haar toom.

De vermaaklijke Stadt Suratta is langs de voornoemde Rivier gebouwt/en is vierkant. Aan 't vaste Lant met een diepen Gracht en Bosch omringt. Daar zijn drie Poorten/de Huyzen zijn boven plat/zo dat men daar boven op gaan kan/gelijk in Persien, en onder de zelve vint men heerlijke Palleyzen/aan welke schoone Boomgaarden zijn. In de Stadt/aan de Rivier/is een deftig Kasteel/op d'oude Romeynsche manier gebouwt/en met gebakken steene mueren omringt. Den Sulthan en Gouverneur in de Stadt bemoeyt hem met dit Kasteel niet/hy let maar op de zaken van de Justitie in Suratta, en in andere omleggende Steden en Dorpen/en let op 't voordeel en 't betalen van den Tol/den Grooten Mogol toebehoorende. Want den Mogol heeft daar noch een byzonder Gouverneur op gezet/welk daar niemant anders als van zijne Lantsluyden op laat komen.

Als deze Gouverneurs uytrijden of varen/houden zy alle beyde zeer prachtigen Staat; zy laten Vaandels en Ketel-trommels voor haar gaan. Men zeyde my dat de Turken, welk van 't roode Meyr met veele Schepen een sterken tocht op Indien gedaan hadden/en eenige plaatsen ingekregen/dit Kasteel gebouwt hebben. Het is tegenwoordig met metale Stukken wel voorzien/daar van zy eenige van een Hollants gestrant Schip gekregen hebben.

Benevens 't Kasteel is de wooning van den Sulthan of Gouverneur/en daar na 't Huys van den Tolmeester/om met den Gouverneur op den Tol een wakend' oog te hebben: Want alle inkomende en uytgaande Waeren vertolt moeten worden. De groote Markt-plaats is dicht by den Tolmeester/op welke

plaats

plaats d'omleggende Steden / Dorpen / en vreemde Natien hare Waeren brengen en verruylen. De Hollandtsche en Engelsche Kooplupden hebben hier zeer schoone Pakhuyzen en Wooningen/ met bequame Kamers voorzien. De Wooningen zijn twee Kamers hoogh / met fraeye Lusthoven / daar zy een Kapel in hebben / en haar eygen Predikant / om haren Godtsdienst daar ordentelijk in te verrichten. Daar en boven hebben zy buyten de Stad/gelijk de Suratten, uytnemende schoone Lusthoven/welk meer met alderhande vrucht-dragende Boomen en Gewasschen / als Bloemen beplant zijn.

Aan 't Noorder deel is een groote Bak/ achtkant zijnde / uyt gehouwen steenen opgezet / daar men van alle zijden met trappen naar beneden klimmen moet. In deze Bak vergaderen zy 't versche Water / en konnen in drooge jaren daar wel van onderhouden worden. Midden in den zelven Bak staat een Begraffenis opgetimmert / in welk den Stichter dezes Baks / zijnde een Heylig wonder-Man na haar zeggen/ begraven leyt. Men vertelde ons veel ongeloofijke wonder-werken die hy gedaan zou hebben; Hy zou ook een Duyvel doot geslagen hebben/ en diergelijke dingen meer.

Op d'andere zijde van de Stadt staat ook een Boom met zo veel affetzels / die ook Boomen geworden zijn/ gelijk den Boom welk niet verre van Gamron was.

Een halve mijl over de Stadt / aan d'ander zijde des Riviers / legt een oude vervallen Stadt/ Reniel genaamt/ welk door d'opbouwing van Suratta zeer gebloeyt heeft / en goede Privilegien en Handel gehad / welk de Stadt Suratta na haar getogen heeft / waar door deze Stadt te niet gegaan is. Hier woonen noch tegenwoordig veel menschen/ maar zijn meestendeel Hantwerks-luyden.

De Zee-haven/welk zy Kom van Swaali,van een daar omtrent-leggend Dorp/ noemen / leyt na 't Noorden / omtrent twee mijlen van de Stadt / daar loopen de Schepen in. De Waeren werden van daar op Karren door een gelijken wegh / twee mijlen verre / in de Stadt gebracht / ook wel in een Schuyt om den hoek van 't vaste Landt door de Rivier. De Hollanders en Engelschen hebben by den Oever der Stadt Logiën opgerecht / in welk zy de Waeren eerst nederleggen / en daar na in hare Pakhuyzen brengen.

In deze Haven wort de vermaarde Rivier Indus uytgestort. De zelve vermindert en vermeerdert zijn diepte na d'Eb en Vloet: By hoogh water heeft men seven vademen diepte / maar by laeg water vijf vademen waters. Dewijl de Haven tegen 't Zuydwest open is / en de Zee een inloop geeft / kan hy hem niet wel tegens den Z. W. wint beschermen. Het is onmogelijk dat van May / tot September toe / eenige Schepen voor deze Haven aan Anker konnen leggen: Want daar zulken verbaerlijken weder van storm / Donder en Blixem is / gelijk of de Werelt vergaan zou / daarom moeten de zelve zich naar Cabo de Comori, naar Cormandel, en Bengala, begeven / tot dezen tijt over is / en dan komen zy weder.

De Stadt wort eensdeels van Indianen, en eensdeels van Uytheemschen bewoont / en bezocht. Onder d'Indianen vint men voornamelijk driederley soorten/ als Benjanen, Bramanen en Mooren. De eerste twee soorten zijn Heydenen; maar de Mooren, hoewel zy 't minste deel zijn / zijn Mahumetisten, en om dat den Mogol van 't zelfde geloof is / worden zy meest geacht. Weynig Mooren hebben zin in de Koopmanschap / of Hantwerken / maar al meest in den Oorlog: Zy dienen zoo lang groote Heeren / tot datze zoo veel gelts verdient hebben / daar zy een Paert om koopen mogen / dan hebbenze haren wensch volbracht. Maar

de

de Benjanen zijn fraeye arbeydende menschen / zy leeren een Handtwerk / en doen grooten handel met alderley Waeren. Van haar-luyder en der Bramanen leven sal hier na gezeyt worden. Onder de Vreemden drijven de Hollanders en Engelschen alhier de swaarste Koopmanschap / waarom zy hier / als boven gezeyt is / hare Huyzen / Pakhuyzen en Factoors hebben. Daar benevens komen hier Portugeezen, Arabiers, Perssen, Armeniers, Turken en Joden, alzoo dat Suratta voor een van de voornaamste Koopsteden in geheel Indien te achten is / om dat niet alleen door de Haven / maar ook door andere bequaamheyt de Waeren door geheel Guhurata, van Cambaja, en andere aanlandende Contreyen / hier gebracht konnen worden.

d'Engelsche Kooplupden hebben alhier haren generalen Stapel en Over-factoor / welk met 16 tot 24 Persoonen toe sterk huys-houdt. Alle Factooren van andere Contreyen moeten by dezen Præsident ordre ontfangen / en hare rekening doen. Want d'Engelschen hebben hare Kantooren / beneven 't Surattisch, noch hier en daar in Orienten / ook in den Grooten Mogols Woonstadt Agra, alwaar zy een Kommijs met 5 of 6 Persoonen hebben. In Persien tot Ispahan een met 6 of 8 Persoonen. Op een zijde in Indien in Orixta tot Masulipatan een met 15 Persoonen. Tot Cambaja een met 4 Persoonen. Tot Amadewat een met 6 Persoonen. Tot Brodra en Broth een met 4 Persoonen. Tot Dabul een met 2 Persoonen/ etc. Dezen moeten altemaal jaarlijks by den Præsident tot Suratta verschijnen/ en voor hem hare reekening doen.

Ook hebben d'Engelschen een Kantoor op 't Eylant Java tot Bantam, alwaar ook een Præsident met eenige Commyzen en Assistenten haar verblijf hebben / van welk de gene gecommandeert worden / die op de kleyne Eylanden / en hier en daar in 't Landt handelen / hebbende gelijke macht met den Præsident van Suratta.

Behalven d'Engelschen negotieren de Hollanders ook sterk / en hebben daar en tegen hare Kantooren en Factoryen wijd en zijd / maar voornamelijk op 't Eylant Java, alwaar zy een sterke Stadt Batavia, met een Kasteel gebouwt hebben. De zelve worden over de 200 Schepen sterk in Indien geschat / van de welk meerder ten Oorlog / als tot den Koophandel gebruykt worden / om dat zy aldaar eenige plaatsen met gewelt ingenomen hebben / byzonder op 't voorzeyde Eylandt Java, en om datze aldaar hare vyanden hebben / moeten zy daar altijt sterk oppassen. Ja dat meer is / als 'er eenige Indiaansche Koningen tegens malkander oorlogen / werden de Hollanders tot hulp van d'een of d'ander party geroepen: Waarom zy om haar profijt gaerne op d'een of d'ander zijde vallen/ op dat zy door hare hulp by de Heydenen grooter vryheyt in haren Koophandel hebben mogen. De Portugeezen, welk den outsten handel in Indien hebben / drijven daar noch groote Koopmanschap / en hebben hare Sterkten op verscheyden Plaatsen/maar meest op Goa, daar van hier na breeder gehandelt zal worden.

Dat de Spanjaarts, of liever de Portugeezen, d'eerste van Europa geweest zijn, die Orienten opgedaan, en daar gehandelt hebben, is uyt de Historien genoeg bekent, byzonder vint men 't zelve by de Schryvers der Hispanische Daden, als by *Marianus* en *Damian à Goes*. Deze verhalen dat *Iohannes* de II, van dien naam, Koning van Portugal, grooten lust gehad heeft, om vreemde en onbekende Landen te ontdekken, en zijne Schepen tot aan 't Afrikaansche voor Gebergte gekomen zijn, maar uyt vreeze van de woeste en wilde menschen wederom gekomen. Ook was den zelven Koning noch gezint eenige Schepen ver-

der te zenden: Waarom hy dit voor-Gebergt den naam van *Cabo del bonna Eſperanſa*, dat is 't Hooft van goede hoop, gegeven heeft, dewijl hy goede hoop had, om vorder te laten zoeken, dan hy is ondertuſſchen geſtorven. Maar als *Emanuel*, een Neef des voorleden Konings, aan de Regeering gekomen was, heeft hy zulken heerlijken voornemen niet laten ſteken: Waarom hy in den Jare 1397. een Portugeeſchen Edelman, genaamt *Vaſcus Gamma*, met drie wel-uytgeruſte Schepen, en met alle nootdruft tot zoo langen Reys voorzien, uyt-gezonden heeft, en laſt gegeven om naar Indien te varen, daar hy op 't eerſt met groote moeyten, maar daar na gelukkig aangekomen is. Waar van *Duardus Nonius Leo* in 't Boek van de Ware Afkoomſt der Koningen van Portugal alzoo zeyt: Den Koning *Emanuel* heeft de deur tot d'Orientaalſche Landen wel geopent, en veel onbekende dingen geopenbaart; Maar de Hollanders hebben eerſt in 't jaar 1595. haren eerſten Reys daar na toe gedaan.

DARTIENDE CAPITTEL.

Van d'eerſte Engelſche Schepen, die na 't verloop der Regen-maanden, en ongeſtuymen tijt des jaars, weder tot *Suratta* aangekomen zijn.

NA dat d'ongeſtuyme jaarlijkſche Tempeeſten / en / om zo te zeggen / die kleyne Zundvloet voorby was / quamen den 14 September de twee eerſte Engelſche Schepen in de Kom Swali, of Surattiſche Haven / weder ingeloopen. Den Præſident wou zelfs beneden aan de Haven gaan: maar dewijl den Sulthan om zekere oorſaken hem noch eenige dagen ophield / wierden daar twee Koopluyden na beneden gezonden / die ik verzelſchapte. Als wy op den middag aan de Haven quamen / bleven onze Paerden in 't Dorp Swáli ſtaan / en wy wierden aan 't een Schip / Diſcober genaamt / aangezet. Dit was een Schip van 300 laſten / 190 eters op hebbende; Wy wierden van Kapiteyn Monſ. Meyner, en van andere drie Koopluyden / die aan den Surattiſchen Factoor gezonden waren / wel ontfangen. Wy hadden van den middag tot den halven nacht groot playſier: Wy vermaakten ons met 'et aanhooren der Tydingen / welk zy ons uyt Engelant, en andere Deelen van Europa vertelden. Want het groote vreugt voor yemant maakt / dat hy / wanneer hy zo lang uyt zijn Vaderlant geweeſt is / yemant van zijn Lantsluyden krijgt / die daar eerſt van daan koomt / en zekere tyding brengt / gelijk hier geſchiede: waar by 't goet Engelſch Bier / en alderhande Wijn / om op onze achtergebleven Vrienden gezontheyt te drinken / niet vergeten worde.

Des anderen daags deden wy ons zetten aan 't ander Schip / Maria genaamt / 't welk 600 laſten groot was / en 46 ſtukken Geſchuts voerde / welk uyt 'et Roode Meyr van Aden en Mocha quam. Wy wierden op 't zelve Schip / dewijl de Kapiteyn geſtorven was / van den opper-Koopman / Monſ. Bel genaamt / op de voorgaande manier vriendlijk ontfangen / en van alderhande tydingen uyt Europa onderricht. En dewijl wy tot aan den zevenden dag op d'aankomſt van onzen Præſident moſten wachten / bleven wy des nachts in dit Schip / en brachten onzen tijt met alderhande genoegt door / dan op dit / dan weder op een ander Schip / met 't hooren van goede Muzijk / ſomwijlen begaven wy ons aan Lant / en veranderden dit vermaak met uyt te rijden.

Als

Als den Engelschen Præsident/ van veele Koopluyden vergezelschapt zijnde / aan Strant quam/deden de voornaamsten van de Schepen haar over-zetten. En als den Præsident haar met een kleyne Oratie ontfangen had/en haar vermaant/ datze op zijn commando / vlijtig en naerstig voor de Compagnie oppassen souden/ voeren wy met malkander aan 't Schip Diſcover, van welk wy met twaalf Salvo-schooten ontfangen/ en wel getracteert wierden.

Na 't avont-eten ging den Præsident met 't geheele gezelschap aan 't boort van 't ander Schip/ Maria genoemt/alwaar tot een wellekomst 16 stukken gelost wierden / en na dat op elke gezontheyt een stuk gelost wierd / en den halven nacht met Muzijk doorgebracht was / ging Kapiteyn Meyner met zijn volk weder aan zijn Schip. Des anderen daags had hy ons een heerlijke Maaltijt toegestelt. Op den derden dag wierden wy op 't ander Schip van gelijken onthaalt. Daar na ging den Præsident/ met den nieuwen opper-Koopman / en vier Assistenten / weder na lant / en quamen tot Suratta, maar dewijl 't alreede laat was / en wy niet in de Stadt Suratta komen konden/bleven wy op d'andere zijde des Rivier/ in d'oude Stadt Renniel, en deden ons des daags daar na overzetten.

Den 24 September quamender weder twee Schepen ingeloopen / een Hollantſch van 700 lasten / met Zuyker en Specerijen geladen zijnde / komende van Batavien. Het ander was een Engelſch Schip / de Swaan genoemt / welk uyt Meſulipatan na Perſien gaan zou / om daar meer Zijde te halen ; maar dewijl 't zelve om den contrarien wint en onweer 4 maanden had geswerft / had 't zelve zijnen weg naar Suratta genomen/ en bracht veel Sieken met hem. Daar waren ook eenige van de voornaamste gestorven. Daar en tegen had den Hollander een gelukkige en spoedige Reys gehad / nademaal hy in 4 maanden uyt Hollandt tot Batavia gezeylt had: Ik ging met d'Engelsche Koopluyden weder na de Haven om 't Schip te bezien. 't Hollantſch Schip was 's Hertogenboſch genaamt / zijnde een van de grootste en beste Schepen der Hollanders, voerende 23 Stukken / maar meest metalen / daar onder 10 Stukken waren / schietende 18 pont yzers. Dit Schip was 20 voeten langer als den Engelsman, Maria, maar 300 wijt niet. De Schipper was een beleeft Man, en leyde my rontom / bewijzende my en alle mijn byhebbende gezelschap groote eer. Wy namen hem daar na met ons op 't Engelſch Schip Diſcover ; en toonden hem onze goetwilligheyt weder: wy waren den geheelen nacht vrolijk met malkander.

Het eerst-aangekomen Engelſch Schip wierd ontlost / aan Landt gebracht/ en een nieuwe Huyt gegeven: Want anders zou men/ om de Wormen/ daar geen Reys mede hebben konnen doen ; want de planken doorbeeten waren. De Hollanders slaan hare voedering vol Nagels met breede koppen / dat zy gelijk geharnast zijn. Sulke voedering kan zo lang dueren als 3 of 4 van d'Engelſchen.

Het was op dezen tijdt zeer genoeglijk tot Suratta, en van wegen de Schepen zeer aangenaam / om datze weg en weder gingen : Als 't my luste mocht ik met des Præsidents Karre na de Haven varen / bezoekende dan 't een Schip / en dan weder 't ander / alwaar my alle vrientschap geschiede. Als ik dan weder in de Stadt quam / had ik alles wat ik begeerde / want een yder noode my te gast om my vrientschap te bewijzen. Zoo dat ik met de waarheyt zeggen mag / dat een vreemt Man by geen Natien meer weldaat geniet/ als by de Engelſchen.

Ik maakte ook goede kennis met den Hollantschen Commandeur Monſ. Bernhard Peterſz, welk my met zijn Huysvrouw (zijnde de beste natuur der Hollanders, die ik oovt gezien heb) alle eer en goetgunstigheyt betoonden. Den Engel-

gelſchen Præſident hield ook goede correſpondentie met hem / en bezocht hem gemeenlijk alle Donderdags / dewijl hy van wegen een ziekte dikwijls te bedt lagh: Wanneer hy uytgaan kon bezocht hy den Engelſchen Præſident wederom / en gemeenlijk in de Luſthoven / alwaar hy onze oeffening met 'et Bogenſchieten zag. Hy quam met zijn Vrouw en Maagden ons Koel-bad in Tanque ook dikwijls bezoeken.

Veertiende Capittel.

Hoe ik van *Suratta* in 't Landt naar *Amadabad* gereyſt ben: Als ook van eenige kleyne Steden en Dorpen, daar de Reyze door-ging, en wat 'er geſchiede.

ALs ik vernam dat ons Schip / met welk wy reyzen zouden / noch in drie maanden niet gereedt kon wezen / nam ik voor van Suratta verder in 't Landt te reyzen / eenige voorname Steden te zien / en byzonder 't Hof van den Grooten Mogol, daar zoo veel in de Werrelt van geroemt wordt. En dewijl een Engelſche Caffila van 30 Karren met alderhande Waeren / als Quikzilver / Roenas (zijnde een Wortel daar men root mede verwt) Speceryen / en een goede ſomme Gelts / vaerdig gemaakt wierd om naar Amadabad te reyzen / begaf ik my op goetdunken / en recommandatie des Præſidents / in haar gezelſchap / voorzien zijnde met een Paert / en een Indiaanſche Kar / op dat ik ſomwijlen rijden / en ſomwijlen varen mocht / gelijk 't my in den zin quam. In 't zelve gezelſchap waren vier Koopluyden / benevens eenig Benjaans Volk / twaalf Engelſchen, en twaalf Indoſtaniſche Soldaten / alle met goet geweer voorzien. Want de Rasbuten, een roofachtig volk zijnde / maken dezen weg zeer onvry / gelijk zy andere Contreyen ook doen. Want zy taſten heele Caffilen aan / gelijk zy drie jaren na malkander d'Engelſche en Hollantſche Convoyen aangerant hebben / de welk met haar / niet zonder verlies van volk en goederen / geſchermutſeert hebben. Deze Roovers onthouden haar in 't Gebergt tuſſchen de Steden Brotſch en Brodra gelegen / zy hebben hare eygen Vorſten / die zy haar na haar goetdunken onderwerpen / en willen 't gebiet van den Mogol niet onderworpen zijn / behalven de gene / die hem als Soldaten dienen. Wanneer zy van den Koning vervolgt worden / loopen zy in 't Gebergt / daar zy welbewaarde vaſte Contreyen en Steden hebben. Dit Rasbutiſche Gebergt wort Tſchampenier genaamt. Voor eenige jaren is 't zelve van den Mogol beoorlogt / en hare voornaamſte Vaſtigheyt daar in met liſt overrompelt geworden: Want als 't Kooren duur was zijnder eenige Soldaten op karren in zakken in de Veſt gekomen / welk de Wacht nedergehakt en de Poorten bemachtigt hebben; daar op zy den Mogel een tijdt lang gehoorzaamt hebben / maar daar na weder gerebelleert.

Wy begaven ons den leſten September op wegh / en wierden van den Præſident / en eenige van 't Engelſch Huys een ſtuk weegs vergezelſchapt. Daar wy ons affcheyt met een goeden dronk Wijns namen. Wy namen onzen eerſten weg op de Stadt Brotſch: De Dorpen / door welk wy quamen / waren Berjau, zijnde 3 curs / alwaar wy ons over een tamelijke breede Rivier deden zetten; dat ander was Onclesser, 17 curs. Dit Dorp leyt zeer luſtig aan een ſtaand Water / alwaar haar zeer veel End-vogels en andere Water-vogels onthielden / welk licht-

lichtlijk om schieten waren / om datze van de rontom-woonende Benjanen, die niet levendigs dooden / niet vervolgt wierden. Wy schoten dartig der selver Vogels / en daar benevens een wilden Bok / welk ons gezelschap met vermaak opaten. Dewijl nu in de selve Contreyen veel wilde Swijnen / Herten / en wilde Bokken gevonden worden / die om voorgezeyde oorzaken niet zeer schouw zijn / heeft den Europischen Reyzer niet veel voor de kost te zorgen / men mag alles vry schieten / en maar van de Koks / welk d'Engelschen en Hollanders altijt by haar hebben / laten toebereyden.

Als wy voor de Stadt Brotsch aanquamen / lieten wy ons over 't water / 't welk breet / maar niet diep voorby de Stadt vloeyt / met Boten overzetten. Den Engelschen Factoor aldaar / Monf. Pansfelt genoemt / zond terstont aan my / en deed my bidden / dat ik met de Engelsche Kooplupden in zijn Wooning komen zou / en zijnen gast wezen. Wy hielden middagmaal by hem / en gaven ons tegens den avont weder op den weg.

Van de Stadt *Brotsch.*

Zo veel de Stadt Brotsch belangt / die leyt aan een tamelijken hoogen Berg aan de voorverhaalde Rivier / en is met een sterken steenen muur omringt / hebbende na de Rivier toe van alle kanten een vermakelijk uytzicht. Deze Stadt kon / van wegen de gelegentheyt / tot een van d'aldersterkste Vastigheden van geheel Indien gemaakt worden: Daar leggen ook eenige Falconnetten / maar men weet daar niet wel mede om te gaan. De zelve is voortijts / na haar zeggen / en gelijk men noch wel zien kan / een voorname Stadt geweest; maar de beste Huyzen zijn nu vervallen / en daar woont weynig volk van slach is. Onder aan den Berg zijn twee Voorsteden / welk meest van Ambachts-luyden / en Benjanen, welk Wevers zijn / bewoont worden. Hier wort 't beste Lijnwaat en Kattoen van geheel Indien gemaakt / 't welk daarom ook door geheel Indien vermaart is / en allerwegens vervoert wort. Men noemt 't zelve Brotsch Befta, en Gellico. Zy maken ook gestreept goet / half van Zijde / en half van Boomwol / 't welk in Indien kostlijk gehouden wort / en ook veel gebruykt / om dat 'et zich laat wassen / zonder zijn koleur te verliezen. De Engelschen hebben alhier haren Factoor met groot profijt: Want als de Wevers gelt van doen hebben / verschiet den Factoor haar gelt / waarom d'Engelschen dan den voorkoop / en den besten koop hebben. Den Tol der Waeren is alhier 2 per cento.

Het Landt hier rontom is zeer overbloedig van Koorn-gewas en Vee / men vind ook in de stadt en daar buyten veel Kruyt-hoven / welk de Benjanen planten en bouwen / om hare voornaamste Spijzen daar uyt te halen. Daar lagen rondom de Stadt / zo verre men zien kon / veel schoone Dorpen / daar in eenige der zelver den Indigo gemaakt wort.

Als wy van deze Stadt scheyden / geleyden de Factoor ons een half mijl. Wy reysden den geheelen nacht door tot tegens den middag / 't welk wy / overmits de groote hitte / doen mosten; wy hielden ons by een Water-put / in een streek Samlod genoemt / dewijl 't Dorp verre van den weg afgelegen was / en wy op 6 curs geen water hebben konden. Als wy 10 curs van Brotsch waren / quam op den laten avont den Factoor van Brotsch achter ons / welk na Brodra woude / alwaar hy benevens twee andere Kooplupden zijne wooning had / en ons wellekom heete / en begeerde dat wy by hem herbergen zouden. Hy bleef by

by ons/ en om den nacht te verdrijven / deden wy de Danſſerinnen / welk wy in onze Caffila onder de Benjanen hadden / voor ons komen en danſſen. De andere halve nacht reyſden wy voorts/ ik nam den Factoor in mijn Karros / om malkander te beter gezelſchap te houden / en de gelegentheyt dezes Streeks te beduyden. Na dat wy op een dagh na Brodra gekregen hadden / ging den Factoor voor uyt / om tegens onzen aankomſt goede ordre te ſtellen. En als wy den 7 October de Stadt naderden / vonden wy onzen voorzeyden Factoor weder met zijn Confrater / Monſ. Abel, omtrent een half mijl van de Stadt / en wierden van hem vriendelijk ontfangen. De Caffila moſt terſtont door de Stadt gaan / en op een zijde by een brugh blijven leggen. Maar ik ging met de Koopluyden in een fraayen Boomgaart / welk voor de Stadt gelegen was / in welk een ſchoonen Toorn/op de manier van een Speel-huys/ getimmert was. In den zelven lagh een voornamen Indoſtaner met zijn Geſlacht begraven. De Graf-ſteenen en de vloer waren van klaar-blinkenden Marmorſteen. Zoodanige Begraafniſſen vint men hier en daar in Indien. Na dat wy dezen Boomgaart wat bezichtigt hadden/ gingen wy te gelijk in de Stadt na 't Engels Hof/ welk niet groot/ maar wel getimmert was. Wy wierden met goede koſt onthaalt: Daar quamen ook eenige wel-geſtelde en wel-gekleede Benjaanſche Vrouwen in / om my in mijn Duytſche kleederen te zien/ welk ik altijdt in Indien droeg; zy verwonderden haar over mijne kleederen / want d'Engelſchen en alle Europiſche aldaar d'Indiaanſche dracht gebruyken. Deze Wijven vermaakten my zeer met danſſen en zingen/ zy boden my aan haar altemaal naakt uyt te trekken/ wanneer ik mijnen blanken huyt ook wou laten zien / want zy beminnen de witte Luyden zeer. Zy gaven my een zuur gezicht / om dat ik hare begeerte niet nakomen wou.

Tegen den avont nam ik mijn affcheyt van hier / en begaf my weder by onze Caffila, welk van twee Koopluyden geleyt wierd: Wy vonden haar in een luſtig Boſch van hooge Kokos-boomen leggen / uyt welk den Terri, of Palm-wijn getapt wort. Ik bleef met mijne Geleytsluyden tot middernacht toe onder deze Boomen zitten. Den Hollantſchen Factoor quam ook uyt de Stadt / brengende een goeden dronk Spaanſche Sek met hem / met welk wy ons / behalven noch twee andere Dranken / vermaakten. Tegens den morgen reyſden wy vorder / en hielden een Koopman by ons / want hy moſt op 10 curs onze Caffila tol-vry maken.

Mandelſlo gedenkt niet verder van deze Stadt Brodra, maar de Hollanders geven daar nader onderrichting van aan 't 11 capittel van de 17 Schipvaart, namelijk dat de zelve gebouwt is van een Heyden, *Rahia E'ghie* genaamt, zijnde een Soon van *Sulthan Mahmud Begeran*, des laatſten Konings van Guſuratten. De zelve is gelegen op een zandachtige plaats aan een kleyne Rivier, *Waſſet* genaamt. Aan d'een zijde leyt een groote Voorſtadt, welk met Benjaanſche Wevers bewoont wort. Het Lant om deze Stadt, en Dorpen daar omtrent leggende, is zeer vruchtbaar van alderhande Kooren en Boomwol, welk voor de beſte gehouden wordt. Den Gouverneur dezes Stadts commandeert over 210 Dorpen, welkers Boeren byna altemaal Wevers zijn, en ſterker Doek als d'andere, maar ſmalder, maken, daar men 't onderſcheyt aan kent. Het inkomen van 75 dezer Dorpen neemt den Gouverneur tot onderhout van zijne Soldaten, welk den Koning altijt te paert en te voet hebben moet; wat nu de reſterende 135 Dorpen opbrengen, wordt aan verſcheyden Kapiteyns in Guſuratten, en hare Soldaten, uytgedeelt. In een van deze Dorpen, na den Ooſten gelegen,

legen, zou uyt 'et Gebercht jaarlijks 20. en 25000 ponden *gummi laqua* gehaalt worden. Op de Dorpen na 't Westen wert veel Indigo gezaayt en uytgeparst, van de welke zy veel tot verwen gebruyken, en de rest aan d'Uytlandischen en Vreemden verkoopen.

Dezen dagh quamen wy by een kleyn Kasteel of Schans / welk met een steenen muur omringt was / op een Berg leggende / op deze zijde van een kleyne Rivier; Wy deden onze Karren doorgaan / en dewijl de zelve noch niet altemaal door waren / quamender eenige Soldaten uyt de Schans / die d'overige Karren niet door laten wouden / voor en aleer wy den Tol betaalt hadden; wy wouden haar niet geven / dewijl wy des Grooten Mogols tol-vry en pas hadden. Maar dewijl zy evenwel aanstonden / riepen wy ons Convoy weder te rugh / stelden ons ter weer / en brachten de rest van de Karren daar ook mede door met gewelt / en bleven dien nacht op d'ander zijde des Riviers by een Dorp / Wasser genaamt / welk den naam van 't zelve Riviertken krijgt / en sloegen een Wagenburgt om ons. Deze Contrey wort van de voorige plaats een curs gerekent. Alhier most men weder Tol geven / en deze plaats is voor den reyzenden Man zeer qualijk gelegen; om dat men byna een half mijl een hollen wegh heeft tot 'et Tolhuys toe / welk tusschen twee hooge heuvelen / zeer nauw met een keten omringt / leyt. Op d'ander zijde most men weder door zulken engte / op een halve mijl weder afgaande / en dit is een rechte plaats om yemant te dwingen / als men niet gewelt genoeg heeft om haar tegen te staan.

Na dat wy alhier ons avond-maal gehouden hadden / quam den Tollenaar van boven naar beneden / en bracht met hem 30 Rasbutische Soldaten / die wel met lange spiessen en Vuyrroers voorzien waren / welk ons spreken wouden / maar wy wouden niet meer als drie van de Voornaamste der zelver in de Wagenburght laten komen. Zy eischten een grooten Tol van ons / te weten van yder Kar anderhalf rupie, makende 3 oorden van een rijxdaalder / maar wy wouden 't haar niet geven / beroepende ons op den Koninglijken Tol-vry-pascedul / die wy billijk gebruyken mochten / maar wouden zy met een kleyne Vereering te vreden wezen / zoo boden wy haar 5 of 6 rupie. Zy wouden hier niet mede te vreden zijn / maar begeerden den vollen Tol / en gingen daar op henen naar den voorigen Tollenaar / seggende dat wy hier zo lang blijven zouden / tot dat zy des morgens weder quamen. Des morgens quam een Hollantsch Koopman van Amadabat met een Kaffil van 170 Karren / met 50 Indostanische Soldaten tot een Konvoy. Deze zeyden / dat die Boeven een grooten Boom in den hollen wegh gesmeten hadden. Wy zonden met'er haast vier van onze Musquettiers en 8 Indostaansche Soldaten / om den wegh weder t'openen; als de Rasbutische Tol-soldaten 't zelve zagen / wouden zy onze Soldaten na-loopen / maar overmits zy door d'engte des wegs voorby ons heenen mosten / stelden wy ons in 't geweer / en wouden haar niet voorby laten. Als onze uytgezonden Soldaten dit zagen / quamen zy ook weder na ons toe. Dewijl wy in ons voordeel lagen gaven wy vuir onder haar / zy losten weder een paar roers op ons / zo dat wy in een klein schermutzel geraakten: Maar als zy zagen dat wy niet geven wouden / en enige onder haar gewond wierden / boden zy ons de vrede aan / seggende / dat zy met ons in Vriendschap handelen wouden / waar over zy den Hollander tot een Middelaar verkoozen / en deden ons door hem zeggen / dat zy alle arme Soldaten waren / en geen andere gagie hadden als van den Tol quam / en daar van leven mosten / of wy haar de helft niet geven wouden? Doe dat niet

val-

vallen wou / lieten zy ons zeggen / dat wy dan geven mochten 't welk wy gisteren geboden hadden. Wy gaven haar / om niet langer opgehouden te worden / die 6 rupi , zijnde 3 Rijxdaalders / daar mede togen zy henen in vrede / en wy vorderden onzen wegh zonder hinder.

Dit waren de Soldaten / welk wy boven by 't Tolhuys gewaar wierden / zy waren omtrent 100 sterk / wel met lange Spiessen / grote Rondasschen / Boog en Pijl voorsien / maar onze Indostaansche Soldaten wouden geenzins tegens haar vechten / zy ontschuldigden haar daar mede / dat 'et Soldaten van haren Koning waren / welk uyt last van den Mogol aldaar lagen / en daarom mochten zy geen geweer tegens de zelve gebruyken: Maar wouden wy haar leven gebruyken tegens andere Struikrovers / Moorders / en die ons ongelijk doen wouden / dat stond maar in ons gebied: Wy mosten ons daar mede te vreden stellen.

Van deze streek quamen wy door een oudt vervallen stedeken / Surbrodra genoemt / alwaar zo sterken Tol is / als te voorzen: Maar om dat de Soldaten daar van na Waffet gegaan waren / om ons zo veel te beter te wederstaan / gaven wy maar een Rupi tot drink-gelt / gingen door zonder eenige verhindering / en quamen na 10 curs reyzens by een Dorp Amemnoygra genoemt / wy hielden ons by een groote steenen Water-put / onder enige Palm-boomen.

Op den navolgenden dagh / te weten den 10 October / bleven wy in Nieriaut, een kleyn Stedeken / 12 curs van 't voorgaande gelegen / leggen. Hier worden eenige fraije Huyzen en een Heydenschen Goden (Tempel gesien.

Den 11 dezes quamen wy by een stedeken Mamadabad genoemt / zijnde 10 curs van 't voorgaande / en 12 van de Hoofstad Amadabad. Dit Stedeken legt zeer genoeglijk langs een Visch-rijke rivier / hebbende aan de Noord-zijde een schoon groot Huys en Palleys. Het meestendeel der Inwoonders zijn Spinners / welk haar Gaarn aan de Wevers verruylen en verkoopen / en door de welke zy Spinnen moeten.

Den 12 October zijn wy tot Amadabad gelukkig aangekomen: Ik ben met twee Koopluyden en een Províant-wagen voor-uyt gevaren. Als wy noch een half mijl van de Stad waren / gingen wy in een vermakelijken Begraefnis-Boomgaart / welker veel om de Stad zijn / en een yder toegelaten is om vrijlijk in te gaan / verwachtende onze achtergelaten Caffila: ondertusschen zonden wy een van onze Koopluyden in de Stadt / om den Engelschen Factoor / of opper-Koopman / onze aankomst te verkondigen. De zelve was genaamt Benjamin Robbertſz. komende terstont op een kostelijke Indiaansche Karros / die van twee vette moedige Ossen voortgetrokken wierd. Daar wierd een schoon Persiaansch Paert voor hem geleyt / daar al 't gereetschap toe van Zilver was. Hy ontfing ons alle vriendelijk / en na dat wy hem met onze Wijn / Engelsch Bier / en 't gene wy noch overig hadden / met 'er haast getracteert hadden / most ik by hem in de Karros zitten / en mede na 't Engelsch Huys rijden / de andere Koopluyden mosten voor de Stadt wachten / tot dat de Caffila aanquam.

Vyftiende Capittel.

Hoe ik tot *Amadabad* opgehouden, en allerwegens geleydt wierd, om alles te bezichtigen, en hoe 't daar alles bevonden wierd.

Het Hof der Engelsche Kooplupden is midden in de Stadt / en schoon / ook bequaam voor haren Koophandel getimmert / hebbende een groot Voorhof. Den opper-Koopman bracht my ten eersten in zijn kamer / welk onder in 't Hof was / daar een fraeye gemetzelde Put / en een kleynen Bloemhof by was / hy deed' de muur alle daag begieten op dat 'er gras aan groeyen kon / 't welk in d'aldergrootste hitte / die een mensch anders uyt alle kamers jaagt / goede verkoeling geeft. Als den opper-Koopman zagh dat ik de groote hitte ongewoon was / gebood hy eenige Indostanische Dienaars by my te staan / en na haar gewoonte met een Waeyer windt te maken. Hy had ook / gelijk wy in andere groote Huyzen gezien hebben / in de groote hitte / boven aan de Kamer lakens gespannen met strikken / welke zy bewogen / om lucht te maken. De zelve Kamer was met Tapeten behangen; de pylaren / welke rondom de Kamer stonden / waren met alderhande geverwde zijde Stoffen bekleet / daar doorluchtig Kattoen / gelijk een wit Floers / over-getrokken was / welke manier van Kamers te vercieren by de groote Heeren aldaar gebruykelijk is. In deze Kamer most ik nederzitten / en my / neffens twee andere Kooplupden / met alderhande Vruchten / en een goeden dronk Sek laten tracteren. Hier na bracht hy my rondom 't Huys / en in een groote Kamer daar noch een kleyn Kamerken aanstont / welk alle beyde voor my ingeruymt waren / ook wierd mijn bed met kostlijke Tapeten beleyt. Daar na leyde hy my in haar Eet-zaal / en onthaalde my / met d'andere Kooplupden / met kostelijke en welgekookte spijs.

Na 't avontmaal quam den Hollandtschen opper-Koopman / alhier residerende / met eenige Assistenten by ons / om my wellekom te heeten / dewijl wy met malkander te Suratta kennis gemaakt hadden. En na dat dezen wegh gegaan was / gingen zy alle mede in mijne Kamer / blijvende aldaar den halven nacht zitten / en om door mijne recommandatie te betoonen dat ik haar aangenaam was / deden zy my alle vermaak aan: Zy deden / na de manier van 't Landt / ses van de schoonste Dans-hoeren / welk in Amadabad te vinden waren / voor my zingen / en met alderhande gebeerden danssen. Den Waert bood my aan / dat / zo my de Kamer te eenig was / en ik niet alleen slapen mocht / ik de schoonste onder haar uytkiezen mocht om tot mijnen dienst te gebruyken: Welke beleeftheyt ik met dankzegging afsloeg / niet om mijne ongelegentheyt van mijne ziekte / de welke my weder een weynig aanquam / maar meest om my met geen Heydin te besmetten: Maar daar waren anders wel eenige onder haar / hoewel zy niet blank waren / die door hare jonkheyt en proportie van lighaam een man wel lust verwekt zouden hebben. Zy waren zeer over mijne Duytsche Kleeding verwondert; maar aldermeest over mijnen langen Hayr-lok / die aan d'een zijde van mijn Hooft hing / 't welk zy aan geen ander gezien hadden / waarom zy vastlijk geloofden dat ik een Vrouws- en geen Mans-persoon was.

De Stadt Amadabad zou den naam van een Koning Amad gekregen hebben / welk de zelve gebouwt heeft. Ik heb de Polus hooghte alhier 24 graden bevonden. Het is de Hooftstadt in 't Koningrijk van Gusuratta, leggende aan een

een gezonde Streek / op 't effen veldt / aan de Rivier Indus. De zelve is met een ſterken muur omringt / en de Poort altijt met ſterke Wacht bezet.

Als ik tot Amadabad twee dagen uytgeruſt had / leyde my den opper-Koopman eenige dagen na malkander rondom / om de Stadt / de gelegentheyt der Inwoonders / en den Handel der zelve te zien. Ik ree met hem in een Karros; zijn gezelſchap volgden ons met twee Karoſſen: Want die daar wat meer wil zijn als al den dagh / moet niet te voet gaan / of 't zou groote ſchant voor hem gereekent worden. Wy bezichtigden voor eerſt de groote Merkt-plaats / benevens het Kaſteel / Meydan Schah genoemt / of des Konings Merkt-plaats / de zelve was meer als 800 ellen lang / en 400 breet. Deze is op beyde zijden met dubbelde rijden Palmen / Kokosnoot / en Tamerinde-boomen ordentlijk beplant / tuſſchen welk ook eenige Oranje-boomen te vinden zijn. Desgelijks ziet men ook in eenige principale ſtraten van de Stadt / welk zeer breet zijn. Deze Boomen geven een genoeglijk proſpect / en aangenamen ſchaduw' in de groote hitte / zoo dat dan de meeſte Luyden onder de Boomen wandelen. Behalven dezen Meydan zijnder noch vier andere Baſar of Merkt-plaatſen / op welke grooten Handel / maar meeſtendeel van Zijde en Kattoene-ſtoffen / geſchiet.

Wy bezagen ook het Kaſteel / 't welk aan de Rivier gelegen is / met een hoogen muur wijdt ombangen zijnde / van gehouwen ſteenen opgetimmert. Men zeyde dat dit een van d'alderſterkſte Kaſteelen was / welk den Mogol onder zijn gebiet heeft. Daar lagen 20 ſtukken Geſchuts op / maar niet zeer groot. Van hier gingen wy in een ſchoon groot Huys aan den Meydan, 't welk des Konings- en Princen-hof was / 't zelve is met klinkert opgemetzelt. Den ingang in 't zelve Huys gaat door een hooge Poort / boven welk een groote open gang is voor de Ketel-trommels / Trompetters en Schalmey-ſpeelders / welk haar / na de manier der Mahumetiſten, in Perſien alle daagh 's morgens / 's middags / 's avonts en middernachts laten hooren. De Kamers / zo kleyn als groot / waren wel getimmert / en met alderhande Indoſtaanſche Schilderyen / van enkel Waterverw / alzoo zy op dien tijdt noch van geen Oly-verw wiſten / gemaalt en verciert.

Na bezichting des grooten Meydans, voerde ons den opper-Koopman rondom des Stadts-mueren / welk hoog en dik zijn / hebbende veel Rondeelen of ronde Toorens; daar is een Graft van anderhalf hondert voeten rondom / maar meeſt vervallen / en op veele plaatſen droogh. Men reekent den omgang dezer Stadt met de Voorſteden op 9 curs / want den omring zeer veel Voorſteden / als ook ontallijk veel Dorpen heeft / die na by malkander leggen. De groote ſterft / welk hier voor eenige jaren geweeſt is / en geheele Familien wegh-genomen heeft / heeft zoo wel binnen als buyten de Stadt zeer veel woeſte plaatzen gemaakt / zoo dat 'er noch veel groote vervallen Huyzen te zien zijn.

Hier na reden wy naar den voornaamſten Tempel der Benjanen, van welke daar twaalf in de Stadt zijn / behalven de gene die in de Voorſteden zijn. Maar deze was de koſtelijkſte en voornaamſte van allen / en noch geheel nieuw om aan te zien: De zelve is van een zeer rijk Benjaanſch Koopman / Santides genoemt / die by mijnen tijdt noch leefde / getimmert. Het Hof is een wijde ombangen plaats / met een vierkanten ſteenen Muur omringt / aan de zelve zijn binnen den ombang rondom bedekte gangen / gelijk by ons de kruys-gangen in der Monnikken Klooſters / in de zelve zijn ook kleyne Kamerkens / en in elk Kamertjen zit een naakt Wijfs beelt / eenige van wit / en eenige van ſwart Marmor / hebbende

vende de beenen kruyswijs onder haar geslagen. In eenige Kamertjens zitten drie zulke Beelden/ 't middelste groot en wit/ maar d'ander kleyn en swart.

Midden op 't Kerkhof staat de rechte Kerk/ of Hooft-Tempel. Voor den ingang des zelfs staan op beyde zijden twee groote Elephanten van swart marmor/ op een van welk 't Beelt van dezen Stichter rijdt. Het Dak des Tempels/ gelijk ook van andere Timmeragien/ was rondt overwelft. De Mueren des ingangs met alderhande Beelden en Dieren verciert. In den Tempel ziet men niet als drie donkere hoeken met houte tralien afgeschoten/ in elk zitten ook zulke drie marmore Beelden/ als vooren gezept/ en voor 't middelste hing een brandende Lamp. Ik was daar juyst/ als een Paap in een van deze hoeken zijnen Godtsdienst verrichten zou. Hy vercierde die Beelden met bloemen en kranssen/ welk de gene met haar brachten die tot den Godsdienst quamen.

Daar most Man noch Vrouw met schoenen aan de voeten/ maar barrevoets tot dezen Heylighdom gaan/ en/ voor de tralien knielende/ hare gaben aanreyken/ de welke alderhande wel-ruykende Bloemen waren/ Oly tot de lampen/ Koorn en Zout/ bestrykende daar mede twee kleyne Klokken/ welk neven veel brandende Lampen voor de tralien hangen.

Als de Paap de Beelden vercierde/ had hy een grooten doek voor zijnen mont gebonden/ op dat zijnen onzuyveren adem niet aan 't Beelt raken zou: Hy preuvelde veel by hem zelven/ gaande somtijts by de Lampen/ en zijne handen een wijltijts over de vlam houdende/ wreef hy met de zelve zijn aangezicht/ gelijk men doet als men 't zelve met water wascht. De meyning daar van zou dit wezen/ dewijl 't vuur alle onzuyverheyt weghneemt/ dat deze arme menschen van reyne en heylige handen tegens hare Goden opheffen mogen.

Maar nademaal wy voorgenomen hadden op dezen dagh noch eenige Begraaffenissen te zien/ wouden wy na 't eynd van dit Apen-spel niet wachten.

SESTIENDE CAPITTEL.

Van eenige Begraaffenissen en Boomgaarden, in en om *Amadabad*.

Wy reden ook na eenige Moorsche Begraaffenissen/ welk wy/ na hare gewoonheyt/ zonder schoenen aan de voeten bezoeken mosten. Het waren alle zeer schoone groote Gebouwen van kostelijken Marmor/ en veel heerlijker getimmert als hare Woonhuyzen.

(De oude Ægyptenaars, welk by Memphis gewoont hebben, bouwden eertijts hare Begraaffenissen veel prachtiger, als hare Woonhuyzen; want zy zeyden; dewijl dit leven kort is, dat de gedachtenis daar van lang most wezen. Daarom hebben zy de Wooningen der Levendigen maar Herbergen genoemt, maar de Graven der Dooden Eeuwige Huyzen, nademaal de zelve Dooden eeuwig by d'onderaartsche menschen woonen mosten. Dit was de reden waarom zy zulken zorg niet voor hare Huyzen, als voor hare Graf-steden hadden. Gelijk *Diodorus Siculus* in het eerste Boek, fol. 41. gedenkt.

Onder anderen was/ een groote mijl van de Stadt/ op een Dorp Zirkes, een zeer oude kostelijke Begraaffenis/ welk van een Onderwijzer des Konings tot Gusuratten, een zeer rijk Man zijnde (die veel Wonderen en Heyligheyt toegeschreven wierden) getimmert is. Het groot Gebouw is niet alleen van klaren

Marmor / maar ook de vloer: Daar ſtonden meer als 100 Pylaren van witten Marmorſteen. Den zelvigen Heylig is hier met eenige Koningen begraven: Waarom men deze Graf-ſtede jaarlijks met veel Bedevaarden bezoekt.

Hier na quamen wy ook tot vele koſtelijke en opgepronkte Graf-ſteden. Diergelijke my maar een groot vierendeel uurs van de Stadt vertoont wierd / in welk een Mahumetiſt met zijn Huysgezin en Nakomelingen begraven is / waar by deze afgrijſſelijke Hiſtorie verhaalt word: Daar was ten tijden van den laatſten Koning tot Guſuratta een zeer rijk Mahumediſch Koopman / genaamt Hajom Majom, welk een uytermaten ſchoone Dochter had/tegens welke de Vader met onbehoorlijke liefd' ontſteken was; zoo dat hy haar geen Vryer wou geven / hoewel zy boven haren ſtaat ter eeren aangezocht wierd: om dat hy haar / als zijn Vrouw / gebruyken woude. En om zijn boos opſtel een goeden glans te geven/ droeg hy den Kaſi, of Rechter der Conſiſtorien/ deze zaak aldus voor: Daar was een Man welk een ſchoonen Boomgaart geplant had/ en de zelve met groote zorg gade geſlagen / op dat daar Vruchten in waſſen zouden: maar zijne Buurluyden hadden zin in den Boomgaart / en om zijne groote moeyten was hem dien Boomgaart niet veyl: Of dan dien Man de zelve Boomgaart en Vruchten niet voor zich zelven behouden mocht? Als de Kaſi daar op geantwoort had / dat hy de zelfde tegen zijnen dank niet behoefde af te ſtaan/ heeft hy zijne Dochter met de zelfde redenen overtuygt / en haar met gewelt tot zijnen wil gekregen. De Dochter gaf hare Moeder 't zelve te kennen / welke 't zelve ook tegens eenige bekende Vrienden klaagde / waar over deze gruwelijke daadt ten laatſten voor den Koning gekomen is. Den Koning heeft hem / deze ſtreeken verſtaande / evenwel 't hooft voor de voeten doen leggen. Dezen is alhier met zijn Geſlacht begraven / en op 't zelve Graf is tot zijn verwijt geſchreven: Uwe Dochter heeft haar ſchamelheyt ontbloot.

Daags daar na bezagen wy ook den Schachbach, des Konings Boomgaart/ welk aan een Rivier / in de Voorſtadt Begambver, gelegen is / zijnde zeer groot in 't begrijp / en in een ſterken Muur begrepen. Op 't eynd van de zelve ſtaat een fraey getimmert Speel-huys / daar 't water des Riviers om-geleyt was/ zijnde met opgetoopde Kamers wel voorzien.

Uyt dezen Boomgaart wierden wy weder na een ander vermakelijke gebracht/ in welkers midden een groote Vyver was / om in de Regen-maanden alhier water te vergaderen. Eer men in de zelve Boomgaart kon komen / moſt men over een hooge ſteenen Brug / van 400 treden lang / gaan; Den Boomgaart is vry kleyn / maar leyt hoog en luchtig / en aan 't eynd is een ſchoon hoog Speel-huys/ ſtaande tegen de lange Brug aan / waar over 't een zeer ſchoon gezicht heeft / en daar en boven van wegen d'omleggende Boomgaarden / welk met Palm en andere gelijke opgaande Boomen verciert zijn / zeer genoeglijk is. Het water wort in drooge Somers uyt diepe Putten door Oſſen alhier opgewonden / en in twee groote ſteene Water-bakken / welk voor dit Speel-huys ſtaan/ uytgegoten. In dezen Boomgaart is altijt een zeker getal van jonge Vrouwen / welk in de Tanque baden / maar willen daar niemant van hare Natie inlaten; maar onze Uytheemſche wierd het vergunt. Dezen Boomgaart wierd Nikcinabag, dat is een Edel Geſteent/ genoemt. Ons wierd gezeyt dat een zeer ſchoon en rijke Juffrou de zelve zou gebouwt hebben.

Noch wierd my een ſchoone Speel-tuyn vertoont / daar een groot en ſchoon Speel-huys in was / 't welk uyt bevel van den Mogol gemaakt was / om dat

aldaar den laatsten Koning van Gusuratta, genaamt Sulthan Mahomed Begeran, in den Oorlog gebleven/ begraven was/ en 't Koningrijk Gusuratta onder des Mogols gebiedt quam.

Dit zijn de principaalste Boomgaarden en Tuynen/ welk ik bezichtigt heb. Aan de zijde des Stadts/ daar de Rivier langs loopt/ is 't op zijn aldergenoeglijkste: Want de beste Huyzen der Stadt daar langs leggen/ welk onder de Hoven en Tuynen vermengt zijnde/ zeer genoeghlijk om aan te zien/ vertoont worden.

Maar van wegen de veelheyt der Tuynen/ welk alle met hooge Boomen bezet zijn/ en rontom de geheele Stadt staan/ ziet men gelijk als in een dicht Bosch/ als men wat nader by de Stadt komt. Op d'een zijde van de Stadt gaat een Reyz-baan na een fraey groot Dorp/ ses mijlen verre/ zijnde aan beyde zijden met Palm-boomen beplant/ door welke eenige kruys-wegen gaan. Door dezen wegh kan men altijdt gelijk als in een koele schaduw reyzen; Dezen wegh wort Bagschaban genoemt. Diergelijken wegh gaat ook van Agar tot Brampor 300 curs lang/ makende omtrent 150 Duytsche mijlen.

Seventiende Capittel.

Van Meer-katten, Vogels, en ander VVild, die op deze Boomen, in de Hoven, en deze Streek gevonden worden.

Daar zijn veel Meer-katten op deze voorverhaalde Boomen/ van welke sommige zo groot zijn als tamelijke Jacht-honden/ die sterk genoeg zouden wezen om yemant aan te vallen en leet te doen: Maar men verneemt evenwel niet dat 'et geschiet. De zelve zijn groen van verw/ met lange grijze Baarden/ en lang-hangende grijze Wink-brauwen/ gelijk d'oude Bestevaars; zy worden zeer vermenigvuldigt/ om datze geen vyanden hebben: Want de Benjanen, welk men hier meer als Mogols Volk vint/ gelooven dat de Zielen en Geesten der overleden Menschen in de Dieren gaan/ en byzonder de Geesten van de gauwe uytmuntende Menschen in Meer-katten/ om dat de zelve de Menschen in veel dingen gelijken: Waarom zy geen der zelver beschadigt willen hebben/ alwaar 't dat de zelve groote schade deden. Maar dat noch alderbelachelijkst is/ zy hebben buyten de Stadt een Siek-huys voor gequetste en sieke Beesten en Vogelen: Want wanneer zy eenige der zelver vinden/ brengen zy haar daar in/ latende de zelve na haar vermogen cureren/ en daar na zetten zy de zelve weder op hare vrye voeten.

De Meer-katten loopen by honderden in en uyt de Stadt/ doende de menschen groote schade/ stelende en begravende de Vruchten. Zy loopen in de Stadt en Huyzen zo vry als tamme Honden en Katten/ ontstelende de Kramers Dadelvijgen/ Amandelen/ Nooten/ Zuyker/ etc. en de Bakkers haar Broot; en al wat zy maar krijgen konnen/ zo dat de Luyden genoegh te doen hebben om de zelve uyt hare Winkels te weeren. Ik heb alleen op 't Engels Hof eens over de 50 zulke Maats getelt/ welk my veel kluchten betoonden. Want als ik haar eens gewent had met Broot en Vruchten te geven/ kon ik van haar niet ontslagen worden: Want zy quamen al voor Sonneschijn aan mijn Kamer/ om haren vroeg-ontbijt te eyssichen. Ja wierden ten laatsten zo stout/ datze my quamen wekken. De Ouden quamen met hare Jongen in d'armen gevat/ 't welk geheel

heel drollig ſcheen / en als ik een der zelver greep / begonnen d'andere te grimmen. Maar als ik hem wat lang vaſt hield begonnen zy een ſlaghorde te ſtellen / gelijk of zy op my aanvallen zouden.

De menigte der Boomen / en 't Hout-gewas voor de Stadt / levert ook zeer veel Gevogelt / byzonder Papegayen van alderhande aard; ſommige zijn groot / en worden Indiaanſche Ravens genoemt. Sommige / welk zoo groot zijn als Duyven / worden van wegen haar geluyt Kakatu genoemt / want zy zijn grijsachtig met een Kuyf op 't Hooft / gelijk de Wijd-hoppe / zy neſtelen onder de daken der Huyzen / en worden zeer veel in Indien gevonden. Sommige zijn kleynder / ſchoon root / en groen / hangende aan d'uyterſte eynden der dunne takken van de Boomen / daar hare Neſten van lang droog gras / door malkander gevlochten / aanhangen / om voor 't ongediert bewaart te zijn.

Diergelijken Neſt hebben wy in de Gottorfſche Kunſt-kamer. Daar hangender twee aan malkander, of zijn alzoo gemaakt dat men daar van boven en onder inkomen kan. Daar wordt geſchreven dat de Slangen zeer na deze Vogels ſtaan, en dat zy, om de vyantſchap en gevaar der zelver t'ontkomen, hare Neſten aan de toppen der dunne takken hangen, gelijk hier van by *Ionſtonius*, van de Vogels, in 't vijfde Boek des eerſten capittels, te lezen is.

De Papegayen doen ook groote ſchade aan de Vruchten / en 't Gezaay / maar byzonder aan de Rijs / zy mogen vry ſteelen en rooven / want 't geloof der Benjanen is haar een goet beſchutzel voor de galg. Van wegen den Rivier Indus onthouden zich alhier zeer veel Reygers / Enden en Krop-ganzen / welk onder den Sneb eenen grooten krop of buydel hebben / die zy op- en toe-trekken konnen / waar in zy eenige ponden Viſch vergaderen konnen. Aan de Sneb is een krommen haak voor aan / daar zy de Viſſchen mede uyt het water weten te halen.

Aldrowandus Onocrotalus noemt dezen Vogel, van wegen zijn geſchrey, een Ezel, om dat hy, wanneer hy de Sneb in 't water geſteken heeft, en uyt den vollen hals blaaſt, 't geluyt van een Ezel ſlaat. Hy eet Viſſchen, en kan ook de Moſſelen met ſchelpen en al door-ſlikken: maar wanneer zy door de warmte in zijn lijf beginnen te gapen, werpt hy ze weder uyt, nemende de Viſch uyt de ſchelpen. Hy wordt ook van ſommige een Pellikaan genoemt. Wat van dezen Vogel verder te zeggen is, daar is in onze Perſiſche Reys-beſchryving wijdloopig van gehandelt, als ook de Auteuren daar van aangewezen.

Men vindt in deze Contrey alderley Wildt / als Dam-herten / wilde Ezels / Verkens en Hazen: Ook goeden Akker-bouw / en Weyde voor Beeſten in 't hout. Daar zijn veel Buffels / gemeyne Oſſen / Koeyen en Schapen. Daar wierd tot mijner tijt een Buffel-kalf geboren / welk twee Koppen / twee Halzen en ſes Voeten had.

De Rivier Indus, en andere kleyne Waters zijn ook zeer Viſch-rijk. Ik kan niet bedenken wat yemant tot onderhouding van zijn lichaam en vermaak voor Spijs bedenken zou / die hier niet te bekomen is / uytgenomen alleen de Wijn / welk men in Indien niet vint: Maar daarentegen hebben zy den goeden Palmwijn (Terri genaamt) dat gezonde Water / en Brandewijn / of Arack / uyt Dadels / Rijs en Suyker gemaakt. Ik heb dikmaals by my zelven gedaght dat 't et jammer is / dat zo ſchoonen en heerlijken Land alleen van Heydens bewoont wort / en niet van Chriſtenen.

Men heeft hier beneven goede en nootsakelijke Dieren / ook veel roofachtig en schadelijk Wildt. Daar onthouden zich aan de Rivier den Indus, gelijk ook aan andere Waters door geheel Indien, zeer veel Krokodillen, welk Kaymans genoemt worden/ die nu in 't Water/ en nu uyt 't Water de Menschen en Beesten groote schade doen. Daar worden veel Menschen van de Krokodillen onderge-trokken / wanneer zy maar gaan om haar in de Rivier te wasschen. De zelve zijn zeer loos / en verbergen haar aan de kant van de Rivier in 't gras / liezen en biezen / en eer men 't zelve kan bedenken / rukken zy yemant onder 't Water. De Inwoonders zeggen ook datze wel zo snel lopen konnen / datze ymant ach-terhalen konnen die niet snel loopt: Maar als yemant kromme en Slange-loopen gebruykt / raakt hy vry / om dat de Krokodillen lang zijn/ styve ruggen/ en korte kromme beenen hebben / waarom zy haar zo haast niet wenden konnen. Zy zeggen ook / dat ymant stout op haar aanloopen moet / wanneer hy ziet dat hy haar niet ontlopen kan: want dan wijken zy: maar als zy zien dat ymant voor haar vlugt / dan vervolgen zy hem. De huyd der Krokodillen is zo hard/ als een schoot-vry Wapen; zo dat den schoot van een Roer / noch houw van een Sabel daar niet doorgaan kan: Maar den buyk is geheel week / en kan licht-lijk gequetst worden.

De Hollanders verhalen by de Beschryving der Stadt *Pegu*, dat aldaar in de Stadts-graft, en vloeyende water, een Krokodil van 30 voet lang zich opgehouden heeft, en dat 'er niet een dagh voorby ging, of hy had d'een of d'ander mensch verslonden. Evenwel wouden de Benjanen hem niet vernielen, 't welk zy lichtelijk hadden konnen doen: Zy zeggen dat de menschen gelukkig zijn, welk van de Krokodillen vernielt worden: want zoodanige Zielen niet verder in andere Dieren gaan, maar op staande voet na 't Paradijs varen. Deze schrikkelijke Beesten worden gevonden in Africa, Asia en America, maar d'aldermeeste in Ægypten in den Nilus, en in Bengala by den Ganges. *Ælianus* schrijft in zijn 17 Boek, cap. *6*. dat 'er in Ægypten Krokodillen zijn van 25 ellen lang. En *Ionston* van de viervoetige Dieren zeyt, dat in America by de Stadt *Panama* Krokodillen van 100 voeten gevonden worden. Zy komen uyt Eyeren voort, die men wel 30 in een Nest gevonden heeft, niet grooter zijnde als Ganzen-eyers, maar een Cylindrische Figuur hebbende. In de Gottorpsche Konst-kamer wort ook zodanigen Ey vertoont.

Daar zijn ook groote fenijnige Slangen en Scorpioenen. De menschen/ welk van de zelve gesteken worden / zijn in groot perijkel van haar leven. Daar is ook een soort van Slangen welk twee Koppen hebben / den eenen voor en d'ander achter aan de Staart. Op 't een jaar regeert het voorste / en op 't ander jaar het achterste. Welk Hooft in zijn regering is wort het dikste / en 't ander het dunste. Hier zijn veel Lijnxen / Tygers en Leoparden / of Lupaarts. De Lijnxen worden van eenige / gelijk ook in Persien, tot de Jaght af-gerecht; hoe wel de Tygers schriklijke wilde Dieren zijn / weten d'Indianen de zelve tam te maken/ wanneer zy de zelve jong vangen: maar evenwel moeten zy de zelve niet veel betrouwen wanneer zy gram zijn.

Men vindt alhier / gelijk ook aan andere Contreyen door geheel Indien, zeer groote Vleder-muyzen / die zo groot zijn als de Ravens by ons / zy bescha-digen de Boomgaarden zeer / waarom men des nachts Wacht tegens haar stel-len moet / en de zelve afweeren.

Deze soort van Slangen, welk voor en achter Koppen hebben, worden *Am-*

phisbæna

phisbæna genaamt. Maar de Natuur-kenders hebben hier verſcheyden meyning van. Eenige houden ſtaande dat 'er met der daat zulke Slangen gevonden worden, gelijk *Ælianus* in zijn 9 Boek, cap.23. *Plinius* in 't 8 Boek, cap.33. *Lucanus* in zijn 9 Boek. *Galenus* de *Theriaca* aan *Piſo*, en *Nirenbergius* in zijne Hiſtorien Natur.in 't 12 Boek, cap.10. Maar *Andræas Matthiolus* tegen 't 48 cap. des 6 Boeks van *Dioſcoridis*, en *Iohan Faber Lynceus* in Hiſtor.Mexic.Hernandis, willen 't niet gelooven, achtende 't zelve een fabel te wezen. Van deze meyning is *Georgius Markgrav.* in zijn Braſiliſche Hiſtorie, in 't 6 Boek, cap.13. zeggende, alle de dwalingen komen hier van, dat de Slangen zoo dik aan 't eynde van de Staart, als aan 't Hooft zijn, zo dat men daar geen onderſcheyt tuſſchen maken kan, om dat zy nu voorwaarts, nu achterwaarts kruypen, en zo wel met de Staart als met 'et Hooft ſteken en fenijn aanbrengen konnen. Maar ik houd het met d'eerſte Schryvers, welk zeggen dat zulke Slangen met twee Hoofden in der daadt bevonden worden. *Nirenbergius* zeyt, dat een naerſtig Onderzoeker der Natuur tot Madrid, *Cortavilla* genoemt, zodanigen twee-koppigen Slang gehad heeft. *Geſnerus* zeyt dat in de Zee by Engelant zoodanigen Slang gevangen is geweeſt. Ik zou noch in onzen meer-verhaalden Gottiſchen Konſt-kamer een Gerift van zoodanigen Slang toonen konnen, welk omtrent twee vingers lang is, en na aanſien van 't Lijf een vinger dik. Dit komt dan over een met *Maquizoatl*, dat zulke, na de Beſchryving, op de Weſt-Indiſche Eylanden bevonden worden. Men kan aan 't zelve Gerift zien, hoe datze van 't midden des Lijfs naar d'eynden dikker worden. Dat 'er ook zulke groote Vleder-muyzen gevonden worden, is alzo met der daadt. Want wy hebbender ook twee leggen.

ACHTIENDE CAPITTEL.

Van de Waeren, welk tot *Amadabad* gemaakt worden, en van andere Koopmanſchappen.

TOt Amadabad wort zeer groote Koopmanſchap van alderley Koop-waren gedreven, welk in Indien vallen, maar aldermeeſt met Goud-laken, Zijde en Kattoene Stoffen, die alhier gemaakt worden. Na de waardy der zelver heb ik met gauwe onderſoeking gevraagt, en de zelve op navolgende wijze bevonden.

De Zijde welk alhier verwerkt wordt, valt niet in 't Lant; maar wort hier uyt China, Camboina, Bengala en Perſien gebracht. De Perſiſche Zijde wort voor de ſterkſte gehouden, maar is de duurſte: Maar de Chineſche de fijnſte, en de bequaamſte te werken. De Bengaalſche tuſſchen beyden. Daarom wort de zelve met de Chineſche meeſt verwerkt.

Hier worden Goude-lakens gemaakt, welk wel ſchoon in 't oog, maer van kleyne waarden zijn: Want zy gebruyken daar dun Gout toe, 't welk lichtjes op Zijde gewerkt word, maar wanneer 't zelve een weynig gedragen wort, ſpringt het Gout daar af. Het is in geen conſideratie by 't Perſiſche Goud-laken te achten. De gemeyne koop van 't alderbeſt is 't ſtuk (zijnde 7 van hare ellen, en 12 van d'onzen) 100 Rupi, of 50 rijxdaalders.

Daar na maken zy een zoort van Taf, half Zijde en half Kattoen, ook wel van 't alderfijnſte Kattoen, en met Goude Bloemen doorwerkt, ſchijnende of het geſtikt of genaayt was. Dit was een nieuwe Stof, en niemant mocht het

noch

noch op dien tijdt dragen als den Koning. De koop van 't alderbeste was 60 rupi.

Hier na is een soort van alderhande gestreepte Damasten met Goude en Zilvere Strikken / gelijk met kleyne snoertjes doorgtogen / 't stuk 16 / 18 of 20 rupi.

Een soort van Taft op de voorgaande manier van veelderley strepen met Goude en Zilvere draden doortogen / 't stuk 14 rupi.

Ook maken zy een soort van Damast met verscheyden strepen zonder Gout en Zilver / 't beste stuk 15 rupi.

Damaste Kattoenen is slecht Damast van Zijde op gront van Boomwol / 't stuk 5 / 6 / en 7 rupi, zijnde zeer goet om te voederen.

Noch een soort van verscheyden Verwen gelijk Taf / van zo veel koleuren als men begeert / 't stuk 4 rupi.

Insgelijks gemeyne Taf / 't stuk 13 / 14 of 15 ellen / 5 of 6 rupi, 't duurste 6½ rupi.

Daar wordt ook tamelijk goet Sammet van een en veelderley Verwen gemaakt / 't stuk 15 tot 18 rupi.

Ook worden hier goede zijde Tapeten gemaakt / maar zo goet niet als de Persiaanschen, waarom zy beter koop zijn. Een paar schoone groote Tapeten om 100 rupi, zodanige nauwelijks in Persien om 200 rupi gekocht zouden worden.

Daar worden ook Vilt-dekens gemaakt / welk van verre zo schoon schijnen / als de fraeyste Tapeten / 't stuk kost 3 rupi.

Hier worden ook zeer schoone gestreepte Floeren gemaakt / ook sommige met Gout en Zilver doorstreken: De beste om 4 of 5 rupi. Daar en boven wort ook noch veel ander zijde Stof en Kattoen gemaakt.

Dit zijn de meeste Waeren / welk de Engelschen en Hollanders, benevens den Indigo (welk daar Nijl genoemt wordt) als ook rauwe Gengber / en in Suyker geleyt / Suyker-kandy / Poeder-zuyker / Salpeter / Nassado Salmiac / Gummi Lacqua / Borras / Opium / aldaar koopen / en in Europa en andere plaatsen verVoeren.

Van Mandelslo had op de kant van zijn Boek den prijs van eenige Waeren aldus gezet.

Indigo		Rupi.
Suykerkandy	10	
Drooge Gengber	4	
In Suyker gelegt	6	
Ingeleyde Marables	5½	
Salpeter	4	
Nassado	3	

Maar dewijl daar maat noch gewicht by is, kan men daar niet recht van oordeelen.

Daar wierd te Amadabad veel Ambregris en Muscus verhandelt / 't welk aldaar niet valt / maar van andere plaatsen daar gebracht wort. De beste Ambregris werdt uyt 't et Meyr vergadert in Bengala en Pegu, als ook by Mosambique, Cabo Verde, en andere Oorden meer / d'once gelt alhier 40 Mamudi, zijnde 8 rijxdaalders: een mamudi maakt dan 10 stuyvers.

De beste Muscus komt uyt China, Pegu, en ook eensdeels uyt Tartarien. De once gelt hier / en in Suratta, 20 en 30 mamudi, in 't gemeyn 4 of 5 rijxdaalders.

De Muſcus wort van een Dier genomen / 't welk een Rhee gelijkt; de welke op Pegu handelen/ houden dat Dier in huyskens / na dat zy 't zelve gevangen hebben/ en ſlaan 't zelve met een ſtok / dat daar buylen van oploopen / waar in een materie gezet wordt / daar de Muſcus uyt komt. Dit hebben my d'Engelſche Kooplupden gezept zelfs gezien te hebben.

Iohannes Ruellius, van de nature der Planten in 't eerſte Boek, cap. 27, verhaalt uyt *Ætius*, dat hy meynde dat den Ambra uyt d'aard' wieſch, gelijk Swavel en andere dingen. Maar heeft van de Mauritanen verſtaan dat de Ambre in de Zee waſt, niet anders als de Padde-ſtoelen op d'Aarde: Wanneer de Zee geheel onſtuymig is, worden de zelve afgebroken en aan Landt geworpen. Hy zeyt ook dat 'er een Viſch is, welk den Ambre zeer bemint, en als hy daar te veel van gegeten heeft, ſterft hy en drijft op 't water: Uyt den zelven Viſch nemen zy den Ambre, maar is zo goet niet als d'ander. De Hollanders ſchrijven dat in 't jaar 1606. by Cabo de Verde, aan de Rivier Gambi, de Zee een ſtuk Ambregris aangeworpen heeft, welk 80 ponden gewogen heeft. Een vermaart Materialiſt, Heer *Paulus Langerman* tot Hamburg, heeft my een groot ſtuk Ambregris vertoont, in welke een geheele klaauw van een Vogel in vaſt was; en hoe de zelve daar in gekomen is, is te verwonderen.

Wat den Muſcus aangaat, waar de zelve van komt, daar wordt verſcheyden van geſproken: Maar daar komen zy alle in over een, dat het een wilden aart van Bokken is, de Rhee niet ongelijk, daar de zelve van genomen wort. *Ruellius* meynt dat alle jaar in de ry-tijdt den navel van dit Dier begint te ſwellen, alwaar eenige etterige materie komt te zitten, 't welk Muſcus wordt, en als dat Dier op der aarden wentelt, barſt het geſwel op, en daar valt den Muſcus uyt.

Scaliger ſchrijft in zijn 21 Exercitie, dat het Muſcus-dier, welk hy *Gazelam* noemt, zich in Pegu onthout, wiens Bloet onder den buyk te zamen runt, en tot een Apoſtemie komt te worden; als dit Dier nu gevangen wort, ſnijt men 't Geſwel met de huyt af. De druppelen bloets, welk in 't ſnyden komen te druypen, werden naerſtig opgelezen en gedroogt, want daar komt den beſten en ſterkſten Muſcus van. Hier na trekken zy al 't bloet uyt 'et zelve Dier, maken 't zelve droog, en wryven 't tot pulver, vermengende 't zelve met 'et eerſte bloet, vullende 't zelve daar na in zakjes van de vellen des zelvigen Diers, en brengen 't alzo by ons. De proef van den beſten en onvervalſchten Muſcus is, wanneer yemant 't bloet uyt de neus ſpringt als hy daar ſterk aan ruykt, en wanneer 't zelve niet geſchiet, is hy vermengt: zo wijd *Scaliger*.

Maar hoe de Chineſen huydensdaags haren Muſcus bereyden, vertoont ons den Jeſuit, *P. Michael Boym*, in een Tractaat 't welk hy *Flora Sinenſis* noemt, en daar in van eenige Gewaſſen, Vruchten en vreemde Dieren, welk in China gevonden worden, verhandelt, 't welk in den jare 1656. te Weenen uytgegaan is: Hy zeyt, dat het vleeſch der Nieren, en wat de natuur daar onder verborgen heeft, te weten de Sakjes, de rechte Muſcus is: dit Dier wordt *Hia* genoemt; maar de Koopluyden nemen alle 't vleeſch en bloet van dit Beeſt, vermengende en ſtotende 't zelve onder malkander, dat het tot een bry wort, vullende 't zelve in kleyne beurskens, welk van 't hayrige vel dezes Diers gemaakt worden, waarom 't dan ſchijnt als waren de ballekens in hare huyskens. Dit is ook den rechten Muſcus, maar zo ſterk niet als d'eerſten. Maar de Chineſen, welk zeer baatzoekende en bedriegelijk in hare Koopmanſchap zijn, vermengen den Muſcus

met

met Draken-bloet, (andere zeggen gebrant Boks-bloet en Lever) kleyn gestoten zijnde; makende alzo van een once drie; en zo verre den Jesuit.

De meyning van alle deze Schryvers kan wel waar zijn, en men kan 't Dier, 't welk van den Muscus aart is, op verscheyden Plaatsen verscheydelijk handelen, zo dat den eenen dit, en den anderen dat daar van opgemerkt heeft; want zy komen alle zeer naby d'onderrichting *van Mandelslo.*

NEGENTIENDE CAPITTEL.

Van d'inkomst der Stadt *Amadabad*, van den Gouverneur, des zelfs Heerlijkheyt, hoe ik den zelven tweemaal bezocht heb, en wat hy met my gesproken heeft.

DE Stadt Amadabad brengt den Koning jaarlijks by de 5 milioenen Realen op / niet alleen van wegen den treffelijken Handel en Handteering / welk daar in gedreven wort/in de weekelijke Caffilen van eenige 100 Karren / die daar af- en aan-reyzen / maar ook van wegen de kleyne omleggende Steden en Dorpen / daar groote neering valt / welk hare schatting aan deze Stadt opbrengen moeten. Over dezen is een Koninklijken Gouverneur gestelt/ welk tot Amadabad zijn Wooning houd / de zelve is een Chan of Raschi, (soo zy hem noemen) dat is een Vorst: Hy heeft onder hem eenen Sulthan, eenige Kasi, of onder-Richters/ een Wisier of Stadtvoogt/ Collenaar/ en andere Officieren en Commandanten; door welke hy 't Volk en de Soldaten regeert. In de Stadt konnen 120 duyzent Mannen te Veldt gebracht worden. Den Chan moet geduerig tot des Konings dienst 12 duyzent Mannen te paerd / en 50 Elephanten houden / den onderhout der zelver neemt hy van d'inkomsten / daar hy haar ook van betaalt. Hy zit in groot ontzagh/ voerende zijn regeering niet minder aanzienlijk en gestreng als een Koning.

Dezen Gouverneur / of Viceroy-Chan, was een Heer omtrent van 60 jaar / en van grooten rijkdom. Men schatte hem op 10 Crur rupi, eenige veel hooger. Een crur is 100 lak rupi: Een lak rupi maakt 50-duyzent rijxdaalders / of een halve tonne Gouts/ alzo dat zijn rijkdom 500 tonnen Gouts maakte.

Hy had tot mijner tijdt zijn Dochter / een schoon mensch zijnde / aan de tweede Zoon van den Mogol gehuwelijkt. De zelve Bruyt was korts voor mijn aankomst met hare Moeder na den Bruydegom gezonden. Den Chan had tot Huwelijks-goedt gegeven 20 Elephanten / 100 Kameelen / 1000 Paerden / en 600 Karren; welke Karren en Dieren altemaal met kostelijke schatten beladen waren.

Hy hield een groote Hof-houding van 500 Persoonen / van de welke 400 zijne eygen Dienaars zijn / in verscheyde bedieningen / en werden dagelijks uyt zijne Kooken gespijst. Hy houd/ benevens eenige hondert Paerden / ook vijftig Elefanten. Men wou voorzeeker zeggen / dat tot zijne Huys-houdinge alle Maant hondert-duyzent Daelders/ of een tonne Gouts / vereyscht wierden. De voornaamste Officieren en Dienaars van hem zijn prachtig gekleet; maar hy acht zelfs de pracht der klederen niet groot/ gaande in een slechten Katoene Rok / gelijk een gemeyn Indostaner.

Wanneer hy buyten de Stadt / of van den eenen hoek des Stadts tot aan den anderen gaat/ dat geschiet zeer prachtig. Hy zit gemenelijk op een Elephant/ met

met ſchoone Tapijten belegt en koſtelijk verciert / in een prachtigen Setel / van tweehondert Perſoonen / welk alle Boogen en Pijlen dragen / vergezelſchapt zijnde. Voor hem laat hy eenige Perſiaanſche Paerden gaan/en een ſchoon Vaendel voor de Elefanten dragen.

Den 18. October quam my gelegentheyt voor om den Gouverneur met den Engelſchen Opper-Koopman te bezoeken. Wy vonden hem in een ſchoonen Boomgaart/die aan des Konings Huys was/in een Speel-huys zitten. Als wy hem behoorlijk gegroet hadden / gebood hy ons tegens hem over / benevens zijne groote Heeren / te zitten / en vraagde wie ik was. Den Engelſchen Koopman antwoorde hem in d'Indoſtaniſche taal / dat ik een Duytſch Edelman was/ en de Werelt bezien wou / gelijk de Duytſche Edel-lieden veel doen. Als ook dat ik nu Perſien, en andere Landen gezien had / en Indien ook bezocht om zijne groote vermaartheyt / op dat ik in mijn Vaderlandt daar af zou weten te vertellen. En alzo ik/ inzonderheyt van den Heer Gouverneur/ veel Lofwaerdige dingen gehoort had / was ik zeer begeerig geweeſt om hem/ als dat Hooft en Vader van deze contrey / ook te zien / en hem mijnen dienſt aan te bieden/ verhopende dat den Chan mijne tegenwoordigheyt zich wel zoude laten gevallen. Den Chan gaf tot antwoordt / dat ik hem wellekoom / en mijn voorneemen goet was / wenſchende my daar geluk toe/ op dat ik tot mijn voorneemen geraken mocht. Hy vraagde my zelfs / of ik ook Perſiaanſch verſtond ; want dewijl ik in Perſien geweeſt ben / zou ik miſſchien de zelve taal wel kennen. Ik antwoorde neen ; maar ik zeyde dat ik de Turkſche taal tamelijk verſtond / in welke ik met de Perſſiſche Hof-Officieren wel had konnen ſpreeken.

Dit was hem aangenaam ; hy wiſt wel dat t'Iſpahan ook meer Turks als Perſiaanſch geſproken wierd. Den Chan kon goet Turks ſpreeken / om dat hy een Perſiaan van geboorte waar. Hy vraagde my in 't Turks hoe oudt ik was / en hoe lang ik van huys geweeſt had ? Ik antwoorde hem dat ik vier-en-twintig Jaar oudt was / en nu drie Jaren van huys geweeſt had. Hy zeide dat het veel was / dat de mijnen my zoo vroeg in zoo verre Landen hadden laten trekken. Hy vraagde of ik zoo altijdt in mijne Duytſche kleederen gereyſt hadt ? Daar op ik ja antwoorde. Waar over hy zich verwonderde / zeggende : Dat ik goet geluk moſt gehadt hebben / dat ik zonder letzel alzoo door zoo veel vreemde plaatſen en volkeren gekomen was. Men plagh de kleederen van 't volk te gebruyken daar men by was / op dat men minder perijkel heeft ; want de Hollanders en Engelſchen deden 't zelve wel in zijn Landt.

Als wy eenigen tijdt gezeten hadden / en weder opſtaan wouden / en ons afſcheyt nemen / begeerde hy dat wy noch een tijdt-langh blijven / en met hem ter Maaltijt zitten zouden. Hy dede ons van zijne Vruchten voor-leggen die voor hem ſtonden / tot dat het eeten bereyt was. Doe wierdt in 't midden van de Kamer een groote Deeken van root Leer op de Tapijten / daar de vloer op de manier der Perſſen mede verciert was / uytgeſpreyt / en daar een witte doek over. Deze doek of ſprey wierdt vol eetens gezet. De ſchotelen en vaten/ die op Tafel quamen/ waren zilver noch gout / maar alle van aarde of Porceleyn. De Spijs was ook/ op de Perſiaanſche manier / op gekookte Rijs geleydt. Na den eeten namen wy ons afſcheydt. In 't wegh-gaan zey den Chan op 't Turks tegen my : Senne dahe kurim ; Ik wil u meer zien. Dat was / ik moſt hem meer bezoeken.

Den 20 dezes ging ik weder met den Engelſchen Opper-koopman om den

Chan

Chan te bezoeken. Ik had een Indostanis Kleet aan/'t welk ik tegens mijn Cambaische Reys had laten maken / waarom ik by den Chan veel wellekomer was als d'eerste maal. Wy vonden hem wederom in 't zelve Speelhuysken/ met een wit Indostanisch Kleet / daar een langen Gout-lakenzen Rok over was in root / met wit Voeder / waar op hy een breede Kraag van geheele Zabels aan malkander genaapt had / daar de Staart noch van op zijn rug hing. Als wy in de kamer quamen / gebood hy ons / gelijk te vooren/ by zijne groote Heeren te zitten. Hy was op dat pas zeer bezich / zo dat hy met ons niet spreken kon / want hy gaf verscheyden lasten/ dede brieven schrijven / en hy schreef zelfs ook. By zulke verrichtingen had hy de Tobaks-pijp altijt in de mont/ trekkende den rook met een lange Pijp door een kan waters. Daar most geduerig een Dienaar by de zelve kan zitten / hebbende in d'een hant versche gloeyende koolen / en met d'ander hant de Pijp aan de mont van den Chan houdende. Hy monsterde op 't eygen pas eenige van zijne Soldaten / van welke eenige 100 te voet en te paert / op en buyten zijn Hof / in goede ordre waren. Hy bezag haar Geweer zeer blijtig; sommige schooten met Pijlen na 't Wit: en die daar naast by schoot wierd zijn gagie verbetert/ maar die daar verste van schooten/ mosten zo veel van hare gagie missen. Zulke Monstering deed hy dikwijls in 't jaar/ om haar alzo lust te geven datze haar in 't schieten oeffenen zouden.

Maar als wy zagen dat den Chan zoo veel om zijn hooft te doen had / wouden wy by tijdts weder henen gaan / maar hy wou het niet hebben / maar gebood dat wy by hem ten eten zouden blyven. Men zette ons ondertusschen van zijne Vruchten voor / en wou dat wy 'er een gedeelte mede van na huys nemen zouden/ 't welk wy ook deden.

Ondertusschen dede hy uyt een kleyne goude Apotheek een Doosjen voor hem brengen / daar vierderley soort van Opium en Bengi in was. Hy nam daar een kleyn lepeltjen vol af / en zond de rest met het Doosjen tot my / en zey op 't Turksch; Ik zou 't zelve wel kennen / en in Persien wel gegeten hebben; zo 't my luste mocht ik daar van eten; want 't zelve zo goet was als ik oopt gezien had. Ik antwoorde 't zelve wel gezien te hebben / maar niet gegeten / waarom ik de beste kennis daar niet van hebben kon: Maar dat ik tot zijnen geval daar van eten zou. Ik nam alzo mijn deel daar van / den opper-Koopman most ook desgelijks doen/ welk 't zelve ook/ gelijk ik/ noyt te vooren geproeft had.

Opium is 't gene 't welk alle Orientaalsche Volkeren gaerne gebruyken, en dat in zulken menigte, dat 'et te verwonderen is. Die haar daar toe gewennen, konnen een half quintin, ja meer van op-slokken. Het maakt de menschen half dronken, en duyssig van kop.

Bengi is een Pulver uyt Hennip-bladers en Zaden bereyt, 't welk, gelijk zy zeggen, de natuur tot Venus-spel geweldig sterken zou, en wort ook in Persien van de geyle Luyden zeer veel gebruykt. Hoe dit en *'t Opium* bereyt en genooten wort; wat *Bengi kidi bengi*, en meer gedenkwaerdigs daar van te zeggen is, kan men in de Persiaansche Reys wijdloopiger vinden.

Hier na vraagde hy my / waar ik mijn Turks geleert had / of ik ook tot Konstantinopel geweest was? Waar op ik neen antwoorde; maar dat ik konde / 't welk maar weynig was/ had ik tot Scirwan, dat is in Meden, en binnen Ispahan, daar meer Turks als Persisch gesproken wort / geleert. Daar op zey hy dat hy ook in Scirwan gebooren was / en dat 'et hem lief was dat ik zijn Vaderlandt ook gezien had. En als hy vernam dat ik aan 't Hof des Konings van

Perffen verkeert had / verfcheyden reyzen met den Koning aan Tafel gezeten / en ook met hem ter Jacht geweeft / vraagde hy verder: Wat my van den Koning docht / of hy een goet Heer was? Ik zeyde dat hy een fraey jong aanzienlijk Heer was / en van wegen zijn geschiktheyt en dapperheyt zeer geroemt en gevoorzaamt wierd. Maar hy vraagde voorder / of hy noch alzo tyrannizeerde? Ik zey dat hy nu metter tijdt zachtmoediger en verftandiger in 't regeeren wierd / als hy wel in 't begin geweeft was. Den Chan zey / ja hy heeft den Scepter met bloedige handen aangevat / en is zoo wel voor d'aldergrootfte Heeren van zijn Lant / als voor 't flechte Volk / een gevaerlijk en fchadelijk Regeerder geweeft. De tyranny was den Schach aangeboren / en ook van zijnen Grootvader Schach Abas, dat hy daarom nimmermeer van de zelve zou konnen ophouden / fchoon genomen hy zich een tijdt lang vroom hield. En dit was de voornaamfte oorzaak waarom des Schachs Sefi aldergetrouwfte Chan en Gouverneur tot Candahar de zelve fterkte en 't Lant aan zijnen Heer den Indiaanfchen Koning / den Grooten Mogol, overgelevert had; dewijl de zelve vreefde dat hy ten laatften voor zijne getrouwe dienften beloont zou worden / gelijk d'andere getrouwe Dienaars / welk zonder hooft t'huys gebracht wierden; 't welk ook alzo zonder twijffel gefchiet zou geweeft zijn / wanneer hy op des Schachs ernftelijk bereyffchen zelfs in perfoon by hem gekomen was geweeft.

Deze Hiftorie, hoe *Schach Sefi* den Chan tot Candahar, genaamt *Alymerdanchan*, tot een bloet-bad ernftig ontboden heeft, en niet te vreden is geweeft dat de zelve hem zijn Wijf en Zonen tot onderpant van zijne Trouw gezonden had, en wat daar op gevolgt was, vint men in de voorverhaalde Perfiaanfche Reys befchreven.

Maar wat de dapperheyt en 't verftant van den Schach tegens zijnen Koning betrefte / dat was even zoo veel te vergelijken / als zijn armoede tegens de rijkdom van den Grooten Mogol: Den Mogol was machtig genoeg om twee Koningen van Perffen t'overwinnen / en te vernietigen. Om zijn groot-fpreken te bekrachtigen / zeyd ik / dat ik by den Koning der Perffen wel grooten rijkdom aan Gout en edel Gefteenten gezien had / maar dat ik nu bevond dat de zelve by des Grooten Mogols fchat en macht niet te vergelijken waren; maar ik moft daar by bekennen dat des Schachs gelt en goedt zo hoog niet te achten was / als de dappere Kifilbafchen, door welk Perfien altijdt beroemt geweeft was. Dit woort geviel hem wel / om dat hy zelfs een Kifilbafch was / zeggende dat my daar gelijk in moft gegeven worden; en met een zich na de gene wendende die by hem zat / welk ook een Perfiaan van geboorte was / zey hy tegen de zelve in het Turks / Walla bekfade Jafchi Adamdur, chaffa Adamler fover: Waarlijk dezen Jongman moet wel een wakker Menfch zijn / om dat hy de dappere Helden hoog fchat.

Als wy alzo met malkander fpraken / bracht men 't eten in groote vaten. De Voorfnijder zat midden onder de fpijs met een grooten lepel / hy deelde 't eten in kleyne fchotels uyt / en zetteze voor ons / en de gene welk niet by de groote fchotels konden reyken. Den Chan leyde zelfs eenig eten in kleyne fchotels / en dede het ons toereyken / om te betoonen dat hy ons gaerne by hem had.

Daar waren ook veel Krijgs-Officieren tegen ons over / welk geduerende de maaltijt van verre eensdeels met hare lange fpieffen ftonden / en ook eensdeels op de kant van een grooten Bak zaten. Als wy na de maaltijt weder op-ftonden en affcheyt namen / zeyde de Chan, wy hadden zeer wel gedaan dat wy hem bezocht

zocht hadden / en wanneer hy tegenwoordig zoo bezich niet was geweeſt / zou hy ons noch niet laten gaan hebben / maar eenige Benjaanſche Wijven voor ons hebben laten danſſen. Wy moſten hem weder komen bezoeken / als hy wat beter tijt had: maar ik quam niet weder by hem / dewijl ik mijn Reys naar Cambaja voorgenomen had.

De Indianen, gelijk de Perſianen, plegen in 't gemeen op hare maaltijden en zamenkomſten, wanneer zy vrolijk wilden wezen, Dans-hoeren te laten komen, welk in Indien haar veel lichtvaerdiger vertoonen als in Perſien. Deze moeten zo wel voor Koningen en Princen, als voor geringe Perſoonen, hare lichtvaerdige geyle danſſen zien laten. En dewijl *van Mandelſlo* alhier gewach maakt, dat den Chan tot Amadabad preſenteerde, dat hy haar van de Dans-hoeren wou laten vermaken, wanneer zy hem weder wouden bezoeken, en in 't begin dezes capittels ſchrijft, dat den Chan, gelijk Viceroy, met groot ontzag en ſtrengheyt heerſchte, was wel af te meten dat hy een zinrijk en vrypoſtig Heer moet geweeſt zijn, en zonder ſchroom alles gezeyt wat hem voor den mondt quam; Om dit te bekrachtigen, wil ik tot geval van den Lezer, in 't navolgende capittel, twee exempelen verhalen, waar van 't een leerlijk, en 't ander ſchriklijk om te verhalen is, zoo ik uyt *Georg Andrieſz. van Tonderen*, tegenwoordig in Holſteyn zijnde, vernomen heb, welk 5 jaren na *Mandelſlo* in Indien geweeſt is, en met de Hollanders verder en ſchriklijker Reyze gedaan heeft, en by dezen Chan tot Amadabad de zelve geſchiedeniſſen gezien en gehoort heeft.

TWINTIGSTE CAPITTEL.

Twee Hiſtorien, d'een leerlijk en d'ander ſchrikkelijk, welk tot *Amadabad*, by den Viceroy, in den jare 1646, geſchiet zijn.

Onzen Hollantſchen Viſiteur / als ook den Engelſchen Senator Meeſter Taſch, waren den 17 Martii op een Banket by den Chan tot Amadabad. Als zy nu aan tafel zaten / quam de Kamer-dienaar van Meeſter Taſch ook daar in / om op zijn Heer te paſſen; en dewijl de zelve een doorſneden Wambais aan had / zag de Chan hem een langen tijdt ſterk aan / en begon ten laatſten overluyt te lachen / vragende wat dezen menſch voor een ampt bediende? of hy haar wat met zotte-kluchten vermaken zou / dewijl hy zo wonderlijk gekleet was? Hier op antwoorde Meeſter Taſch half ſchaamroot: Dat hy geen gek / maar zijn dienaar was / en dat Wambais om de groote hitte alzo had laten doorſnijden; overmits hy uyt Europa quam daar 't kout was / en de hitte noch niet gewoon / zo was 't geſchiet om lucht te ſcheppen. De Chan ſey / dat ſta ik toe; maar nademaal gy Chriſtenen zoo wijs en verſtandig wezen wilt / is dit kleet gek-achtig genoeg gemaakt. Zo gy doch een open Wambais hebben woudt / kont gy het wel van ſtukken of lappen aan malkander doen naeyen hebben / zonder dat goede Stof zo te verderven.

Na dat de maaltijt gedaan was / gebood den Chan 20 Dans-hoeren in de kamer te komen / welk haar terſtont naakt uyttogen / beginnende te zingen en te danſſen; zy hadden kleyne Hoepen daar zy door-ſprongen / gelijk de Meer-katten; hare Speel-luyden / welk zy mede brachten / hadden een Schalmey / een Tunbek of Hant-pauke / d'anderen twee kleyne Trommelen.

Wat *Tunbek* voor een Muſicaal Inſtrument is, kan men in de Perſiſche Reys-Beſchryving zien.

Deze Hoeren hadden aan alle vingeren en teenen der voeten/ als ook aan d'ooren/ neusgaten en lippen/ zilvere-vergulde Ringen/ zy hadden elk ook vijf vergulde Ringen of Brazeletten aan den arm onder den elleboog/ maar boven den elleboog roode Sainmette Arm-banden/ een half quartier breet/ welk met vergulde Knoopen bezet waren. Met diergelijken cieraat waren zy ook aan 't dikke vleeſch boven de knyen en aan de beenen bezet. Deze maakten alderhande vreemde en ſchandelijke kluchten/ welk ik my ſchaam te vertellen. Als zy nu omtrent twee uren geſpeelt hadden/ zont de Chan in de Stadt/ om noch een deel Dans-hoeren mede te brengen. Maar deze wouden niet komen/ ontſchuldigende haar datze ziek waren; doch den Chan wou met deze ontſchulding niet te vreden wezen/ maar beval de Dienaars weder henen te gaan/ de Hoeren te nooden/ en met een te dreygen. De Dienaars gingen henen/ en quamen onverrichter zaken weder. Dit ſpeet den Chan zeer/ en deed de Knechts affſmeeren. De Knechts/ ziende dat het ernſt was/ vielen den Chan te voet/ baden om genade/ en zeyden: De Hoeren waren om een hoek by gezelſchap/ daar zy kleyn gelt verdienden/ waarom zy niet komen wouden/ zeggende/ zy wiſten wel dat den Chan haar niet betalen zou: Hier over lachte den Chan, maar beval ernſtlijk dat eenige Soldaten de Wijven met gewelt zouden halen. Deze Hoeren waren acht in 't getal: zo haaſt zy in de Zaal quamen/ beval den Chan haar t'onthoofden; daar hielp geen voetval of jammerlijk weenen; ook was 'er niemant die zich onderwinden dorfde zonder gevaar voor de zelve te bidden/ dewijl zy met opzet des Chans bevel overtreden hadden: Men ſloeg haar voorts/ zonder genade/ in onzer tegenwoordigheyt/ 't hooft af. Als wy zulken grouwelijken ſpectakel zagen/ verſchrikten wy zeer van zulken bloedigen Banket/ ontzetten ons en ſwegen ſtil. Als de Chan 't zelve zagh/ lachte hy/ en zey tot onzen Viſiteur en Meeſter Taſch, waarom zijt gy zo ſtil/ zegt gy Heeren? Indien ik zo niet te werk ging/ zou ik geen jaar Gouverneur tot Amadabad konnen wezen. Deze bete Schioth, dat is Hoere-kinders/ wilden my niet meer voor een Kaſchi kennen/ en mijn bevel gehoorzamen/ door diergelijken exempel moet ik anderen een ſchrik op 't lijf jagen.

De eerſte 20 Dans-hoeren ontzetten haar ook niet weynig/ om dat zy hare mede-Zuſters daar zo hadden zien onthoofden/ maar zy dorſten zulks niet laten blijken/ en moſten tegens haren dank met droevige herten vrolijke gebaerden maken; zy zongen en ſprongen noch veel dolder als te vooren: Maar wy konden daar weynig vermaak in ſcheppen. Zo verre George Andrieſz, volgt voorts van Mandelſlo.

EEN-EN-TWINTIGSTE CAPITTEL.

De Reys van *Amadabad* tot de Stadt *Cambaja*; van de Stadt *Cambaja* zelfs, en hare gelegentheyt.

DEn 21 October/ tegens den avont/ ging ik van Amadabad met mijne Karroſſe en Rijd-paerd in 't gezelſchap van een jongen Factoor/ welk den opper-Koopman my mede gaf/ en wegen d'onzekerheyt des weghs nam ik met my acht Pioenen/ 't welk Voetgangers en Soldaten zijn/ dragende groote

Kon-

folio 56

Rondassen en lange Spiessen / sommige ook Boog en Pijl; men kan haar op den wegh niet alleen als Soldaten / maar ook als Dienaars gebruyken/ loopende gelijk de Lakkeyen voor yemant henen; men kan de zelve om een kleyn gelt hebben. Ik heb elk voor den geheelen wegh / die over de 12 mijlen was / niet meer als 2 rupi of een reaal gegeven.

De Engelsche Compagnie geleyden my een half mijl tot een Stedeken/alwaar een Begraaffenis is / Salu genaamt. Wy reysden op dien avont noch tot den grooten schoonen Boomgaart / Tziedbagh genaamt / welk een Koning had doen maken / om dat aldaar een grooten Slagh geschiet was / gelijk boven verhaalt is. Dit is den vermaarsten Boomgaart in geheel Indien: Maar dewijl ik hem tegenwoordig om de duysterheyt niet bezichtigen kon/wil ik op mijn wederkomst daar onderrichting van doen.

Tegen den naast-volgenden morgen brak ik weder op / en reysde tot een Benjanisch Dorp/ Sergunta genaamt/ 15 curs. In dit Dorp is een zeer grooten opgemetzelden Water-bak / waar 't water in de regen-tijdt vergadert / en 't geheele jaar door genuttigt wort. Den naast-volgenden morgen reysde ik voorts tot de Stadt Cambaja, 10 curs. Ik hield mijn middagmaal voor de Stadt aan een vermakelijke plaats onder de schaduw der boomen / en zond ondertusschen een Pione in de Stadt aan een Engelschen Brokker (dat is een Benjanische Makelaar en Tolk van d'Engelschen;) want de Hollantsche en Engelsche Compagnien hebben in alle Steden zulke Luyden / welk benevens d'Indiaansche/ ook d'Engelsche / Hollantsche en Portugeesche Spraak verstaan. De zelve quam haestelijk met zijn Karre buyten / voerende my in de Stadt / en bestelde my in 't Huys van een Moor, daar ik zeer wel geaccommodeert was / om dat ik d'Engelschen in haar Huys niet beswaarlijk wezen zou/ alzo den Factoor verreyst was.

De Stadt leyt aan een zandigen streek aan des Zees Strant / maar 't Landt over de Stadt is zeer vruchtbaar / en de Lucht fris en gezont: Maar de Zee-haven is niet heel bequaam tot het in- en uyt-loopen der Schepen. Het vloeyt daar zeven vadem / en in d'Ebbe kan het water weder geheel afloopen / zo dat de Schepen op 't droog zitten. Daar komen geen groote Schepen in. De Stadt is tamelijk wijdt in zijn begrijp / en noch eens zo groot als Suratta, ook met een steenen Muur omringt; maar niet aan alle plaatsen geheel en vast. Eenige Straten konnen met poorten afgesloten worden. Midden in de Stadt zijn drie groote Markt-plaatsen / op welke veel handel en wandel is. Men vindt ook schoone hooge Huyzen met steene Mueren opgehaalt. Zy hebben ook vier groote Water-bakken/ in welke zy / tot nootdruft van de geheele Stadt/ het water verzamelen. De Inwoonders zijn meest Benjanische en Rasburische Heydenen. Om de Stadt zijn eenige Dorpen en Vlekken / welk ook van Benjanen en Rasbuten bewoont worden. Deze zijn de roverij en 't Soldaten-leven meer toegedaan/ als den arbeyt of Koopmanschap. Op de zijde na 't Westen leyt aan Strant omtrent 18 mijlen een Markt-vlek / Goga genoemt / alwaar de Portugeezen hare Handeling en meeste zamenkomst houden.

Na dat ik de Stadt een tijdt lang rondom gevaren had / wierd ik buyten de Stadt/ aan Strant langs / na een tamelijken hoogen vermakelijken Boomgaart gevoert / welk zeer na aan Zee gelegen was/ met een sterken steenen Muur omringt; men gaat 'er met een hooge breede trap op / door een groote Poort / en Huys/ 't welk zeer fraey getimmert was. In 't Poort-huys/gelijk ook in andere plaatsen des Boomgaarts/waren verscheyden fraeye Kamers te bekomen. Midden

den in den Boomgaart was een hoog-opgemetzelde vierkante plaats / daar den Stichter des Boomgaarts/een Moor of Mahumedist zijnde/met zijne Familie begraven lagh; op elk Graf lagh een marmere Graf-steen met zijn opschrift. Den Mogol had eens / als hy hier was / in dezen Boomgaart zijn leger geslagen / alle Graf-steenen doen opnemen / en na zijn vertrek weder daar op doen leggen/ want hy op de zelve plaats zijn Tent zetten most.

Daar is geen Streek in geheel Cambaja welke by deze kan geleken worden / niet alleen van wegen 't verre gezicht in Zee / maar ook om 't rondom-leggende Lantschap.

Hier quamen ook by my twee Engelsche Kooplyden / welk my wellekoom heeten / en verspraken met my morgen uyt wandelen te gaan / daar zou wat te zien wezen / om dat een Heydinne zich verbranden wou. Van hier voer ik gelijk door de Stadt in mijn Herberg / want het begon nacht te worden. Op dezen avont / en den navolgenden morgen/ wierden van mijnen Brokker of Makelaar veel fraeye dingen in mijn Quartier te koop gebracht: Als van witte geborduerde Beddekens; Dekens van bonte Damasten en andere dingen met Boomwolle doorgesteken en Gout geborduert: Eenige Drinkschalen / Hechten van Messen / Pitzier-steenen / Ringen / Brazeletten / Knoopen / en veel andere dingen / van Karniol en alderhande geverfde Jaspis- en Agaat-steenen gemaakt. Het ontbrack my zo zeer niet aan de wil om wat te koopen / als aan 't gelt welk ik missen wou / dewijl alles goet koop gehouden wierd. Ik kocht evenwel eenige dingen / om dat den Brokker zijne Waeren niet te vergeefs zou gebracht hebben.

Twee-en-twintigste Capittel.

Hoe een *Rasbutische* jonge Weduwe, in een aanzienlijke Processie, tot'et vuur ging, en haar goetwillig verbrande.

HEt gebruyk en Religie van eenige Indiaansche Heydenen laat toe / dat een nagelaten Weduwe haar levendigh by 't doode lichaam van haren Man verbrant / 't welk ik den 24 October alhier tot Cambaja eerst van een Rasbutinne met groote verwondering gezien heb; Deze was een zeer schoone Weduwe/omtrent 20 jaren oudt: En dewijl haar Man achter Lahor, omtrent 200 mijlen van Cambaja, verslagen was / wou zy haar Begraaffenis-vuur alleen houden. Den Gouverneur had het haar niet willen toestaan / om dat haar Mans lichaam daar niet ter plaats was / maar door veel aanhoudens stont hy het toe / en alzo ging zy wel gemoet na den Hout-hoop. Ik gis datze te vooren Opium, daar wy van gezeyt hebben / ingenomen heeft / om datze zo vrolijk tot een ding ging / daar de natuur zelfs een yzen van heeft. Den aanvang dezer Processie begon van eenige Speel-lyden met tweederley soort van Pauken en Schalmeyen / daar na volgden eenige Drijsters en Wijven / welk door de levendige speelden en dansten / hier achter gingen ook veel Mannen en Wijven met eenige Kinderen. Deze Weduwe was kostelijk gekleet / met Ringen/ Armbanden of Brazeletten aan handen / armen / beenen en voeten / na haar manier / wel verciert: Als zy by den Hout-hoop quam/ nam zy afscheyt van alle hare Vrienden / deelende haar beste Kleynodien onder de zelve / daar ik by geluk ook wat van kreeg; want dewijl ik met twee Engelschen te paert na by haar stont / en zy

uyt

uyt onze gebaerden merkte dat wy haar beklaagden / trokze eenige Brazeletten van hare armen / en wierpze na ons toe / daar ik 'er een van greep / en tot een gedachtenis bewaarde. Daar na klam zy op een hoogen stapel houts / welk meest van Abrikosen of Morellen-hout / met Kaneel doorlept / op malkander gezet was / en met welruykenden Oly begoten; als 't zelve op haar bevel aangestoken wierd / goot zy een kan met welruykenden Oly over haar hooft en 't gantsche lichaam / 't welk de vlam vermeerderde / zo datze zonder eenig geroep of qualijk houden in een oogenblik / gelijk als van den Blixem / gedoot wierd. Daar stonden ook eenige van hare Vrienden / die geheele kannen met Oly daar by goten / op dat de brant hebiger wierd / en alles te eerder vernielde: d'assche wierd daar na in 't water geworpen.

Dit gebruyk van 't verbranden der Wijven / met 'et doode lichaam des Mans / zou hier van gekomen zijn; Om dat d'Indianen meer als een Wijf nemen / kan het gebeuren dat hare geylheyt niet verzadigt wordt / of dat den Man meer van d'een houdt / als van d'ander / dat den Man dan plagh vergeven te worden / zoo dat men in een jaar wel viermaal meer Lijken der Mannen als Vrouwen vernam. Daarom dede den Koning in Indien belasten dat alle eerlijke Wijven met hare Mans verbrant mosten worden / op dat de Vrouwen zouden afgeschrikt worden van hare Mannen te vergeven / maar alle vlijt aanwenden om haars Mans leven te helpen verlangen. Maar als het Wijf haar zelven niet verbranden wil / wortze daar niet toe gedwongen / maar voor een Hoer gehouden / en zy magh in geen eerlijk gezelschap komen: Daarom zy dan gedwongen wierden Dans-hoeren te worden / alsse ontuchtig waren. De Engelschen zeyden my / daar was weynig aan gelegen of een deel van dit Vrouw-volk verbrant wierd / want daar was in Indien genoeg van dit onkruyt.

DRIE-EN-TWINTIGSTE CAPITTEL.

Hoe ick de voornaamste Koopman dezer Stadt bezocht, en wy malkander beschonken. Als ook van 't Kruyt *Betele*, en waarom *d'Indianen* 't zelve zo gaerne gebruyken.

NA dat ik 't Rasbutische Graf-buur mede aangezien had / reed ik tot den voornaamsten Koopman van deze Stadt / genaamt Myrsabek, welk een Mahumedist was / om den zelven te bezoeken: Want den opper-Koopman tot Amadabad my aan hem gerecommandeert had. Ik vond hem niet in zijn Huys / maar aan Strant by de Zee / alwaar hy Arbeyders had / die hem een nieuw Schip timmerden. Hy ontfing den groet en brief met groote beleeftheyt / en heete my vriendelijk wellekom. Ik most benevens hem op een stoel zitten; na 't lezen van den brief vraagde hy my of ik ook een goede Reys gehad had / en of my de Rasbuten niet aangerant hadden / en hoe lang ik hier dacht te blyven. Ik sprack op 't eerst met hem door den Brokker / maar na dat den zelven hem gezeyt had / dat ik de Turksche Spraak verstont / sprak hy tegens my / en schepde van den Brokker. Ik zey hem dat den wegh veylig geweest was / en dat ik voorgenomen had om morgen weder na Amadabad te gaan / om na de Koninglijke Zit-plaats Agra te reyzen / en de zelve ook voor mijn vertrek te bezichtigen; als ook met 'et eerste Schip / 't welk van Suratta af-varen zou / na mijn

Vaderlandt te gaan / dat ik my daarom haasten most / en genen tijdt verzuymen; want ik had te Cambaja niet anders te doen / als de plaats te bezichtigen / en den Heer Myrfabek te groeten. Hy wenschte my geluk tot mijn voornemen / en zey dat 'et hem leet was / dat hy om de kortheyt des tijdts my / als een gerecommandeert goet Vrient / na zijnen wil geen vrientschap betoonen kon.

Als wy zo met malkander spraken / quam ook by ons den Stadthouder van deze plaats / en als hy afgeklommen was / boog hy zich zeer vriendelijk tegens my / vragende na mijn afkomst en verrichting. Als ik hem zeyde 't geen ik te voren tegens Myrfabek gezeyt had / zey hy / dat ik hem vrientschap doen zou / als ik hem aan zijn Huys zou komen bezoeken. Als ik van haar wegh ging / zey Myrfabek dat hy my voor mijn vertrek noch bezoeken woude. Ik bracht dezen voormiddag door met wandelen. Op den namiddag zond Myrfabek zijn schenkagie aan my / te weten t'wee Schapen / twaalf Hoenders / een korf vol Eyeren / een korf vol Kokernooten / en een groot pak Suykerkandy / daar by ook een tamelijke groote Drinkschaal uyt Agaatsteen gesneden. Ik gaf den Dienaar een vereering die het bracht / en bedankte hem zeer / met belofte dat ik 't verschuldigen zou eer ik uyt 'et Lant trok.

Als ik my 's morgens daar na Reys-vaardig gemaakt had / quam Myrfabek in mijn Herberg / zeggende / hy most zijn woort houden; en dat hy quam om my adieu te zeggen. Ik dankte hem voor die groote eer / als ook voor zijne Schenkagien / en schonk hem een kleyn Engels gordel-Pistool / met Silver cierlijk ingeleyt en beslagen / ontschuldigende my met een / dat ik zijne courtosie tegenwoordig niet vergelden kon. Hy antwoorde / zo veel niet aan my verdient te hebben / als deze waardy / maar hy most tegens zijnen wil en discretie dit van my ter gedachtenis houden. Hy was een bescheyden en bespraakt Man / diergelijk in Indien veel gevonden worden: Zo dat deze Barbaren of wilde Menschen het veel Europische met manierlijkheyt wel zouden te raden geven.

Ik noodigde hem te zitten / en leyde hem een Indiaansch tractament voor / (wanneer den eenen Vrient den anderen bezoekt /) een schotel vol Betele of Pam; zijnde groene bladen te zamen gerolt / daar in een soort van Nooten is / welk Arecca genoemt worden. De Nooten schijnen van buyten de Nooten-Muskaten gelijk / hebbende van binnen ook zulk vleesch en aderen; maar de Nooten of Bladeren hebben geen aangenamen smaak / want de Bladen zijn bitter / en alsse met Kalk / uyt Mossel-schelpen gebrant / bestreken worden / en te zamen gekauwt / komt 'er een root / scherp en heet Sap uyt / 't welk men uytzuygt / doorslokt / en de rest weghsmijt. De mont en lippen zijn den geheelen dagh daar root van / als ook het speekzel: Men hout het voor gezont / en een goede versterking des Maags / ook tot een Præservatijf van den Scheurbuyk / 't maakt een welruykenden adem / byzonder als men daar wat Muscus of Amber onder mengt / gelijk 't van eenige groote Heeren gebruykt wort. Het knauwen daar van is in geheel Indien zo gemeyn / dat Man en Vrouw van hoogen en lagen standt 't zelve dagelijks geniet / en wanneer den eenen den anderen bezoekt / en niet met zulken tractament onthaalt / zou men meynen dat men malkander niet aangenaam was. Van 't gebruyk des Betels hebben de Wijven roode tanden / gelijk gedroogt bloet / 't welk voor een cieraet gehouden wort.

Als Myrfabek van deze Betele een weynig genomen had / nam hy zijn afscheyt van my / en ik begaf my op de Reys.

Ik moet deze *Betele* noch meerder gedenken, om dat 'et onder d'Inwoonders

voor

voor een der nootwendigste Gewassen gehouden wort, gelijk *Clusius* en *Linschoten* daar van schryven. In Malabara noemt men deze Bladeren *Bettele*, in Gusuratta *Pam*, in Malacca *Sir*. Maar *Avicenna*, den Arabischen *Physicus*, noemt het *Tambul*, 't is heet en droog van natuur, 't is een Plant, bladen hebbende als d'Oranje-boomen, maar zo breet niet, en wanneer zy te degen rijp zijn, worden zy donker root. Het wast aan een swakken steel, en wind zich rondom als den Eylof om de Boomen, daarom men 't zelve aan staken vast maakt, ook nevens een Boom plant; eenige neffens den Boom *Arecca*, welkers Vrucht zy daar toe gebruyken, om alle beyde by malkander te hebben. Het zelve wil niet aan al te heete, noch al te koude plaatsen wassen, en daar moet ook in 't planten en gieten wel gade op geslagen worden. Het zou nergens, als in Malacca, vrucht dragen, welk gedraayt is, en van d'Inwoonders gegeten wort, dewijl de zelve een goeden smaak heeft. Maar deze Indianen konnen 't zelve maar alleen tot Bladen brengen, de zelve vergaderen, en by de duyzent, in busselkens gebonden, verkopen. De zelve Bladen zijn van harde natuur, zo datze lang versch gehouden konnen worden.

Deze *Betele* wort noyt alleen, maar met de *Arecca*-nooten gebruykt, welk van koude en drooger natuur zijn. Deze wassen op hooge Boomen, gelijk de Koker-nooten, hebbende ook zulken bast om haar, van buyten glat en inwendig ruyg, van veele aderen en veeskens, zo groot als een Wal-noot die noch in de schaal leyt; maar de kern is zo groot als een Note-muscaat van buyten en binnen aan te zien; Deze worden aan stukken gesneden, en met een weynig Mossel-kalk vermengt, en 't Zap daar van genoten. Zy gebruyken 't aldermeest na de maaltijt, om de maagh te sluyten, dewijl 't zelve een t'zamentrekkende kracht heeft; zy meynen dat haar de Kost opbreeken zou, wanneer zy deze Vrucht niet gebruykten. Sommige zijn daar zo toe gewent, als de Portugeesche Wijven in Goa, datze altijt *Betele* kauwen waarze gaan of staan, min of meer als de Koeyen die herkauwen.

Men vint 'et zelve in alle Steden, ja in alle Straten te koop, en dat toebereyt, om dat men weten mach hoe veel men van elks nemen moet. De reyzende Luyden koopen 't gemeenlijk alzo toegemaakt. De Koningen en groote Heeren gebruyken 't zelve geduerig, latende 't zelve van hare Dienaars in Zilvere Vaatjes na-dragen, en somwijlen 't eene Blat na 't ander aanreyken. Maar wanneer de Mooren hare Vasten houden, of over hare afgestorven Vrienden treuren, onthouden zy haar van deze lekkerny, meynende dat 'et zelve maar op vrolijke dagen behoort gebruykt te worden. Zy houden dit met *Avicenna* voor een versterking der Mage, en reyning des Tant-vleeschs; Ook knauwen de Wijven *Betele* wanneer zy met hare Mans spelen willen, en meynen dat het de natuur aandrijft, gelijk hier van by *Clusius* in 't 6 Boek, *Aromatur Garziæ*, wijdloopiger te lezen is, fol. 175. en 188. Deze *Betele*-bladen en *Arecca*-nooten zijn in de meer-verhaalde Gottorffsche Kamer te vinden.

Vier-en-twintigste Capittel.

Optocht uyt *Cambaja*, en de Weder-reys na *Amadabad*: Insgelijks van de Boomgaart *Tziedbagh*.

Als ik weder op mijnen Wagen zat / en in 't uytrijden des Stadthouders Huys voorby most / wou ik hem spreken / en afscheyt van hem nemen; maar hy quam my op straat in een Karros te gemoet / latende drie Vaandels van roode en groene Taffa / met Zilverde geschilderde vlammen / voor hem dragen; hy keerde wederom / my mede na zijn Huys nemende / 't welk aan een genoeghlijke plaats lagh: men most door twee groote Poorten gaan; door d'eerste quam men op een groot Voorhof / door d'ander in een vermaaklijken Boomgaart / in welke rondom Gemakken getimmert waren. Hy zette my een schotel Betele, en een dronk Palm-wijn voor. Maar dewijl ik op dezen dagh noch eenige mijlen reyzen most / bleef ik niet over een half uur by hem / en mijn afscheyt nemende voer ik heenen. Maar als ik aan de Stadts-poort quam / vond ik daar zijnen Dienaar / met expresse last / dat ik aan de Poort noch het Tol-huys niet opgehouden zoude worden / 't welk alzo geschiede.

Ik quam op dezen dagh noch tot Sergunta; maar alzo wy daar zeer laat inquamen / was het ons zeer moeyelijk / eer wy voor onze Paerden en Ossen Zuyker / Boter / Meel en ander Voeder krijgen konden. De Benjaansche Kramers wouden hare Winkels zoo laat niet ontsluyten. Maar als wy met bidden niet verkrijgen konden / wouden wy een Kas met gewelt open-slaan. Als wy hier mede bezich waren / quam 'er een welk ons alles voor gelt bracht wat ons van noode was. Des anderen daags gingen wy weder zeer vroeg op de Reys / [van Mandelslo zet hier by op de kant NB. Wy hielden op dezen morgen / met de Rasbuters, een kleyn schermutzel; maar zeyt daar niet meer by] en quamen na 10 curs in een groot Dorp / alwaar wy yder Os anderhalf pont swarte Zuyker gaven / en de Paerden een pont / met Meel vermengt: Maar gemeenlijk had elken Os / in 't stil-leggen / twee pont Zuyker / in 't reyzen drie pont / en een Paert vier pont.

Als wy gevoedert hadden / togen wy voort tot den schoonen grooten Boomgaart Tziedbagh, daar wy weder voederden. Ik en mijn Reys-genooten gingen ondertusschen om den Boomgaart te bezichtigen. Van dezen Boomgaart heeft men door geheel Indien weten te zeggen / niet alleen om datze van dien slagh / (welk den Mogol aldaar gedaan heeft met victorie) Tziedbagh, dat is een gewonnen Boomgaart / genoemt is geweest / als ook van 't heerlijk Gebouw: maar byzonder van wegen de heerlijke Vruchten die daar in gevonden worden. De zelve leyt zeer heerlijk aan een kleyne staande Zee / of afgepaalt water / 't welk wijd van omgang is. Op de zijde na Amadabad met een hoogen steenen Muur omringt / maar na 't afgepaalt water met vele Speel-hoven beslooten / welk alle op 't kostelijkste gebouwt zijn. Daar is een onder deze Timmeragien dat zo heerlijk is / dat geen Vorst of Heer zich zou derven schamen om 't zelve voor zijn Hof en wooning te gebruyken. Daar is ook aan de zijde van 't afgepaalt water een Carwansera, in welke de Reysigers herbergen konnen. Wy vonden in den Boomgaart veelderley soorten van Ooft-boomen / als van de grooten en kleynen aart der Citroenen / Oranje-appelen in groote menigte; de Boomen stonden zo na by mal-

kander /

kander / gelijk of 't een dicht Bosch geweest was / en hingen zo vol Vruchten dat de takken op d'aard boogen: Daar benevens waren 'er zeer veel Palmen / Dadelen / Mangus / Tamarinden / Amandelen / Peeren / Vijgen en andere Boomen welk ik niet kende: Men ging door den geheelen Boomgaart / gelijk door een schaduwe. Ik zagh ook eenige Wijngaart-ranken / maar zonder Vrucht: Want den Wijn in Indien niet wel wassen wil / waarom Godt haar in plaatse des zelfs den Palm-wijn gegeven heeft. Wy zagen op de Boomen en Speel-huyskens ontallijke veel Meer-katten / gelijk Honden herwaarts en derwaarts loopen; veel der zelver droegen hare Jongen tegens hare buyken aan / 't welk zeer kluchtig om te zien was. Dezen Boomgaart brengt den Koning jaarlijks over de 4000 rupi aan Vruchten in. Na dat wy geboedert hadden / en genoeg rondom gezien / reysden wy naar Amadabad, daar wy des avonts zeer laat aanquamen.

Op dezen wegh zagen wy een groote menigte van Pauwen en Meer-katten / welk niet zeer schuw waren. Ik schoot met een Pistool twee groote Pauwen / en een Meer-kat / daar ik groot vermaak van had: Want d'ander van haar gezelschap hielden haar by malkander / zagen leelijk en begonnen te grinniken: Twintig der zelver volgden ons wel een vierendeel mijl na / en maakten met kochelen en grinniken een leelijk gezicht. Ik was te Paert / en wanneer ik omkeerde / en my geliet of ik weder schieten wou / liepenze met groot geschreeuw een weynig achterwaarts; maar wanneer ik voort-reed / volgden zy my weder / tot dat zy ten laatsten moede wierden / en achter bleven.

Vyf-en-twintigste Capittel.

De Reys tot de Koninglijke Refidents-ftadt *Agra*.

Na dat ik weder tot Amadabad aangekomen was / was 'er tot mijn geluk een Caffila van Engelsche en Indiaansche Kooplupden van 200 Persoonen gereedt / om naar Agra te gaan. Ik wierd van den Præsident van Suratta, en d'opper-Koopman tot Amadabad gerecommandeert / en reysde ook met haar heenen. Den 29 October gingen wy op Reys / en hadden goeden wegh en weder / maar quamen niet op veel Dorpen. Het eerste Vlek / daar wy aanquamen / was Paingat, en den zesten dagh in een Stadt Heribath, welk 50 mijlen van Amadabad gereekent wort. Deze Stadt is van middelbare groote / hebbende kleyne Poorten / leggende als een open Vlek; maar heeft eertijdts grooter geweest: Want Tamerlanes heeft deze Stadt / als ook 't Kasteel / 't welk op een hoogen rotzigen Berg aan de rechterhant des Stadts gelegen is / alzo verwoest en vernielt.

Na dat wy weder 50 mijlen gereyst waren / quamen wy by een Stedeken / 't welk zy Damtiges noemden. Eer wy daar noch quamen / hadden wy geen kleyn gevaar van wegen de Rasbutifche Roovers. Ons gemoete een Caffila van enkel Benjaanfche Kooplupden / welke zeyden dat zy van 200 zulke Roovers besprongen waren geweest / en op 100 rupi gebrantschat. Wy waren wel op onze hoede. Haar waren noch gisteren 100 zulke Vogels gemoet / welke na hare Broeders vraagden: Maar als zy vernamen dat de zelve algereets zo gebrantschat hadden / namen zy niet meer als een Os mede. Wy namen dit voor een goede waarschouwing / en hielden onze Karren en volk in goede ordonnantie; en

als

als wy na by 't Vlek quamen / bejegenden ons 50 van zulke Gaſten / maar reden voorby zonder ons aan te randen / en keerden op de zijde wederom; Deze zijn miſſchien op kondſchap gegaan: En als zy zagen dat wy zo wel op den haſpel paſten / en met goet Geweer voorzien waren / lieten zy ons paſſeeren. Zy hadden evenwel in 't Vlek gezeyt / datze niet nagelaten zouden hebben een Ruyterteering van ons t'eyſſchen / indien wy zo na niet by geweeſt waren.

Hier na quamen wy by een ander Vlek en Slot / Syedek genaamt / zijnde 100 curs van het voorgaande. Alhier lieten wy eenige vermoeyde Oſſen met Karren / dewijl wy ſterke dagh-reyzen gedaan hadden / een vierendeel mijl vooruyt-gaan / en als deze achter een heuvel in de laagte quamen / vielen de Rasbuten op haar / en quetſten twee Benjanen, willende met twee Karren doorgaan / die alrede van den wegh afgevoert waren: Maar als wy op de hoogte quamen / en zy ons in 't gezicht kregen / zonden wy eenig Convoy na haar / waar door zy vloden / en de Goederen achter lieten. Wy hadden op dezen dagh geen aanſpraak meer / en quamen gelukkig tot Agra aan. Ik had mijn logement weder by d'Engelſchen, welk my / gelijk de voorgaande / alle gunſt aanboden / en maakten dat ik in korter tijt alles te Agra zien kon / dat waerdig te zien was.

Ses-en-twintigste Capittel.

Van de voortreffelijke Stadt *Agra*, en 't Koninglijk Slot: wat daar in te zien was, en hoe ik haaſt in gevaar van mijn leven geraakte.

DEn Grooten Mogol, of Koning van Indien, heeft verſcheyden grote Steden en Kaſteelen / in welk hy zich op verſcheyden tijden ophout: Maar Agra is d'aldertreffelijkſte Reſident-ſtadt / ja zo te rekenen de Koningin van geheel Orienten. De zelve leyt 28 graden van den Equator in de Provincie Indoſtaw, aan de vermakelijke Rivier Gemini, die boven de Provincie Bengala in de Hooft-rivier Ganges uytgeſtort wort. Zy is zeer wel gebouwt / en met een ſterken Muur van gehouwene roode ſteenen omringt / zijnde in zijn omgang wel tweemaal zo groot als Iſpahan; want men kanze nauwelijks in een dagh omrijden. Daar is een Gracht om van 100 ellen breet: Ook zijnder veel lange Straten / ſommige van een vierendeel mijl lang / daar van eenige boven met gewelft bedekt zijn. Men vint daar alle Neerings- en Ambachts-luyden by malkander in goede ordre / zo dat alle Hantwerken van een ſoort naaſt malkander te vinden zijn; insgelijks ook de Kramers. Daar zijn 15 groote en kleyne Meidanen en Baſare of Markt-plaatſen. Op de grootſte voor 't Kaſteel leggen 60 groote Stukken / maar konnen weynig gebruykt worden. Daar ſtaat ook een Vogelſtang / gelijk in Iſpahan, tot oeffening der groote Heeren. Daar zijn 80. Serrais of Carwanſera in de Stadt met ſchoone Gewelften / Kamers / Stallen en andere Vertrekken / ſommige drie Kamers hoog / met ſchoone Galderyen of Gangen / op welke men van d'een Kamer tot d'ander gaan kan / zeer bequaam voor de Koopluyden en Reyſigers. Elke Carwanſera is in 't vierkant gebouwt / een ronden Toorn hebbende / ook zijn eygen Poort en Wacht / welk de zelve open en toeſluyt op zekere uren. Deze zijn gelijk de Soetelaars / houdende ook Gaar-kooken / zo dat men alderhande Proviant by hen te koop kan krijgen / als ook voeder voor zijn Reys-vee / en hout om in zijn kamer te kooken.

Om dat den Mogol, Chanen, en alle groote Heeren/ ook de meeste Inwoonders der Stadt Mahumedisten zijn/ welk men Mooren noemt/ worden alhier/ benevens vele kleyne/ 70 groote Mestziden of Mahumedische Kercken getelt/ onder welke ses grooten zijn/ die Mestzide Adine genoemt worden/ 't welk zo veel is als Vierdaags-kerken/ in welke zy op Vrydagen/ welk haren Zondag of Vierdag is/ haren Godtsdienst oeffenen. In den eenen leyt een van hare Heyligen begraben/ Seander genoemt/ zijnde van de Nakomelingen van Aaly. In een andere Mestzid vindt men een Begraaffenis als van een Reus/ vijftien ellen lang en acht ellen breet opgebouwt/ met eenige Vanen besteken/ welk een treflijk Krijgshelt zou geweest zijn; men schrijft hem veel wonderheden toe/ en om 't Graf stonden sterke Pylaren. By beyde deze Graben werden steeds brandende Lampen gehouden/ ook gebeden en gelezen. Hier worden Bedevaarden van verscheyden Contreyen gedaan/ en sommige vereeren/ uyt byzonder aandacht/ groote rijkdommen/ zoo dat deze Kerken groot inkomen hebben. Daar worden ook dagelijks veel Armen uyt gespijst/ en daar is zo grooten gewoel als by Schich Sefi Begraaffenis tot Ardebil in Persien. Deze Mestziden en Hoben daar by zijn Vry-plaatsen/ Allader genoemt/ waar in de Misdadigers of Schuldenaars/ voor des Mogols strengheyt breezende/ vlieden en zeker zijn/ zoo lang zy gelt om te verteeren hebben. Zodanige Bescherm-huyzen heeft men ook veel in Persien, daar de Koning haar niet uyt derft laten halen/ alwaar 't datze tegens hem zelfs misdaan hadden/ zulken devotie dragen zy tot hare Heyligen.

En de wijl 't Mahumedisch Geloof gebiedt/ datze terstont na 't byslapen haar uyterlijk reynigen en baden moeten/ zijnder in alle straten veel Badstoben/ welk op 't Persisch Haman genoemt worden. Men zeyde my dat 'er zodanige alhier 800 getelt worden/ en dewijl zy dagelijks bezocht worden/ brengen zy den Koning grooten tribuyt in.

Hier zijn/ benevens de schoone groote prachtige Huyzen/ welk met Gout en Tapeten verciert zijn/ ook de Palleysen der Raschi en groote Heeren/ veel schoone Lust-hoven/ zo wel buyten als in de Stadts-muur/ te vinden/ waar in fraeye Tanken tot Koel-baden gemaakt zijn. De Koning heeft voor de Stadt zijne Speel-huyzen en Tuynen/ welk hy dikwijls bezoekt/ daar in eet/ en met de naakte Dans-hoeren vermaak heeft: Daar komender somwijlen over de hondert voor hem danssen en speelen.

Aan 't noorden der Stadt leyt het Koninglijk Kasteel/ zeer wijd begrepen/ en prachtig gebouwt: De Ring-muur en Huyzen zijn met schoone Galderyen verciert. Daar zijn verscheyden kostelijke Gebouwen en groote Plaatsen in te vinden: Als men eerst op 't Slot in-komt/ is 'er een groote vierkante Plaats/ op allen zijden met hooge Palm-boomen bezet/ onder welk men lustig kan gaan wandelen: men ziet aldaar meest Raschi, groote Heeren/ en de voornaamste Officiers des Konings gaan. Aan deze plaats staat een Palatium, 't welk dat Rechthuys is/ Diwan Chane genoemt. Op 't zelve is de voornaamste Kantzelry/ alwaar den Gerechts-handel gepleegt wordt. Tegen dit Huys over is een groot treffelijk Gebouw/ op welk een Toorn staat met geslagen Gout bedekt/ dit is des Mogols rijkste Schatkamer. In 't zelve staan acht groote Gewelften onder en boben der Aarden. Eenige zijn met Gout/ en andere met Zilver vervult. Daar is 'er een onder deze in welk niet als enkel Kleynodien/ Edel Gesteenten/ Diamanten/ Robynen/ Saffiren/ Smaragden/ Onyx/ en diergelijke/ als ook Paerlen/ alle van ongemeene grootte/ vergadert worden. Een Gewelft is bestelt

tot de Geſchenken / welk andere Potentaten door hare Geſanten aan den Mogol vereeren laten.

Niet verre van dit Schat-huys is een ander groot Gebouw / met veel Vertrekken / hebbende ook een Toorn met Gout bedekt. Hier is des Mogols Vrouwen-getimmer in. Zijne Wijven waren op dien tijdt over de duyzent. Deze worden van ſes hondert Beſnedene bedient. Aan 't zelve Huys is een groote Luſt-/ of veel meer een Dier-gaard / met een hooge ſteenen Muur omringt / in welk den Mogol de wilde Dieren dagelijks ſtrijden laat.

Midden in 't Slot is een ſchoone geplaveyde plaats / en voor des zelfs ingang een Zilver Staket. Door deze plaats gaat men tot des Konings Gemak / 't welk van buyten en binnen zeer prachtig gebouwt is / en met Edele Steenen verciert. Alhier vond ik mijnen ontloopen Dienaar van Suratta , welk zich ontſchuldigde over zijn wegh-loopen / en beloofde my / zo lang ik binnen Agra wezen zou / alle hulp en dienſt te doen. Hy wou my door het Staket op de over-plaats brengen ; maar de Wacht / welk daar voor ſtondt / wou het niet toelaten.

Dewijl *van Mandelſlo* deze plaats niet heeft durven betreden , en de Vertrekken niet konnen bezichtigen, wil ik uyt het zeggen der Hollanders,'t welk *Iohan van Twiſt* , opper-Hooft tot Amadabad en Cambaja gedaan heeft, een weynig breeder van des zelfs Heerlijkheyt ſpreeken. Op de binnen-plaats (zeyt hy) derft niemant komen, als des Konings adelijke Officiers en groote Heeren , 't gemeen volk wort met ſtokken wegh-gejaagt. In deze plaats is des Konings Vertrek en verheven Throon , voor welk een kleyne plaats, met Goude Tralien bezet , is , en boven met Tapeten bedekt , om de ſtralen des Zons te keeren : Over deze plaats is een Galdery , waar de Koning plag te zitten , zijnde met Gout , Diamanten , Paerlen , en alderley koſtelijke Geſteenten buyten maten rijkelijk bezet. Niemant wort aan deze Plaats gelaten zonder de *Primowiſir* of Rijks-Kantzler , en wanneer den Koning hem laat roepen , of begeert te ſpreken. Daar tegens over hangen kleyne Goude Klokjes , welk van den genen geroert en geluyt worden , die men toelaat den Koning in perſoon zijne klachten voor te dragen. Zo verre den Hollander.

Als ik voor deze plaats ſtont/ en met mijn Dienaar ſprak/ quam 'er een Indiaan (een voornaam Man van aanzien) tot my/ en vraagde hoe ik daar quam/ en wat ik daar te doen had ? Als ik zeyde/ dat ik een Europer was / en uyt Duytslandt quam / vraagde hy my / of ik niet by de Gezanten binnen Iſpahan in Perſien geweeſt was/ doe de ſchermutzel tuſſchen haar en d'Indianen geſchiede ? Want my dunkt dat ik u ken / en gy de geen zijt welk de Neef van onzen Gezant doorſchoten hebt. Ik was over deze reden ontſtelt / zeggende dat ik niet in Perſien geweeſt was / en noch veel minder een Indiaan doorſchoten had ; maar dat ik zo eerſt met de Schepen uyt Engelandt aangekomen was ; 't zelve getuygden ook twee Engelſchen , die by my waren / als ook mijnen Perſiaanſchen Dienaar ; en als den Indiaan 't zelve niet gelooven wou / ſwoer den Perſiaan by Mahumed en Haſſan , dat ik niet uyt Perſien , maar uyt Engelandt quam. Doe liet hy my gaan/ en ging met kop-ſchudden henen. Ik had niet gedacht dat den wegh-gelopen Dienaar noch zulke trouw aan my zou bewezen hebben : Want zo de waarheyt hier van gebleken had / zou ik zonder twijffel om hals geweeſt hebben. Ik dankte Godt/ en dezen Dienaar hertelijk/ en liet my hier na niet lang binnen Agra zien.

Dat

Dat *van Mandelslo* de Neef van den Indiaanschen Gezant doorschoot, geschiede alzoo: Als op onze aankomst in Persien, voor Ispahan, tusschen ons volk, en 't volk van den Indiaanschen Gezant, van wegen een geringe oorzaak (daar van in onze Reys gezegt is) een gevecht ontstondt, en in een bloedigen schermutzel uytviel; om dat d'Indianen, over de 300 Man sterk, eensdeels van 't volk des Indiaanschen Gezants, anderdeels van d'Indiaansche Koopluyden binnen Ispahan, te samen rotteden, 't Huys van onze Gezanten omcingelden, en hard beschoten, waar op wy ons ook wakker weerden, zo dat 'er aan bey de zijden over de dertigh Persoonen gewont, en gebleven zijn. Doe stont den Neef van den Indiaanschen Gezant, als Kapiteyn, in roode zijde kleederen voor zijn volk, het zelve commanderende, en liet den Sabel lustig om d'ooren swaeyen. Als *van Mandelslo* dit zagh, schoot hy, boven van 't Gezanten-huys, den zelven met een Pistool door den kop, dat hy doodt ter aarden viel. Daar over verschrikten d'anderen, en weeken in 't Huys van haren Gezant daar tegens over. Den Indiaanschen Gezant deed naerstig na den Dader vernemen, en dreygde hem den doot weder.

De Stadt Agra is zeer volk-rijk: Men meynt datze in tijdt van noot over de tweemaal hondert duyzent weerbare Mannen uytleveren zou. De zelve wordt van alderhande Natien bewoont / gelijk Amadabad. Maar daar zijn meest Mahumedisten of Mooren binnen; dryvende even zo groote Koopmanschap / maar niet grooter / als men tot Amadabad doet: En moeten alle Waeren 10 per cento van Tol geven; waarom alhier vier Tol-huyzen aan de vier Stadts-poorten gestelt zijn.

Deze Stadt heeft onder haar veertigh kleyne Steden / en vierdehalf duyzent Dorpen. Het Agrische gebiedt strekt rontom de Stadt tot 10 of 12 mijlen verre/ daar is veel effen en vruchtbaar Landt / van welke Vruchten d'Inwoonders groote hantering en neering hebben. Byzonder wordt hier veel Indigo/Boomwol en Salpeter vergadert / welk om hare deugden van d'Europische wegh-gehaalt worden.

Van deze machtige groote Stadt Agra (alwaar tegenwoordigh de principale Stoel des Grooten Mogols, of machtigen Konings van Indien is, ja zonder twijffel de grootste Stadt in de Werelt is) wort van Duytsche noch Latijnsche Schrijvers, mijns bedunkens, niet gerept, 't welk te verwonderen is. Ik had gemeent dat daar, voornamelijk in de *Archontologia Cosmica*, by de Beschryving van Indien, van gedacht zou worden. In den *Atlas Major* van *Iansonius* is de zelve in de Landt-tafel over 't Rijk van den Grooten Mogol mede gestelt; maar in de Beschryving des Landts is 'er niet eens gewach van gemaakt. De Hollanders, welk in opmerking der zaken, die in Indien voorgekomen zijn, zeer vlytig geweest zijn, hebben in de seventiende Schipvaart deze Stadt eenigzins beschreven: Maar *van Mandelslo* alhier breeder en wijdloopiger, als ook de voorverhaalde *Georg. Andriesz.* welk alle drie in dit deel over een komen; de zelve zou voor dezen *Negra*, en na 't zeggen der Hollanders, *Purbot* genaamt geweest zijn.

Seven-en-twintigste Capittel.

Van des tegenwoordigen Grooten *Mogols* natuur, rijkdom, Hof-houding, en Dienaars.

Den tegenwoordigen Mogol, of groote Koning in Indien, wordt Schach Choram genoemt/ en is van den woedenden Tarter Tamerlanes Geslacht/en de tiende Koning na hem. Hy was een aanzienlijk Perſoon/van omtrent 60 jaren. Hy had doen ter tijdt drie Zoonen/ de outſte Heer was 25 jaren out. Men zegt dat hy den outſten beyde de zekerſte en grootſte Provincien geven wou/ en den jongſten Erfgenaam van zijnen Stoel in Indoſtan maken/ op dat zy in vrede met malkanderen leven zouden.

Hoe dezen dat Koningrijk, 't welk zijns Broeders Zoon met recht toequam, met gewelt aan zich getogen, en zijn Neef, *Polagi* genaamt, tot den doot toe vervolgt had, den welken wy tot Caſwin gevonden, en bezocht hebben, is in onze Perſiſche Reys-beſchryving wijdloopiger te lezen.

Hy gaat ſomwijlen noch zeer gruwelijk met de Miſdadigers om/ en byzonder met de Verbrekers aan zijn Majeſteyt: Hy laat de zelve levendig villen/ of van de wilde Dieren in een Schouwſpel verſcheuren. Anders is hy van een vrolijk humeur/houdende veel van Schouw-ſpeelen/Muſijk en danſſen. Waarom hy op zijn eygen onkoſten eenige honderden van Dans-hoeren houdt/ die ook dikwijls naakt voor hem danſſen/ en alderhande kluchtige Speelen oeffenen moeten; en welk voor hem de aldergekſte kluchten maakt/ (ja dikwijls zonder tucht en ſchaamt/ gelijk de Barbaren plegen/) is hem d'alderaangenaamſte/ en verkrijgt den beſten dank en geſchenk.

De Engelſchen vertelden my een belachelijke klucht van hem/ welk ik om kortswijl mede heb willen op-tekenen. Den Mogol had een onder zijne Raſchi of Vorſten/ welk hy om zijn luſtigheyt en dapperheyt wel vermocht/ ook des zelfs tegenwoordigheyt dagelijks gebruykte. Als deze op een zekeren dagh niet te Hove quam/ dede den Koning na hem vragen; maar hy ontſchuldigde zich dat hy Medecijnen ingenomen had/ en zijn lijf eens reynigen wou. Dewijl de Koning goets moets was/ zondt hy een geheele compagnie Dans-hoeren na 't Huys van den zelven/ met expreſſe laſt/ dat zy haar voor de oogen van den Raſchi ontblooten zouden/ en daar ſtaan pronken. Den Raſchi, ziende de Wijven komen/ meynde op 't eerſt datze van den Koning gezonden waren om hem/ als een Patient/ wat te vermaken; maar als hy des Konings bevel vernomen had/ lachte hy/ en bedacht terſtont een vont. Hy vraagde of haar den Koning niet anders bevolen had? Alsſe neen antwoorden/ deed hy haar in de kamer komen/ en zeyde dat zy verrichten zouden wat den Koning haar belaſt had/ maar niet meer; en dreygde haar hart/ dat niemant haar water daar by maken zoude/ want zy zulken laſt niet hadden; maar dewijl niemant van haar zich zelven zulks toe-vertrouwde/ moſten zy onverrichter zaken weder vertrekken. Den vont en liſt van dezen Raſchi had den Koning uyttermaten wel aangeſtaan.

Hy is een zeer rijk Heer/ ja wel de rijkſte van de geheele Werrelt. Daar is in zijn Schat-kamer/ gelijk ook in Indien, veel Gouts en Silvers te vinden; hoewel daar geen Goude of Silvere Berg-werken te vinden zijn/ wort het zelve van den Uytheemſchen/ voor de handeling harer Waeren/ met groote zommen daar henen

henen gebracht. Men rekent na dat den Mogol in gereedt Gout/ Silver/ Paerlen en Edel Gesteenten by d'anderhalf duyzent Milioenen Rijxdaalders by hem leggen heeft/ welk hy ordinarie niet aantast. Hoewel hy nu Gout en Silver genoeg heeft/ laat hy hem met zodanige vaten niet ter tafel dienen/ maar hy gebruykt niet anders als Porcelepne vaten.

Zijn Heerschappy strekt zo wijdt/ en over zo veel Provincien/ dat wel ses Koningen daar genoeg aan hebben/ en haren Staat rijkelijk van voeren zouden. Wanneer hy te Veldt gaan wil/ en krijg voeren/ kan hy een ongeloofljike menigte van volk te samen brengen. In en om de Stadt Agra, gelijk my voor geloofwaerdig bericht is/ leggen altijdt twaalf duyzent Mannen/ welk gelijk des Konings Lijf-guarde gehouden worden/ en den Koning geleyden moeten wanneer hy over Landt reyst. Over de zelve commandeerde te dier tijdt een Raschi, Azem Chan genoemt.

De geheele Provincie Indostan kan/ en moet opbrengen tweemaal hondert duyzent Man. Deze en andere zijn alle te Paert.

De Hollanders schryven, dat den Mogol, in den jare 1630, als hy tegens den Vorst Chan Ghaan zelfs te Velde trok, by hem gehad heeft hondert vijfen vijftigh duyzent Ruyters, behalven noch de groote menigte der Elephanten, Kamelen, Muyl-Ezels en last-dragende Dieren.

Gusuratta brengt tnegentig duyzent Mannen op: Cambaja twaalf duyzent: Cabus twaalf duyzent/ en Candahar twaalf duyzent. De Provincie Orixa kan tachtentig duyzent Mannen opbrengen: en Delli hondert en vijftig duyzent/ en dat behalven d'andere Provincien/ daar ik geen zekere kontschap van hebben kon. Daar zijn veel sterke Vestingen in 't Rijk; van welk de principaalste zijn Candahar, Multan, Lahor, Amadabad, Suratta, Kisemir, &c. Den Mogol heeft een wijdlopige Hofhouding/ en houd een zeer prachtigen Staat. Zijne Hofhouding is ongelijk grooter/ prachtiger en ceremonioser/ als des Konings van Perssen. Men houd het daar voor/ dat des Mogols Elephanten/ van de welke hy eenige duyzent op zijn eygen kosten houd/ zo veel van onderhoudt kosten/ als des Konings van Perssen halve Hof-staat.

Hy heeft twaalf duyzent Dienaars van hooge en lage Stants-persoonen/ welk dagelijks by beurten op 't Hof op-passen moeten/ en daar beneven ses hondert Knechtjes/ welk hy als Slaven koopt/ optrekt/ en in de Wapens laat oeffenen.

De Raschi of Vorsten aan 't Hof/ als ook alle in 't Landt/ werden geen Vorsten gebooren/ maar/ gelijk in Persien, van den Koning daar toe verkozen/ wanneer zy door Ridderlijke daden en groot gevaar zich daar toe waerdig gemaakt hebben: En wanneer hy yemant tot een Vorst maakt/ geeft hy hem daar ook zo veel toe/ dat hy al zijn leven den Vorsten-staat voeren kan: Maar na des zelfs doodt neemt hy 't goedt weder na hem/ en beleent daar een ander mede: Want de Kinderen erven niet meer als de Vader zelfs gehad/ en by de beleening overgespaart heeft/ en wat den Koning hen van haars Vaders wegen met zijn vryen wil gelieft te geven. Op deze manier heeft ook een Ambachtsman/ of Stalknecht/ hoop om tot een Vorstendom te geraken/ wanneer hy den Mogol maar met zijn dapperheyt/ en andere bevalligheden/ weet te believen. Hy had 'er veel aan 't Hof/ welk zijne gekochte Slaven en Jongens geweest waren/ en door zulken middel tot Vorsten en groote Heeren geworden.

Zijn over-Kantzler is ook een Vorst/ en altijt de naeste by hem/ deze heeft

groote autoriteyt/ en veel te zeggen / en is gelijk als Viceroy; door hem worden de machtigste Rijks-zaken verricht/ en beschept aan de Provincien gedeelt. Wie ook wat wichtigs by den Koning aan te brengen heeft / moet het door dezes Kantzlers handt doen. Den Koning begeert niet dat hy geschenken neemt/ derhalven geeft hy hem grooten rykdom / maar wanneer 't heymelijk geschiet / zo mach het wel doorgaan. Maar d'andere Schryvers in de Kancelry dorven des te minder geschenken nemen / en de menschen eenige dingen openbaren. De Indianen houden ook hare dingen in 't gemeen zo heymelijk niet.

Den Mogol ordonneert ook heen en weder in de Provincien / Steden en Vestingen/ zulke Vorsten tot Gouverneurs en Stadhouders/ welk/benevens handhaving der gerechtigheyt en verrichting des toevals / een zeker getal Soldaten en Elephanten onderhouden moeten.

Van deze groote Heeren en Hovelingen wert hy zeer hoog/ ja gelijk een Godt/ ge-eert en gevreest: Dan zy hebben geen ongelijk te vreezen / want met den alderminsten misslagh verliest men den hals. Wanneer den Mogol met yemant van den haren spreekt / doen zy ondertusschen zeer groote reverentie / en dat dikwijls / insgelijks wanneer zy tegens hem spreken: maar als de reden ge-eyndigt is / en zy weder wegh-gaan willen / slaan zy met gebogen hooft en handen over d'oogen / hier na op de borst / en roeren ten laatsten de aarde aan: Om daar mede te betuygen / dat zy haar / ten aanzien van hem / maar voor stof en aarde achten ; wenschende daar op den Koning een lang leven/ en gaan achterwaarts van hem. Het wort ook voor een zeer groot geluk geacht / wanneer men de genade heeft om met den Mogol te spreken ; want men meent aldaar dat men met een Godt gesproken heeft.

Den Mogol vertoont zijn groote pracht / wanneer hy vreemde Gezanten audientie geeft. Insgelijks als hy zich op 't Landt / of op de Jacht vermaken wil / of ook te Velt in den oorlog gaat. De heerlijkheyt in de audientie wordt maar van eenige/ maar het uytrijden van alle Man gezien.

Acht-en-twintigste Capittel.

De groote pracht van den *Mogol* wanneer hy uytreyft, als ook wanneer hy zijn Geboorte-dagh viert.

Wanneer de Koning lust heeft op 't Landt te gaan / of zich eenige dagen met de Jacht te vermaken / volgen hem gemeenlijk tien duyzent Mannen. Voor hem gaan over de hondert Elephanten / welk altemaal met Scharlaken / Sammet / en Goudtlaken bedekt zijn. Op eenige van de vooraan-gaande zitten Herpauckers, welk haar lustig laten hooren: Elke Elephant heeft twee Persoonen op zijn rug: De voorste heeft een krom yzer / gelijk een haak/met welk hy den Elephant aan de Kop prikkelt/en hem regeert: De ander/ welk achter hem zit/draagt een groote geborduurde Standaart of Vane. Hier na volgt den Koning op een schoon Persiaansch Paart / of een kleyne Indiaansche Karros / met twee witte Ossen / wiens Hoornen breedt met Gout beslagen / en de Hals-banden rontom met Bellen behangen zijn: of hy laat zich van eenige Persoonen in een kostelijk Palanquien dragen / en zoekt alzo met verscheyden verandering zijn gemak. By en omtrent hem rijden de voornaamste Officiers en Princen / benevens den geheelen Hof-staat: Achter deze volgen weder over de

100 Ele-

100 Elephanten / Kamelen en Wagens / met Tenten en andere toerusting geladen. Den Koning hout gaerne zijn rust- en nacht-leger in een effen vermakelijk Velt onder zijn Tenten/ in welk hy grooter magnificentie toonen kan/ als in zijn Woon-plaats.

Als men hem alzo des Zomers aan een koele streek / en des Winters aan een warme/ logeeren vint/ (daar hy na zijn eygen zin Zomer en Winter maakt) moet men eenige mijlen weegs door schoone en kostelijke Tenten gaan / eer men des Konings hooge en wijd-begrepen Tent kan komen te zien.

Den Mogol reyst alle jaar/ wanneer de heete maanden beginnen te komen/ als in April / uyt Agra, en begeeft zich na 't Noorden / als na Lahor of Kisemir, en blijft aldaar met zijn Hofhouding/tot dat de Maanden/ Majus/Junius/ Julius en Augustus / in welk de grootste hitte is / voorby zijn: Dan begeeft hy zich weder tot zijn Koninglijke Zit-plaats Agra.

Hy plagh zijn Geboorte-dagh met een groote Feest en Banketten te vyeren / by welk groote Ceremonien plegen gebruykt te worden/ en den Grooten Mogol van de groote Heeren met geluk-wenschingen / en veel eerbiedingen begroet / en opgepast / als ook met groote schenkagien begiftigt wierd. Daar zijn dan alderhande Schouw-speelen en vermaaklijkheden te zien. De geheele Stadt / ja 't Lant houd Vreugden-vuur en alderhande vermaak.

Dewijl *Mandelslo* 't vyeren des Geboorts-dagh niet van stukje tot beetje verhaalt, wil ik hier 't zeggen van *Thomas Rous*, Gezant des Konings van Engelant aan den Mogol, in den jare 1646, hier mede inbrengen, dewijl hy de zelve Ceremonien mede gezien en helpen bevorderen heeft; 't welk alzo luyt: Als des Konings Geboorte-dagh voor handen was, ben ik ook daar toe genoodigt. Ik wierd geleydt in een schoonen grooten Tuyn, in 't midden van de welke een schoone opgeslagen Tent stondt, daar in aan Goude Ketens een Goude Balance hing, wiens Schalen aan de kant met Diamanten bezet waren. De groote Edelluyden zaten rontom in deze Tent op kostelijke Tapeten, de komst des Konings verwachtende. De zelve quam, meer met Edel Gesteenten en Juweelen beswaart, en overladen, als verciert, en zette zich in d'eene Schaal, in d'andere wierden eenige zakken met Gelt gezet; zijn swaarte was 9000 rupien, 't welk omtrent 1000 pondt Steerling (zijnde tien duyzent vijf hondert guldens) bedraagt: Hier na eenige zakken met Gout en Edel Gesteenten, (gelijk zy zeyden.) De darde Schaal met verscheyden kostelijk Laken, Zijde, Kattoen en Linnen, Speceryen en andere Koopmanschappen in pakken gedaan: Daar na wierd daar Koorn, Boter, en alderley groene Kruyden ingeleyt. Alle deze dingen, als ook 't Linnen, zou onder de Benjanen verdeelt worden, hoewel ik 't zelve niet gezien heb. Het gelt wort door de Armen gehaalt, 't welk van den Koning des avonts uytgedeelt wort. Dan gaat den Koning, en zet zich op zijnen Troon, en strooyt onder de Grooten Nooten, Amandelen, en andere Vruchten, ook Gout, 't welk zo konstelijk en subtijl gemaakt is, dat 1000 der zelver stukjes geen 60 rupien waert waren. Van deze wierd een Schotel vol onder de groote Heeren (tot een Genaden-penning) uytgedeelt, en geworpen, zo dat ik niet geloof dat de geheele uytdeeling hondert pont Steerling (dat is duyzent en vijf hondert guldens) waerdig geweest is. Hier na dronken zy den geheelen nacht over. Zo verre *Thomas Rous*.

Negen-en-twintigste Capittel.

Van 't Schouw-fpel des *Mogols*, wanneer hy de wilde Dieren met malkander, ook Menfchen met wilde Dieren laat ftryden.

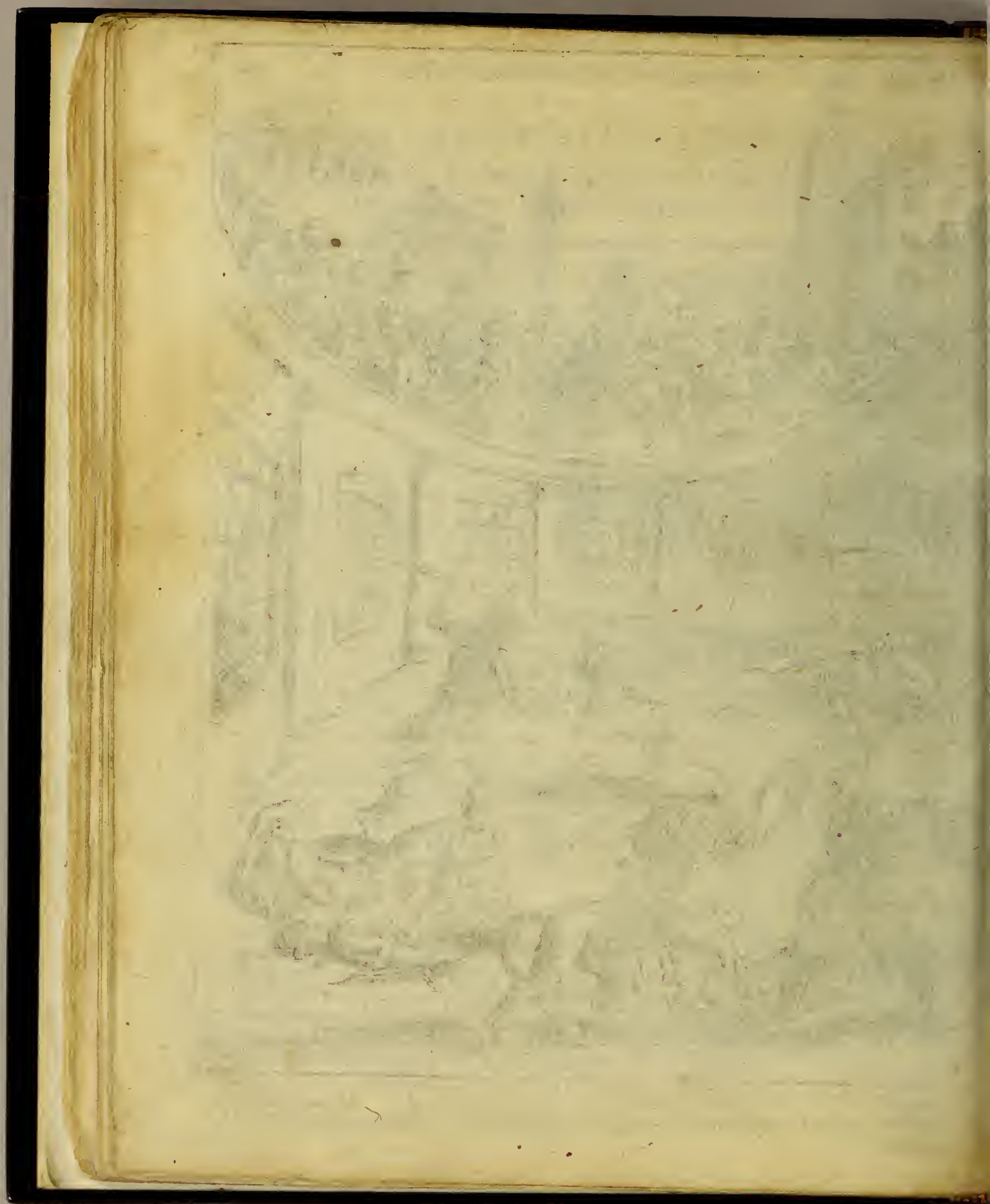
Den Koning heeft zijn dagelijks vermaak / dat hy alderhande wilde Dieren in zijne tegenwoordigheyt laat vechten / byzonder Elephanten met Elephanten/ welk zeer grouwelijk tegens malkander strijden/ ook Leeuwen met Elephanten/ en Leeuwen met Tygers / 't welk den Toezienders somtijts groot vermaak / en gevaar geeft. Somtijts beproeft den Koning ook de dapperheyt van zijn Volk / om dat hy een yder / wie daar lust toe heeft / vryheyt geeft met een Sabel en Rondas alleen tegens een Leeuw te stryden. Waar toe dan veel Persoonen gevonden worden / die met hoop van overwinning (om tot waerdigheyt te geraken) gewont/ en verscheurt worden.

Een byzonder exempel heeft *Georg. Andriefz.* gezien, 't welk ik hier moet zetten, om de meyning *van Mandelflo* te beter uyt te drukken.

Den 27 Januari 1646. hield Schach Choram een groot Banket / dewijl 'et de Geboorte-dagh van zijn Zoon / den Koning te Bengala, was. Na de maaltijt reed hy met zijn Zoon in een zeer uytstekende prachtige Processie / etc/ etc. Een Falkonet-schoot buyten de Stadt / na een Carwanfera Serrays, alwaar hy gedurig grimmende Beesten / als wilde Elephanten / Leeuwen / Tygers / wilde Buffels en wilde Bullen houd/ tegens de welke sommige / om des Mogols gunst te verwerven / en voor Edelen des Landts gerekent te worden / zich veeltijts / na 't believen van den Koning / ter weer stellen / en in 't gevecht begeven. By deze Serrays was een grooten Boomgaart / met een grooten Muur omringt ; aan en op de welke etlijke hondert Menschen stonden om 't gevecht te zien. Voor eerst wierden twee wilde Bullen los gelaten / welk malkander zeer beschadigden. Daar na quam een Leeuw met een Tyger. Den Tyger quam met een gruwelijk gezicht en sterken loop op den Leeuw aan / en stiet hem ter neder / zo dat men dacht dat den Leeuw den kamp zou verlooren hebben ; maar hy stondt haestig op / en greep den Tyger met een grimmig gezicht by den hals / zo dat hy genoeg te doen had / eer hy los raakte. Deze strijt duurde omtrent een half uur/ tot datze beyde moede waren. Zy hadden malkander zeer gewont / maar geen van beyden had noot te sterven. Als deze weder wegh-gebracht wierden / stondt den Gouverneur van Cafmyr, Allamerdechan, welk doen by den Koning was/ op/overluyt roepende : Het is den wil van den Grooten Mogol, Schach Choram, dat eenige Krijgs-helden zich vertoonen/om met Schilt en Swaert alleen tegens eenig wild Dier te vechten : Die de overwinning krijgt zal des Konings genade verwerven / en tot een groot Heer worden. Daar op quamen drie stoute onvertzaagde Indoftaners, welk haar presenteerden den kamp aan te gaan. Allamerdechan riep wederom : Niemant gebruykt ander Geweer als Schilt en Swaert. Insgelijks zo yemant een Pantzier of wat anders onder zijne kleederen had/ moest 't zelve te vooren afleggen / en met billijkheyt vechten.

Daar op wierd een versche Leeuw in 't perk gebracht / tegens den welken een Man aanging. Als den Leeuw hem zagh komen / liep hy met kracht op hem aan / de Man weerde zich een wijltijts wakker / tot dat zijne armen ten laatsten

o 72

moede wierden/ en hy 't niet langer harden kon/ zo dat hy zijn Schilt wat liet zakken. Den Leeuw greep het Schilt / en met den eenen poot des Kampers rechter arm / zo dat hy zijn Swaert niet meer gebruyken kon; maar als hy het groot gebaar zagh/vocht hy met de hant in welk hy den Schilt had/en trekkende zijnen Indiaanschen Ponjaart van zijn lijf-gordel / stak hy de zelve den Leeuw zo diep in de keel als hy lang was / waar over den Leeuw hem los liet: Den Indiaan wachte daar niet lang op/ maar hieu den Leeuw met een slagh van malkander/ en daar na geheel in stukken. Over deze Victorie begon het Volk te roepen: God lof/ hy heeft hem overwonnen. Maar zo haast dit vreugdengeschrey wat gestilt was/ wierd 'er een ander Liedtjen gezongen. Den Mogol sprak met een lachende mont tegen den Overwinner; Gy zijt een wakker Krijgsman / en hebt u wel geweert; heb ik niet laten bevelen / dat gy maar met Schilt en Swaert zoud vechten/en niet als een Moorder met een Timber of Pook den Leeuw bedrieglijk ombrengen? Met een gaf hy twee Mannen last om na beneden te gaan / en dien Overwinner levendig den buyk op te snijden / 't welk voorts geschiede / en wierd' op een Elephant gelept / en rontom de Stadt gevoert / een ander tot een exempel.

Na deze tragedie wierd een Tyger los-gelaten/ tegen den welken een groot sterk Man zo trots aanquam / gelijk of hy den Duyvel binden wou; maar den Tyger was hem te gaauw/ want met den eersten aanval hem by den hals vattende/ beet hy hem den keel af/ en daar na het geheele lichaam in stukken. Hier over wierd een ander goet Man gram / en bereyde zich tot den strijdt: Men had hem 't zelve om zijn kleynheyt en onnozelheyt niet toe-vertrouwt; maar hy liep tegen dezen Tyger aan gelijk een dol Mensch. Den Tyger meende met dezen ook om te springen/ gelijk met den anderen: Maar den Vechter hieuw hem met den eersten aanloop bey de voorste poten af/ dat hy viel/ en daar na voorts het geheele lijf aan stukken. Daar op riep den Koning tegens den Overwinner/ hoe is uwen naam? Hy antwoorde/ Geily. Terstont wierd daar een van den Koning gezonden/ die hem een Gout-lakenzen Rok bracht/ zeggende: Geily, neemt dat Genaden-kleet / 't welk u den Mogol schenkt. Deze ontfing den Rok met reverentie / en kuste de zelve driemaal / en drukte hem altijdt op d'oogen en op de borst. Hier na hield hy den Rok voor hem / en deed heymelijk zijn gebedt/ roepende hier na overluyt: Godt laat den Mogol zoo groot worden als den Tamerlan, daar hy van gesproten is / God vermeer des zelfs goederen / laat hem zeven hondert jaren leven / en zijn Huys eeuwig blyven. Hier op wierd hy van twee Besnedene tot den Koning gebracht: als hy op-quam/ traden twee Chanen tot hem / en brachten hem / gelijk een Bruydegom / tot des Konings voeten / de welke hy kuste. En als hy weder wegh wou gaan / zey den Koning; gelooft zijt gy Geily Chan van wegen uwen Ridderlijken daat. Dezen naam en Tytel zult ghy in der eeuwigheyt behouden / ik ben uwen Vrient / en gy zult mijn Dienaar zijn. Alzo wierd dezen van wegen zijn stoute daat tot een Hertog gemaakt. Den zelven Hertog heb ik daar na gezien/ als den Persiaan de Sterkte Candahar veroverde/ etc. Zo verre Georg. Andriesz.

Dartigste Capittel.

Van de Reys naar *Lahor*; Item van de zelve Stadt en Veſting.

ALs ik aan 't Koninklijk Hof tot Agra, gelijk te voren gezeyt is / zo onvermoedelijk van een Indiaanſch Heer aangerant wierd / en van wegen den verſlagen Indiaan in Perſien ſchuldig gemaakt mocht worden / begaf ik my daar haeſtig van daan / om in geen perijkel te komen / en reyſde met een Indoſtaniſche Caffila, by de welke ook een Hollantſche was / vorder in 't Landt op naar Lahor, omtrent 70 mijlen. De geheele Reys ging door een ſchoone gelijke Heerſtraat/ tuſſchen hooge Palm/Koker-noot/en andere vruchtbare Boomen/in een geduerige ſchaduw'/ en gelijk als door een Wandel-plaats daar alderhande wilde Dieren en Vogelen in waren. Op beyde zijden ſtonden veel wel-gebouwde en opgeſchikte Speel-huyzen. Wy vonden hier en daar by den wegh ook groote Slangen leggen/daar ik 'er eenige van ſchoot/ als ook eens een Luypaert/en een wilden Bok; maar daar behaalden ik kleynen dank mede by de Benjanen, welke/ volgens haar Religie / niet wouden dat eenig levendig Dier zou gedoot worden: Zy waren ſomwijlen zeer op my verſtoort / ſomwijlen boden zy my gelt / wanneer zy zagen dat ik mijn Piſtool uyt-rukte / zeggende: waarom ik de arme onſchuldige Dieren 't leven wou benemen dat ik haar niet gegeven had / noch niet kon geven? God had de zelve niet zonder gevaar in de Werelt gebracht. Wanneer ik dan zeyde/ dat ik 't om harent wil laten wou/ waren wy de beſte Vrienden van de Werelt.

Het Landtſchap Lahor is zeer vruchtbaar van Kooren / en alle Landt-vruchten / hier in geen van de beſte Provincien wijkende. Wat de Stadt Lahor aangaat / welk des Konings Zomer-verblijf is / de zelve leyt/ onder den 32 graad en 20 minuten/aan een kleyne Riviere/ Rave genoemt/ welk/ benevens noch vier andere Rivieren / in de groote Rivier den Indus vloeyt. Deze werdt huydendaags van de Perſianen, als ook van d'Inwoonders/ Pentz-ab, dat is Vijf-water genoemt / om dat hy vijf Rivieren in-drinkt. De Stadt legt zeer luſtig / hebbende van buyten / byzonder na de Rivier/ veel ſchoone Speel-tuynen. In de Stadt is 't Slot of Koninklijk Huys/ met een ſteenen Muur omringt / hebbende veel opgepronkte Gemakken/ bequaam voor een Konings Huys. Daar zijn ook andere treffelijke Palleyzen / in welk de groote Heeren woonen / wanneer de Koning zich hier onthoud. En dewijl d'Inwoonders meeſt Mahumediſten zijn / vindt men alhier veel Meſtziden of Kerken / insgelijks ook veel Bad-ſtoven. Dewijl ik van haren vreemden aart van Baden gehoort heb / heb ik de zelve ook eens willen zien/ en mede Baden; waarom ik met een Brokker in 't Bad gegaan ben. De Bad-ſtove/ of veel meer 't Huys / was op de Perſiaanſche manier gebouwt / boven met een vlak Gewelft beſchoten. In 't zelve waren eenige Badſtoven aan malkander/ zijnde in een halven cirkel gebouwt/ achter wijd en voor eng / voor welker ingang de Muur als een halve Maan was / in welk tot elke Stoof een byzondere deur en ingang was. Onder deze was 'er ook een bequaam tot ſcheeren en barbieren / leggende vol afgeſneden hayr: men zey dat de Vrouwen haar ook hier deden ſcheeren. In 't Bad daar ik my in wieſch / waren twee opgemetzelde Putten/ en droog / in welk men 't water in en uyt kon doen loopen/ en kan een yder op zulken manier zijn eygen Bad hebben. Benevens de

Put

Put was ook een steenen Zit-bank/ zo lang en breet als de Sarken op de Graven by ons/ een half el van der aarden opgemetzelt/ zo dat men daar rondom gaan kon. Als ik een wijltijts in 't water gezeten had/ most ik op de zelve steen eerst zitten/ hier na leggen/ en 't lijf laten wasschen en reynigen.

Daar quam 'er een met een ruyge Handtschoen/ welk my 't lijf/ armen en beenen tamelijk hard wreef/ maar de voeten won hy met kleyn zacht zant wryven; als ik 't zelve om de scherpte niet hebben wou/ vraagde hy my of ik een Christen was? En als ik daar ja op antwoorde/ wou hy my de voeten niet wasschen/ maar hy gaf my de Hantschoen/ op dat ik zelf wrijven mocht/ anders had hy geen bedenken my aan 't lijf te reynigen/ ook de nagels van de handen te korten.

Hier na quam een kleynder Persoon/ welk my op den buyk dede leggen/ en over mijn rug kroop/ wrijvende my met zijn handen en knijen/ zo dat hy somwijlen ter zijden afgleed. Maar dewijl hy niet zeer swaar was/ kon ik 't zelve wel verdragen/ hoewel ik daar moeyelijk in was; dit/ zeyde hy/ was 't alderbest in 't Baden/ en zeer dienstelijk voor de gezontheyt/ want daar door wierd het bloet verdeelt dat 'et niet vuyl wierd/ en ziekten veroorzaakte. Ten laatsten zette hy my een pot vol kout waters voor om de voeten in af te koelen/ zulks houden zy ook voor een nootwendig stuk in 't Baden.

Van Lahor deed ik twee vreemde dagh-reyzen na een zeer beroemden Koninglijken Boomgaart/ ik most den zelven wegh op vier verscheyden Beesten voleynden/ als eerst op een Muyl-ezel/ daar na op een Kameel/ ten derden op een Elephant/ en ten laatsten op een Os/ welk gelijk een Paert my tot aan de beugel tradt. Ik reed met den zelven zes mijlen weegs in vier uren tijdts/ 't welk onze Duytsche Ossen niet na doen zouden. Ik had gaerne tot Lahor, om de fraeye gelegentheyt/ wat langer gebleven; maar dewijl ik van Agra tijding kreeg/ dat ik wederom komen most/ dewijl d'Engelsche Schepen/ tot Suratta, haast tot de vaart gereet zouden wezen/ keerde ik haestig wederom/ en ging met eenige Indostaansche Koopluyden voorby Agra, en na Amadabad.

EEN-EN-DARTIGSTE CAPITTEL.

Het schryven van den Præsident van *Suratta* aan den opper-Koopman en my. Item van een groot Feest en Vuurwerk der *Mahumedisten* tot *Amadabad*.

Als ik weder tot Amadabad aangekomen was/ zey den opper-Koopman tegens my/ dat den Præsident tot Suratta hem geschreven had/ en ook belast/ dat hy zijne zaken op 't spoedigste verrichten most/ en met de Caffila, zo sterk zy de zelve konden maken/ voort naar Suratta komen: Want beyde de Schepen/ welk met hem naar Engelandt gaan zouden/ alleenlijk maar op de Amadabadsche en Agrische Caffilen wachteden. Den opper-Koopman leverde my ook een brief van den Præsident/ welk van gelijken inhoudt was/ en daar en boven my te kennen gaf/ hoe dat hy binnen weynig dagen van zijn ampt afgaan zou/ en 't zelve een ander overleveren; by 't welk een groot Banket zou gehouden worden/ daar hy my met alle vriendelijkheyt op noodigde.

Daags na mijn aankomst hielden de Mahumetanen een groot Feest/ 't welk

des nachts met alderhande ſchoone luſtige Vuur-werken beſloten wierd. Op den Grooten Meydan, of Markt-plaats / voor des Konings Huys / was het rondom vol brandende Lampen / voor de welke Fleſſen / met alderhande gekoleurde Wateren gevult / gezet waren / welk de Lampen een glans deden geven / zijnde zeer lieffelijk om aan te zien.

Voor des Konings Paleys ſtonden twee laege Huyzen/die daar tot het uytvoeren van zodanigen Feeſt getimmert waren. Op de zelve ſtonden ook langs de mueren zoodanige Lampen en Glazen. In een van deze Huyzen zat den Chan met zijne groote Heeren. Op alle andere Huyzen aan den Meydan ſtonden veel duyzent brandende Lampen / maar geen Fleſſen daar voor. Veele hadden omgaande Raden gemaakt / en de zelvige vol Lampen gehangen / de welke altijdt in 't gewicht hingen / en met 't licht boven / al was 't dat de Raden omgedraapt wierden. Deze Raden wierden geduerig omgedreven / 't welk van verre zeer vermakelijk ſcheen. Andere hadden weder andere inventien / om hare Lampen een aanzien te geven. Daar waren ook eenige duyzenden omlopende en om hoog-klimmende Raquetten. Rondom den Meydan ſtonden veel wonderlijke en koſtelijke Vuur-werken / welke ten laatſten aangeſteken wierden. d'Indoſtaanſche Speel-luyden / welk op de Galdery aan des Konings Huys waren / Muſiceerden den geheelen tijdt daar luſtig onder. Men zeyde dat 't er veel diergelijke groote en ook kleyne Feeſten gehouden wierden / en daar dikwijls alle ongeregeltheyt by.

Twee-en-dartigste Capittel.

De Reys van *Amadabad* tot *Suratta*; als ook van den periculoozen ſchermutzel, welk wy onderwegen met de *Rasbuten* hielden.

NA dat de Caffile van Agra aangekomen was / d'onze ook toegeruſt / en wy ook tot de Reys vaerdig waren / namen wy affcheyt van onze goede Vrienden / gaande met hondert Karren en Karroſſen na Suratta; wy reyſden den eerſten dagh 12 kurs / en quamen tot een Stedeken Mamadabath. Het dacht den opper-Koopman goet / dat hy met my en zijn Secunde haeſtig voor uyt reyſde / op dat wy by 't afdanken des Ouden / en 't aankomen des nieuwen Præſidents zijn mochten / als ook by 't aangeſtelde Gaſtmaal. Wy begaven ons derhalven vroeg voor dagh op de Reys / gevende d'andere Kooplupden laſt wel op de Caffila gade te ſlaan / en zo ſpoedig te volgen als ze immer mochten. De Pioenen moſten niet alleen met haar Geweer zo haeſtig voort-loopen / maar daar en boven noch onze Vane dragen; want d'Indianen hebben dit gebruyk / dat den genen / welk maar een weynig van aanzien is / zo wel op de Reys / als in de Stadt / een Vaan of Kornet voor zich laat dragen. Wy reyſden den zelvigen dagh tot Faſelpor door Walſet over 't water 33 kurs; wy herbergden alhier in de kleyne Veſting. In der nacht quam den Factoor van Brodra, Monſ. Pansfeld, een jong diſcreet Perſoon / by ons; waar mede wy den volgenden morgen tot Brodra reyſden / alwaar ons dien Factoor / gelijk te vooren / heerlijk tracteerde. Wy begaven ons tegens den avont weder uyt de Stadt / en legerden ons in een Boomgaart. Op den naaſt-volgenden dagh gingen wy voor der Zonnen opgang

gang weder op Reys. Den Factoor reysde vorder met ons / want hy had ook schryvens om na Suratta te komen. Wy hielden ons nacht-leger voor een Dorp/ niet verre van de Bak Samlood.

Wy hadden den geheelen dagh geen goet water gehad / maar ons met de Putten moeten behelpen; hier wouden de Boeren ons ook niet uyt den Bak versch water laten scheppen / dewyl 't water schaars was / en ook een Hollantsche Cafsile van 200 Karren op den zelven tydt daar in quam / daarom waren d'Inwoonders bevreest dat den Bak geheel ledig mocht geschept worden; maar als zy ons voor 5 of 6 Mannen te drinken weygerden / gingen wy met onze 15 sterk met Geweer na den Bak / welk wy met 30 Mannen bewaart vonden: Maar als wy niet met goetheyt van haar konden krijgen / leyden wy aan om te schieten / en trokken de Daggen uyt: als zy dit zagen weeken zy te rugh; wy schepten zo veel wy van noode hadden: ondertusschen wierden veel Pylen na ons geworpen / als ook drie schooten met Roers gedaan / zo dat 'er vijf van onze Pioenen gequetst wierden; wy verschoonden haar niet weder / en zagen dat 'er drie uyt den hoop na 't Dorp gedragen wierden / welk haar deel bekomen hadden.

Op het avontmaal quam een jong Koopman van den Hollandtschen Caffila, zeggende / dat 'er op den wegh 200 Rasbuten gezien waren / hebbende eenige dagen zeer gerooft / ook daags te voren/ 2 kurs van 't Dorp/ 6 Persoonen nedergehakt / waarom wy wel op-passen mosten. Ter middernacht brak de Hollantsche Caffila weder op / welk wy een uur daar na volgden / maar wy haalden haar twee kurs van 't Dorp weder in. Niet lang daar na / als wy deze voorby waren / zagen wy aan den wegh een Holancor, 't welk een Persoon is / die zich by de Caffilen, of eenige troepen Volks pleeg te laten gebruyken / hebbende / na haar manier / een lange koperen Trompet / daar mede hy voor-uyt gaat/ of een teken geeft/ of roept. Als deze ons gewaar wierd/ reed hy terstont in 't Bosch/ en begon te roepen: waar uyt wy gisten dat de Roovers daar omtrent waren / waarom wy ons Geweer vaerdig maakten; maar wy hadden niet meer als vier lange Roers / en drie Pistolen by ons. Ik en de Koopman gingen te paert zitten / en lieten d'andere Kooplupden de Roers in de wagen vaerdig houden / en ons volgen; wy hadden de Roers en Pistolen met veele draat- en loop-koegels geladen. Onze Pioenen mosten haar ook tot den strijdt vaerdig houden / Boogen en Pylen in de handt dragende / en benevens onze Paerden en Karrossen heenen lopen: wy togen ook zeer lankzaam / op dat wy niet vermoeyt aangetast zouden worden. Het duurde niet lang / of daar quamen van beyde zijden uyt het Bosch een groote menigte van Rasbuten, meestendeel met lange Spietsen en Rondassen / eenige voerden Boog en Pijl / maar zy hadden geen Vuur-roers. Zy schoten eenige Pylen door de Karrossen / quetzende drie Ossen en twee Pioenen; ik kreeg ook een Pyl in den Zadelknoop / en den opper-Koopman een in zijn Indiaanschen Tulbant (want hy was op 't Indostaansch gekleet:) Wy losten onze lange Vuur-roers op haar / en dewyl zy na by malkander hielden / geschieden geen schoot te vergeefs; De draat-koegels tasten haar alzo aan / dat 'er met 't eerste lossen drie ter aarden vielen / en eenige gequetst wierden; en als de Roers weder geladen wierden/ hielden wy haar met Pistolen en Pylen zo lang van ons. Als de Hollantsche Caffila, welk niet verre achter ons was / zulk schieten hoorde / zonden zy terstont 10 Pioenen van haar Convoy na ons / en volgden zelfs haestig na. Eer deze by ons quamen / drongen de Rasbuten met hun geheele macht op ons aan / zo dat ik/ benevens vijf Pioenen, t'eenemaal omringt wierd/ en

en twee wakkere stooten op mijne Buffels-ledere Kolder kreeg met hare Lancen/
maar gingen niet door. Ik weerde my zo veel ik kon: Twee van haar-luyden
vielen my in den toom/ om my gevangen wegh te leyden/ maar ik schoot den
eenen met de Pistool door de schouder/ zo dat hy de hant los liet/ en dewijl ik ge-
lost had/ stiet ik met den Degen na den anderen. Den opper-Koopman drong
met d'ander Pioenen wakker na my toe/ maakte lustig ruymbaan/ en quam
my te hulp; maar daar wierden twee Pioenen aan mijne zijde neder-geschoten.
Ondertusschen quamen de Hollandtsche Pioenen met een groot geschrey aan/
welk van de Caffila op de hielen gevolgt wierd. Als dit de Rasbuten zagen/
verlieten zy ons/ en liepen weder Boswaart in/ latende ses Persoonen doodt
leggen/ en nemende veel Gequetsten met haar. Van onze zijde bleven twee Pioe-
nen, en acht waren gequetst/ ook twee Koopluyden met Lancen een weynig be-
schadigt. Wy reysden met de Caffila in goede orde: want wy dachten dat zy
ons met meerder Volk zouden komen bespringen; maar wy hadden geen ver-
zoek meer; en quamen omtrent den middag in de Stadt Brotsche, blyvende al-
daar tot den avont/ latende ons over de Rivier zetten/ en reysden noch drie kurs
tot een Dorp Onclasseer; alwaar wy ons nacht-leger hielden/ quamen daags
daar na/zijnde den 26 December/tot Suratta weder gelukkig aan/en wierden van
onze goede vrienden met groote vreugden ontfangen.

DRIE-EN-DARTIGSTE CAPITTEL.

Hoe den *Engelschen* Præsident zijn ampt over gaf, en een Banket hield.
Item met wat Processie een nieuwen Gouverneur
tot *Suratta* aanquam.

IK vond/ na mijn wederkomst/ alhier tot Suratta in 't Engelsch Huys over de
50 Persoonen: Want de voornaamste Factoren en opper-Koopluyden van
geheel Indien bykans by malkander geroepen waren/ om hare reekeningen
by den ouden Præsident te sluyten/ en 't bevel van 't nieuwe opper-Hooft verbon-
den te worden. De voornaamsten onder hen waren op dat pas Mons. Wilhelm
Metwold den ouden/ Mons. Wilhelm Fremling den nieuwen Præsident/ 5 Con-
sules/ 3 Predikanten/ 2 Doctoors in de Medicijnen/en 25 jonge Factoors. Als
deze altemaal in de groote Zaal vergadert waren/ deed den Præsident Metwold
een cierlijke Oratie/ in welk hy de Compagnie dankte voor de eer/ respective
goede willen/ trouw/ gehoorzaamheyt en dienst/ welk zy aan hem/ van wegen
de Compagnie/ (geduerende zijn Præsidentschap/) bewezen hadden/ verhopende
dat zy zich van gelijken zo tegens den nieuwen Præsident dragen zouden/ dat 'et
een groote achting voor d'Engelsche Compagnie/ profijtelijk/ en ook een eer
voor haar wezen zou. Daar mede gaf hy zijne bediening aan Mons. Fremling
over/ welk te vooren zijne Secunde, of Mede-bestierder geweest was/ overleve-
rende hem een grooten Brief/ met een groot aanhangend Zegel/ tot bevesting
dezes Ampts/en commisse waar na zy haar te reguleeren hebben. Mons. Fremling
ontfing deze Bediening met groote reverentie/ en dee een Tegen-reden; daar
op wierd hem/ als een nieuw Præsident/ van alle d'Omstanders geluk ge-
wenscht.

Hier na hield Mons. Metwold, tot een adieu/ een groot Banket voor de Stadt
in

in den Engelschen Boomgaart/'t welk heerlijk en kostelijk/ja byna Vorstelijk toegestelt was/ met allerhande heerlijke tractamenten deses Oorts; waar by een Engelsche, Moorsche en Benjaansche Musijk/benevens veel Indostanische Dans-hoeren/'t Banket vercierden/ en de vrolijkheyt holpen vermeerderen. Als dit gedaan was/ wierd daar ordre gestelt/ dat de Schepen/ welk naar Engelandt gaan zouden/ met alderhande Provisie voorzien/ en zeyl-vaerdig gemaakt zouden worden.

Den 28 December quam ook tot Suratta een nieuwen Sulthan aan/ welk daar van den Koning gezonden was/ om den ouden Gouverneur te verlossen/ en in zijn plaats te treden; dezen was Myrsa Mahmuda genoemt. Den nieuwen Præsident reed hem met de voornaamste Kooplupden een half mijl tegen/ daar ik my ook by begaf. Hy was blyde doen hy den Præsident aanzagh/ want zy hadden lang goede vrientschap met malkander gehouden. Voor hem gingen veel Pioenen en Palacinen, hier na een treffelijken grooten Elephant/ op den welken een Persoon met een groote roode Vane zat. Doe volgden daar weder over de hondert Pioenen, van de welke twintig achter malkander kleyne Vanen/ van alderhande verw/drdegen. Hier na quam den Sulthan op een fraey opgetopt Persiaans Paert/ met veel groote Heeren en andere Ruyters vergezelschapt zijnde. Een Lakkey ging aan zijn zijde/ houdende een groote ronde bos met Vederen/ om de Zon van zijn aangezicht te weeren. Zijn Palanquin wierd achter hem gedragen. Het volk stont met zeer groote menigte op der straten/ toonende een teeken van eerbiedigheyt; waar mede zy hem geluk op zijn aankomst wenschten. Wy geleyden hem tot aan zijn Huys/ en reden weder naar 't Engels Hof.

De Factoors en Kooplupden/ welk van wijd en zijd gekomen waren/reysden/ na 't stellen van den nieuwen Præsident/ weder na hare bescheyden plaatsen. De Schepen/ welk uyt-gerust wierden om naar Engelandt te gaan/ waren Maria en de Swaan. Daar benevens wierden noch twee andere Schepen gereedt gemaakt om met ons naar Goa te gaan: 't Een zou van wegen zijn ouderdom aldaar verkocht worden/ maar 't ander met een somme gelts weder te rugh gaan: Want den ouden Præsident had voorgenomen zijnen wegh van Suratta eerst op Goa te nemen/ om aldaar de 50000 Realen (welk de Portugeezen, van wegen de gemaakte Vrede/ aan d'Engelsche Compagnie schuldig waren) in te manen/ hopende de zelve nu t'ontfangen/ en na Suratta te zenden. 't Schip de Swaan kreeg last om tien dagen na ons vertrek uyt Suratta voor uyt te gaan/ en ons by Cabo de Bona Esperanse te verwachten.

Maar eer wy noch van hier reyzen/ willen wy te vooren wat breeder schrijven van d'Inwoonders van Gusuratta, daar wy hier en daar een weynig van aangeroert hebben.

Vier-en-dartigste Capittel.

Van *Gusuratta* en hare Inwoonders, en byzonder de *Mahumedisten*.

Gusuratta is een Koninkrijk/'t welk in voortijden haar eygen Koning gehad heeft; maar is tegenwoordig/ gelijk boven gezegt is/ onder 't gebiedt van den Grooten Mogol gekomen/ welk 't zelve door zyne Gouverneurs en Stadthouders regeert. Het zelve is een groot deel van Indien na 't Westen/ en

en een deel na 't Zuyden aan de Zee gelegen: ſtrekkende aan de Zee op 115 Duytſche mijlen/ eenige zeggen noch daar over.

De *Portugeezen*, welk d'eerſte onder d'Europiſche geweeſt zijn die deze Contrey bezocht hebben, noemen de zelve niet *Guſuratta*, maar *Cambaja*, te weten van de groote Zee-koopſtadt *Cambaja*, alwaar zy haar eerſte en meeſten Handel gehad hebben, maar is den rechten naam van 't Landt niet, gelijk de *Hollanders* in hare Beſchryving te recht gedenken; want d'Inwoonders hebben 't zelve altijt *Guſuratta* genoemt.

Dit is wel een van de vruchtbaarſte Landen in geheel Indien: want hier ontbreekt niet aan Aardt-gewaſſen/ Akker-bouw/ Boomgaarden/ Tuynen/ Vruchten/ Wey-landen en Vee: Ja ook niet wat tot nootdruft/ luſt en vermakelijkheyt des menſchelijken levens dienen mach; Maar van alles is zulken overvloet/ zoo dat andere Landen van Indien daar een groot deel van geſpijſt konnen worden. Het is op alle plaatſen bewoont/ en zeer Volk-rijk/ zoo wel in/ als buyten 't Gebergt: Daar zijn veel Steden/ Vlekken en Dorpen; De Dorpen worden op 18000 gereekent. De Hooft- en voornaamſte Koop-ſteden zijn Amadabad, Suratta, Cambaja, Bettan en Biſantagra. In 't Landt worden alderley Natien en Religien gevonden: Maar des zelfs Inwoonders/ en Onderdanen van den Grooten Mogol, zijn voornamelijk vier ſoorten/ te weten Mahumediſten, Benjanen, Bramanes en Rasbuten. Maar den Mogol, als ook de Gouverneurs in 't Rijk/ de groote Heeren des Landts/ en alle de gene welk in Konings dienſt zijn/ hebben 't Mahumetſch Geloof/ gebruyken den Alcoran, en volgen niet de Turkſche, maar de Perſiſche Sect; eerende Aaly en des zelfs Zoon Haſſan, daar van zy ook Haſſaniſten genoemt worden.

De Indianen zijn/ tot de tijden van Tamerlanes, alle Heydenen geweeſt/ maar hier na Mahumediſten geworden; en als den dapperen Krijgs-heldt/ Schach Iſmael, den Koning in Perſien, dit gedeelte van Indien met groote macht overquam/ en veel Steden in-nam/ zijn daar veel van de Perſſen, maar byzonder der Officiers/ in Indien gebleven/ hebben hare Sect daar ingevoert/ de Heydenen ook ten deele tot haar Geloof gedwongen/ en veel Mahumediſche Kerken getimmert. Maar als na Schach Iſmaels doodt de Indianen aan eenige Contreyen de Perſiſche Religie wederom verlieten/ en weder tot 't oude Heydendom toevielen/ en d'Afgoden aanbaden/ is Schach Tamas, Iſmaels Zoon/ weder in 't Landt gevallen/ heeft d'Inwoonders te vuur en ſwaart vervolgt/ en de Perſiſche Religie weder opgerecht/ de welk daar na van de Indiaanſche Koningen/ tot op den huydigen dagh/ onderhouden is geweeſt. Hier van is 't dat de Perſiſche Spraak in Indien zoo gemeen is/ en van alle de groote Heeren gebruykt wort. Zy hebben in hare Religie ook een ſoort van Monnikken/ welk zy Derwiſch noemen/ dragende een Schaaps-vel op den rugh/ gaande 't geheele Landt door bedelen/ ſlapen in de Kerken daar zy komen/ om dat haar niemant gaerne in hare Huyzen herbergt/ dewijl 't ſtoute en moedwillige Boeven zijn; zy gaan op de ſtraten/ vergaderen 't Volk/ en prediken van hare Heyligen/ waar voor zy gelt krygen/ en die alderbeſt liegen kan/ verdient het meeſte gelt.

Deze Indiaanſche *Mauri*, of Mooren, hebben den *Alcoran* zoo wel als de Turken, Perſſen en Tarters, en zijn de Perſiſche Sect toegedaan; maar met dit onderſcheyt, dat d'Indianen d'Uytlegging *Hembeli* en *Maleki* volgen; maar de Perſſen van *Aaly* en *Trafer Saduc*. De Turken van *Haniſe*, en d'Usbekiſche Tarters van *Schafei*. Dewijl den *Alcoran* dan aan eenige plaatſen geheel donker

is,

is, dat men niet weet wat hy zeyt, en *Mahumed* somwijlen zelfs niet geweten heeft wat hy geschreven, of gedroomt heeft, hebben eenige geleerde Arabers haar daar mede bemoeyt, om de donkere woorden te verklaren, en de zelve Historie, met korte woorden geschreven zijnde, te verlichten, en met leugens op te pronken, gelijk zulks in onze Reys beschreven is: Maar wat de Derwische voor Vogels zijn, is aldaar ook te lezen.

Zy gaan ook in Bedevaart/ bezoekende 't Graf van Mahumed met groote onkosten/ als ook den Berg Arafat, en de Graven van hare andere Heyligen/ en byzonder van Iman Risa tot Meschet. Dewijl zy zo groote Liefhebbers van Tobak zijn/ ziet men haar dikwijls in de Kerken Tobak zitten drinken/ ja laten haar daar somwijlen ook van den Barbier 't Hayr en den Baert af-scheeren. Men noemt haar Mauren, ook Mogores, maar zy zijn niet van den Æthiopischen aardt en rechte Mooren, ook niet zo swart/ maar swart-geel/ welke verw wat meer na 't swart of geel trekt/ na dat zy nader na 't Zuyden of Noorden woonen. Zy zijn sterk van Persoon/ en wat breet van aangezicht/ hebbende swarte oogen/ zy laten haar hooft/ mont en kin scheeren/ als de Persianen, en den Knevel-baert lang na beneden hangen. De Indiaansche Mannen en Vrouwen hebben verscheyden manieren in hare Kleeding/ waar by men een yder Sect kennen en onderscheyden kan. De Mooren gaan byna gekleet als de Persianen, hare Tulbanden en Lijfbanden zijn ook gekouleurt van Zijde en Gout gewerkt: (veel van haar dragen ze ook wit) maar zy binden hare Tulbanden op een ander manier als de Perssen, want zy zijn kleynder/ vaster in een/ strekkende in de lengte van vooren tot achteren/ en van achter wat hooger als van vooren: De gemeene Luyden dragen ook Mutzen onder met een kleynen band omwonden/ hare Rokken binden zy op de slinker zijde onder den arm toe: Maar de Perssen op de rechter zijde. Hare Lijf-banden worden van vooren geschort/ of in knoopen gebonden dat de eynden daar onder hangen: Maar de Perssen winden de banden alleen om haar/ en steken die eynden onder. Op deze Lijf-banden hebben zy een Ponjaart steeken/ welk zy Zimber noemen/ zijnde een half el lang/ boven aan de snede gaat hy een hant-breet spits toe: Het Gevest is vierkant/ hebbende aan beyde zijden een yzer uytgaan zo breet als een mes/ zo dat men tusschen de zelve na 't hecht vatten moet. Eenige dragen ook Deegens met zulke Gevesten/ maar de Soldaten al meest Sabels. Men vindt haar meer op gezadelde Ossen/ als Paerden/ rijden/ zo dat men in 't Leger veele Compagnien van zulke Ruyters vint. Hare Vrouwen/ welk zy na de swarte Karssen oordeelen/ en hoe swarter hoe schoonder achten/ zijn wel geproportioneert/ maar kleyn van statuur. Elk mach zo veel echte Wijven nemen/ als hy onderhouden kan. Zy gaan kostelijk gekleet/ 't hayr laten zy bloot en vry vliegen/ dragende een kleyn geborduurt Bonnetjen op 't hooft/ of een schoon Floers/ met Gout doorwerkt/ aan beyde zijden neder-hangende. Aan d'ooren hebben zy schoone Pendanten/ en d'ooren rondom met Paerlen en Edel Gesteenten bezet/ en om den hals groote Paerlen/ welk op de swarte verw machtig uytsteken. Sommige hebben ook/ op de manier der Persische en Tartarische Wijven/ Ringen in de neus. Zy zijn van drooge natuur/ en daarom druppen haar de neuzen niet/ anders zouden haar de Ringen ongemakkelijk vallen.

De Wijven dragen lange gladde Broeken van zijde Stof of Kattoen/ gelijk de Mans/ welke Broeken dikwijls langer zijn als de Persoonen zelf: Zy werden van den voet tot de waden toe met dichte voukens geschoven/ gelijk wy onze

Laerzen; boven hebben zy geen ſlot/ maar zijn zeer wijd gelijk de Broeken der Ruſſen; zy worden boven aan een band/ van Gout en Zijde gemaakt/ te zamen geſchoven/ en alzo om 't lijf gebonden/ den band hangt onder op de voeten. De Broeken dragen zy op 't bloote lijf/ en de Hembden daar over/ welk ſomwijlen nauwelijks aan de Broeken raken; maar de Hembden der Mannen zijn wat langer. Over de Broeken hebben zy dunne doorſchijnende Rokken/ welk op de waden hangen/ van gekouleurden Taf/ of wit Kattoen gemaakt/ zo dat men de Broeken daar door zien kan. De Borſten laten zy bloot/ als ook de halve Armen; zy hebben veel Arm-ringen van Gout en Zilver-vergult/met alderhande Edel Geſteenten en Spangen bezet/ welk haar de armen tot de halve ellebogen bedekken. Zy hebben Schoenen van root leder. De Vrouwen/ welk eerlijk zijn/ laten hare bloote Aangezichten niet zien/ maar gaan bedekt uyt/ gelijk de Perſiaanſche Wijven. De voorname Perſoonen houden hare Wijven in kamers en huyzen beſlooten/ op dat zy niemant vreemts/ ook wel hare eygen Vrienden/ 't welk Mannen zijn/ niet komen te zien.

Vyf-en-dartigste Capittel.

Van der *Benjanen* geſtalte, Kleeding, Natuur, en Hanteering.

De Benjanen vint men allerwegens in Indien, maar aldermeeſt in Guſuratta, waarom zy in andere Contreyen ook Guſuratten genaamt worden. Men meynt datze van een ouden Perſiſchen aart zijn/ welk ten tijden van Alexander Magnus daar henen gevoert zijn. Zy zijn van de Mooren of Mahumediſten door de dracht onderſcheyden: Zy laten haar Hayr wat op 't hooft waſſen/ maar de Mooren laten 't kaal affſcheeren. De Mans/ insgelijks ook de Vrouwen/ zijn aan 't voorhooft/ tot onder aan de neus gaande/ met een geelen ſtreek/ van een vinger breet/ geteekent. Deze verw wordt van Zandel-hout gemaakt/ en eenige korlkens Rijs en Water onder malkander gewreven/ welk hare Papen/ wanneer zy hare Pagoden of Goden ge-eert en aangebeden hebben/ haar op de neus ſtrijken/ tot een teeken dat zy haren Godtsdienſt verricht hebben. De Rokken of Kabai zijn van onder/ voor en achter/ opgeſneden/ maar der Mooren op beyde zijden. Hare Wijven gaan met openen aangezicht/ met voorverhaalde Vrouwen-oppronking verciert: Ook hebben zy daar/ behalven rontom d'ooren/ veel Ringen en Spangen hangen/ zo dat men d'ooren niet zien kan. De meeſte houden hare Tanden ſwart/ oordeelende 't zelve een byzonder cieraat te wezen. De Inwoonders van Amadabad zeyden my/ dat 'et niet wel paſte/ dat een Menſch witte Tanden had/ gelijk de Meer-katten en Honden/ waarom zy onze Duytſchen en Engelſchen Bandra, dat is Meer-katten/ noemen/ niet alleen om dat wy witte Tanden hadden/ maar aldermeeſt om onze onder-Baerden. Zy dragen zeer korte Lijfjes met halve enge Mouwen/ over de ſchouderen hebben zy gemeenlijk geverwt Floers/'t welk zy zeer lang laten hangen/ en rontom haar vliegen. Zy dragen ook geen Broeken gelijk de Mooren, maar in plaats des zelfs binden zy een ſtuk zijde Stof om haar/ welk tot onder de waden hangt/ hier over wordt 'et Hembt getrokken/ en dan den Rok/ welk aan den gordel/ gelijk ook de Mans Rokken/ in vouwen gelept zijn. In heet weder dragen zy houte Schoenen/ welk zy met riemen aan de bloote voeten vaſt maken/ anders

ders dragen zy in kout weder Schoenen van root Sammet/of Gout-laken/geheel bont met Gout-leder bezet.

De Mannen gaander slecht en broom heenen/ levende stil en vreedzaam met yder een: Maar de Mahumedisten, een hoogmoedig/ stout en hoogdrabend' Volk/ houden haar veel slechter als zy zelfs zijn/ ja gelijk halve Slaven. Zy/ Heydenen zijnde/ worden onder haar verdragen/ gelijk de Joden in Europa, en ook zo geacht: Want zy zijn van natuur subtijl en scherpzinnig; waar mede zy alle andere Indianen overtreffen/ konnen zeer wel rekenen en schrijven; zy zijn vriendelijk en dienstbaar tegens alle Natien/ en 't is den besten aart van Volk 't welk in geheel Indien gevonden wordt/ daar 't beleefste mede om te gaan is. Maar wanneer men met haar handelen wil moet men goede scherpe zinnen mede brengen/ want zy zeer listig en bedrieglijk zijn. Zy hebben geen eygen Regenten en Overigheyt in hare Secte: Maar moeten den Grooten Mogol alle onderworpen zijn/ en voor des zelfs Gouverneurs/ Rechters/ en Schouten te Recht komen. Zy nemen gemeenlijk maar een Wijf; maar wanneer zy daar geen Kinderen by krijgen konnen/ nemen zy noch een ander.

Zy geven hare Kinderen zeer vroeg uyt ten Houwelijk/ Knechtjens en Maagdekens van 12/9/en minder jaren. In 't verlooven accordeeren d'Ouders met malkander om een stuk Gelts/ 't welk den Bruydegom aan de Bruyts Ouders of Vrienden geven moet/'t welk voor des Bruyts optrekking gegeven wort. Dan neemt des Bruydegoms Moeder de Bruyt tot haar in huys/ welk zy dan met haar Zoon op-brengt. Men laatze voorts by malkander slapen en speelen/ tot dat 'er ernst op volgt. Zulken Echt wort voor vast by d'Ouders en Kinderen gehouden: Daar by is noch een gebruyk/dat wanneer 't Knechtjen zonder vleeschelijke vermenging komt te sterven/ 't zelve Maagdeken niet weder Houwelijken mach/ noch eenig cieraat aan haar lighaam dragen/ 't hayr wort haar afgeschoren/ en moet alzo haar leven in Maagdelijken staat doorbrengen. Zodanigen gebruyk wordt ook by Volwassen en Ouden geobserveert: Maar 't Wijf is niet gehouden by 't doode Lighaam van haren Man verbrant te worden/ gelijk by de Bramanen, hare Priesteren/ en de Rasbuten 't gebruyk is: Doch 't wordt haar niet geweygert; maar 't geschiet zeer zelden: om datze gemeenlijk zeer d'ontucht overgegeven zijn worden zy gemeenlijk Hoeren en Dansserinnen/ gelijk te vooren van de Rasbutische Wijven gezeyt is. De Benjanen eten met niemant die buyten haar Geloof zijn.

Hare spijs is Rijs en Tuyn-vruchten/ zy eten Vleesch noch Visch/ ja niet dat leven ontfangen heeft. De Beesten/ welk zy houden/ worden tot den arbeyt gebruykt/ en daar wort maar Melk en Boter van genooten: Zy drinken ook geen sterken Drank; dan alleen Water en Terry.

Zy Houwelijken ook niet buyten hare Sect; ook niet buyten 't Ambacht en Hanteering van hare Ouders; gelijk/een Koopman neemt een Koopmans dochter/ een Wever een Wevers dochter/ en zo elk in zijn bedrijf.

Zy betoonen haar zeer vlijtig in hare Neering/ hare Hanteering en bedrijf is alderhande Handtwerk te leeren/ en drijven in alle Steden en Landen groote Koopmanschap; ja de meeste en rijkste Kooplupden in Indien zijn Benjanen, en handelen met alderley Waeren/ als Koorn/ Niel of Indigo/ Specerijen/ Edel Gesteenten/ Zijde en Kattoene Stoffen/ waar door zy groote goederen vergaderen. Eenige passen ook op groote Heeren voor Schrijvers/ Reeken- en Rent-meesters/ en ook in kleyne Officien/ en Huys-bedieningen. Hoewel zy

met Boog en Pijl wel omgaan konnen / worden zy doch geen Soldaten ; 't zijn vreed-lievende Menſchen / hebbende een affchrik van bloet te vergieten / houdende 't zelve ook voor een der grootſte zonden / welk een Menſch bedrijven kan.

Ses-en-dartigste Capittel.

Van de Religie der *Benjanen*, en haren vervloekten Godsdienſt.

De Benjanen zijn Heydenen / latende haar noch Beſnijden noch Doopen : zy glooben ook dat 'er een God is / welk alles geſchapen heeft / en onderhoud ; maar evenwel laten zy niet na den Duyvel te dienen / dewijl de zelve / na hare meyning / Gods Knecht / en een geſtelde Regent over de geheele Werrelt / en 't Menſchelijk geſlacht / is / om 't zelve te ſtraffen. Waarom zy den Duyvel op alderley ſchrikkelijke manier van Gout / Zilver / alderhande Metaal / Hout / Elpen-been en Steen afbeelden / den zelven in hare Tempelen / met zeer groote vrees / offeren / eeren en aanbidden / dat hy haar niet quaats toezenden zal.

De Figuur van dezen Afgod is afgrijſſelijk / zo dat men daar voor yzen mach wanneer men de zelve aanziet : op den kop heeft het vier groote Hoornen / tuſſchen de welk een Muts / als een drie-dubbelde Kroon / ſtaat. Hebbende een breeden onfatzoenlijken Baert / houdende de handen voor hem neder-geſlagen ; onder tegen den Buyk is ook een groot yſſelijk aangezicht / met twee groote Hoornen / en een Bek / de Tong ſteekt zeer verre uyt : De voeten hebben in plaats van Nagels groote Klauwen / de Struys-voeten zeer wel gelijkende : achter is een Oſſen-ſtaert. Dit afgrijſſelijk Duyvels-beelt ſtaat op een ſteenen tafel / gelijk een Altaar : voor 't zelve wordt groote reverentie gedaan / gebeden / en alderhande Spijs geoffert / welk de Paap na hem neemt. By eenige zulke Pagoden (gelijkze genoemt worden) vindt men ook uytgehouwen Kalvers in ſteen ſtaan. Zulke Afgoden vint men niet alleen in hare Tempels / maar ook langs de wegen in 't Veldt / op dat de Voorby-gangers bidden mogen. In alle Steden hebben zy ontallijke veel Tempels / ook in eenige Bergen en Rotzen : Maar de zelve zijn van binnen niet verciert / behalven de gene welk in de Steden zijn / die met geſchilderde Dieren / en Duyvels-beelden beſmeert zijn ; maar zien der anders niet uyt als de donkere Hollen en Moort-kuylen / om dat 'er geen venſters in zijn daar 't licht des daags doorkomen kan. Zy volbrengen hare Afgoderije en Guychelery by brandende Lampen / van de welke zy 'er veel in alle Tempelen hebben hangen.

Daar zit gemeenlijk een Paap by 't Altaar / welk zy Bramana noemen / deze preutelt zeer veel by hem zelven ; ſomwijlen ſtaat hy op / gaande voor den Goden / en bid : wanneer hy weder heenen gaan wil / ſteekt hy zijn handen verſcheydenmaal door de vlamme der Lampen / welk by 't Altaar hangen ; ondertuſſchen leggen d'andere Luyden haar Offer in de Kiſt / welk voor den Altaar / na de ſlinker-handt / ſtaat. Aan de rechter-handt ſtaat een ſteenen Bak vol waters / daar zy haar eerſt in waſſen moeten / wanneer zy tot hare Pagoden gaan willen : In de muur / benevens de Water-bak / is een gat / in welk een Schaal vol geele Verw is / met welk zy / gelijk boven gezeyt is / van den Paap geteekent worden / waar mede zy voor ongeluk bewaart zijn.

De Benjanen zeggen / ſchoon zy wel weten dat deze God geen oprecht God is /

is / eeren zy nochtans onder 't gestalt der zelver een / welk by Godt haren Voorstreder is / en welk zy verzoenen / dat haar geen schade geschiet.

Ik houd het daar voor dat zy dit mede uyt de Leer van *Pythagoras* hebben, welk tweederley beginzelen gestelt heeft, namelijk een goet, uyt welk alles goets, oprecht en 't licht is. En een quaat, uyt welk alles quaats, onheyl en duysternis ontstaat. Het is te verwonderen, nademaal *Pythagoras* zijn Leer niet heeft willen laten schryven, (om oorzaken gelijk *Plutarchus* in *Numa* zegt, dat men de doode Luyden geen heymelijke dingen met schrift bevelen moet;) dat de Leer van de zelve noch aan zo veel Contreyen, namelijk door geheel *Indien*, en *China* gevlogen is, en onderhouden kan werden. Maar ik houd het daar voor, dat zy veel dingen in een anderen zin verkeert hebben. *Plutarchus* schrijft, dat *Pythagoras* daarom verbood Vogels en Dieren te schieten en slachten, om dat men zich niet tot bloetdorstigheyt en tyranni gewennen zou. Deze willen nu geen ding, dat leven ontfangen heeft, 't zy Gewormt, of andere Ongedierte, vernielen.

Zy hebben haren Vier- of Zondagh te gelijk met ons / maar de Mooren Vrydaags. Zy willen tegens den Pagoden altijt reyn en heylig schijnen / daarom wassen zy haar dikwijls / en hebben alderwegens Water-bakken. Ik heb ook gezien dat eenige vroeg voor der Zonnen opgang tot over de heupen in 't water stonden / en zich wiesschen / een Stroo-halm in de handt houdende / welk zy van hare Papen gekregen hebben. Dit zou haar voor den Duyvel beschermen konnen: de Paap staat zelver by haar in 't water / en Predikt / terwijl 't Volk zich wascht.

Daar zijn vier-en-twintigderley soorten van Benjanen, eenige zeggen meer. Deze komen alle wel met de meeste Poincten van hare Religie over een; maar eenige hebben noch een andere manier van Prediken en bidden; maar twaalf der zelver worden voor de beste en vroomste gehouden. Elke Sect heeft zijn eygen naam / als Fiese Simale, Fiese Purware, Fiese Osware, &c. Zy volgen de Leer van Pythagoras, en gelooven ook dat de Zielen der Menschen onsterffelijk zijn / en moeten te vooren / eer zy in de Werelt aankomen / wel drie of viermaal te vooren in andere Lighamen der Menschen / Dieren en Gewormte / veranderen / en elke Ziel gaat in een Dier / dat met zijn natuur over-een komt: De Zielen der vroome Menschen veranderen in Schapen / Hoenderen / Duyven of diergelijken. De Zielen der gauwe Werelt-wijzen in listige Dieren: De Zielen der Dans-hoeren en Speel-luyden in Meer-katten en Papegayen: De Zielen der Tyrannen / Godlooze en vuyle Menschen / in Krokodillen / Leeuwen / Tygers / Luparden / Verkens / Slangen / en ander ongediert. Wanneer nu zulken Dier sterft / vaart de Ziel in een ander / en zo voortaan / tot dat zy eyndelijk verlost is / en in d'andere Werrelt vaart: Alzo werden / na hare meyning / alle Dieren met Zielen der Menschen bewoont. Hier van komt het dat zy niet dooden / noch eten / wat leven ontfangen heeft; ja zouden lieber haar zelven laten ombrengen / eer zy met opzet een Dier of Worm 't leven benemen zouden; want zy nemen alle gequetste Dieren op / en brengen haar in een Gasthuys / welke zy op veele plaatsen hebben / daar de gequetste Dieren en Vogels genezen worden. Om dier oorzaken willen zy 's nachts geen Vuur in hare huyzen houden / op dat 'er geen Mug / Vlieg / of ander ongediert in zou vallen. Sommige willen haar water niet op d'aard' laten loopen / maar vangen 't in haar hant / en strooijen 't dan

van op d'aard'/ om datze geen Worm by geval dooden nsochten. Eenige dooden ook geen Vlopen noch Luyzen/ maar zetten dezelve op d'aard'/ en latenze ſpringen en kruppen waar zy heenen willen. Zy hebben ook zekere Feeſt-dagen/ op welk zy de Moorſche Schutters en Viſſchers gelt geven/ dat zy op den zelven dagh niet ſchieten of viſſen. Zy koopen wel Vogels van de Vogel-vangers en andere Menſchen/ de welke zy dan weder vry laten vliegen: Ja op zulke dagen zetten zy de Vogels en andere Beeſten eten voor/ meynende dat zy een werk van barmhertigheyt oeffenen/ 't welk haar weder vergolden zal worden. Zy houden veel van 't wichelen en geſchrey der Vogelen. Wanneer zy des morgens uyt den huyze gaan/ of haar op reys begeven/ en zien dat 't Gevogelte niet na haren zin roept/ of vliegt/ gaan zy wederom/ en ſtellen van dien dagh hare Reys uyt: Zy hebben veel andere gebruyken en Ceremonien meer/ welk ik in die korten tijdt/ dat ik onder haar verkeert heb/ niet altemaal heb konnen gade ſlaan.

SEVEN-EN-DARTIGSTE CAPITTEL.

Van de *Bramanes* en *Bramma*.

De Bramanes zijn noch een ander ſoort van Heydenen/ als de Benjanen; maar zy komen in veel ſtukken met de Benjanen over een. Men mach haar wel de Geleerde en Heylige Benjanen noemen/ dewijl zy na haren aart wel geſtudeert hebben/ der Afgoden dienaars/ en der Benjanen Prieſters zijn. Als men haar over ſtraat ziet gaan vint men weynig onderſcheyt tuſſchen haar en de Benjanen in de Kleederen. Zy dragen altemaal witte Tulbanden/ (gelijk ook eenige Benjanen) en Rokken welk aan 't lijf ſluyten: In hare huyzen gaan zy gemeenlijk naakt/ hebbende maar een doek om de Lendenen gebonden/ waar mede de Schaamte bedekt wort. Zy dragen op de bloote huyt/ van de ſlinker ſchouder tot onder den rechter arm/ drie kleyne ſnoerkens van Zijde of Kattoen/ 't welk een teeken van hare Religie is/ en wordt haar in de jonkheyt met groote Ceremonien aangedaan.

De oorzaak waarom de *Bramanes* zulke drie Snoerkens dragen, geeft *Maffeus*, in 't eerſte Boek der Indiſche Hiſtorien, te kennen, zeggende: Zy eeren ik weet niet wat voor een God onder de Heydenſche Goden, en de drie Zoonen des zelfs: en van wegen deze drie Zoonen dragen zy drie Snoerkens aan den hals. Op een ander plaats zegt hy dat de Koningen in Malabara uyt dezer *Bramanen* Orden en Diſciplijn gemeenljk zouden wezen: *Maffeus* in 't begin des 15 Boeks.

De Bramanes worden onder de Indiaanſche Heydenen de voornaamſte en eerwaardigſte geacht/ eensdeels van wegen haar afkomſt/ anderdeels van wegen hare wijsheyt en ampt: Zy zeggen dat zy hare namen en oorſpronk van een Brama hebben/ welk d'opperſte Stadthouder Gods over de geheele Werrelt is. Zy houden 't daar voor/ dat onder alle de Goden een opperſte is/ de zelve had den Brama opgetrokken/ en dewijl hy hem lief had/ heeft hy hem belaſt de Werrelt te ſcheppen/ de zelve te regeeren en onderhouden. Zy zeggen dat de Bramanes van dezen Brama afkomſtig zijn. De ſlechte Benjanen meynen dat God het neemt of 't aan hem zelver gedaan wierd wanneer zy deze Bramans lief hebben en hoog achten.

Hier mede ſtemt over een *Abrah. Rogerius* in zijn Boek, 't welk hy *D'opene Deur tot het verborgen Heydendom* noemt, en beſchrijft 'et uytdrukkelijker in de Hollantſche Taal; want hy heeft op de Kuſten van Kormandel tien jaren Hollantſche Predikant geweeſt, hebbende de Religie der Heydenen, of liever haar Afgodendienſt, zeer vlytig nagevorſcht: wiens bericht hier van in 't eerſte Capittel des Tweeden Deels van navolgenden inhoud is: De *Bramanes* roemen den afkomſt haarder Secte van *Brama* te wezen, en ſchoon genomen of 'er uyt haar noch veel andere geſprooten zijn, waren zy doch uyt het principaalſte deel, namelijk uyt zijn hooft, maar d'andere eensdeels uyt d'armen, dyen, en voeten, geſprooten. Maar met dezen *Brama* zeggen zy dat het alzoo geſchapen is: Hy is een God aller goden, wiens gelijk nergens is. Eenige noemen hem *Wiſtnu*, maar eenige *Eſwara*. De zelve opperſte God had op een tijdt, als de Werelt noch niet was, luſt gekregen om tot zijn playzier en vermaak een Werelt te hebben: want voor des zelfs Schepping was 'er niet als God en water. *Wiſtnu* was als een kleyn Kindt op een blat van een boom, welk op het water geſwommen, gezeten, en met de groote Zee in zijnen mont geſpoelt heeft; doe wies 'er een Bloem uyt zijnen navel, welk zy *Tamara* noemen; uyt deze Bloem was *Brama*, den eerſten Menſch, gebooren. Dewijl *Brama* nu God zeer voor zijne Schepping gedankt had, had God dien *Brama* macht gegeven, en bevolen de Werelt te ſcheppen; Deze had het ook door de kracht, welk hem God gegeven had, metter haaſt te wege gebracht, en niet alleen de Werelt, maar ook alles wat 'er in is, geſchapen; ja heeft ook als een Stadthouder Gods de Regeering over alles bekomen, dewijl God zich zelven daar niet mede bemoeyen mach: Daarom ſchryven deze ellendige Luyden *Brama* 't alles toe, wat een Menſch overkomen mach, zeggende zulks zijne wil te wezen. Hy heeft ook 't langſte leven op 100 jaren geſtelt: Hy deelt een yder zijn maat van geluk toe, daar geen loopen noch draven tegens helpen mach. Zy gaan noch verder met hare beuzelingen: Zeggende dat B*rama* op 't eerſt vijf Hoofden gehad had, maar dewijl hy zich verhief van wegen zijne macht, en tegens God opſtont, was God over hem vertoornt, en door eenen, B*elrewa* genoemt, hem den middelſten Kop met den nagel laten afnijpen. Maar als B*rama* berouw had, en God zeer bad, ook met Gedichten vereerde, had God *Wiſtnu* hem deze zond vergeven, en gezeyt dat hy met de vier overige Koppen al even groote kracht, aanzien en eer zou hebben, als te vooren met de vijf: Maar den afgenepen Kop had God *Wiſtnu* op zich zelven gezet: Zy meynen ook dat B*rama* om zulken beganen hovaardy evenwel in d'andere Werelt, die na deze Werelt volgen zal, niet meer zulken hoogen Ampt bedienen zal; maar hem met veel minder moeten behelpen.

Brama heeft alhier ook andere Ampts-luyden onder hem, door welk hy zijne Regeering uytvoert, welkers voornaamſte *Dewendre* was, welk 't Opperhooft over de hoofden der achtſte Werelt was: Want daar zouden noch ſeven Werelden onder den Hemel zijn, in d'opperſte regeert B*rama*; maar wy bewoonen d'onderſte Werelt, en elke Werelt ſwemt gelijk een Ey op 't water, maar het water is buyten de Werelt, en wort ook een Godheyt toegeſchreven; zy gelooven dat voor deze Werelt noch een ander, en voor de zelve noch een ander geweeſt is, en na deze zou weder een ander, en daar na noch een ander komen. Zy reekenen vier Eeuwen of Werelt-tijden, daarder alreede drie van verloopen waren; van de laatſte waren in 't Jaar Chriſti *1639*, na 't zeggen der B*ramanen*, al 4739 jaren verlopen: En moſt alzo na hare reekening de Werelt veel

veel hondert duyzent jaren langer geſtaan hebben, als de heylige Waarheyt betuygt. Want d'eerſte Tijdt had ſeventien hondert en acht-en-twintig duyzent jaren geduurt. In d'eerſte Tijdt zou het met den toeſtandt der Menſchen veel beter geweeſt zijn, want zy oprechter en billijker geleeft hebben, als tegenwoordig. Daar was te dier tijdt ook wel een Duyvel geweeſt, maar had de Menſchen niet konnen beſchadigen. De tweede en darde Tijdt waren noch beter geweeſt; maar deze d'alderſlimſte: Want het drie-vierde-part der zelver zou ongerechtigheyt, en 't eene vierde deel maar oprechtigheyt en vromigheyt wezen.

Sommige Bramanen voeren een zeer ſtreng leven / vaſtende dikwijls een of twee dagen; zy zijn zo rijk niet als de Benjanen, eenige leven ook wel in armoede/ anders niet hebbende als 't gene hen van de rijke Benjanen gegeven wort / en van den Afgodiſchen Offer voortkomt. Daar is een Sect onder hen die 's jaars maar eens vleeſch eeten op een hooge Feeſt / en ook maar 't hert van een Dier / maar het moet van een ander geſlacht worden. Zy zijn gelijk Schoolmeeſters onder de Benjanen in Guſuratta, als ook Leeraars/ en na haren aardt Wereltswijzen / als mede der Afgoden Prieſters / welk de Luyden in lezen / ſchrijven / reekenen / wijsheyt en Religie onderwijzen: want zy in de verborgentheden hares Heydendoms vlijtig ſtudeeren / ook den gemeenen Man daar van beſcheyt geven moeten: En dewijl de Benjanen een zeer wichelent Volk in al haar doen en voornemen is / zekere dagen voor haar uytkiezen / en op teekens en Vogelgeſchrey gade ſlaan / vragen zy de Bramanes om raat / gelijk of zy na een Oraculum of Godlijk antwoort gingen: Ook wordt haar-luyder zeggen vol geloof gegeven / gelijk of 't van een waarachtig Propheet gezeyt waar; en tegens haar verbodt wordt niet begonnen; en zo zy in hare nootwendige zaken ſchade lijden ſchrijven zy het zelve den wil van dezen Brama toe.

Dewijl de Bramanen door zulke heylige Luyden gehouden worden / hebben zy op ſommige plaatſen / maar byzonder te Calicut, treffelijke zaken / en byzondere verrichting by voorname Hoogtijden. Men brengt de Bruyden tot haar/ om de Maagdom te benemen / waarom den Bruydegom den heyligen Man noch gelt toe geeft: Want die ſlechte Luyden meynen dat zy het Houwelijk dan met een zonderlinge devotie en Godvruchtigheyt beginnen / wanneer zy door den Paap hare Afgoden de Eerſtelingen des byſlaaps op-offeren / en toe-eygenen. De Bramanes gelaten haar tegens de Rijken / of zy 't zelve niet gaerne deden / waarom men haar met gelt daar toe koopen moet. Wanneer voorname Heeren of Koopluyden van Huys reyzen / nemen zy zulken Heylighen Vader in Huys om de Vrou te bewaren / om datze met geen anderen ontucht zou bedrijven / maar dat met de Prieſters geſchiet gaat'er mede henen.

Zy Huwelijken hare Kinders op 't 5/ 6/ en 7 jaar/gelijk d'andere Heydenen/en niet buyten hare Sect en ordre. Op 't vieren des Bruylofts ontſteeken zy een vuur van Sandel-hout / 't welk zy Heylig houden; de Bruydt en Bruydegom worden met een Muzijk rondtom gevoert / en alzo ingezegent. Men kan hare Wijven terſtont voor andere kennen / zy hebben ook Cieraat gelijk d'andere Wijven / te weten Ringen in de Neus / Pendanten aan d'Ooren / Arm- en Voetbanden / maar zy zijn gemeenelijk met een Bonten Doek / tot aan de waden toe / omwonden.

Hare Lijken / gelijk als ook van alle anderen in geheel Indien, worden verbrant/ en moeten de Wijven ook by den dooden Man in 't vuur ſpringen / en leven-

levendig verbrant worden; waar toe den meesten hoop met alle vreugde gaan; want zy beelden zich in / dat door dit vuur hare ziel alzo gereynigt wordt / dat zy niet van nóode hebben in andere Dieren te varen / en datze aldaar voor hare zonden boeten / en met vreugd' in de andere Werelt varen.

Acht-en-dartigste Capittel.

Van de *Rasbuters*, en haar leven.

De Rasbuten zijn ook Heydenen / eenige willen dat 'et ook een soort van Benjanen zijn / zy zijn ook in veel stukken der Religie met haar eens; maar ook in vele stukken geheel anders: Zy glooben ook 't omwandelen der Zielen / bysonder dat zy in Vogels lichamen gaan / en wanneer 't de Zielen van hare Vrienden zijn / geven zy door haar vliegen en schreeuwen te kennen / wat zy doen of laten moeten. Daarom zy veel van Vogels houden / ook dikwijls op hare Huyzen voeden / gelijk ook eenige Benjanen doen. Maar tegen de Menschen zijn zy zo zachtmoedig niet / gelijk de Benjanen: zy mogen ook wel vleesch eten / 't welk by de Benjanen een gruwel is; zy zijn bloetdorstig / tyrannig / en de grootste Roovers en Moorders welk in geheel Indien te vinden zijn: Veel van haar leven maar alleen van den roof; zy rotten by malkander / en gaan op Partijen / en zijn somwijlen eenige honderden sterk / vallende de Kooplnyden en Reyzigers aan / brantschatten en plonderen de zelve / ja slaan haar ook geheel doodt / gelijk het dagelijks gebeurt / en ons ook geschiet is / als boven is verhaalt. Daar derft geen Caffila of Koopman met goederen / zonder sterk Konvoy / van wegen deze Roovers zich op wegh begeven. Dit is by zo grooten heerlijkheyt en wel-leven in Gusuratta en Indostan de grootste beswaarnis en gevaar / welk een Reyziger uyt te staan heeft. Zy woonen meest in 't Gebergte en Klippen / daar zy in loopen als men haar vervolgt / zo datze niet wel uytgeroeyt konnen worden: Het zijn anders wakkere Soldaten / die wel aan den Vyant willen / daarom zy wel van hare Heeren gezien zijn / en in haren dienst als Soldaten gebruykt worden. Zy hebben geen zin in Hantwerk en Koopmanschap / zo datze maar zoeken met het Rappier na haar te trekken / 't welk andere winnen en werven. Doch men vint noch weynig Hantwerks-luyden onder haar / die zin hebben in de rust te leven. Met het Huwelijken van hare Kinderen zijn zy de Benjanen en Bramanen gelijk: Zy trouwen op haar 5 en 6 jaren / en krijgen ook Kinderen voor haar 10 of 11 jaren: Wanneer een Dochter voor haar 10 of 11 jaren niet getrouwt is / wort zy voor een Hoer geacht / en zy zal ook niet lichtelijk komen te trouwen. Het is te verwonderen dat de natuur de Luyden in dit Landt zo haast tijdig maakt / en bequaam tot den Echten-staat.

Ik moet hier ook een exempel by verhalen 't welk in Indien niet gemeyn is / daarom het ook van d'Inwoonders voor een wonder ding gehouden is / en vele zouden 't zelve nauwelijks glooben / hoewel 't zelve waarachtig is. Het is voor eenige jaren / by dezen tegenwoordigen Schach Chorams tijden / gebeurt dat een Rasbuter, niet verre van Agra woonende / een Dochter by zijn Huysvrouw had / welk op haar tweede jaar zo grote Borsten had als een zuygende Vrouw. Een Buurman van dezen Vader / welk een Smit was / ried hem dat het Kindt / na haar manier / met een gloeyend yzer aan eenige plaatsen gebrant zou worden / dat dan de groote Borsten vergaan zouden: Na dat de Smit het Kindt gebrant had /

wierd hy ziek en ſtorf/ en ook korts daar na 't Kints Ouders/en anderen die daar by geweeſt waren; maar dat Kint had op zijn darde jaar vrouwelijke Stonden/ welk in 't vierde jaar ophielden; maar 't lijf ſwol haar gelijk een ſwangere Vrouw: In 't vijfde jaar is dit ſwellen een weynig overgegaan/ en in 't zeſte jaar kreeg zy een jongen Zoon. Den Mogol deed Moeder en Kindt by hem komen/ en om de groote verwondering behield hyze by haar. Hoewel/ na 't gebruyk der Heydenen/ de Kinderen van 4 of 5 jaren met malkander trouwen/ en 't byſlapen vergunt wordt/ gelijk ook hier by geſchiet is/ ſchijnt het nochtans tegens de natuur te wezen/ en dit is evenwel geſchiet.

Plinius betuygt zulks ook in 't 2 capittel des 7 Boeks, dat tot zijnder tijdt menſchen in Indien gevonden wierden, *Cingi* genaamt, welk in 't vijfde jaar ſwanger wierden, maar niet over de 8 jaren leefden.

De Wijven der Rasburen verbranden haar ook levendig met 't Lijk harer Mannen/ gelijk ik by de Stadt Cambaja zelfs gezien/ en hier boven verhaalt heb. Maar die haar niet verbranden wil wordt daar niet toe gedwongen als wel eertijdts/ doe deze Wetten eerſt gemaakt wierden: maar zy wort van alle eerlijke Luyden veracht/ en moet een Hoer worden wanneer zy niet alleen-ſlapen wil: want onder d'Indiaanſche Heydenen wordt geen Weduwe gevrijt/ zy moeten alle Jonkvrouwen zijn/ en om dat zy 't zelve te beter weten zullen/ worden de Maagdekens zo vroeg getrouwt.

Eynde des eerſten Boeks.

HET

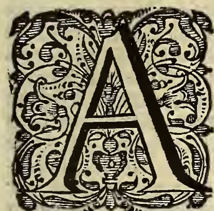
HET TWEEDE BOEK

Van de wederom-Reys uyt

INDIEN.

EERSTE CAPITTEL.

De Scheepvaart van *Suratta* tot aan de Stadt *Goa*.

Ls den Engelschen Præsident alle ding tot Suratta bestelt had / en de Schepen / welk met ons naar Goa gaan zouden / zeyl-vaerdig gemaakt waren / maakten wy ons den 1 January 1639. tot de wederom-Reyze vaerdig. Monf. Metwold, den ouden Præsident / ging op 't vertrek tot den Sultan, den nieuwen Gouverneur / om afscheyt van hem te nemen. Den Sultan nam zijnen Goutlakenzen Rok / die hy aan had / met een schoon paar Zabelen / onder den zelven hangende / bezet / en vereerde hem den zelven / nevens andere Geschenken / tot een goede gedachtenis. Hier op zetten wy ons in de Boot / en voeren de Rivier af / vergezelschapt zijnde met den nieuwen Præsident / en andere voorname Engelsche Kooplnyden / na 't Schip Maria, 't welk twee mijlen van de mondt des Riviers in Zee lagh; en dewijl wy om gewisse oorzaken noch vier dagen aan Anker moften blyven / bleven d'Engelsche Kooplnyden drie dagen by ons in goede lustigheyt: Als wy malkander eens lustig toegedronken hadden / en afscheyt genomen / gingen wy den 5 dezes met onze drie Schepen / in Gods Name / voor 't dagen te zeyl: Des avonts quamen wy tot de Portugeesche Stadt en Vastigheyt Daman, welk 15 Legues van Suratta is / alwaar ons kleynste Schip Majel ons in 't gemoet quam / 't welk wy voor-uyt gezonden hadden / brengende een Portugees met hem / welk met ons naar Goa voer: Den Commandeur zond ons een vat Wijn met den zelven / Broot en alderhande Vruchten op de Reys. Den Koning van Decan had de Stadt Daman aan de Landt-zijde belegert: Maar de Portugeezen rekenden deze belegering niet / om dat 'et een welgelegen en vaste plaats is. Den 6 January / Zondags / gingen wy met onzen kours meest Zuydelijk / houdende in 't Oosten 't Gebergt van Decan steeds in 't gezicht. Den 7 January / des morgens vroeg / zagen wy weder een Portugeesche Stadt en Vastigheyt / Bassien genoemt; wy gingen daar op aan / en leyden ons op den middag voor de zelve aan Anker / begroetende haar met zeven groote Stukken / welk ons met drie Stukken uyt de Stadt weder beantwoort wierden: Wy verwachten alhier een Portugeeschen Pater / welk met ons naar Goa gaan zou; na dat wy omtrent vier uren te vergeefs gewacht hadden / gingen wy weder voort. Over een mijl zagen wy een Portugees Fregat achter ons komen / wy meynden dat 'et zelve den Pater aan boort brengen wou: Maar het was van den Commandeur van

Baffien uytgezonden / om onder onze befcherming mede naar Goa te gaan / om datze van wegen hare vyanden / de Hollanders, aldaar niet zeker komen konden. De Kapiteyn zond ons / tot dankbaarheyt / drie Offen / eenige Schapen / Broot / en veel korven vol Citroenen / Limoenen / Oranje-appelen / en voorts allerhande foort van Vrucht; daar op gingen wy met malkander weder luftig voort. Des Woensdags / den 9 January / kregen wy een fterken Noorden windt / en gingen d'Eylanden Bandera en Bambay voorby / welke Bambay een lang en vlak Eylandt is / tuffchen welk / en 't vafte Lant / een goede Haven / en wel t'overwinteren is. Wy zeylden dicht by 't Eylandt heenen / want hier een zuyvere goede Strant is.

Den 10 January gingen wy de Moorfche Stadt Ratzipor voorby / welk 21 mijlen van Goa legt. Tegens den avont zeylden wy benevens vijf Klippen henen / welk na by malkander lagen / en boven 't water maar gelijk groote ronde fteenen uytftaken. Daar na gingen wy voorby een andere Moorfche Stadt / Fingerla, vier mijlen van Goa gelegen / in welk de Hollandtfche Kooplupden een Kantoor hebben / en met eenige Perfoonen onderhouden. Al het Lant / 't welk wy van Deman tot Goa gezien hebben / gehoorzaamt den Koning van Decan, uytgenomen de Kafteelen / eenige Steden en Dorpen aan ftrant / welk de Portugeezen onder haar gebiedt hebben. Het is een zeer koftelijk en vruchtbaar Lant / zo wel van Koorn als Boom-vruchten / en koftelijke Vifcheryen. Wy kregen noch voor den avont de Eylanden voor Goa in 't gezicht. Terftont deden zich beyde de Kafteelen op welk voor de Haven leggen. Het voornaamfte / aan de flinker-hant naar 't Noorden / wort de Guarde genoemt; het ander / ter rechter-hant naar 't Weften / een groote Kanon-fchoot van 't eerfte / Naffingior de Capo. Zy leggen op de hoeken van 't Eylant Goa, zo dat zonder haar believen Boot noch Schip de Haven genaken kan.

Tweede Capittel.

Hoe wy te *Goa* ontfangen wierden, en wat aldaar by onze aankomft gefchiede.

Als wy den 10 January voor der Portugeezen Hooft- en machtige Koopftadt Goa gelukkig aangekomen waren / gingen wy daags daar na met onze Schepen wat nader onder 't Hooft-kafteel de Guarde, en lieten een goede vierendeel mijls van daar 't Anker vallen. Daar lagen zes groote Gallioenen aan de Haven / en een Kraak; wy begroeten deze en de Vefting / uyt ons Schip Maria, met vijf-en-twintig / uyt het tweede met negen / en uyt het derde met vijf grove Stukken. Hier op antwoorde den Generaal van alle de Gallioenen met veele fchooten uyt grove Stukken. Daar na lieten die van 't Kafteel haar met drie heele Kartouwen hooren. Wy bedankten haar op onze drie Schepen met zeven / vijf en drie fchooten. Terftont daar na quam een Portugeefchen Kapiteyn aan ons boort / welk den Præfident / zijnen ouden bekenden Vriendt / wellekom heete. Daar na quam ook terftont den Generaal van de Gallioenen in een prachtigen Gondel / welk koftelijk met Gout befchildert was / en met Scharlaken behangen; hem wierden ter eeren weder twintig Stukken geloft. Hy ontfing den Præfident ook vriendelijk / en na dat hy een weynig tijdts geble-

ven

ven was / nam hy den Præsident / en ons vijf Persoonen by hem in zijn Gondel/ en voer na de Gallioenen ; De andere Engelschen, welk met den Præsident aan Landt gaan zouden/ volgden in onze Scheeps Boot. Den Generaal woud ons op zijn Schip / Bon Jesus genaamt / hebben en tracteeren / maar den Præsident sloeg het af / en beloofde het op zijn wederkomst te doen : Alzo ging de Generaal weder op zijn Schip/ en zond ons met zijn Gondel voorts door d'ander Gallioenen/ en de Rivier op/ tot de Stadt Goa.

Deze Portugeesche Gallioenen en Kraaken lagen aan de Haven/ tegens twaalf Hollantsche Oorlogs-schepen toegerust/ die beproefden de Haven te sluyten. Deze waren by onze aankomst een weynig in Zee gegaan / maar quamen den 11 January tegens den avont weder/ en worpen 't Anker niet verre van ons. Op dezen dagh deed de Portugeesche Generaal met vier Gallioenen/onder welke de kleynste vijftig Stukken voerde / een uytval op de Hollanders; in welk gevecht de Hollanders twee van haar beste Schepen/ en de Portugeezen haar kleynste door den brant verlooren. De Hollanders bleven evenwel noch van verre in Zee tegens de Haven leggen / om te beletten dat de geladen Kraak / in de Haven leggende / niet naar Spanjen gaan mocht : Ondertusschen liepen dagelijks veel kleyne Koopvaarders en Fregatten in 't gezicht der Hollanders langs 't Landt uyt en in : Zo dat ik 'er op een dagh over de drie hondert getelt heb / welk altemaal rijk van Kardemom/ Kaneel/ Peper/ Gengber/ Zuyker/ Rijs / en andere Vruchten geladen waren. Als wy aan de Stadt quamen / gingen wy voorts de Rivier op/ omtrent midden in der Stadt / na 't Huys van den Fiador Fasende, de welk de derde Persoon van den Onder-koning is/ en zo veel als Rijks-Cancelier. Onze Trompetters bliezen wakker op onze Boot / en maakten dat veele Heeren en Vrouwen uyt haar Paleyzen na ons zagen. Wy gingen op na den Fiador, welk wy ziek vonden/ en op 't bedt leggende. Dezen ontfing den Engelschen Præsident/ zijnen ouden Vrient / zeer vriendelijk/ en bood hem zijnen dienst aan. Hy deed den Præsident/ in een Palanquin, na zijn bestelde Quartier dragen. Den Præsident deed den Onder-koning van zijn aankomst weten / op dat hy audientie by hem mocht hebben / die zulks gaerne dede. Na een groot uur gingen wy met den Præsident in 't Boot / en voeren na des Onder-konings Paleys / 't welk aan de Rivier lagh : Wy voeren voorby veel schoone Tuynen en Speelhuyzen. Wy zagen/niet verre van des Onder-konings Wooning/twee kostelijke vergulde overdekte Galeyen.

Na dat wy op 't Landt getreden waren / quamen veel Edelluyden van den Onder-koning den Præsident tegen/ ontfingen hem vriendelijk/ en geleyden hem tot voor de Zaal / in welk audientie gegeven wierd. De Zaal was op beyde zijden met Conterfeytzels / van voorname Heeren en Ridders / behangen / en verciert. Voor de Zaal stonden Hellebardiers en Lijf-knechten/ met een Livrey gekleet. Maar den Onder-koning/ en zijn gehelen Adel waren in 't swart gekleet. In de Zaal stonden aan beyde zijden veel Edellieden en Officiers / maar hy zat in een Stoel. Als wy ingekomen waren / en onze groetenis gedaan hadden / deed den Onder-koning noch een Stoel brengen / op welk den Præsident ging zitten / en zijn aanbreng met gedekten hoofd' voor den Onder-koning dede ; ondertusschen wierden wy bezijden aan een venster geleyt. Maar de Fidalguos en Edelluyden bleven in haar ordre staan / behalven weynig Persoonen / die met twee Jesuiten tot ons quamen/ en ons gezelschap hielden.

Wy namen ons afscheyt weder / na dat den Præsident zijne dingen verricht

 had/

had / en in 't uytgaan ſtondt den Onder-koning met den blooten hoofde en eerbiedinq tegens ons / tot dat wy alle uyt waren. Den Præſident wierd in de zelfde geleyding weder na de Boot gebracht/als hy opgehaalt was. In 't afgaan zagen wy twaalf ſchoone Paerden / die op beyde zijden gereedt ſtonden / met ſchoone Zadels en Hooft-cieraat opgepronkt; Ik geloof datze daar met opzet gebracht waren / om dat den Onder-koning zijn pracht vertoonen wou. Wy zagen daar ook een Biggel, zijnde een Dier van grootte en verwe een Rindier gelijk/ hebbende twee korte ſwarte Hoornen / gelijk een jongen Os / den Kop was als een Paerde-kop/ en ſwart/ aan den hals was 't Hayr lang/ gelijk van een Ezel. De voeten waren ſwart en geſpleten.

Na deze Beſchryving ſchijnt 'et een Dier te wezen, 't welk *Aldrowandus* in 't Boek der Hiſtorien, op 't 29 cap. *Tragelaphus* noemt, en afbeelt.

By 't zelve Dier ſtondt ook een grooten Baviaan, geheel ſchoon van verwe/ welk tam gemaakt was.

Als wy weder in ons Quartier gegaan waren/ en gegeten hadden/ wierden wy den gehelen dagh tot den avont toe van verſcheyden Fidalguos en Edellupden bezocht. De Heeren Patres / Jeſuiten / en Geeſtelijke van andere Ord'ren quamen ook om ons wellekom te hieten. Maar de Portugeeſche bezoekingen vielen ons zo koſtelijk niet als van d'Engelſchen en Duytſchen; want 't is by haar geen manier dat men Wijn voor den dagh haalt / of zy moeten de zelve eerſt eyſchen. Wy ontfingen alhier in tien dagen / te weten van onze komſt tot onze weghgang / grote eer van de Portugeezen; nademaal wy alle daag by de grootſte Heeren en voornaamſte Dienaars des Onder-konings te gaſt genoot wierden. Den 15 January had den gewezen Kapiteyn tot Baſſien, welk Commandeur tot Moſambique geworden was / ons te gaſt gebeden; hy onthaalde ons zeer heerlijk met alderhande vreemde Vruchten / en veel lekkere ſpijs / 't welk zeer ordentlijk op de tafel gebracht wierd/ op eenmaal niet meer als drie of vier Gerechten. Hier is een fraey gebruyk van tafel-houden : behalven 't eten wierd de tafel vol Vruchten geleyt/om datze altijt vol zou ſchijnen/en een trek tot 'et eten geven. Hy deed ons dienen van vijf Malakſche ſchoone jonge Dochters / maar zich zelven van twee Pagies/en een Beſneden : de jonge Dochters brachten 't eten alleen ter tafel / en ſchonken ons ook Water en Wijn om te drinken. De Waert dronk zelfs genen Wijn / maar hy noodighde ons zeer om te drinken : Want hy wiſt wel dat d'Engelſchen liever Wijn als Water dronken. Deze oppaſſing der vijf jonge Dochters geſchiede tegens de manier der Portugeezen, welk hare Vrouwen noyt laten zien / maar opgeſloten houden/ gelijk de Ruſſen en Perſſen : Maar dit geſchiede om de wil van den Præſident / en de grote Vrienden deszelfs; dewijl hy wiſt dat d'Engelſchen geen meerder ſtof van vrolijkheyt kon gegeven worden. Na de maaltijt bracht hy ons in een andere opgepronkte Kamer / nodigende ons noch een tijdt lang te drinken / en by ons affcheyt vereerde hy den Præſident een ſchoone geborduurde Bed-deeken/een geborduurt Overtrekzel tot een Zadel/ een ſchoon Indiaans Kasjen/ en een Leſſenaar.

DARDE

DARDE CAPITTEL.

Van de heerlijkheyt des Collegiums der Jesuiten; van een groot Gastmaal der zelver, en vermaaklijk Ballet, benevens ander vermaak daar by gaande.

DEn 16 January wierden wy van de Heeren Jesuiten op een generaal Gastmaal genoodigt / welk in hare groote Collegie gehouden wierd. De Patres waren over de 150/ de Broeders en Studenten ook zo veel. Het Collegie is een groot/ heerlijk en welgelegen Timmeragie/ vier Vertrek hoog/ gevende een uytermaten schoon uytzicht over de Stadt en Rivier naar 't Landt toe. Zy leyden ons eerst rontom haar Collegie / vertoonende ons hare Heerlikheden en goede Ordonnantie in alle dingen / en daar na in een Eet-zaal met een hoog Gewelft / gelijk een Kerk; rontom de muuren stont het vol gedekte en afgescheyden Tafels / zeer ordentlijk met Drink-vaten en Teljoren van Porcelein bezet; op 't midden was Broot / en alderhande Vrucht gestelt; midden in de Zaal stondt een kleyne vierkante Tafel gedekt gelijk de anderen. Daar mosten de gene komen eten die 't wat verkerft hadden/ om dat zy aldaar/ tot schant van haar zelven/ voor yders oogen mosten zitten pronken.

Voor deze Zaal was een fraey hoog ront Gewelft / in 't midden van 't welk een Pylaar stondt / daar 't water van alle kanten uyt vloog / en goot gemak gaf aan de gene welk hare handen wilden wasschen. Uyt dit Vertrek brachten zy ons op 't darde / in een Zaal zo groot niet als de voorgaande / maar kostelijker opgepronkt; in 't midden der zelver stont een lange gedekte Tafel met schoone aangename Vruchten en Broot geheel verbult/ op beyde zijden met Porceleyne Drinkvaten en Teljoren gedekt: Dewijl alle groote Heeren in Indien 't Porceleyn / om de zuyverheyt/ tot haar tafel / verre boven 't Gout en Zilver schatten.

De Pater Provincialis gaf den Præsident 't hooger-end van de Tafel/ en ging nevens hem zitten: Hier na mosten wy ons ook na ordre ter Tafel zetten; by ons ging ook een Pater Dispensor zitten/ en een ander Pater; het swierde rontom de Tafel van oude en jonge Jesuiten / welk oppasten / en ons dienden. Daar stonden altijt dry oude Patres by den Præsident/die hem onthaalden/en nodigden om t'eten. Daar wierd veelderley Spijs na malkander gebracht / en elke Spijs byzonder in Porceleyne Schotels: De Kost was altemaal zeer wel bereyt / en zo smakelijk / als ik voor of na oyt gegeten heb. Als wy ons genoegen van een Gerecht genoeg gehad hadden / wierd het voorts wegh-genomen / en een ander in de stede gebracht. Na opdissching van Vleesch wierden daar veelderley Taarten-gebak / Marcepeynen / en alderhande Zuyker-banket opgezet. Geduerende de Maaltijt wierd 'er altijdt van de Portugeesche Musikanten en kleyne Knechtjes gezongen/ alzo dat niet alleen onzen mondt / maar ook d'ooren en 't hart met byzondere lieffelijkheyt gespijst wierden.

Na de Maaltijdt wierden wy drie en drie Persoonen in een byzonder Vertrek gebracht / om aldaar / na 's Landts manier / een middag-slaap te houden. In elk Vertrek waren drie opgemaakte Bedden / met schoone damaste Deekens / gesprey t. In 't midden des Vertreks stondt een kleyn Tafelken daar een Kan met vers Water op stondt. Als wy geslapen hadden / wierden wy na een ander playsier geleyt/ te weten na een fraey Ballet/ 't welk gedaan wierd van Knechtjens

jens die daar toe afgerecht waren / en van 't Mooriſch en 't Heydens Geloof tot het Chriſtendom gebracht. Wy gingen wederom in de voorgaande Zaal; de Tafel wierd wegh-genomen / en de Stoelen tegen de mueren gezet / daar wy op gingen zitten; benevens ons zaten ook zeer veel Patres; ook bevond ik daar een Aarts-Biſſchop in zeer grooten aanzien en reſpect. Het begin was met een aangenaam Muzyk / daar op quam eerſtlyk een Dans-meeſter / welk zich zoo wel in zyn konſt queet / dat hy daar den naam van een Meeſter van daan droeg. Hier na quamen eenige Knechtjens zingende en danſſende / welk alle met fraeye zyde Maſkerade-kleederen verciert / en op 't hooft met Bloem-kranſſen bedekt waren.

De vindinge der Balletten waren altemaal zeer goet / maar een onder de zelve ſtondt my beſt aan / te weten: Daar quamen negen Knechtjens te gelyk / eenige der zelver droegen een ſtuk van een Pylaar / maar eenige hadden vier groote halve Kranſſen met Bloemen bewonden. Na dat zy haar in drie geleden geſtelt hadden / danſte de middelſte uyt het middelſte gelit voor / en droeg den voet van den Pylaar / gaande Slangs-gewys door d'anderen / overlupd in de Muzyk zingende; na d'eynding van zyn vers zette hy zich weder op zyn plaats; daar na gingen drie andere Knechtjens op d'eygen manier / en als de laatſte zyn vers ook uyt had / zongen zy alle te gelyk in d'Inſtrumentaal Muzyk / 't welk een ſchoon Accoort gaf. Eenige danſten met een goet fatzoen door malkander: De vier met de halve Beugels of Kranſſen met Bloemen bewonden / maakten daar te gelyk vier Triumphale Boogen / daar d'andere door danſten / 't welk vermakelyk was om te zien. Ten laatſten begonnen zy in 't danſſen de Pylaar op malkander te zetten. Eerſt wierd de voet vaſt gezet / welk koſtelyk van werk en vergult was / en d'andere danſten ondertuſſchen rondom. Het zelve Knechtjen nam in plaats van den voet een Bos met Bloemen in de handt / daar mede danſſende gelyk d'anderen. Terſtont daar na zetten d'een na den anderen de ſtukken op de Pylaar / en brachten / onder 't danſſen en zingen / alles in zeer goede ordre. Als de Pylaar nu volmaakt was wierden de halve Kranſſen en Bloemen daar om gewonden. Boven op de Pylaar ſtondt een Bloem gelyk een Tulp / welk open ging terwyl de Knechtjens rontom de Pylaar danſten / en men zagh daar een Maria-beeldt met het Kindeken Jeſu in / 't welk aangenaam te zien was: Uyt de Pylaar / tuſſchen de Kranſſen en Bloemen / ſprong 't water een tydt lang gelyk een Fonteyn. Als de Knechtjens noch een Ballet byzonder gedanſt hadden / namen zy de Pylaar wegh / en danſten tweemaal in 't vertrek rontom / en brachten de zelve met goede ordre weder wegh.

Wy waren vermaakt met 't et danſſen der wel-geoeffende Knechtjens / maar inzonderheyt met de zin-ryke inventie van dit groot Ballet / want de Jeſuiten gaven daar mede te kennen / wat groote moeyten / naerſtigheyt en patientie zy gehad hebben / eer zy onder de wilde / Heydenſche en ongeloovige menſchen de Chriſtelyke Religie geplant / en de Chriſtelyke Kerk / wiens Pylaar Chriſtus is / opgetimmert hebben / gelyk ook zulks breeder in de Latynſche Gezangen en Muzyk aldaar verklaart wierd.

Hier na quamen noch veel kleyne Balletten voort / byzonder een van twaalf Knechtjens / die meeſt zongen en ſpeelden te gelyk / elk op een byzonder Inſtrument. Sommige wiſten met de vingeren na den zelfden toon te klappen / danſſende daar by zonder gezang. Het gaf een vreemt geluyt / en 't zelve deden zy by beurten. Als deze wegh-gegaan waren / danſten eenige Knechtjens na malkander

der elk een byzonderen Dans; daar onder was een kleyn Portugees Knechtje met een zeer kluchtig Kleet van Indiaansche Vogels-nesten gemaakt/ komende daar mede aantreden gelijk een ouden Spanjaart, met een uytstaanden Buyk en wijden Broek. Deze danste met zeer veel grootsachtige gebaerden/ en dee 't zijne uytermaten wel.

Ten laatsten quamender tot besluyt noch andere twaalf Knechtjens met Mom-aangezichten en Kleederen gelijk de Meer-katten / deze maakten in 't danssen veel zotachtige grepen / sommige schreeuwden gelijk Meer-katten / en 't quam alles met den toon van de Muzijk over een. Zy voleynden den Dans ook met Apen-streeken / en sprongen weder met Gekken-geschreeuw daar uyt / gelijk zy gekomen waren. Wy luysterden noch wat na de Muzijk : en namen hier na / met dankzegging/ ons afscheyt van den Aarts-bisschop/ Pater Provincial/en andere Patres. De Jesuiten zeyden dat zy zulke vermakelijke oeffeningen met de Knechtjens namen/ om de Barbaren te trekken / ook als de Knechtjens moede van studeeren waren om haar wat te vermaken : Want 't is niet geraden den gehelen dagh met de neus in 't Boek te leggen / op dat zy haar zinnen op geen ondeugt zetten zouden ; daar en boven wierden zy/ door zulke beweging en speelen/ geschikt aan alle leden/ levendig/ en bleven daar gezont by.

Vierde Capittel.

Van 't Collegie der andere Jesuiten, en 't Gastmaal der zelver.

Den 18 January waren wy by 't ander Jesuitsche Collegie/ by de voornaamste Kerk Bon Jesus, te gast. De Heeren Patres leyden ons ook rontom in 't Collegi/ vertoonende veel Schilderyen en gedachtenissen van groote Heeren en Princen/ welk in hare ordre gekomen waren: ook veel Figuren/ waar in men zien kon hoe veel van hare Broeders/aan eenige plaatsen in Indien, van de Heydenen en Mooren zo grouwelijk gemartelt en omgebracht waren/ wanneer zy de Christelijke Religie eerst onder haar wouden planten; en byzonder op 't Eylandt Japon, alwaar de Jesuiten/ door eenige jaren/ eenige duyzenden Inwoonders tot 'et Christelijke Catholijke Geloof bekeert hebben/ maar zonder weten van haren Keyzer. Waarom hy veel Patres / na hy 't zelve te weten quam / als ook eenige honderden Portugeezen, met vuur en swaart heeft laten ombrengen. De zelve Keyzer (of Opper-koning/ dewijl hy noch veel Koningen onder hem heeft) verschoonde zijn eygen Onderdanen ook niet / alsze d'aangenomen Christelijke Religie niet verlaten wouden / maar deed 'er over de duyzent onthoofden. Daar vluchteden eenige duyzenden in 't Geberchte / welk by de Christelijke Religie blijven wouden ; deze wierden wel van den Tyran beoorlogt / maar niet uytgeroept : Want zy hebben in 't Geberchte/ om den vruchtbaren Akkerbouw / goede bequame middel om te leven / en goede bescherming tegens 't gewelt.

Deze grouzame tyranny des Japonschen Konings *Taicosama*, welk in 't jaar 1597. tegens de Jesuiten , welk 't Christen Geloof by haar invoerden , geoeffent is , vindt men wijdloopig beschreven in 't Boek , genaamt *Imago primi seculi Societatis Iesu* in 't 4 Boek, cap. 12. Daar zijn in de Stadt *Nangasacho*, *Firando*, *Meaco* en *Arima* veel Patres , op alderhande manieren , wreedelijk omgebracht : eenige doorstak men , stakenze aan 't spit , bradenze , wierden in 't water van

onderen gekookt, aan de beenen opgehangen, en den kop tot aan de mont in kout water laten hangen; en wat 'er meer grouwelijks gefchiet is, vint men daar befchreven. De voornaamfte Iefuiten, die de grouwelijkfte tyranny uytgeftaan hebben, en vrymoedig geftorven zijn, waren *Paulus Michi, Ioannes Goto, Jacobus Ghifai*, en *Camillus Conftantius*.

Als wy veel Rariteyten in veelderley Vertrekken / en fchoone groote Kruysgangen / gezien hadden / leyden zy ons in de Kerk / 't welk een zeer hooge / heerlijke Timmeragie was / met fchoone Schilderyen en Tapeten verciert. Daar in ftont een groot koftelijk Altaar / en veel kleyne / alle koftelijk opgepronkt. De Patres brachten ons van 't Hooft-Altaar tot een kleynder / maar zeer rijk van Gout en Paerlen; op den zelven vertoonden zy ons het Beeldt des nieuwen S. Francifcus Scavery uyt hout gefneden / en na 't leven geverwt: men zeyt dat zijn Lighaam alhier in de Kerk onverandert lagh. Dit is d'eerfte Jefuit geweeft / welk de Chriftelijke Catholijke Religie in Ooft-Indien onder de Heydenen geplant / en eenige duyzenden der zelver gedoopt heeft / en zonderling in Japon gelukkige uytvoering gehad. Zy zeyden ook dat hy op 't Eylant Ceylan doodt gevonden was; men verzierde hier noch by dat hy zo lieffelijken en fterken reuk van hem gegeven had / dat een Portugeefch Schip / 't welk daar voorby gevaren was / gedwongen wierd aan Lant te gaan / om na dien lieffelijken ongemeenen reuk te zien: Maar zy vonden daar 't lighaam van Francifcus, gelijk op zijn knyen zittende en biddende / 't welk zy naar Goa brachten / alwaar 't noch tegenwoordig in S. Paulus Kerk legt. Maar 't is zeeker dat d'Eylanden Ceylan, Madagafcar, en anderen meer / waar de Kaneel op groeyt / zulken lieffelijken reuk van haar geven / zo dat men Ceylan eer ruyken kan / als zien / wanneer de windt van 't Lant komt.

Van Mandelflo wierd bericht dat dezen *Francifcus* op 't Eylandt Ceylon is gevonden geworden; maar in de voorverhaalde *Imago primi Seculi* wordt in 't 5 Boek, cap. 12. Orat. 3, verhaalt uyt *Maffeo*, dat hy, namelijk *Scavier* (of zo de Portugeezen fchryven *Xavier*) ook na China gewilt heeft om daar te Leeren, en dat hy op de Chinefche Grenzen, aan ftrant, geftorven is. De Schippers hebben 't Lijk in kalk, en heymelijk, op een Eylandt, in d'aarde gelegt, om dat het vleefch van de kalk verteert zou worden: Maar als zy na eenige dagen de kift weder openden, is'er niet aan 't Lighaam verteert geweeft, maar had een lieffelijken reuk van hem gegeven; 't zelve is ook na dien tijdt ook verfcheyden reyzen gezien, maar onverandert bevonden geworden: men had 't zelve met grote folemniteyt te Goa ingehaalt, en in de Pauliner-kerk gezet. *Maffeus* in 't 15 Boek, fol. 306. en navolgende. Daar is een arm van hem uyt Indien naar Romen gebracht, gelijk daar van fol. 709. verhaalt wordt. Men fchrijft hem veel en wonderlijke werken toe; hoe dat hy, ten geval der Schippers, de Zon heeft doen fchijnen, welk alreets ondergegaan was, en een tijt lang doen ftil ftaan; hy gebood de Winden en Zee, bracht een Schipbreukig Koopman, by Malacca, aan Landt. Item, hy had een verdronken Knechtjen, 't welk na 't graf gedragen wierd, weder levendig gemaakt. Ook had hy aan de Kuft Comorien een Man opgewekt, welk een dagh in 't graf gelegen had. Een Kruys, 't welk hy in Zee fmeet om de zelve te ftillen, bracht een Zee-kreeft aan Landt, 't welk hy *Xavier*, aan ftrant wandelende, weder beftelt heeft. Hy had ook 't Zee-water zoet gemaakt, dat men 't zelve drinken kon, gelijk van zodanige en andere Wonderwerken meer wijd en breet, van fol. 621. tot 638. kan gelezen worden.

Na vertooning dezes/ en haar uytermaten kostelijken Mis-gewaats/ wierden wy in een schoon groot Gemak gebracht/ daar de Tafelen ook rontom/ gelijk in 't voorgaande Collegie / gedekt stonden; men had daar wel twee hondert Menschen konnen spijzen. Maar daar waren tot onzer tijdt niet meer als vier van de voornaamste Vaders / daar stonden veel van de hare welk op ons pasten en dienden. De Spijs/ welk wel toegemaakt was / brachten zy in groot getal al na malkander / gelijk ook vierderley Confituren en Zuyker / op de vorige manier. Wy hebben op geen plaats in Goa beter Wijn gedronken als hier in dit Collegi: want het was een oprechte Canarie-wijn. Zy nooden ons zeer tot drinken/ en of zy voor een manier hebben dat zy zelfs niet drinken / deden zy't nochtans rijkelijk om ons lust daar toe te geven: Zy namen den Beeker te meer in de handt / om dat wy ons lustig toonen zouden / en laten zien dat haren goeden Wijn ons wel smaakte.

Na den eten brachten zy ons op den Toorn / welk op haar Kerk stondt / van welk een schoon gezicht was/ ja beter als in 't voorgaande Collegi: Men kon de Stadt / Rivier / ja 't Geberchte om Goa zeer vermakelijk zien: Doe wy in dit Collegi genoeg gezien hadden / en 't goetgunstig gemoedt der Patres gekent / en hare weldaden genooten/ keerden wy weder na huys.

VYFDE CAPITTEL.

Van 't Hospitaal in *Goa*, en van 't *S. Augustiner*-klooster.

OP den navolgenden dagh zagen wy 't Hospitaal/ en wierden van twee Patres rontom gebracht. Men gaf ons de vryheyt dat wy ons Geweer aan 't lijf behouden mochten / daar de grootste Fidalguos in de Poort haar Geweer af-leggen moeten. Dit Hospitaal is een zeer groot Huys/en bequaam voor de Patienten / met lange Vertrekken op beyde zijden / en geheel zuyver opgehaalt; de Bedsteden staan ordentlijk aan de mueren / met hare getallen geteekent / in welk geen Zieken waren/ daarom stonden zy opgeslagen. In dit Hospitaal konnen wel duyzent Patienten met gemak leggen. Zy hebben een Apotheek en Keuken / welk alle beyde zeer wel gestelt zijn / en daar benevens ervaren Doctoors in de Medicijnen/ en Chirurgijns. Daar is ook een fraeyen Speeltuyn en Wandel-gang daar den Patient zich verlustigen / en de lucht weder gewoon worden kan / wanneer hy zijne krachten een weynig weder krijgt. Tot onzer tijdt was 'er een groot getal van Zieken die aan de Spaansche Pokken lagen ('t welk hier een gemeene ziekte is/ en niet gevaarlijk geacht wordt) ook waren 'er eenige onder die aan de Roode-loop lagen. Men gaat met de Zieken beleeft om: maar als de ziekte groot is / zo dat men vreest dat den Patient sterven zal/ wort hy uyt de gemeene plaats genomen en in een ander plaats alleen gelegt/ daar een Pater tot 'et eynd by komt/ hem troost en met hem bid.

Van dit Hospitaal gingen wy naar Nos Senhor de Graza, in 't Augustiner-klooster/'t welk ook een heerlijk Gebouw en schoone groote Kerk heeft/ leggende in de Stadt op een Berg/ en zijnde van buyten aan te zien als een Vorstelijk Huys of Kasteel. Deze vertoonden ons ook alle hare Heerlijkheyt / maar voor al hadden zy zeer kostelijk Mis-gewaad/ met zeer groote Paerlen/ en alderhande soort van Edele Steenen / en Gout bezet. Dezen schat hebben zy / gelijk zy zeyden / van Princen en groote Heeren te schenk gekregen / welk in hare Orden aangekomen

komen waren. De Patres deden my groote eer aan / en toonden alle goeden wil tegens my / dewijl ik recommandatie van d'Auguſtiner-Monnikken binnen Iſpahan, daar ik groot mede geweeſt was / aan haar gebracht had / datze my alle hulp doen zouden. Maar dewijl ik 't zelve aan haar bevonden heb / ben ik met dankbaarheyt weder van haar geſcheyden.

Seste Capittel.

De Beſchryving van 't Eylandt en de Stadt *Goa*.

De zeer treffelijke Koopſtadt Goa in Indien legt onder den 14 graad der breette / in 't Koninkrijk Decan, aan ſtrant op een Eylandt / welk een Rivier maakt / die de Stadt van 't vaſte Landt afſcheypt; de zelve is over hondert en in de veertig jaren van de Portugeezen alzo getimmert. Het is een zeer bequame Contrey tot Koopmanſchap / byzonder der aankomende Schepen / welk alhier een treffelijke Reede en goede Haven hebben / daar de Schepen / voor alle winden / zeker konnen leggen. Aan den mont en ingang des Havens leggen / gelijk gezeyt is / op beyde zijden ſterke Kaſteelen; de Schepen moeten zeer na onder 't voornaamſte / te weten de Guarde, aankomen; dit legt onder aan een hoogen Steenrots / op een byzonder Eylant / 't welk een halve mijl lang is: Want daar leggen eenige kleyne Eylanden voor Goa, of veel meer affnijdzels van 't groote Eylandt / door kleyne Rivieren / zijnde van 't Lant-volk bewoont: 't Voorzeyde Kaſteel heeft laege / maar dikke mueren / waar in halve en vierendeel metale Kartouwen waterpas geplant zijn. Uyt dit Kaſteel gaat een opgemetzelde Gang op de Rots / daar een Tooren op ſtaat / gelijk een Wacht / welk ook met een muur omringt is: op de zelve houden zy in de Herfſt nacht-vuren / daar d'aankomende ſchepen haar na reguleren. 't Vaſte lant / 't welk van 't Noorden na 't Zuyden ſtrekt / wort / aan de rechter zijde van de Stadt / Bardes genaamt / maar aan de ſlinker zijde Salſettes, 't zelve is aan eenige plaatſen zeer rotsachtig / maar onder aan 't Geberchte zeer vruchtbaar: Wanneer men van de Reede en Haven na de Stadt wil / moet men door een water / gelijk een Rivier / twee goede mijlen henen opvaren. Dit water gaat rontom de Stadt / en ſluyt een deel van 't Lant met een omgang van drie mijlen. Op beyde zijden van 't water ſtaan zeer veel Palmen en Kokernote-boomen / ſchoone Tuynen / groote Speel- en Woonhuyzen / zo dat de Vaart door de zelve zeer aangenaam is; men vaart ook voorby een lange Brug / welk / over een Moras / na de Stadt gaat. 't Water aan de zelve plaats is brak / dewijl de Zee daar in komt. Maar evenwel heeft men geen vers water gebrek / want in de Stadt ſpringt uyt een Steenrots ſchoon zoet water. Deze wordt in een ſteenen Beelt / namelijk Lucretia, beſloten / en ſpringt uyt de wond die zy met een Ponjaart in de Borſt gemaakt heeft. De Portugeezen meynen dat dit water de Vrouwen tot vruchtbaarheyt dienen zal. Het wort gemeenlijk van de Inwoonders tot drank gebruykt; maar de Schippers nemen hare ververſching by 't Hooft-kaſteel / welk ook uyt 'et Geberchte zeer klaar loopende is. Daar behalven is 'er noch buyten de Stadt / na 't Zuyden aan den Berg / een ſchoone Spring-ader in een muur bevangen / die ook gebruykt wordt.

De Stadt vertoont zich zeer prachtig aan de water-kant / van wegen de ſchoone groote Kerken / Kloosters en groote Paleyzen / aan welke groote Tuynen / vol

van Palmen en andere Vrucht-dragende Boomen / te zien zijn. In 't kort / de Stadt legt aan een gewenschten streek van lust en vermaak / en dat zo wel binnen als buyten. Want op 't Lant zijn ontallijke veel groote en kostelijke Gebouwen/ Wooningen en Speel-huyzen/ met cierlijke Tuynen daar aan / in welk eenige groote Heeren en Fidalguos geduerig woonen. Men houd de Lucht op 't Landt gezonder als in de Stadt; en aldaar vindt men veel Luyden die by de hondert jaar / en daar over/ oudt zijn. De ongezontste tijdt zijn de Regen-maanden/ wanneer 'et drie of vier maanden / zonder ophouden/ nacht en dagh regent. Maar de Lucht wort daar door zo verkoelt datze / na 't ophouden van zulk weder / des te vruchtbaarder en verdraaglijker schijnt. De Stadt is ook geheel open / en met geen Muur omringt; maar heeft de zelve niet noodig / dewijl 't Eylandt rontom aan de Rivier vol van kleyne Schanssen is/ zo dat d'een d'ander te hulp komen kan.

Men vindt hier ook alderhande Tuyn- en Boom-vruchten / als zeer groote Citroenen / gelijk kleyne kinder-hoofden/ welk de Portugeezen hier op 't eerst geplant hebben / zuere en zoete Oranje-appelen / kleyne Limoenen in groote menigte / Meloenen / Augurken van alderhande soort / veelderley Salaat / Malakfche-appelen/ welk langachtig en zacht zijn/ en van een aangenamen smaak; en vorders veel Keuken-gewas. Maar hier is weynig Vee/ om dat 'er niet veel Weyden zijn / dan 't wordt/ behalven ander Proviant / van 't vaste Landt op beyde zijden van Bardes en Salsettes op eenige mijlen daar overvloedig na toegebracht / en veel verkocht / gelijk Verkens/ Hoenders/ Eenden / Visch/ en zeer goede groote Oesters / daar benevens vindt men andere victualie dagelijks met hoopen op de Markt: Men kon tot mijnder tijdt / schoon zy van de Hollanders geblocqueert waren/ 't schoonste Verken om een reaal koopen / vijf of zes jonge Verkens om een reaal / tien Hoenders of acht Eenden om een reaal. Ossen en Schapen vint men niet in groote menigte/ doch zijnder meer Ossen als Schapen te vinden.

Van Mandelslo had in zijn schryvens, 't welk hy uyt 'et Eylant Madagascar aan my gedaan had, en ik aan de Persische Reys-beschryvinge gevoegt heb, my verhaalt, dat Goa onder den 12 graad 35 minuten lat. gelegen is, waarom ik niet weet of 'er door den Schryver een misslag begaan is. De Hollanders zetten de Stadt Goa onder den 15 graad, gelijk zulks in de Scheepvaart, onder den Admiraal *van Kaarden* gedaan, te zien is. Maar *Kaspar Balby*, een Venetiaan, schrijft van 16 graad. Dit Eylandt Goa is in 't jaar 1508. als Ormus verovert wierd (waar van gezeyt is) van *Alphonso Albukerk* ingenomen, en onder der Portugeezen heerschappy ghebracht, gelijk *Maffeus* in d'Indiaansche Historien op 't 4 Boek 't zelve verhaalt.

Sevende Capittel.

Van d'Inwoonders der Stadt *Goa*, der zelver natuur en leven.

Nademaal de Portugeezen dit Eylant de Indiaansche Mahumedisten afgenomen / en de Stadt Goa daar op getimmert hebben / zo zijn de meeste Inwoonders daar ook Portugeezen. Van deze Natie vindt men alhier veel van Adel en Heeren / als ook zeer veel Jesuiten en Monnikken. Het Geestelijk en Werrelts-regiment gaat hier tamelijk toe; hier is altijdt een Onder-koning/

ning/ welk hier van den Koning van Spanjen gestelt is. Ook is daar een Aarts-bisschop/en Pater Provincialis, door deze worden de Geestelijke en Wereltlijke zaken/ niet alleen in Goa, maar door geheel Ooft-Indien, daar de Portugeezen te zeggen hebben/ in acht genomen en geregeert/ als ook d'Officiers van haar uytgekozen. Tot mijnder tijdt was aldaar Onder-koning Don Pedro de Sylva, de welke/ gelijk ook alle groote Heeren en Ridders van deze Contrey/ een ontzachlijken Staat voerde. Hy deed zich by onze audientie van 50 en meer Ridderlijke Persoonen oppassen. Daar gaat niemant van eenige achting te voet over straat/ maar laten haar van eenige Slaven in Palanquinen dragen/ en grote Quitefols, of Zonne-schutsels boven 't hooft/ 't welk zo zeer niet om de hitte/ als pracht gedaan wordt. Sommige hebben eenige Slaven by haar loopen/ van de welke sommige harer Heeren Mantels dragen/ eenige 't Rappier: Eenige rijden te Paert tusschen veel Slaven. Andere varen in verguide Gondels of Booten met kostelijke Tapeeten bekleet/ en vertoonen zich alzo prachtig van den eenen hoek des Stadts tot den anderen. Het is een hoogdravend' en eerzuchtig Volk/ doen yemant groote eer aan/ om eens zoo groote weder van hem t'ontfangen. Zo een middelmatig Man van staat een ander komt bezoeken/ ontfangt hem den Waert met blooten hoofde/ en leydt hem in zijn Zaal/ doet hem een stoel brengen/ en daar op zitten. Maar de stoel moet niet hooger/ laeger/ kostelijker of slechter zijn/ als daar de Waert op zit: Daar na moet hy den Gast alzoo weder uytgeley doen/ anders zou hy meynen dat hy niet geacht waar geweest/ 't welk hy zo qualijk nemen zou/ dat hy 't zelve daar na met bloet-vergieten wreken zou/ als 't te pas quam. Zy zijn haastig vergramt en wraakgierig/ zy stoten haar aan een stroo/ en maken daar niet veel werks van een mensch uyt wraakgierigheyt ter neder te stooten; hier uyt komt het dat 'er in Goa veel meer doodtslagen geschieden/ als in eenige andere plaatsen.

De Portugeezen hebben eensdeels Vrouwen van hare Natien/ welk mede uyt Portugaal komen/ eensdeels trouwenze ook aan Heydensche en Moorsche Vrouwen/ maar de meeste in 't Lant gebooren zijnde; zy doen geen arbeyt/ 't welk de Slaven gehouden zijn te doen; zijn genegen tot de Muzijk; zy knauwen den gehelen dagh Betele en Areca, zo datze nergens op denken/ als op Mans/ zijnde uytermaten geyl/ en d'ontucht overgegeven/ zoo datze geen werk maken de zelve met hare na-Bloetverwanten te plegen; maar slapen gaerne gemeenlijk by Vreemden: byzonder mogen zy de Engelschen en Duytschen, om hare blanke huyt/ gaerne zien. Zy bedenken alderhande practijken om tot haar voornemen te komen/ schoon genomen de Vrouwen aldaar/ gelijk in Perfien, opgesloten zijn. Wanneer zy gezint zijn yemant na haren wil te genieten/ geven zy haar gemoed te kennen alsze hem maar uyt het venster konnen komen te zien/ of te spreken; bestellen ook plaats en gelegentheyt tot het zelve; of 't geschiet ook dikwijls dat de Mans/welk op zulke waters gaan visschen/gemeenlijk zijde Ladderkens by haar hebben/ of de Vrou laat 'er een uyt 'et venster van boven neder/ daar haar Boel by opklimt. Maar zo de tegenwoordigheyt des Mans of Vaders in 't zelve werk tot een hinderpaal wezen mocht/ weten zy terstont de zelve hare zinnen en gedachten te berooven door een zeer gebruykzaam Zaat/ Dutry genoemt/ 't welk zy zeer listig in confituren/ spijs of drank weten te mengen/ alzo dat een Man met open oogen 't zelve ziet/ en niet weet/ of slaapt/ en alzo gehoont wordt; daar na kan de Vrouw hem zijn verstant weder doen komen met nat-making van eenige plaatsen aan zijn lijf/ zo dat hy dan anders niet weet of hy heeft een middagslaap

slaap gehouden. By zulken gelegentheyt kan de Vrouw hare zaken beter bestellen, dan of den Man van huys was: Want 't gebeurt wel dat een Man zulken Gast wel met een bloedigen kop uyt 't huys stoot, of ook geheel doodtslaat.

Maar dewijl de Mans de Wijven al te nauw bewaren, en te streng met haar omgaan, en haar alle middelen en wegen tot hare verboden lust benemen, geschiet het ook dikwijls dat zy de Mans vergiftigen. Maar zo de Man het Wijf van overspel overtuygen kan, wordt zy aan 't leven gestraft, 't welk zelden geschiet, om dat men daar nimmer getuygen toe roept; den Man is daar ook niet lankmoedig genoeg toe, dat hy des Rechters oordeel verwacht, maar slaat de hant daar zelfs aan, 't welk hem tot geen misdaat gereekent wort.

In 't voorverhaalde schryven *van Mandelslo* waren deze woorden uyt *Madagascar* gestelt. Den Broeder houd deze geschiedenis zo waarachtig, als 't hem misschien leugenachtig schijnt: en gelijk deze Stadt Goa, na mijn bedunken, de playsierigste in geheel Asia is, is ze wederom ook d'alderhoerachtigste en moordachtigste plaats, welk ik oyt gezien heb, ja duyzentmaal erger als Ispahan de Schabna.

Want daar is in der Perssen Residents-stadt Ispahan een plaats met twee of drie straten tegens 't water Senderuth over, daar de meeste gemeene Vrouwen woonen, ook is 't aldaar het periculeuste in de geheele Stadt, want aldaar des nachts veel menschen geplondert en vermoort worden.

Dat ook in Goa zulke streeken omgaan, ja doodtslagen onder de Vrouwen en Mans geschieden, is zeker: Want alle die in Indien geweest zijn, komen daar in over een met hare getuygenissen, en heeft den voor-verhaalden *Georg. Andriesz.* mede een zulk exempel aangezien; te weten, dat een geestelijk Persoon (des Wijfs Biechtvader) op zodanigen ladder geklommen zijnde, van den Man overloopen, en met de Vrouw doorsteken geworden is.

Diergelijke exempelen leest men in d'Indiaansche Historien, en byzonder een merkelijk in 't darde Deel der Oost-Indische, 't welk ten tijden van *Hugo van Linschoten* in Goa geschiet is: Daar was een Nederlander, zijnde een Diamant-slijper, genaamt *Frans Koning*, welk, door 't aanhitzen van zijn Vrouw, door een Soldaat jammerlijk in zijn bed vermoort is geworden, met welke Soldaat de Vrouw, in tegenwoordigheyt van hare Slaven, en niet verre van de tegenwoordigheyt van haar Man, schandelijk geboeleert had. Gelijk in de zelve Historie, in 't eerste cap. aan de voor-verhaalde plaats, wijdloopigh te lezen is. Eenige Vrouwen gevender ook niet veel om wanneer zy van hare Mannen, om hoerery, gedoodt worden: want zy meynen dat zy lieffelijk en loffelijk sterven.

Wat het Zaad *Dutry* aangaat, 't welk andere *Dutroa* noemen; de Perssen en Turken *Datula*; *Garcias* en *Christoff. à Costa*, D*atura*; deze zegt dat 'et *Stramonea* gelijkt, ja ook een speci des zelven zy: zo veel de Vrucht betreft, schijntze kleyne Appelen te dragen, wat kleynder als groote Wal-nooten en langachtig, veel kleyne kernen in zich hebbende: Van zodanigen soort, uyt Indien gekomen zijnde, wort 'er in de Gottorffsche Konst-kamer bewaart, ook wort het in beyde de Speel-hoven aldaar bevonden te wasschen.

Maar dit Kruyt, gelijk *Garcius* te recht beschrijft, gelijkt den *Achanthus* of Beeren-klaauw; 't groeyt by groote menigte in Indien, aan vochtige plaatsen, in de schaduwe. Het zou aldaar van tweederley soort van oneerlijke Luyden

mis-

misbruykt worden, namelijk van ontuchtige Wijven, en Dieven. Want als men 't nat uyt dit groene Kruyt drukt, of, dor zijnde, tot pulver wrijft, en yemant in de Spijs of Drank geeft, wordt hy daar zot van, en geheel van zijn zinnen berooft; eenige zouden geſtadig lacchen, en niet zien of verſtaan, al waar 't dat 'et voor hare oogen geſchiede: Zy konnen ook wel met yemant praten, en op alle vragen antwoorden, gelijk of zy by haar rechte verſtant waren, maar 't gaat alles gelijk in een droom. Eenige ſlapen zo vaſt of zy doodt waren, en 't zelve zou vier-en-twintig uren dueren, wanneer men haar niet te hulp quam.

Dewijl nu d'Indiaanſche Vrouwen, en byzonder der Portugeezen, in Indien buyten maten hitzig zijn, alle hare gedachten dagh en nacht, gelijk *Linſchoten* zegt, daar na wenden, hoeze haar onverzadelijke geyle luſt boeten mogen, ſtellen zy hare Mannen zo toe, op datze met hare Slaven, Vryers, of Soldaten, welk gemeenlijk geen Vrouwen hebben, hare ſnoeperyen onverhindert oeffenen mogen, waar by de Boeven den Man dan noch beſpotten en alle ſchimp aandoen, daar hy niet van weet, hoewel hy daar om lacht.

Als zy nu zulke ſchant genoeg bedreven hebben, beſtrijkt de Vrouw den Man de voeten met kout water, of wrijftze ook hart, zo komt hy weder tot zich zelven. Eenige weten dit *Ditruo* zo konſtig toe te maken, dat het maar op zekere uren, alsze willen, zijne werking doet: Als nu den armen Man weder wakker wort, meent hy dat hy, na hare gewoonte, maar een uur, of een natuurlijken middag-ſlaap gehouden heeft: En *à Coſta* ſchrijft in 't Boek der Speceryen, fol. 288, dat hy zulke boevery zelfs gezien heeft.

Garcias ab Horto ſchrijft (in 't eerſte Boek der Planten, op 't 24 cap.) dat de Dieven en ongetrouwe Dienaars zulke boevery tegens hare Heeren en Vrouwen gebruyken, die zy beſteelen willen. Maar dat hy ſchrijft dat hy zulken ziekt altijt binnen de vier-en-twintig uren geholpen heeft, is hem wel mogelijk geweeſt, dewijl hy zelfs zeyt, als ook *Linſchoten* en andere, dat de berooving der zinnen op zulken manier niet over de vier-en-twintig uren dueren zal.

Dewijl de Portugeezen dan de natuur van hare Wijven/ en hare overgegeven zinnen tot de vleeſchelijke wellusten wel kennen/ onttrekken zy haar niet alleen 't gezelſchap der jonge Mannen/ maar ook/ zoo veel mogelijk is/ 't gezicht der zelver: Wanneer een Vrouw dan uyt nootwendigheyt over de ſtraat moet gaan/ 't zy na de Kerk/ of hare Vriendinnen te bezoeken/ moet zy geheel bedekt gaan/ of in een bedekten Palanquin gedragen worden/ met Slavinnen by haar; niet te min maaktze evenwel ſomtijdts de Palanquin op/ en ziet rontom/ of yemant hare koſtelijke Kleederen niet aanſchouwt/ waar mede zy bekleet is.

De Portugeezen hebben ontallijk veel Slaven/ eensdeels van den Mahumediſten, eensdeels van de Heydenen gebooren/ de meeſte zijn van 't Landt Bardes, welk zy Karnarius noemen; maar zy worden van de Portugeezen tot Chriſtenen gemaakt/ en alsdan gekleet/ maar d'andere Heydenen van deze Natie/ op 't Lant/ gaan naakt/ en hebben maar wat om de heupen/ op datze de ſchaamt bedekken mogen; zy werden tot alle werk gebruykt; maar de Maagden en Vrouwen tot 'et geen/ welk 't Huyshouden aangaat. De Kinderen/ welk de Slaven by malkander teelen/ behooren de Heer toe. Maar wil den Vader zulken Kint binnen acht dagen vry-koopen/ dat magh hy vry doen. Maar geſchiet deze vry-kooping met gelt niet binnen acht dagen/ zo blijft 't zelve des Heeren Slaaf. Wanneer een Heer nu de zelve opgetogen/ en te veel heeft/ zo dat hyze niet altemaal

maal houden wil / laat hy de zelve op de Markt brengen / alwaar dan de Maagdekens zo wel als de Jongens / gelijk de Beesten / getast en verkocht worden.

Achtste Capittel.

Van de Koopluyden in *Goa*, en inzonderheyt van de *Chinesen*.

Binnen Goa zijn alderley Natien der Orientaalsche Volkeren / van welk de voornaamste zijn uyt Gusuratta, Cambaja, welk byna alle Benjanen zijn; uyt Ceylan, Bengala, Pegu, Malacca, China, Armenia, Turkyen en Persien, welk daar met alderhande Waeren handelen die in een yders Landt vallen / en de Waeren van andere Natien weder inkoopen en vervoeren: maar hier wordt aldermeest met Speceryen en Zijde-waeren gehandelt. De gangbare Munt in Goa is verscheyden / de geringste en gemeenste is van Tin / van grootte gelijk een Indiaanschen Mamudi, op d'een zijde is 't Portugeesche Wapen / op d'andere een Kruys geslagen: Deze vijf-en-tzeventig maken een Tank, en ses Tanques maken een Reaal / welk zy ook Patacca noemen. Maar in onzen tijdt wierden daar weynig Realen of Zilver-gelt gebruykt/anders al Gout door de bank: Een Santeme is sestien Tanques. Een Padoge (Moorsche Munt) veertien / vijftien/ en sestien Tanques, doch gelt d'een tijdt meer als d'ander. Men heeft daar ook openbare Wisselaars/ dat men de Munt terstont verwisselen kan. Men vint ook hier Joden en Joden-genooten / welk alhier hare Schaccherey dryven.

Het Land-volk/ de Canarias van Bardes, worden hier ook met hoopen gezien/ hebbende haar eygen Kassen en Winkels. Deze handelen meest met Palm-wijn en Kokos-nooten / brengende ook andere Velt- en Tuyn-vruchten te koop. Noch deze noch andere Heydenen wordt in Goa een opentlijken Afgoden-dienst toegestaan. Wat 't Geloof der Canarinen is / heb ik niet eygentlijk konnen vernemen / behalven dat zy/ gelijk de Benjanen, ook Afgoden van steen en hout aanbidden.

Linschoten schrijft in 't 33 cap. des tweeden Deels, gelijk ook de Hollanders in de twaalfde Schipvaart, dat deze Heydenen, by 't houden van hare Bruyloften, 't gebruyk hebben dat de Bruyden, voor 't byslapen, met hare Vrienden in goede Processie tot hare Afgoden gaan, en haar door de zelve laten openen, van meyning zijnde haren Maagdom d'Afgoden op t'offeren. Want als 't Meysken door de vreeze van pijn met dien harden *Priapus* niet te keer gaan derft, wordt zy door schoone woorden der Wijven bepraat, dat zy haar schaamte tegen dat hart Instrument aanzetten moet; als dat gedaan is, wort zy onvoorziens daar tegens aangedouwt, op dat 'et teeken des Maagdoms op de Roede van dezen Afgodt komt te blijken.

Inzonderheyt zijnder tot Goa veel Chinesen, welke groote vrientschap met de Portugeezen houden/ en grooten Handel met haar drijven. Dewijl ook de Portugeezen op de Chinesche Kust/na aan 't vaste Lant/op 23 graden der breette/ aan de Rivier Cantaon, een zeer schoone Koopstadt gebouwt hebben / waarom de Chinesen alles/ wat in haar Lant valt/ in groote menigte daar na toebrengen.

De Chinesen is wel een vriendelijke/ maar listige en bedriegelijke Natie / gelijkende de Tartaren van gezicht/ hebben kleyne/ swarte / diep in 't hooft-staande-oogen / breede geel-swarte aangezichten/ geheel dun en lang van Baert; zy dragen

gen eerbare lange Kleederen met zeer witte mouwen / gelijk de Mis-papen: Zy taften in 't eten de Spijs niet met de handen aan / maar fteeken de zelve met twee houtjens / van een half el lang / in de mont. Zy zijn in haar machtig Rijk China (welk in vijftien Provincien gedeelt is / daar van elk een machtig Koninkrijk is) vrijer / als andere Orientaalfche Volkeren. Zy achten 't Zilver zeer hoog / en zijn zeer naerftig en zin-rijk in haar eygen Spraak en fchryven / in welk zy zeftig duyzent letters gebruyken. Dit machtig Rijk China is een zeer vruchtbaar Landt / en met veel koftelijke dingen vervult / gelijk my van de gene gezegt is / die daar lang in geweeft / en Handel gedreven hebben. Daar is Gout / Zijde en alderhande Zijde-lakens / Gout-laken / 't welk veel konftiger is als der Perffen en Indianen, als ook Kaneel / Zuyker / Mufcus / Ambra / Rijs / en alle Vrucht die men bedenken mach. Zy houden haar Landt niet meer voor de vreemde Natien zoo gefloten / als in voortijden / 't zou ook in 't begin zoo ftreng niet geweeft zijn als 't de Portugeezen, miffchien tot haar groot voordeel / uytgeftropt hebben. Daar woonen tegenwoordig veel Portugeezen in 't Landt / hebbende ook hare Kloofters in 't zelve; gelijk my een Pater vertelde / welk aldaar in haar eygen getimmerde Jefuiten-kloofter vier-en-twintig jaren lang geweeft was / en met ons uyt Goa te fcheep ging / om mede na Engelant te varen.

De Houtjens welk de Chinefen, in plaats van Meffen of Gavelkens, aan tafel gebruyken, zijn, benevens hare Schriften, Boeken en gefneden Letters, in de Gottorpfche Konft-kamer te zien.

Dat in China een overvloet aller dingen, tot den menfchelijken nootdruft, te bekomen is, betuygt ook *Nicolaus Trigaucius* in de Verhandeling van de Chriftelijke toerufting naar China, in 't eerfte Boek, cap. 3. En den alderlaatften Schryver, *P. Martinus Martinius*, in de Voorreden van den Chinefchen Atlas, fol. 4. zegt: Maar de vruchtbaarheyt des Landts komt eensdeels van de naerftigheyt, oppaffing, ploeging en gauwigheyt, welk d'Inwoonders op 't Lant doen. Item, dat 'et Gout meer een waar by haar is om te verkoopen, als gelt om eenige dingen te koopen. En of hier en daar rijke Gout- en Zilver-mynen zijn, welk wel met groot profijt uyt-gewerkt zouden konnen worden, wordt 't zelve doch van d'Overigheyt verboden; want die willen niet dat 'er Gout of Zilver uyt d'aard gegraven wort, om oorzaken (gelijk zy zeggen) dat door die fchadelijke Geeften en Dampen, welk uyt de groeven opklimmen, de menfchen om hals raken, welkers leven zy koftelijker als 't Gout en Zilver achten. Maar 't magh uyt de Rivieren, welk veel Gout-zant in zich hebben, wel vergadert worden, dewijl daar geen perijkel by is.

NEGENDE CAPITTEL.

Van onzen optocht uyt *Goa*, en Scheepvaart tot de Vaftigheyt *Cananor*.

NA dat den Engelfchen Præfident zijne dingen by den Onder-Koning afgedaan had / en hem negen duyzent ponden Steerlings op de voor-verhaalde fchult betaalt was / (met belofte om de reft aan de Koopluyden / welk met ons uyt die oorzaak hier gekomen waren / en weder na Suratta gaan zouden / ook met Waeren of Gelt te betalen /) wierd den Præfident van den Onder-koning / van den Patres der Jefuiten / van den Generaal en andere grote Heeren / benevens koftelijke Vereeringen / alderhande Proviand / Drank

en

en Vruchten gezonden. Den Onder-koning zond een goede party Kaneel / een Biggel, zijnde een Dier gelijk een asch-verwigen Muyl-ezel / met twee kleyne Hoornen / eenige Schapen / veel groote korven vol van alderhande Vruchten / eenige pijpen Brandewijn / en Spaanschen Wijn : Diergelijke Provisie zonden ook den Generaal / en Patres / en inzonderheyt zeer veel sterken Brandewijn / groote kannen vol Zuyker / gebakken en gezulte dingen / als Chinesche Gengber / Chinaruth, een Chinesche Wortel / welk zeer hoog geacht wordt van wegen de bloet-reyning / en andere deugden. Hem wierd ook tot zonderlinge rariteyt Caneel-oly geschonken / welk uyt den Bloessem gemaakt of gedistileert was / de zelve was zeer geestachtig: Insgelijks een Kaers / van uytgeparsten Kaneel-oly bereyt / welk een lieffelijken reuk van hem gaf wanneer hy aangesteken wierd. Na den ontfang van zulke Schenkagien quamen eenige goede Vrienden voor 't laatst by ons.

Den 20 January begaven wy ons weder op de Reys / varende de Rivier af na ons Schip. Tusschen de Stadt en de Gallioenen bejegende ons een Vloot, over de hondert Fregatten sterk / met Rijs / Kardemom en Peper geladen zijnde / welk van Cananor, en andere plaatsen van de Malabarische Kust / quamen. De Hollandtsche Schepen mosten deze alle onverhindert voorby laten gaan / dewijl zy te na voorby 't Lant gingen: en alzo kon de Hollantsche blocquering niet anders te wege brengen / als op grote geladen en zeylvaerdige Schepen te passen / welk na Portugaal reysden.

Als wy uyt de Rivier op de Reede by de Portugeesche Gallioenen quamen / gingen wy aan 't boort van den Generaal / welk wy vonden op 't principaalste Schip / Bon Jesus genaamt: hy ontfing ons met veel Salvo-schooten / en bracht ons in zijn vertrek / 't welk zeer groot was / achter en op beyde zijden met een groote Galdery; onder deze / op den anderen bodem / was diergelijk vertrek. Den Generaal zette ons terstont / hoewel tegens der Portugeezen gebruyk / een goeden Wijn voor met Confituren / en bracht ons hier na rondom 't Schip. Het Schip had vier Verdekken boven malkander / voerende vier-en-zestig metale Stukken / heele en halve Kartouwen: de kleynste waren vierendeelen / voor uyt de bocht speelden twee Kanonnen / die zeer lang waren. Daar waren in dit Gallioen over de zes hondert Mannen / alle met kleyne Hamakken voorzien. Dit Schip wierd ook wel maar een Gallioen genaamt / maar 't was zo groot als een gemeene Kraak: 't Zelve Schip had voorleden jaar met de Hollanders gevochten / en zich wel geweert. De andere Gallioenen waren niet veel kleynder / daar was 'er niet een onder welk minder als vijftig Stukken voerde. Als wy een groot half uur by den Generaal geweest waren / namen wy ons afscheyt van hem. Hy geleyde ons tot onder aan de Poorten van 't Schip / 't welk achter eenigzins / ter zijden / zeer aartig tot 'et op- en af-klimmen gemaakt was / 't staat prachtig / en is veel bequamer als de Ladders aan andere Schepen Zo haast wy van Boort in onze Boot getreden waren / wierden ter eeren des Præsidents veel grove Stukken gelost / van gelijken dede den Kapiteyn van 't Kasteel de Guarde ook / en trad hier na op de Battery / wenkte zijn ouden goeden Vrient geluk op de Reys. Wy hadden groote moeyte eer wy aan ons Schip quamen / (om den contrarien wint) 't welk doch nauwelijks een half mijl van hier lagh. Als wy weder op ons Schip Maria getreden waren / gaven wy ook adieu met eenige twintig Salvo-schooten / daar op wierd uyt Bon Jesus geantwoort; wy zagen veel koegels onder de elf Hollantsche Schepen swieren / om datze niet verre

van ons lagen / 't welk den Konstapel / zonder last / op zijn eygen goet-dunken zou gedaan hebben. Wy vonden eenige Jesuiten voor in ons Schip / onder welke een ouden Pater was / die lang in China geweest was. Den zelven / benevens andere Portugeezen, waren van den Onder-koning en Jesuiten aan den Præsident gerecommandeert / om haar onder onze bescherming mede naar Engeland te nemen.

Den 22 January / tegen den middag / namen beyde de Schepen / welk met ons van Suratta gekomen waren / haar afscheyt; insgelijks ook eenige Jesuiten en andere goede Vrienden uyt Goa, en voeren weder te rugh. Den Præsident wachte noch eenige uren op den Generaal der elf Hollandtsche Schepen / genaamt Mons. Kollen, zijnen goeden Vrient / want hy had hem laten ontbieden / dat hy hem brieven mede geven woude naar Hollandt. Maar als hy niet quam / zeyden wy noch eens met onze Stukken adieu / en zeylden henen. Als wy een weynig onder zeyl geweest waren / zagen wy de Hollandtsche Schepen ook t'zeyl gaan / en ons volgen. Wy meenden dat den Generaal noch aan Boort wou komen / waarom wy goede ordre stelden om hem wel te tracteeren; wy hadden een goede pijp Engels-bier voor hem gespaart: maar tegens den avont verlooren wy de Schepen weder uyt ons gezicht. Wy gingen dezen nacht met goeden windt sterk voort / en quamen de Hollandtsche Schepen niet weder te zien / wy vermoeden op 't eerst datze na Ceylon gegaan waren / om den Koning te hulp te komen / dewijl hy de hulp der Hollanders verzocht had / om tegens de Portugeezen te gebruyken / die hem in den strijt tamelijke schade gedaan hadden; maar dewijl wy een kours hielden / en malkander niet gewaar wierden / dachten wy / dat zy de Portugeezen ruymte gegeven hadden / om hare geladen Kraak na Portugaal te zenden / om de zelve te vervolgen / en te nemen.

Den 23 dezes waren wy 't Lant uyt 'et gezicht onder den 13 graad der breette. Op den naast-volgenden dagh zetten wy onzen kours meer Oostelijk na 't Lant / want wy waren van meyning de Portugeesche Vesting Cananor, op de Malabarische Kust leggende / te bezoeken / om dat wy in Goa zekere tyding gekregen hadden / dat voor veertien dagen op de zelve Kust een Engels Schip / zeer rijkelijk met kostelijke Waeren en Speceryen geladen / van Bantam komende / van de Malabarische Zee-roovers overvallen / en tot den gront verdorven was. Als den Schipper gezien had / dat hy van de groote menigte der Roovers vermeestert was / had hy twee bodems uyt het Schip nae malkander met Buskruyt gestopt / waar mede over de duyzent Malabaren in de lucht sprongen. Maar den Schipper / Stuurman en Schryver / benevens veertien andere Persoonen / waren van de Malabaren gevangen / als zy den brant ontloopen wouden; wy namen onzen kours daar heenen om de zelve weder te lossen.

Op den middag gingen wy Mont de Leon voorby / 't is een hoogen Berg / schietende uyt 'et Landt heel spits in Zee / en ses mijlen van de Vesting Cananor leggende. Op dezen Berg houden haar de Malabarische Zee-robers op; want van daar konnen zy de komende Schepen verre zien / en haar roovery daar na aanstellen. Tegens den avont quamen wy by de Vesting Cananor, welk met Portugeezen bezet was; maar de Stadt / welk daar by legt / en niet zeer groot is / wierd van de Malabaren bewoont / en koopmanschap met Specery gedreven.

Wy vonden voor ons alhier drie Engelsche Schepen / namelijk den Draak, Catharijn en Planter genoemt. By deze Schepen was Kapiteyn Widdel, een out dapper verstandig Zee-man / welk de Portugeezen 't Eylant Ormus had helpen af-ne-

af-nemen/ gelijk te vooren gezegt is. Deze diende een nieuwe opgerechte Compagnie in Indien: Na dat wy deze drie Schepen en het Kasteel met onze Stukken gegroet hadden/ en van haar insgelijks weder wellekom geheeten wierden/ zonden wy na Kapiteyn Weddel, om na de gelegentheyt der gevangenen te vernemen. Maar als wy vernamen dat den meesten hoop van Kapiteyn Weddel al gerantzoeneert waren/ stelden wy hem weder met groote dankbaarheyt te vreden.

TIENDE CAPITTEL.

Van de *Malabaren*, als Inwoonders dezer Contrey.

De Inwoonders dezer Stadt Cananor, gelijk ook den geheelen streek van Goa, tot aan Capo Gomorien toe/ welk aan deze zijde van 't lange Gebergte legt/ werden Malabaren genoemt. Het Landt Malabara is rijk van alderhande Vruchten en Specerijen/ byzonder wast daar overvloet van Peper/ welk van wegen zijne groote kernen/ swaarte en goethept voor d'alderbeste in geheel Indien gehouden wordt (na deze die van Sumatra, en dan op Java.) Zy dryven daar grooten Handel mede/ en worden jaarlijks uyt Cananor, Calicuta en Cochin, eenige duyzenden Centenaars afgescheept. De Inwoonders gaan naakt/ hebbende de schamelheyt maar alleen bedekt; zy booren groote gaten in de oor-lellekens en trekken dezelve zeer lang/ maar hebben zulke opstaande Lippen niet als de Afrikaansche Mooren; zy zijn ons anders aan alle leden gelijk van proportie/ behalven datze swart zijn. Zy binden 't Hayr boven op 't hooft in een tuyt/ latende den Baert wassen zo hy wil/ waarom zy de geschilderde Wildemans wel gelijken; maar zy zijn over 't geheele lighaam niet ruyg/ hoewel zy lang hayr op de Borst hebben. Hare gemoederen zijn wild en grouwzaam; zy zijn goede Soldaten/ welk geen perijkel schouwen/ voerende eensdeels Swaert en Rondas/ eensdeels Boogen en Pijlen/ als ook Musketten/ welke zy meest zelfs/ en wel maken; zy zijn daar benevens groote Zee-roovers. Zy zijn noch den Koning van Decan, welk op geene zijde van Goa tot Vapor resideert/ en een machtig Koning is/ noch de Portugeesche Rechten onderdanig: Zy hebben haren eygen Koning of Regent/ welk ook te gelijk haren Priester is/ zijnde van de Sect der Bramanen. Zy zijn voor dezen der Portugeezen slimste vyanden geweest/ en hebben haar vervolgt; Maar na dat de Portugeezen met haar/ en de nabuerige Koningen/ in 't verbondt getreden zijn/ leven zy tamelijk vreedzaam met de zelve. Ik heb tot Cananor gezien dat eenige van haar zeer lange Nagels aan de vingeren hadden/ zy snijden de zelve nimmermeer af; waar door hare grouzaamheyt noch meerder uytsteekt. Zy dragen ook Banden en Ringen aan d'armen; men zeyde dat de zelve hare Edellupden waren/ welk de vryheyt hadden andere Luyden Wijven of Dochters/ waar en wanneer 't haar belieft/ bleeschelijk te bekennen; zulke vryheyt zouden ook hare Bramanes of Priesters hebben. Deze zeden en gebruyken/ welk die te Cananor hebben/ zijn ook by de Inwoonders der Stadt Cotschin en Calicuta te vinden. Zy zijn alle Heydenen/ hebbende hare Pagoden/en bedrijven schrikkelijke Afgoderijen. Men toonde my eenige gedroogde Palm-bladers/ op welk haar Schrift met enkele puncten geteekent was: Het is een geheel ander Schrift als van de Indostanen en Indianen: Zodanig Schrift zouden hare Bramanes schryven/ maar den gemeenen Man

verſtaat daar weynig van / meenende datze wel doen wanneer zy hare Afgoden maar Offer brengen. Den Koning tot Calicuta nuttigt nimmermeer eenige Spijs/welk zijn verſchrikkelijke Zilvere en Goude Kappel-duyvels niet te voren geprefenteert is. En dewijl by haar ook de manier is dat geen jonge Dochter trouwt / of zy laat haar Maagdom eerſt van de Papen nemen / die daar een zomme gelts voor ontfangt / (van welke manieren des Konings Bruyt ook niet buyten geſloten is) kan des Konings Zoon hier zijns Vaders Stoel niet erven; maar des Konings Zuſters Zoon / daar mede zy te beter verzekert mogen wezen van des Konings Bloet.

Hugo van *Linſchoten*, en *Caſpar Balby*, geven hier benevens van de Malabariſche Inwoonders vorder bericht, dat 'er tweederley ſoorten van dit Volk zijn: Edelen, welk zy *Nayros*, en Gemeene, welk zy *Polyas* noemen. De *Nayros* zijn zeer hoogmoedig en trots, dragende altijdt een Swaert en Rondas by haar; den gemeenen Man derft haar niet aanroeren, daarom een yder, wanneer zy over de ſtraat gaan, en met Swaert en Schilt een gerammel maken, roepende, *po, po*, dat men haar wijken zal, ſtil ſtaat, d'oogen ootmoediglijk voor haar nederſlaande, tot dat zy voorby zijn. Door dezen hoogmoet is 't accoort, 't welk de Portugeezen na veel oorlogs met den Koning van Cochin maakten, lang achter wegen gebleven. Om dat de *Nayros* eyſchten, dat de Portugeezen haar op ſtraat wijken zouden, wanneer zy malkander op ſtraat in 't gemoet quamen, gelijk de *Polyas* deden: Maar als dit de Portugeezen, ook een hoogmoedig Volk zijnde, vreemt voor-quam, heeft men dezen navolgenden middel bedacht, dat een *Nayros*, en een *Portugees*, lijf om lijf vechten zouden, en wiens Natie den Duël verloor, zou d'ander altijdt, in 't gemoedt komende, moeten wijken: Dit gevecht geſchiede in tegenwoordigheyt veeler Portugeezen en Cochiners; maar dewijl 't den Cochiner verloor, moet zijn Volk altijdt op ſtraat ſtille ſtaan, tot dat de Portugeezen voorby zijn.

Eenige onder deze *Nayros*, welk Helden genaamt willen worden, trouwen noyt, en hebben de vryheit dat zy by d'andere *Nayros* Vrouwen en Dochters mogen leggen, (maar niet by der *Polyas* Vrouwen en Dochters) wanneer, en by welk 't hen gelieft; komt hen een groenigheyt over, zo gaanze in een huys, ſtellende haar Schilt en Swaart voor de deur, en laten de deur open blyven, om hare dingen zonder beletzel te doen; en zo yemant aan de deur quam, alwaar 't den Huys-heer zelfs, en 't Schilt en Swaert zagh ſtaan, zo gaat hy voorby. Na verrichting der zaken neemt den *Nayros* zijn Schilt en Swaert, en gaat wegh. Ik houd 'et daar voor dat deze Wet niet zonder aanraden en toeſtaan der Vrouwen gemaakt is. Deze *Nayros* zijn Krijgs-lieden en Beſchermers des Vaderlandts, en laten zich altijdt in 't Geweer, om den Koning en des zelfs dienſt, vinden. De andere ſoort van Volk, *Polyas* genaamt, zijn Ambachts-lieden, Viſſchers en Boeren, welk geen Geweer dragen moeten, ſlechte ongeachte Luyden; maar in dezen gelukkiger als de getrouwde *Nayros* en eenige der Chriſtenen, dewijl geen Edelman, van wegen zijne hoogheyt, de Vrouwen en Dochters der ſlechte Luyden aanroeren derft.

Van zulk Malabariſch Schrift op Palm-bladen, welk zy in plaats van Papier gebruyken, hebben wy een geheel Boek opgebonden in onze Konſt-kamer. De Bladen zijn met een zeer ſcherp yzerken aan malkander geſtoken. In plaats dat onze Boeken aan malkander genaayt zijn, laten zy midden door de Bladen een ſnoer gaan, langs welke zy de Bladen aan, en van malkander ſchuyven konnen.

Rogerius schrijft 'et zelve ook in zijn Geopenbaardt Heydendom, gelijk ook *Linschoten* en de Portugeezen, dat zo wanneer de Koning sterft, wordt zijnen Zoon niet, maar des Konings Zusters Zoon, tot Koning verkoozen, dewijl 't onzeker is of des Konings Zoon van zijnen Bloede gesproten is. Want hare Geestelijke Heeren, de *Bramanes*, niet alleen de Maagdom des Koningins benemen; maar de zelve ook hier na dikwijls gaan bezoeken, 't zy de zelve in hare Ordonnantien t'onderwijzen, of haar gezelschap te houden, wanneer de Koning herwaarts of derwaarts reyst.

ELFDE CAPITTEL.

De vaart van *Cananor* tot *Ceylon*, en 't gevecht met de Malabarische Roovers.

DEn 26 January droeg zetten wy onzen kours weder van Cananor af. Kapiteyn Weddel, welk met zijne drie Schepen ook naar Engelant woude/ volgde ons terstont/ hebbende gaerne in ons gezelschap geweest/ zo hy niet te vooren te Calicuta en Cochin most geweest zijn/ om aldaar zijn volle Last in te nemen. Wy quamen tegens den avont voor Calicut, latende Kapiteyn Weddel achter ons/ en namen/ met Salvo-schooten/ afscheyt van malkander. Wy gingen op den zelven nacht/ en navolgenden voor-middag/ met sterken windt voort. Op den middag wierden wy in de Zee achtien zeylen gewaar/ wy wisten op 't eerst niet wat wy daar af maken zouden; maar dewijl wy metter tijdt zagen/ datze alle op ons quamen aanzetten/ konden wy wel lichtelijk gissing maken dat 'et geen Vrienden/ maar de roofachtige Malabaren wezen mosten/ waarom wy ons metter haast gereet maakten om te vechten. Het Schip was zeer vol geladen/ en alle hoeken vol gestopt/ waarom wy groote moeyten hadden eer wy dartig Stukken klaar konden maken.

Maar de Malabaren wouden ons by daag niet binnen schoots komen/ blyvende van verre in ons gezicht. Maar ter middernacht/ als de Maan op-quam/ vielen zy ons aan twee plaatsen/ met groote furie/ aan/ hoopende ons zo in duyster t'overrompelen; maar wy speelden geduerig met onze Stukken op haar/ dat wy haast twee van hare Fregatten zagen zinken; maar zy wierden meer beschadigt welk zich achter d'anderen bergden/ en alsze ons wat te na quamen spaarden wy onze Musketten ook niet/ en hieten haar zo wellekom dat 'et haar niet wel aanstondt met ons lang spraak te houden; maar bleven een goet stuk achter. Op deze nacht gingen wy 't ander Portugeesche Kasteel Cochin voorby.

Daags daar na zagen wy maar veertien zeylen welk ons noch van verre volgden: want de resteerende vier mochten haar bekomst hebben. Men zagh dat zy ons gaerne aan Boort geweest waren/ zo zy eenig voordeel gezien hadden. Wy gingen ondertusschen met een gunstigen windt voort/ en zagen eerst in 't Oosten laeg Landt voor ons/ met veel Palm-boomen bewassen: hier na in 't Zuyd-oosten een zeer hoog Landt/ zijnde 't Landt van Capo Gomorien, de Zuyder hoek van dit deel van Indien. Op dien nacht quamen de Roovers ons weder wat na by/ maar twee van haar geheel na/ en als wy haar binnen-schoots meynden te hebben/ schonken wy haar een Salvo/ en lieten veel valsche vueren hier en daar zien: Wy hadden voorgenomen haar noch beter wellekom te heeten als

als op den voorgaanden nacht; maar zy rooken lont/ en bleven te rug / zo dat wy haar ten laatsten altemaal verlooren.

Hier na hadden wy geheel stil weer zonder windt / en dreven tegen 't Eylandt Ceylon. Zulke stilte duurde hier na noch een langen tijdt / zo dat wy by 't Eylandt bleven / gelijk of wy daar gearresteert waren; ook hadden wy daar een onverdraaglijke hitte / welk over de drie weeken duurde. Zulke stilte noemt men een Calm en Sirene, deze vint men dikwijls en byzonder onder de Linie / welk vijf/ zes/ en meer weeken duurt. Zulke Calm maakt d'Oost-Indische Reys dickwijls alder-beswaarlijkst en gevaarlijkst; want zy veroorzaakt niet alleen gebrek van Proviant / maar ook van wegen de hitte vuyl-stinkend water/ waar uyt veel ziekten ontstaan.

Twaalfde Capittel.

Van het rijk Eylandt *Ceylon*.

DIt Eylandt Ceylon geeft van wegen hare Specerpen / en byzonder van de Kaneel/ een zeer lieffelijken reuk in Zee / wanneer de windt maar een weynig van 't Landt waayt. Het zelve zou omtrent dardehalf hondert mijlen in den omgang groot zijn / en is noch grooter geweest; maar daar is tegen de Capo Gomorien van de stormende baren veel afgespoelt. Men ziet op 't zelve veele en hooge Gebergten; byzonder is 'er een Berg / welk voor de hoogste van geheel Indien gehouden wordt / op deze staat een onnatuurlijke groote voet ingetreden / of uytgehouwen / welk d'Inwoonders zeggen dat Adam , den eersten Mensch/ getreden heeft: Waarom dezen Berg Pico d'Adam genoemt wordt. Want zy meynen vastelijk dat Adam alhier geschapen en begraven is. Op den zelven Berg wordt ook een kleyne Zout-put vertoont / welk van d'uytgestorte tranen van Eva gekomen is / als Cain Abel verslagen had. Zy glooben vastelijk dat Ceylon een gedeelte van 't Paradijs geweest is. Dit Eylandt is uytermaten rijk van Aard- en Boom-vruchten / Vee en Vogelen / en van alles wat een mensch / tot zijn onderhouding en lust / wenschen mach. Daar zijn geheele Bosschen van Kaneel-bomen / van welk men over 't tweede jaar de basten / welk onder een grauwen schil zit / af-neemt / in de Zon droogt / en aan d'Uytlanders met hoopen verhandelt. Waar by te verwonderen is / dat de zelve Boomen altijdt weder nieuwe basten krijgen / als hen d'oude ontnomen zijn / welk krachtiger en beter worden als d'eerste/ of de gene welk daar zelden afgedaan worden.

Het zelve is ook zeer rijk van Gout- en Zilver-mynen / en worden aldaar in 't Gebergte zeer veel/ en de beste Edel Gesteenten van alderley soorten gevonden/ byzonder Robynen/ Smaragden en Saphiren / welk op de openbare Markt/ in groter menigte/om kleyn gelt verkocht worden. Den Zeilanschen Koning heeft in 't Rijk Candy een schoonen zuyveren Robijn van ongelooffelijke grootte/ welk voor een zonderlingen schat gehouden wort. De Inwoonders gaan alle naakt/ hebbende maar de schaamt alleen bedekt; het is een zin-rijk en konstig Volk; want zy konnen alles zuyver na-maken wat zy van d'Europische Hantwerkers en Konstenaars zien. Zy zijn behendig in 't springen / waarom men goede Guychelaars / Koord-danssers en Komedianten van haar maken kan; want veel behelpen haar daar mede. Onder haar is de Swarte-konst gemeen. Het zijn ook goede Soldaten/want zy weten wel met alderhande Geweer om te gaan/ 't welk

zy

zy zelver zeer konstelijk weten te maken; maar zy durven 't zelve niet buyten 't Landt verkoopen / om dat den Koning zulks verboden heeft: Zy gebruyken ook vierkante houte Schilden / welk twee ellen lang / en ruym een half el breet zijn.

Het is een Heydensch Afgodisch volk / 't welk hier en daar veel Pagoden heeft / en geven de grouzame gemaakte goden Godlijke eer en Offer. De Portugeezen hebben voor dezen de Christelijke Religie hier ingebracht / en den Koning van Candi, welk de voornaamste en machtigste onder veel kleyne Koningen op 't Eylandt is / gedoopt: maar dewijl d'andere Koningen / en 't meeste Landt-volk / Heydens en Mahumedisch zijn / offerde den Koning te Candi, d'andere te geval / ook d'Afgoden; na 't versterven van dezen zijn zy alle weder tot hare Afgoden-dienst vervallen. De Portugeezen hebben de Stadt Colombo die van Zeilon met gewelt afgenomen / en zo haast zy een vasten voet in 't Landt kregen / hebben zy daar een sterk Kasteel op gemaakt. Zy voeren noch openbaren Krijg met den Koning van Candi; maar de Portugeezen zijn zo machtig / dat den Koning van Candi haar daar niet uyt kan krijgen. De Hollanders hebben aan den Zuyder-hoek / welk wat van 't Landt in Zee schiet / ook een Stadt en Kasteel in / Punto de Gallo genaamt: dryvende daar alzoo wel Kaneel-handel op / als de Portugeezen. Ook hebben de Hollanders aldaar een Kasteel / Negombo genaamt / daar gemeenlijk twee hondert Man in leggen: Maar Colombo, der Portugeezen Stadt / wordt gemeenlijk met zes hondert of acht hondert Mannen bezet. De Hollanders hebben somwijlen vrede met de Koning / maar daar valt dikwijls weder oorlog tusschen haar en d'Inwoonders / zo dat den Koning liever zag dat de Vreemdelingen hare Kasteelen van zijn Landt hadden.

Dit Eylandt *Zeilon*, *Ceilon* of *Seilon*, (gelijk 't van verscheyden geschreven wordt) is 't zelve, 't welk van *Ptolemæus*, *Strabo*, *Dionysius*, *Plinius*, *Arrianus* en anderen, *Taprobana* genaamt wordt. Hoewel eenige nieuwe Landt-beschryvers, als *Mercator*, *Iulius Scaliger*, *Orosius* en *Stuckius* meynen dat het Eylandt *Sumatra* daar door verstaan wordt. Doch het is geloofdelijker dat dit het Eylandt Zeilon zy, welk van d'Ouden *Taprobana* genoemt is geworden, gelijk *Iohan Bartius*, *de antiq. Calabr.* met veel bewijs-redenen 't zelve betuygt, den welken *Maffæus* in 't 3 Boek der Indische Historien ook gelijk geeft, en den aldernieusten Schryver, *Samuel Bochartus*, in 't tweede deel van de heylige Lant-beschryving, cap. 46. met twintig ordentlijke na-malkander-volgende Sluyt-redenen 't zelve bekrachtigt.

Maffæus, als ook *Paulus Venetus*, in 't 3 Boek, cap. 22. schryven dat dit Eylant twee hondert veertig mijlen in zijnen omring heeft, en na de lengte acht-en-tzeventig mijlen verre strekt; het is voor dezen groter geweest, maar legt tegenwoordig ovaal.

Zy zeggen ook, dat het daar voor gehouden wort dat onze eerste Ouders aldaar haar zit-plaats gehad hebben, en 't Paradijs in deze Streek geweest is.

Alle die in 't zelve Lant geweest zijn, schryven dat het, van wegen 't heerlijk en zeer vruchtbaar Landt, en overvloet van alle gewenschte dingen, een recht Aards-paradijs magh genaamt worden, gelijk ook den naam van een deel Lants om Goa (gelijk boven gezegt is) *Perdes* mede brengt: Wanneer men 't zelve van 't Hebreeusch woordt *Perdis* (dat is een Paradijs, een Lust-hof, gelijk in 't Hooge-liedt *Salomons*, cap. 4. vers 13. alzo gebruykt wort) aftrekken wil.

Wanneer men de meyning der Outvaders hier in wil zien, zo schijnt het niet onge-

ongelooffelijk te zijn, dat in dit deel van Indien den Hof van Eden of 't Paradijs (na 't zeggen der tzeventig Overzetters) geweeft is : Want zoo fchrijft *Hieronymus* in de Hebreeufche Queftien, in Genef.2: 10. dat het Landt *Hevilat*, om welk de Rivier Pifo vloeyt, India binnen de Ganges is, aan welk, na de voorverhaalde Schryvers, Zeilon eertijdts als een *Peninfula*, of vaft Eylandt, vaft-gehangen heeft. En dat den Ganges Pifon geheeten heeft van groot werden, om dat, gelijk *Iofephus* in 't 1 Boek cap. 2. en *Ifidorus* in 't 13 Boek cap. 21. fchryven, eenige groote Rivieren in den Ganges vallen. Maar hier na heeft de zelve Ganges den naam van een Indiaanfchen Koning *Gangarus* gekregen. Dit beveftigen ook *Auguftinus de Genefi ad liter.* in 't 8 Boek cap. 7. *Ambrofius* in 't Boek van 't Paradijs, cap.4. Alzo heeft ook *Gloffa* gemeenlijk en *Lyra*.

Maar dat men inbrengen wil hoe dan de andere drie ftroomen, als Gehon, Phrat en Hidekel, daar toe komen, dewijl Phrat en Hidekel (welk, na de tzeventig Overzetters, Euphrates en Tigris zijn) in Mefopotamia te vinden zijn, en haren oorfpronk in 't Armenifche Gebergt hebben; maar Gehon als den Nijl in Africa: Daar op antwoort *Auguftinus* aan de voorzeyde plaats, dat den oorfprong dezes Riviers, welk noch in Indien is, door Godts zonderlinge beftieringe (op dat de eerfte Nakomeling van *Adam* de plaats niet vinden zou daar 't Paradijs geweeft is) onder d'Aarde is, en aan verfcheyden plaatzen uytberft, en dit fchijnt zo ongerijmt niet, dewijl, na 't zeggen der voornaamfte Geographi, uyt de Cafpifche Zee in de Scytifche Noord-zee ook Water-gooten onder door d'aard' gingen.

Cornelius à Lapide, in Genef. 2. laat de meyning der Vaderen aan een kant, en houd het daar voor, dat, dewijl de twee Rivieren, Euphrates en Tigris, in Mefopotamia vloeyende, eerft te zamen loopen, en hier na van malkander gedeelt wordende, op deze manier alzo vier Hooft-rivieren maken, welkers twee metter tijdt hare namen verandert hebben: Maar deze gedachten konnen de meyning der Vaderen niet opheffen: want wy hebben geen betekenis in de Heylige Schrift dat deze Armenifche en Ægyptifche Rivier de Paradijs-ftroomen juyft zouden geweeft zijn. De Schryvers, welk dit zetten, hebben 't alles uyt de tzeventig Overzetters. Wie wil nu zeggen dat de tzeventig Overzetters autentijk te reekenen zijn, dewijl zy, in andere plaatzen des Bybels, fomwijlen van den Hebreeufchen Text afgaan, en haar eygen meyning en bedenken zeggen, welk uyt de Gront-fpraak niet kan bewezen worden, gelijk *Hieronimus* in de Voorreden in *Pentateuchum*, en andere bewijzen daar van by *Gerhardus de S. Scriptura*, § 507. te lezen is. Daar wordt van den Phrat in de H. Schrift ook uytdrukkelijk gedacht. Maar gelijk als dat woort *Gehon* niet alleen den Nijl in Ægypten toege-eygent wort; maar ook andere Rivieren, gelijk een niet verre van Jerufalem gelegen, alwaar *Salomon* tot een Koning is gezalft geworden, in 't eerfte Boek der Koningen cap 5. vers 33. en 45. Item, Paral. 32. vers 30. gelijk 'er ook veel Rivieren zijn die den naam van Tygris hebben, na 't aanwijzen van den Geographifchen Schat van *Ortelius*. Alzo kan men niet voor de waarheyt zeggen dat den Paradijfchen Phrat (welk tegenwoordig *Mora* genoemt wordt) ook de Rivier Euphrates wezen zou. Maar den Ganges, in welken uyt het Indiaans Gebergte zeer veel groote Stroomen vallen, is, na 't zeggen der gener welk aldaar geweeft hebben, zeer Gout-rijk; insgelijks 't Eylandt Seilon, welk 't meefte en koftelijkfte Gout heeft; gelijk 't den Lande *Hevilat* toegefchreven wordt.

Dit *Seilon* zou ook 't Landt Ophir wezen, uyt welk de Schepen van Koning *Salo-*

Salomon, die altijt om 't derde jaar aanquamen, veel Gouts, Edel Gesteenten, Elpen-been, Ebben-hout, Paauwen en Apen mede brachten, gelijk in 't eerste Boek der Koningen, cap. 9. vers 28. cap. 10. vers 11. 12. 22. en 49. Chron. 8. vers 18. en 9. vers 10. 21. te lezen is. Zodanige dingen zijn noch huydensdaags op geen plaatzen meer, als aldaar te vinden.

Bochartus bewijst zeer wijtloopig in zijn *Geographia Sacra*, in 't eerste deel des tweeden Boeks, cap. 27. en in 't eerste Boek, cap. 26. van 't tweede Deel, dat dit Eylandt 't zelve Ophir geweest is: Want Ophir krijgt den naam van 't Arabisch woort *Uphar*, 't welk rijk, of overvloedig, beteekent. Hy stelt tweederley Ophirs, 't een in Arabien by Saba, 't welk ook Gout-rijk is, en 't ander in Indien. En daar is niet als Ophirsch Gout, gelijk in den Bybel verhaalt wort; byzonder van een plaats na by Judea gelegen. Alzo kan ook *Salomons* en *Hierams* Ophir niet in Arabia geweest zijn, dewijl de Schepen in 't derde jaar uytbleven: daar beneven valt in Arabien geen Elpen-been, Ebben-hout, of zo kostelijke Gesteenten. *Salomon* en *Hieram* zouden ook d'eerste geweest zijn, welk de Scheepvaart naar Indien, in zo verre plaatzen, uytgerust hebben, gelijk by *Buchastus* te lezen is.

Het wort geloofst, gelijk de meeste Geographi schryven, dat Ophir 't Eylant geweest is 't welk d'Ouden *Taprobana* genoemt hebben; nu bewijst *Bochartus*, als boven verhaalt met zoo veel gronden, dat door *Taprobana* niet Sumatra; maar Seilon verstaan wordt.

Paulus Venetus gedenkt ook aan de voor-verhaalde plaats; dat den Koning van dit Eylandt een Robijn heeft, welk een handt breet lang en drie vingers dik is, welk zuyver en zonder vlekken is, en gelijk een vuur glinstert. Den Grooten Cham heeft hem daar eens een treffelijke Stadt voor geboden; maar den Koning had hem 't zelve afgeslagen, dewijl hy den Robijn van zijne Voor-vaders ge-erft had, die den zelven in groote waarden gehouden hebben.

Wat vorders gedenkwaerdig van Antiquiteyten op dit Eylandt is, schrijft *Maffæus*, dat aldaar den Kamerling van de Koningin *Candaces*, uyt Moorenlandt, begraven is, en dat zijn Graf eertijdts in grooter eeren gehouden is geweest. Want gelijk *Dorotheus*, den Bisschop tot Tyrus, schrijft, zou hy in 't Gelukkig Arabien, en Taprobana, 't Euangelium van *Christus* gepredikt hebben. Ziet *Dorotheus* van de tzeventig Discipulen.

Doen ik in 't schrijven van dezen was, zeyd' my Heer *Iohan Berkman*, Commissarius van hare Kon: Maj: van Sweeden in Engelandt, dat de Hollanders dit groot Eylandt Seilon ingenomen hadden, 't welk een groote zaak voor haar zou zijn.

Den 12 May, anno 1656, is de sterke Stadt en Kasteel Colombo, op 't Eylant Zeilon, na een harde Belegering, met accoort, van de Portugeezen, aan de Krijgs-macht der Geoctroyeerde Nederlandtsche Oost-Indische Compagnie, overgegeven; in welk belegh den E. Manhaften Heer Generaal, *Gerard Hulft*, in zijn been gequetst, en daar aan gestorven is.

DARTIENDE CAPITTEL.

Van de Reys uyt d'Indiaanfche Zee tot de *Æquinoctiaal*-linie; insgelijks ook van eenige Viffchen en Vogelen welk wy onderwegen vingen.

ALs wy weder een weynig windt kregen wenden wy ons na onzen kours/ en gingen voorts. Wy vingen op 't begin een grooten Visch / van gestalte gelijk een Dolphijn / hebbende een grooten stompen Kop / en zeer smakelijk zijnde; korts hier na vingen wy een grooten ongeschikten Visch / over de acht ellen lang / welk d'Engelschen een Schark noemen: De kop en vorder deel van 't lijf was zeer groot en dik / en liep na de staert zeer smal toe / en was aan de buyk geheel wit / hebbende een grooten muyl vol scherpe tanden/ de oogen zaten op de mondt: Hy had ook niet verre van de kop twee groote vlimmen / en een boven op den rugh. Het is de grootste Roof-visch welk men in Zee vinden magh/ een vyant van alles wat leeft of vleesch heeft; maar byzonder loert hy zeer na den mensch. Menig wordt van dezen Visch gebeten/ verminkt/ en geheel weghgenomen / wanneer zy onder na 't Schip zien willen; ook wanneer zy in de Zee baden / dan wordt 'er menig een arm of been afgebeten / om dat dezen Visch zo scherpe tanden heeft gelijk een zaag: Eenige trekken de Menschen geheel onder 't water/ en etenze voort op. Zo haast zulken Roof-visch een Mensch in 't water komt te zien / werpt hy zich op den rug / en gaat daar na toe; want den muyl staat hem verre onder / en den kop schiet daar boven over heenen spits toe. Hy had 't hert onder in den kop / 't welk noch een langen tijdt sperteldе na dat het zelve daar uyt-gesneden was. Hy bergt zijne Jongen in den buyk/ gelijk men van den Walvisch zegt / en baart gelijk een ander Dier. By stil weder loopen zijne Jongen in en uyt / en rontom de mont spelen.

Eenige dagen daar na vingen wy noch een zodanigen Visch / welk in den bek vier rijden lange scherpe tanden had / welk niet in de beenen of kinnebakke vast zijn / maar alleen in 't tant-vleesch zitten / zich bewegen/ en na haar van binnen trekken konnen. Wat zulken Visch in den bek krijgt / werdt door zulke wederhaken zo vast gehouden/ dat het zelve daar niet weder uyt raken kan.

Uyt de Befchryving van dezen Vifch fchijnt het dat de gevaarlijke Roof-viffchen de gene zijn, welk van de Portugeezen *Taburon*, en van de Hollanders *Hayen* genoemt worden: Men fchrijft dat in deze Contrey, als men van Cochin afvaart, een Bootsman, welk met een tou in 't water afgelaten was, om wat aan 't Schip te maken, van een *Hay* een been afgefnapt wierd, en als hy daar na grijpen wou, ook voort den arm, gelijk of 't met een bijl afgehouwen was: want de tanden zijn onder breet, en boven zeer fcherp toegaande gelijk een punt van een mes, en aan de zijden gekerft gelijk een zaag, zo datze lichtelijk door vleefch en been hakken konnen. *Ariftot. de partib. anim.* 9. En *Plinius* noemt haar, *Canes Marinos Carcharas*, groote Zee-honden met zaage-tanden. Wy hebben van beyde de foort, benevens vliegende en andere Indiaanfche Viffchen, in onze Konft-kamer tot Gottorf, gedroogt.

Wanneer men veel zodanige Visschen ziet / is 't een teeken van stil weder en kalmte / 't welk ons ook hier op volgde. Wanneer wy somwijlen wat wints kregen/

gen / zetten wy ons zeyl naar 't Zuyden / en Zuyd ten Oosten. Wy mosten wel voor ons zien dat wy de Maldivische Eylanden niet te na quamen / want de stroom met de vloet ons daar na toe zetteden. Deze Eylanden zouden by de tien duyzent zijn / maar zeer kleyn / leggende na by malkander; eenige zijn bewoont en vruchtbaar / welk wat verheven leggen; maar sommige weder onbewoont en onvruchtbaar / welk dikwyls onder 't water staan. De meeste Vruchten / welk daar vallen / zijn Palmen en Kokos-nooten. Uyt den Bast des zelven Booms worden de beste en sterkste Touwen gemaakt / en na Indien te koop gebracht: d'Inwoonders zijn ook ruyg / en half wildt / gelijk de Malabaren.

Den 20 February / des Zondags / gingen wy met Noord-westen wint / onzen kours Zuyd ten Oosten houdende / door de Equinoctiaal-linie / en bevonden by des middags Observatie / dat wy alreets twee minuten over de Linie waren. Onder de Linie waren veel Zee-vogels / groote swarte Meeuwen / welk rontom ons Schip vlogen / en op de zeylen en mast-boomen gingen zitten / en daar op sliepen. Ondertusschen wierden eenige der zelver geschoten / hebbende vliegende Visschen in 't lijf / die zo groot waren als Haringen: want als de zelve in 't water van de Dolfijnen, Bonnites, Abricor, Dorados, en andere groote Visschen vervolgt worden / begeven zy haar door hare groote vlimmen (welk haar de natuur gelijk vleugelen gegeven heeft) in de lucht / om haren vyant t'ontkomen; maar ondertusschen worden zy de Vogels tot een roof / en worden alzo in en buyten 't water vervolgt. Deze vliegende Visschen ziet men somwylen by honderden vergadert / en vallen veeltijdts met hopen in de Schepen / want zy konnen niet langer vliegen dan als de vleugels nat zijn; en zo haast de zelve van de lucht droog worden / moeten zy krachteloos ter neder vallen.

Onder de Linie is 't geduerig een ongestadig weder / zo dat men op een uur verscheyden Weder heeft; nu is 't donker / dan weer klaar / dan weer donker / blixem / regen en storm / gelijk of Hemel en Aard' vergaan zou / welk Weder van de Schippers op 't Spaans Tornades genoemt word.

Ik heb by de Linie opgemerkt / of men beyde de Poli te gelijk zien kon / gelijk eenige willen zeggen / maar ik heb 't anders bevonden: want ik verloor den Polus Arcticus in den 6 graad van de Linie; en zagh den Zuyder-Polus, te weten Antarcticus, eerst in den 8 graad.

Het is te verwonderen dat den Æquinoctiaal-linie de Mouffons van malkander schept. Want 8 of 10 graden van de Linie heeft men op vaste tijden de Mouffon voor een half jaar / te weten een vasten windt uyt den Noord-westen / en dan d'andere Mouffon een half jaar Zuyd-oost. Dit is voor d'Oost-Indisch-Vaarders zeer groot voordeel in 't reyzen / waarom zy zulke winden wel waar moeten nemen.

VEERTIENDE CAPITTEL.

De Scheepvaart van den *Æquinoctiaal*-linie tot aan 't Eylant *Mauritius*.

DEn 21 February / als wy 1 graad en 20 minuten over de Linie waren / kregen wy een kleynen storm met sterken regen / welk hier na eenige dagen duurde. Den 23 dito storf een jong Bootsgezel aan de Spaansche-pokken / de welke / na Scheeps gebruyk / over boort gezet wierd.

Den 24 / zijnde Zondag / hield den Præsident een Gastery / daar hy alle hooge

en laege Officieren op 't Schip toe noodigde; waar toe een Biggel, en eenige Indiaanſche Hoenderen/ welk den Viceroy tot Goa hem bereert had / geſlacht wierden: wy waren luſtig en vrolijk. Den 25 dito was het weder een ſtille kalmte / zo dat wy niet voort konden komen; des nachts kregen wy een ſtorm/ welk ook den naaſtvolgenden dagh aanhield. Wy konden van den 22 February / tot den 5 Marty / geen obſervatie van de hoogte des Zons hebben / dewijl de Zon recht boven ons hooft ſtondt / waarom wy onze reekening na de vaſte Sterren moſten maken. Den 27 en 28 dito hadden wy een goede ſterken Zuyd-weſten windt / en gingen met alle naerſtigheyt Zuydelijk / op dat wy de Mouſſon te eerder mochten hebben / en onzen kours op Cabo de Bona Eſperanſa zetten. De dagelijkſche/ ja byna alle uurſche verandering van 't weder / 't welk meeſt met ſtorm en regen inviel / was een ongenoeglijke vaart / en voor 't Scheeps-volk zeer beſwaarlijk / want zy nacht en dagh op de zeylen / van wegen de buyen / paſſen moſten. Zodanige Tornades duurden by ons tot den 8 Marty.

Den 5 Marty kregen wy weder d'eerſte obſervatie aan de Zon / en bevonden 8 graden 6 minuten der breette. Wy zagen alhier zeer veel groote en kleyne Viſſchen / van alderhande ſoort / benevens ons Schip heen ſwemmen; en onder deze de hoog-ſwemmende Bonides. Alle deze Viſſchen zochten heul aan ons Schip/ dewijl de Walviſſchen met groot ſnuyven en water-ſpuyten haar hooren en zien lieten.

Den 10 dito hadden wy een ſterken ſtorm uyt den Weſten / en bevonden ons op 10 graden en 14 minuten. Den 12 dito quamen ons de Tornades weder aan boort / welk twee dagen met ſtorm / regen / donder en blixem ons by bleef. Den 13 dito hadden wy 13 graden breette; wy verwonderden ons zeer dat wy den gemeenen windt noch niet vernamen / om dat men de zelve wel op de 8 of 9 graden verneemt; want wy verlangden zeer dat de Mouſſon ons eens uyt 'et verdrietlijk Aprils-weder mocht helpen. De geduerige Zuyd-weſte windt was ons niet alleen / in onzen voortgang / hinderlijk; maar zettede ons te verre na 't Ooſten. Den 15 Marty liep de windt om / en quam uyt den Zuyden / en terſtont daar na uyt den Zuyd-ooſten / daar wy blyde om waren: Want wy twijffelden niet of 't moſt de vaſte generale windt zijn / waarom wy alle onze zeylen / welk wy gemeenlijk elf hadden / by-brachten / en maakten daar benevens by-zeylen/ zo dat wy alle uur twee mijlen naar 't Zuyd-weſten voort-gingen. Op dezen/ en den navolgenden dagh zagen wy veel Delphinen by ons Schip / van de welke wy eenige met harpoenen wierpen/ en tot goede ſpijs gebruykten.

Den 20 dito overviel ons weder een geheele ſtille kalmte / zo dat wy in twee dagen niet voort konden; zulke vertoeving benam ons de kouragie/ om dat den voorraat van ons vers Water begon te krimpen / zo dat men 't zelve met kleyne maatjens om begon te deylen. Van wegen 't gebrek des verſchen Waters waren wy genootzaakt veel van onze Verkens / en andere groote Beeſten / te ſlachten. Op dezen dagh ſtorven ſes Verkens/ om datze Moſtaart-zaat gegeten hadden. Het liet zich alzo tot een ellendige en lange Reys aanzien.

Als wy onder den 16 graad waren/ hadden wy de declinatie van 't Kompas 16 graden en 30 minuten na 't Weſten / en quam op 24 graden eer wy Cabo de Bona Eſperanſa kregen: Als men de Kaap voorby is gaat de verandering altijt na 't Ooſten / en trekt de Magneet na 't Landt toe. Den 21 Marty waren wy by ſtille kalmte alle in groot perijkel van ons leven / en dat door brandt welk in 't Schip quam door 't tappen van Brandewijn / zo dat den brant door de kaers /
en

en angst van den Tapper/ die 't vat omstiet/ in 't vat raakte; en zo dien brant niet gedempt had geweest met kleederen en deekens/ zou hy zonder twyffel in de dertig naast-gelegen vaten geslagen hebben/ daar door Menschen en Schip verloren hadden geweest: Want wy hadden dien brandt niet konnen lesschen/ om dat alle de hoeken zoo vol gestopt waren/ en dat met dingen die aan den brandt konden raken. Godt verloste ons van dien brant/ waar over wy hem hertelijk bedankten. Daar na trokken wy zoet Water/ met een Distileer-blaas/ uyt de Zee/ om geen gebrek te lijden. Zulk Water is goet om te kooken/ maar niet smakelijk om te drinken/ dewijl het wat brandiger smaakt als gemeen water.

Den 22 Marty kregen wy den generalen windt sterk/ makende een goeden vaart/ alle uur twee mylen. Zulken windt en vaart hiel noch den 23/ 24 en 25 dezes aan. Onzen kours was Zuyd-west.

Den 26 dito gingen wy noch gewenst voort; maar dewijl wy bang waren dat wy dezen windt niet lang houden zouden/ en 't ons aan de verversching ontbreken mocht/ wierd 'er in den geheelen Scheeps-raadt beslooten/ dat wy onzen kours op 't Eylandt Mauritius zouden nemen/ en ons aldaar van versch Water voorzien.

Wy gingen met groote kouragie na dit Eylant toe/ onzen kours was alle uur twee en drie mylen. Tegens den avont zagen wy 't Eylant Diego Roiz, leggende op 19 en een halven graad. Maar Mauritius op 20 en een half/ en is van Diego Roiz, na der Portugeescher reekening/ 60 Legues. Dit verwekte dagelijks groote vreugde en blyschap by ons; niet van wegen d'opdoening van 't Landt/ alhoewel wy in zoo langen tijdt niet als lucht en water gezien hadden/ maar aldermeest van den sterken Zuyd-oosten wint/ waar door wy hoop hadden om den langen Zee-arrest eens t'ontkomen.

Het Eylant Mauritius legt hoog/ en heeft hooge Rotzen/ welkers toppen door de Wolken steeken/ zoo dat men haar van verre wel zien kan; 't zelve is in zijn omgang omtrent twaalf Duytsche mylen/ en wort ook van geen Menschen bewoont/ zijnde beneden met veele goede Indiaansche Vrucht-boomen/ gelijk in 't wild/ bewassen: Aldaar valt ook zeer goet swart Ebben-hout/ ja zoo schoon als in geheel Indien te vinden is. Het water is aldaar zeer rijk van alderhande soort van Visschen; en onder anderen wordt daar een Visch gevangen van den Spanjaart Torpedo genoemt/ welk na een Karper gelijkt/ hebbende een wonderlijke kracht of vergift by hem/ dat hy de Leden van den Aanroerder verlamt. Men vindt daar niet veel wilde Dieren; maar een groote menigte van alderhande Vogelen/ die zo bot zijn dat zy geen schoot van een Roer schouwen/ maar haar met de handt laten grijpen; dat komt zonder twijffel/ om dat daar geen Menschen woonen/ welk haar schuw maken. Dit Eylandt wordt dikwijls van de Hollanders, en andere Zee-varende Luyden/ bezocht/ wanneer zy versch water in-nemen willen/ want het klare Fonteynen heeft die uyt de Bergen springen.

Vyftiende Capittel.

De Scheepvaart van *Mauritius*, tot *Cabo de Bona Eſperanſa.*

Wy quamen zo na dat wy 't Eylant Mauritius in 't gezicht hadden; maar dewijl wy niet verzekert waren / dat dezen windt / welk den 23 Marty met de nieuwe Maan ingetreden was / de rechte Mouſſon was / wierd door den Præſident / Schipper / en voornaamſte Officieren / tot onzer voordeel beſloten niet aan 't Eylandt Mauritius aan te gaan; maar met dezen gewenſten windt onzen kours vlak op Cabo de Bona Eſperanſa aan te zetten / om dat wy met de ververſching aan Mauritius wel tien dagen zouden doorgebracht hebben/ en den goeden windt ons ontſlipt; want zo de zelve ons tuſſchen Mauritius en de Kaap had komen t'ontgaan / 't welk lichtelijk zo laat in 't jaar gebeuren kon / en wy contrarien wint gekregen hadden / zouden wy met groot verzuym en gevaar wederom na 't Eylandt Madagaſcar, of wel geheel weder naar Indien hebben moeten loopen / tot dat de Winter-maanden / als Majus / Junius / Julius en Auguſtus / voorby waren. Waarom wy onzen kours voorts recht op Cabo de Bona Eſperanſa aanzetteden. Wy verlooren noch op den zelven avont 't Eylandt uyt ons gezicht.

Den 29 Marty / zijnde Maandag / gingen wy met goeden ſterken wint voort. Na den Morgen-predikatie ontdekte den Præſident aan alle 't Scheeps-volk d'oorzaak van onzen veranderden kours; want of ſchoon eerſt gereſolveert was 't Eylandt Mauritius aan te doen / had den Scheeps-raadt beſloten recht op de Kaap te gaan / en hare voorgaande reſolutie verandert; om dat 'et Eylandt Mauritius wat uyt de weeg was / en den beſten wint voorby mocht gaan / zo dat men de Kaap niet zou hebben konnen krijgen / indien de windt veranderde; en alzo daar noch voor twee maanden zoet Water / Proviſie en Probiant was / beval hy dat hem een yder met zijn rantzoen zou laten genoegen/ (gelijk hy zelfs ook zou doen/) en zijn bevolen Ampt/ tot voortgang dezes Reys/ verrichten.

Wy / die aan des Præſidents tafel aten / gelijk de Kapiteyn / ik en den Pater/ als ook twee Portugeezen, een Medicus en Paſtoor / konden ons geheel wel met ons rantzoen behelpen / wy hadden geen gebrek aan verſch vleeſch; want wy noch goeden voorraat van levendige Verkens / Schapen / Hoenders en Enden hadden / nademaal wy van Goa over de twee hondert Swijnen/ en vier hondert Hoenders mede genomen hadden / als ook van Suratta te vooren over de hondert Schapen en Bokken / zo dat wy dagelijks goede verandering hadden; wat ons aan Water ontbrak / wierd met Brandewijn en Wijn weder goet gemaakt. Het ander Volk moſt zich wat minder behelpen; maar daar was anders geen middel als in 't quaat wat beters te verhoopen. Onze vaart ging ondertuſſchen gewenſt voort. Den 30 Marty wakkerde de windt / zoo dat wy alle uur over de twee Engelſche mijlen / en in een etmaal 24 Legues gingen. Wy gingen buyden middag door den Tropicus Capricorni, onzen kours was Weſt-Zuyd-Weſt.

Den 1 April wierd de wint wat ſlapper/ wy hadden in de Middagſche opmerking 26 graden en 3 min. en liepen in 24 uren 44 Legues; en kregen een weynig regen. Den 2 dito zagen wy hier en daar veel Walviſſchen / waar op tegens den avont een ſterker wint volgde. Wy gingen noch Weſt-Zuyd-Weſt / om 't Zuyden genoeg te hebben/ tot de Kaap toe.

Den 3 dito veranderden wy onzen kours wat / gaande West-Zuyd-West / de hoogte was 28 graden en 30 minuten. Wy zeylden in 24 uren 50 Legues. Den 5 dito was de wint middelmatig. Wy gingen / van wegen de verandering en afwijking des Kompas / West / daar anders den rechten kours West ten Zuyden was. Wy zeylden huyden 73 Legues. Op den volgenden dagh / na dat wy 30 graden geobserveert hadden / wou onzen Bootsman / uyt ongedult / in de Zee springen / om dat hy op eenige vergramt was / en hem niet wreken kon; wy hadden genoeg te doen dat wy hem ter neder-zette.

Den 7 dito begon de wint te slappen / 't welk wy voor geen goet teeken namen; op den volgenden dagh was 't een stille kalmte / wy quamen weynig voort / en hadden 32 graden. Den 9 dito kregen wy tegens den abont weder verschen wint / en maakten onze reekening dat wy noch 300 Legues van de Kaap waren. De navolgende drie dagen hadden wy altijdt een sachten wint / en goede vaart. Den 14 dito / zijnde Paesdag / was het zeer stil weder. Den Præsident maakte op dezen Feestdag een generaal Banket over 't geheele Schip / en verblijden ons te vergeefs / om dat wy eenige swarte Wolken zagen / meynende dat het Lant was: maar als de zelve hooger over den Horizont trokken / zagen wy dat wy bedrogen waren. Den 15 dito hadden wy een sterken storm uyt den Noord-westen / en aan den morgen wierd 'er van eenige ervaren Bootsluyden Lant geroken; ook gaven de menigte der Zee-vogels / Pentades genoemt / daar onderricht van: Want de zelve niet boven de 40 mijlen van Landt in de Zee gaan. Den 16 dezes hadden wy weder zachter windt / ziende veel groote en kleyne Meeuwen / en andere Zee-vogels. Den 17. kregen wy / tegens den abont / een kleynen storm uyt den Noorden; maar den volgenden dagh en nacht was het zeer stil / evenwel gingender noch hooge baren / zo dat ons Schip tuymelde / gelijk of 'er een grooten storm geweest was. Den 19 dito / tegens den abont / kregen wy een geweldigen storm uyt den Zuyd-westen / onder den 35 graad; waarom wy alle onze zeylen in mosten nemen / en dreven alleen / in dit hard weder / met het Schoover-zeyl / tot daags daar na op den abont; want doen brachten wy meer zeylen by / en liepen Noord-West-Zuyd-West; wy lieten onze stangen schieten / en maakten ons berept om den storm en 't quaat weder uyt te staan / 't welk wy wel vermoeden hier te vinden eer wy Cabo de Bona Esperansa voor-by waren.

Den 20 dito bevonden wy 't water wat witter geverwt als te voren in de Zee / en zagen ook Mangas de Gallude, zijnde Vogels / alzo van de Portugeezen genoemt; zy hebben halve swarte vleugels / en zijn d'andere Meeuwen van groote gelijk; maar werden van de zelve / door de vleugels / onderscheyden / om dat zy daar mede slaan gelijk de Duyven; hier en tegens drijven de Meeuwen / zonder eenige beweginge / op hare vleugels. Waar deze Vogels gezien worden heeft men zich te verzekeren niet boven 100 of 150 vademen gront te hebben; want zy worden nimmermeer wijder in Zee gezien; ook zijnze nergens liever als by de Cabo Aguilhas. Wy wierpen 't loot uyt / en vonden op 85 vadem zant-gront. Op dezen dagh zagen wy ook eenige kleyne swarte Vogels met scherpe vleugels / hebbende een weynig wits onder den buyk / d'Engelschen noemen de zelve Duyvels-baert, om datze groot onweder en storm te verkondigen plegen / 't welk wy wel vernamen; want wy tegens den nacht een zeer sterken storm uyt den West-Noord-West kregen / welk den naast-volgenden dagh noch duurde / en zo sterk wierd / dat wy geen zeylen gebruyken konden. Wy quamen niet voort / behalven dat de sterke stroom ons na 't Landt toe-zettede.

Den 23 en 24 dito wende zich de ſtorm na den Noord-weſten / makende ons moeyte en arbeyt om ons Schip / in deze gelegentheyt / te behouden. De golven vlogen met groote hoopen in 't Schip / en wierpen onzen Timmerman / welk aan de zijde des Schips eenige gaten toe-maakte / van boven neder in de Zee ; maar wierd met een touw weder gekregen. Wy peylden aldaar op 90 vadem ſwarte zant-gront / makende alzo onze rekening dat wy by Cabo Aguilhas moſten wezen / welk 60 mijlen van Cabo de Bona Eſperanſa gehouden wort.

Den 25 dito quam'er een ſchrikkelijke ſtorm uyt den Noord-weſten. Wy leyden met 't Schover-zeyl by / en konden geen andere gebruyken. Wy dobberden onder 36 graden en 20 min. Des nachts bewaarde ons God voor een groot ongeluk ; want daar was door een lamp brant in de groote Kajuyt gekomen / maar wierd haaſt geleſcht. De voorverhaalde ſtorm wou ook den volgenden dagh niet af-laten ; wy zagen huyden veel Piſce Porcos voorby ons Schip loopen / zijnde zo groot als Karpers ; maar wat breeder en dikker / hebbende koppen als Verkens / latende zich by drie en vier meer te zamen zien / loopende zeer ſnel. De ervaren Zee-luyden slooven / dat deze Viſſchen / wanneer zy gezien worden / nieuwen windt zoeken / en daar zy henen gaan wil de windt van daan komen. Op den Middag keerde zich de windt na 't Noord-Noord-weſt / en begon een weynig van zijn ongeſtuymigheyt af te laten / zo dat wy weder zeyl maken konden. Tegens den avont ging de ſtorm over / en wy kregen uyt Weſt ten Noorden een goeden vaar-wint / gaande daar mede Noord-ooſt alle uur anderhalf mijl : wy waren onder den 36 graad 27 minuten.

Den 27 dito was het den geheelen morgen ſtil weder / zo dat 'er weynig wints was. Op den na-middag gingen wy met een verſchen Noord-ooſte wint / een Noord-Noord-weſte kours / alle uur twee mijlen. Wy zagen veel Trombas in de Zee drijven / 't welk een ſoort van Riet is als een arm dik / en twee of drie vadem lang ; dit wort anders nergens als om deze Contrey gezien / waar uyt men zeker weet dat men niet verre van Cabo de Bona Eſperanſa is.

Den 28 dito zagen wy ten eerſtenmaal Landt voor ons uyt van 't Noorden na 't Weſten ſtrekkende / wy giſten dat het Cabo Falſo, of Cabo de Bona Eſperanſa zijn moſt / wy hadden terſtont daar op gront op 40 vadem / onder de 34 graden en 40 minut. Den Schipper maakte reekening dat 'et gezien Landt Cabo de Aguilhas was / welk 't uyterſte bekende Lant na 't Zuyden is / leggende 26 Legues van Cabo de Bona Eſperanſa ; wy laveerden met een ſterken Noord-Zuyd-weſte wint / in 't gezicht des Lants / af en toe. Den 29 April gingen wy met een verſchen Zuyd-ooſten windt in 't gezicht van 't Landt / behoudende onzen kours Noord-weſt en Zuyd-weſt. Wy hadden vermaak met den Hangel te viſſchen / welk wy met een ſtuk vleeſch / aan een tou / in 't water hingen / om dat wy daar nauwelijks op twintig of dartig vadem gront hadden. Tegen den nacht liep de wint om / en wierd geheel contrary / komende uyt den Noord-weſten. Wy laveerden ook ; maar 't Schip had geen vaart : Het was wel goet viſſchen / maar quaat voort-komen ; wy bevonden ons onder den 34 graad 27 minuten / en oordeelden dat wy Cabo Aguilhas noch niet voorby waren / maar noch 24 Legues daar van daan. Den 30 dito laveerden wy met een zachten Noord-weſten wint / onder 't Lant / af en aan / met verwachting van beter wint.

Den 1 May gingen wy met een wakkeren Noord-ooſte en Zuyd-ooſte wint benevens 't Landt heenen. Op den na-middag zagen wy wederom zeer hoog Landt / en kenden het ten laatſten dat het Cabo Falſo was / 't welk zeven mijlen

van

van Cabo de Bona Esperansa is / gelijkende 't zelve van verre / waar den naam af komt; maar is zo hoog en groot niet als Cabo de Bona Esperansa: Want des zelfs punt of hoek gaat in de Zee / en maakt een Baay tusschen 't Landt; maar daar is geen Anker-gront. Wy waren hier de gehele nacht bekalmt dat wy weynig voort konden komen.

Den 2 dito gingen wy / tegens den morgen / een wijltijts met goeden Noordooste wint voort / en kregen Cabo de Bona Esperansa in 't gezicht; maar de wint liep Noord-west dat wy de Baay niet bezeylen konden. Tegens den avont ging 't Landt ons weder uyt 'et gezicht; wy zetten onzen kours/met Noord-weste en Zuyd-weste windt / na 't Zuyden/ van 't Lant af.

Den 3 May kregen wy aan den morgen een vliegenden storm uyt den Noordwesten / gaande met de zelve / Noord by Oost / weder na 't Lant toe. Wy zetten alhier een Zeylmaker over boort / en dit was de derde Persoon / welk op ons Schip/ tusschen Goa en hier/ gestorven is.

Den 4 dito/ zeer vroeg/ gingen wy met een Noordelijken wint den lagen Hoek van Cabo de Bona Esperansa voorby / en hadden van hier tot de Reede of Baay/ daar men ankert/noch 10 Legues of mijlen te zeylen/bekomende terstont 't hoogste Gebergte in 't gezicht / welk zy de Tafel-baay / of Tafel-berg noemen / om dat de Rots van verre plat schijnt gelijk een tafel. De Engelschen gaven hem ook den naam van Zuyker-loof. Hier aan stoot de Reede en Zee-boezem / welk d'Inwoonders van de plaats Soltaniman noemen. Deze lagh op 't eerst Noord ten Oosten van ons; maar wy konden / van wegen den contrarien windt / niet in-loopen. Wy gingen alzo aan Landt opwaarts om de rechte hoogte te bekomen: want deze Haven is aan de West-zijde des Gebergts.

Den 5 dito / op Zondag / verlooren wy 't Landt weder uyt 'et gezicht / zettende onzen kours / Noord-oost / naar 't Landt toe / 't welk wy voor de middag weder zagen/en onzen kours daar Oost op aanzetten/gaande na by een kleyn Eylandt / Pinguin genaamt / voorby / en quamen gelukkelijk in de Baay aan/ brengende 't Anker op zeven vadem water in den gront / en voeren aan Lant om onze verversching te halen.

SESTIENDE CAPITTEL.

Van 't Afrikaansch Voor-gebergte, en *Cabo de Bona Esperansa.*

HEt Afrikaansche Voor-gebergte/ of 't uyterste Lant / 't welk van Afrika/ in de Zee / na 't Zuyden strekt / en onder den 36 graad van den Æquator, in 't Zuyder-deel / bevonden wordt / heeft aan den Wester-hoek een fraye Haven/welk d'Oost-Indisch-vaarders plegen te bezoeken. De zelve plaatze hebben de Portugeezen, welk onder d'Europische daar aldereerst heen gevaren hebben / op 't eerst den Storm-hoek genaamt / van wegen de grouwelijke stormen / die daar dikwijls met zulken gewelt vallen / dat men meynen zou dat Hemel en Aard' onder malkander geworpen wordt: Maar als de Portugeezen wederom quamen en zulks haren Koning zeyden / beval hy dat men de zelve plaats geen Storm-hoek; maar 't Hooft van goede hoop noemen zou, dewijl men achter de zelve mee meer en beter Landen vinden zou.

Hier van heb ik uyt de Spaansche Historyschrijvers, *Marianus* en *Goes*, verder verhaalt, in 't 13 cap. des eersten Boeks: Dat *Iohannes* de II. Koning van Portugaal,

tugaal, welk in 't jaar 1495. dit Afrikaanſche Voor-gebergte eerſt heeft op laten zoeken, deze plaats zulken naam gegeven heeft.

Deze plaats wort van d'Ooſt-Indiſch-vaarders voor den halven wegh/ namelijk 2500 mijlen/ van Indien, gehouden. Zy varen hier gemeenlijk aan. De Hollanders hebben daar een zekere plaats en ſteen/ in welk zy Brieven leggen/ op dat d'andere voorby-reyzende Hollanders van haar vaart en alles recht beſchept mogen hebben. Zy zijn verblijt wanneer zy daar aankomen/ niet om dat de Reys half volbracht is; maar dat de Zieken daar aan Landt mogen gebracht worden: Want zy door de ververſching/ gezonde lucht/ nieuwe Spijs en gerak/ in korten tijdt weder gezont worden. Want het Lant/ 't welk onder de zeer hooge ſteenachtige Gebergten legt/ zeer heerlijk en vruchtbaar van alderhande welrukende Kruyden/ Bloemen en Keuken-gewaſſen is/ welk men zegt dat de Portugeezen, en Hollanders, aldaar gezaayt hebben. Deze geven nu jaarlijks hare Zaden/ welk op der aarden vallende/ weder nieuwe Kruyden en Wortelen voortbrengen.

In de Haven of Baay loopt uyt 'et Lant een ſchoone/ klare/ en tamelijk groote Rivier van gezont water/ welk ook ſchoone en gezonde Viſſchen geeft. Dit Landt is vol Wilds en Vee/ ook van veel Vogels verzien. Inzonderheyt zijnder veel Struys-vogels en Pinguinen. Deze Pinguinen zijn gelijk Ganzen/ hebbende geen vleugels; maar alleenlijk/ in plaats des zelfs/ kleyne ſtompjes; zy konnen zich daar mede niet opheffen/ gaan over eynd/ makende gaten in de heuvels daar zy in neſtelen. Op 't water zijnze ſnel; maar op 't Landt kan men haar met de handen grijpen/ en met ſtokken doodt ſlaan: Zy hebben hard vleeſch om te eten. Tegen over deze Haven legt een kleyn Eylant/ 't welk van deze Vogels geheel bedekt is. Men vint alhier veel Steen-bokken/ Leeuwen/ Tygers/ Lynxen/ en ander goet/ en Roof-wild.

De Menſchen/ welk men aan deze plaats vint/ zijn ſwart/ ongeſchikt en beeſtlijk in leven en reden; meer 't Vee als de Menſchen gelijkende/ geven een quaden reuk van haar; want zy haar met Viſch-traan over 't geheele lijf ſmeeren/ datze daar van glimmen. Het hooft-hayr/ neus en lippen zijn niet na der Mooren aardt. Het hayr is ſtijf/ wild en kladderig: zy zijn in 't aangezicht vol van rimpelen/ en grouwelijk om aan te zien. De Wijven vercieren haar armen en beenen met yzere/ kopere/ meſſinge of tinne Ringen/ die zy van den Europiſchen voor Vee verruylen. Zy gaan geheel naakt/ de Vrouwen zo wel als de Mannen/ uytgezondert dat zy alle beyde met een kleyn driekant lapjen/ van Leeuwen of andere ruyge Diere-vellen/ hare ſchamelheyt bedekken/ welk lapjen om hare heupen vaſt gemaakt is. Eenige dragen kleyne korte Mantelkens tot de middel toe/ van Diere-vellen gemaakt. Eenige Mans-perſoonen hebben gehele Huyden van Leeuwen/ of van andere Dieren/ over de ſchouders hangen/ hebbende de ruyge zijde na binnen gekeert. Zy ſnijden haar zelven in 't aangezicht/ aan armen en beenen/ veel zotte tekenen/ meynende daar mede verciert te wezen. De Knechtjes wordt/ in de jonkheyt/ het ſlinker balletjen uytgeſneden. De Wijven hebben/ tot een cieraat/ op zekere plaatſen korte nederhangende riemen uyt 't lijf geſneden; uyt wat oorzaken 't zelve alle beyde geſchiet heb ik niet konnen vernemen.

De Inwoonders van deze Contrey zijn tweederley ſoorten; eenige/ welk aan 't water/ doch zonder Schip of Boot/ zeer armelijk leven/ onderhouden zich met Kruyden/ Wortelen en Viſſchen/ byzonder met de doode Walviſſchen/ welk

door

door storm aan 't Landt gesmeten worden / dit moet haar beste Spijs zijn. Men noemt haar Water-mannen / dewijl zy aan Strant woonen. De andere soort/ welk verder in 't Landt woont / worden Solthaniman genoemt / daar af dezen Boezem Solthani Baay genoemt wort. Zy leven wat beter als de Water-mannen; zy bouwen 't Lant ook niet/ 't welk heerlijk en vet is/ en alderhande Gewas van Aard- en Boom-vruchten geeft. Maar zy hebben schoon Vee van Schapen/ Runders en Bokken. De Ossen en Koeyen hebben op den schouder een groten Bult / gelijk d'Indiaansche Beesten. De Schapen zijn groot/ en vreemt van gestalte / hebbende grote hangende Ooren/ en een dikken vetten Staart van vijftien of twintig pont swaar: zy hebben geen gekrulde Wol gelijk onze Schapen; maar slecht hayr. Men zegt datze hare Koeyen niet eten voor datze van zelfs gestorven zijn. Wanneer de Zee-varende Luyden eenig van haar Vee koopen / en aan Landt slachten / bidden zy maar om 't Ingewand / 't welk zy zo rauw en warm uyt der handt eten / en dat ongezuyvert. Het is hen genoeg / wanneer zy daar maar de grofste mest uytschudden / met welk zich eenige 't aangezicht besmeeren.

Bey deze Soorten leven in kleyne Loof-hutten / daar in zy / gelijk het Vee / door malkander leggen: wanneerze zitten / zitten zy op hare hielen. Zy weten van God noch den Duyvel / vreezen ook nergens voor/ als alleen voor grouzame en schadelijke Nabueren / de groote Leeuwen / welk alhier in groot getal zijn; voor den inval der zelver maken zy des nachts groote vueren rontom haar leger. Zy worden niet veel aan de Zee en Haven gezien: Maar wanneer zy merken dat 'er Vreemden aangekomen zijn/ plegen zy zich toe te stellen om daar Vee henen te drijven/ 't welk zy tegens Yzer/ Bijlen/ Messen en Koper verruylen. Somwijlen zijnze zo eenzinnig dat zy geen Vee verkoopen willen. Zy brengen veel Struys-vederen om te verruylen/ ook Leeuws-huyden/ Luypaarts/ Lynxen en Tygers/ nemende daar slechte dingen tegen/ als Glas/ Koraal/ Spiegels/ Messen/ Spijkers/ Hamers en diergelijke: 't Yzer houden zy in d'aldergrootste waarde/ dewijl zy 't zelve tot haren nootdruft gebruyken konnen.

Seventiende Capittel.

Afvaart van *Cabo de Bona Esperansa*: geduerig onweder, en groote gevaarlijke Stormen voor 't zelve.

Als wy den 10 May versch water/ namelijk 100 Tonnen/ ingenomen hadden / en twee Ossen gekocht / dewijl de Soltanimannen ons geen Vee meer verkoopen wouden / hoewel zy 't overvloedig genoeg hadden/ brachten wy onze Tenten en andere dingen weder aan boort / en maakten ons vaerdig om tegens den avont weder uyt te loopen; maar de wint woud' ons niet wel dienen. Den 11 dezes vroeg zonden wy onze Boot aan Landt / en zettede met de zelve aan 't Pinguinen Eylandt vijftien Persoonen van de Water-luyden / te weten vier Mannen/ acht Wijven/ en drie Kinderen; dewijl zy ons daar ernstelijk om baden. Zy hoopten aldaar beter en met meer contentement te leven van de doode Walvisschen / Zee-honden en andere Visschen; maar aldermeest van de Vogels zonder vleugels/ de Pinguinen, waar mede 't geheele Eylandt bedekt was; als ook om dat zy daar zeekerder voor de Soltanimannen wezen zouden / de welke haar

haar op 't vaſte Landt dikwijls zeer geplaagt / getyrannizeert / als ook veel gedoodt hebben. Tegens den avont quam onze Boot weder van 't Eylandt met alderhande jonge Vogelen en Pinguinen, als ook Zee-honden / beladen. Ons Volk had 'er geen geſchoten; maar alle met ſtokken geſlagen / en met de handt gevangen.

Den 12 May / op Zondag / hebben wy ons Anker gelicht / en zijn met een Noorde wint uyt de Baay geloopen / nemende onzen kours West. Op den volgenden dagh wierd de windt contrari / komende van den Noord-Noord-weſten / terſtondt daar na uyt den Noorden / en op de middag wierd het geheel ſtil. Wy bleven geheel na aan Landt / en in 't gezicht van de Tafel-berg. Tegens den avont kregen wy een goeden Zuyd-ooſten windt; maar duurde niet over twee uren / en liep wederom naar 't Noorden / blyvende de geheele nacht ſterk en ongeſtuym; daags daar na draayde hy zich na 't Zuyd-weſt / en liep in een vliegenden ſtorm uyt: wy konden niet meer als drie hooft-zeylen voeren / te weten 't Schover-zeyl / en ook maar op de halve maſt / de Mayzan en Fok / gaande na den Weſten; en dewijl tegens den nacht de ongeſtuymheyt noch grooter wierd / en de golven zich als bergen verhieven / moſten wy alle onze zeylen innemen. Wy hielden Zuyd-weſt ten Weſten; maar 't Schip helde van Zuyd-weſt Zuyd-Weſt / dit continueerde alzo eenige dagen.

Den 17 dezes hadden wy een ſchrikkelijk ſtormend weder / en indien ons Schip zo groot en ſterk niet geweeſt was / zou 'et ons onmogelijk geweeſt hebben de groote Zeën / welk dikmaals over 't Schip vlogen / en 't groot gewelt der Winden / te wederſtaan; waarom wy in zulken gevaar genootzaakt waren een van onze drie Booten in 't Schip te ſtoppen / om ons op 't Schip te wenden en keeren / en meerder ruymt te hebben.

Den 18 May hadden wy een frayen dagh / de wint ging wat leggen / hoewel hy ons tegen bleef. Wy hadden by de middags obſervatie 34 graden en 40 minuten / en waren / tuſſchen Cabo de Bona Eſperanſa en Cabo Falſo, op 20 en 30 mijlen van Lant weder te rug gedreven. Maar quamen tegens den avont wederom aan de Kaap: maar des nachts ſtak de windt meer en meer op / tot dat 'et ten laatſten in een grooten ongehoorden ſtorm uyt liep / 't welk den gantſchen nacht en volgenden dagh alzo woede en tobde / gelijk of alle d'Elementen over hoop zouden geſmeten worden; alzo dat wy groote redenen hadden deze Streek / welk 't Hooft van goede hoop genoemt wort / den Storm-hoek te noemen. Zodanig-ſtorm-weder noemen d'Indiaans-vaarders een Orcaan, welk alle zeven jaren komt / en veel Schepen vernielt. Wy moſten niet alleen alle onze zeylen innemen / en aan de Ree vaſt-binden; maar ook alle onze Reën nederlaten / op dat het Schip / door dit machtig wegh en weer tuymelen / niet om mocht komen te ſlaan. Wy dreven alzo op Gods genade / met dezen Noord-weſten ſtorm / geheel weder te rugh in Zee / waar by wy in geduerige vrees waren / dat 'et groot gewelt der grouwelijke golven / welk over 't Schip / gelijk groote bergen ſtortteden / 't zelve ten laatſten beſchadigen en verpletteren zouden. De Timmerluyden gingen dagh en nacht met de Lantaernen rontom in 't Schip / ſtoppende en beveſtigende de Geſchuts-poorten / ſchiet-gaten en venſters. Want een Zee was machtig genoeg om een Geſchut-poort te openen / waar door 't Schip had moeten zinken / en had niet te helpen geweeſt. Wy verlooren in dezen nacht / by zulk ongeſtuym weder / twee van de beſte jonge Boots-luyden / welk by 't innemen der zeylen / van boven neder / van de Ree / in Zee vielen; den eenen wierd niet weder gezien /

gezien/den anderen/aan een kabel blijvende hangen/wierd wel weder in 't Schip getogen; maar daar was weynig leven in hem/ van wegen den hoogen val/ welk hy/ op 't slingerende Schip/ gedaan had/ waar over hy een uur hier na ook zijnen geest gegeven heeft.

Den 20 May dreven wy noch zonder zeyl in den grouwelijken storm en onzachte golven / met hoop dat wy door d'aanstaande Maan verandering zouden hebben; maar daar quam weynig verandering met de Maan: want de storm bleef al even sterk.

Den 22 dezes begon het te regenen / waar door de windt wat zachter begon te worden; wy zetten weder eenige zeylen by/ en sleepten ons wat voort na West ten Noorden.

Den 23 May was 't een zeer stillen kalmigen dagh; wy zagen Landt voor ons na 't Noord-oosten / hebbende 35 graden en 6 min. Wy maakten gissing dat het de streek tusschen Aguilhas en Cabo Falso was. Tegen den avont kregen wy weder een sterken West-Noord-westen windt / zettende met den zelven onzen kours Zuyd-west van 't Landt af/ en laveerden af en toe.

Den 24 dezes bleef de wint op den zelven streek / en wierd sterker / zo dat wy geen top-zeyl voeren konden. Wy gingen / Zuyd-west / alle uur een mijl voort tot den avont toe / alwaar wy weder een sterken storm / uyt West-Zuyd-west / kregen / waarom wy by-leggen / en de geheele nacht drijven mosten.

Den 25 dezes zetten wy met een Westen wint 't zeyl weder op / gaande West-Zuyd-west/ en hadden 36 grad.

Wy kregen den 26 May / met der Zonnen opgang / een frayen Noord-Oosten windt / brengende alle onze zeylen by / en de zelve met hare Bonnetten vergrootende/ gingen wy wel gemoed na 't Westen/ alle uur twee mijlen. Maar tegens den avont liep de wint om/ komende sterk uyt den Noord-westen; wy gisten dat het dien nacht stormen zou/ waarom wy kleyn zeyl maakten / en namen ten laatsten alle de zeylen in / uytgenomen 't Schover-zeyl / dryvende de gantsche nacht in een schrikkelijken storm / welk ook den volgenden dagh en nacht zo aanging / dat 'et scheen of Hemel en Aard vergaan zou. De ongehoorde Zeën vielen met zulken swaarte en macht op 't Schip / dat het zelve / met alles wat 'er in was / zidderde en beefde; deze groote golven maakten dat ons groot en vast Schip tuymelde gelijk een kleyn Bootje. Het was te verwonderen dat de Masten alle 't gewelt uyt konden staan / en van 't gevaarlijk slingeren niet in stukken braken: Waarom wy in geduerige vrees waren / datze over voort raken zouden; maar Godt Almachtig strekte zijn genadige handt over ons / dat ons zo veel quaats niet over quam/ of wy konden ons redden.

Den 28 en 29 dezes hield de schrikkelijke storm noch aan / en was onverdraaglijk. Wy begonnen te twijffelen of wy de Reys voorts zouden konnen zetten / en voleyndigen / overmits wy met de Maan geen verandering gekregen hadden; dan quam ons weder in den zin weder voor windt af te loopen / om 't groot gevaar t'ontkomen / en ons op 't groot Eylandt Madagascar te salveren/ om aldaar te verwinteren. Maar wy dachten dat onze Reys zes maanden verachtert zou worden / 't welk ons zo bedroefde als 't grouzame onweder zelfs.

Den 30 May hield den Præsident met alle Scheeps-officieren een generale vergadering / in welk overwogen wierd / dat ons Schip 't gevaar des onweders niet langer zou konnen uytstaan / dewijl 't vry wat beschadigt en lek was: Men had ook by de toekomende Maan geen beter weder te verwachten/ als by de

voor-

voorgaande; en ſchoon genomen 't Schip noch tien of twaalf dagen zulken onweer harden kon / zou ons de Scheeps-provіant ontbreken. Men wiſt ook niet wat onweer en ſterken wint / in September en October / op d'Engelſche Kuſt (na gewoonheyt) te vreezen was: Waarom raadtzaam gebonden en beſloten wierd / dat men tot verzekering van ons / en 't Schip / weder te rug naar Madagaſcar gaan zou / om aldaar tot September t'overwinteren / en ons half geraſeert Schip weder te calefateren; waar toe andere Schepen / uyt Engelandt komende / en aldaar landende / ons met touwen / zeylen / en andere nootwendigheden voorzien konden.

Achtiende Capittel.

Van 't wederkeeren naar 't Eylandt *Madagaſcar*, of *S. Laurentius*.

NA dat dezen voorſlagh voor goet gekeurt was / wenden wy op den namiddagh ons Schip / brengende 't Voorzeyl en Fok op den halven maſt by / en liepen met ſterken Weſten ſtorm Noord-ooſt / alle uur 2 Legues. Wy moſten / van wegen de ruyſſende golven achter ons / onze Schip-ſpiegel op alle drie de boodemen met groote boomen ſtutten / op datze door 't gewelt van de golven niet aan ſtukken geſlagen wierd.

Den 31 May continueerde de groote ſtorm noch / welk met regen en hagel vermengt was. Terſtont daar na hield de wint op van zulken grouzaamheyt.

Den 1 Juny gingen wy voor ſterken Weſten-windt na 't Ooſten / brengende wederom alle onze zeylen by / en voeren in 24 uren 40 mijlen.

Den 2 Juny / te weten op Pingſter-dagh / wierd den Præſident van zijnen tammen Tyger gevaarlijk in de rechter-handt gebeten / en zo ik / en anderen / hem niet te hulp gekomen waren / zou hy zijn geheele handt verlooren hebben. Wy kregen in der nacht / omtrent 11 uren / een frayje koelen wint uyt den Zuyd-Zuyd-Ooſten / waarom wy haaſt onzen voorſlagh en kours veranderden / en wouden 't noch eens wagen / waarom wy 't op Cabo de Bona Eſperanſa weder aanzetteden / op hoop van 't zelfde met dezen windt voorby te zetten / en onze ververſching op 't Eylant S. Helena, 't welk 500 Legues aan geene zijde de Kaap is / in te nemen / om dat daar niet alleen vers Water; maar ook alderhande Wild en Vruchten te bekomen zijn. Wy gingen alzo met dezen nieuwen windt zeer verheugt weder voort.

Den 3 dito liepen wy noch in dezen kours Weſt / alle uur 2 Legues / vonden 35 graden 38 minuten.

Den 4 dito zagen wy wederom eenige Mangas Valludas, kregen weder een ſterken contrarien wint / en zeylden met de zelve zo ſcherp als wy konden Zuyd-Zuyd-Weſt / en hier na Noorden / Zuyden / Noord-weſt / na 't Landt toe / en zagen weder veel groote holle Wortelen / Trombas genoemt / voorby drijven / welk van Cabo de Bona Eſperanſa komen / en aldaar waſſen.

Den 5 Juny zagen wy hoog Landt in 't Noord-weſten / houdende onzen kours met een zachten windt Noord en Noord-weſt; wy waren / na onze reekening / in de 20 Legues onder Cabo de Aguilhas.

Den 6 dito was het geheel ſtil en geheel kalm / waarom wy onzen tijdt met viſſchen en hangelen doorbrachten / en hadden 43 / 48 / 54 en 63 vadem zantgront. Tegen den avont kregen wy wederom een kleynen Weſten-wint / gaande Noord-

Noord-west / Zuyden en Noorden alle uren 2 Legues: Maar tegens den morgen liep de windt weder in 't oude gat / te weten West / waarom wy 't Landt wederom zochten. Tegens den middag stak de windt meer en meer op / tot dat het tegens den avont in een vliegende storm uytliep; waarom wy alle onze zeylen in-namen / en dryven mosten.

Den 8 dito duurde dien storm noch / zo dat wy niet voort konden; maar eerder te rugh dreven. Op den middernacht liep de wint weder naar 't Noorden / waarom wy onzen kours Noorden ten Westen hielden.

Den 9 dezes gingen wy met een getemperden windt Noorden en Zuyd-west; wy bevonden ons onder 35 graden 30 minuten. Het water was alhier swarter en donkerder als te vooren / derhalven merkten dat wy te verre van 't Landt na 't Zuyden gedreven waren. Na den middag kregen wy wederom een harden Noord-westen storm / en schriklijk weder. Wy namen alle onze zeylen weder in / en leyden / met perijkel van 't leven / de geheele nacht by. Deze schrikkelijkste nacht / welk wy bykans gehad hebben / swakte ons Schip zeer. Den Schipper vreesde voor schade der Engelsche Compagni / wanneer hy 't Schip van 't jaar niet t'huys bracht / daarom waagde hy 't op 't uyterste / tot dat hy zagh dat den grooten arbeyt tegens zulk geduerig onweer niet helpen mocht. En als wy ook zagen dat 'er geen verandering van weder quam / daar wy met gevaar en smert zo lang op gewacht hadden / traden wy van ons voorgaande besluyt / wenden 't Schip / en voeren voor windt met alle onze zeylen na Madagascar toe / alle uur twee of derdehalf mijlen.

Den 11 dito hadden wy den geheelen dagh stil weder tot den middernacht toe / doe kregen wy uyt Noord-Noord-west weder een sterken storm / zo dat wy niet meer als 't Voor-zeyl gebruyken konden; wy gingen evenwel alle uur twee mijlen. De groote golven stieten zo geweldig achter op 't Spiegel / dat het zelve aan stukken zou gebroken hebben / wanneer 't zo niet onderstut en bewaart geweest was.

Den 12 / 13 en 14 dezes gingen wy met diergelijken storm en vaart voorts.

Den 15 dito hadden wy een getemperden West-Noord-westen wint / gaande Oost ten Noorden in 24 uren 33 Legues. Huyden had een oudt Bootsman van 63 jaren een groot ongeluk: want den Tyger vatte hem in de slinker schinkel / en scheurde hem de geheele Vil weg; wy konden met ons zessen dit Beest niet van hem trekken / waarom wy 't zelve de keel af-staken; doe woelde het zo zeer dat wy 't voort doodt slaan mosten / daar mede de schade verhoed wierd. Den Præsident en ik waren te vooren zeer dertel met hem / namen hem dikwijls in den arm / en speelden met hem gelijk met een jongen Hondt / want den Præsident had hem zeer jong gekregen / en by hem opgebracht. Zo lang den Tijger zijn bekomst van spijs / en altijdt versch vleesch genoeg t'eten had / wist hy van geen quaat doen / en liep dikwijls los in 't Schip / met yder een speelen: Maar na dat alle ons Vee geslacht / en niet anders als gezouten en gerookt vleesch voor handen was / 't welk hem niet smaakte / leerde hem den honger zijn Vaders en Moeders streeken aanwenden / zo dat hy zijn goede leering vergeten heeft / byzonder in dit laatste begonnen quaat; want den goeden ouden Man / welk hem voederde / en noch korts te vooren een stuk versch vleesch gegeven had / wierd met zulken ondankbaarheyt van hem beloont. Dezen ouden Man lagh wel twee maanden / met groote smert en gevaar zijns levens / eer hy weder wat te recht begon te komen.

Den 16 dito gingen wy met goeden windt 44 Legues. Den 17 met Ooſt-Zuyd-Ooſt 50 Legues. Den 18 met Weſt-Zuyd-Weſt en Noord-Noord-Ooſt 30 Legues. Den 19 met middelmatigen windt Noord-Ooſt 40 Legues. Den 20 dito met zachten en warmen wint 30 Legues / en hadden 31 graden 15 minuten. Wy zetten onzen kours naar 't Eylandt Madagaſcar, en trokken onze Winter-kleederen uyt / en de Zomerſche weder aan / om dat wy nader by de Zon quamen. Den 23 dezes / op Zondag / hadden wy een Ooſt-Noord-ooſte windt/ welk ons t'eenemaal tegens was; wy laveerden evenwel met den zelven/ zo dat wy onzen kours niet veel veranderden. Den 28 dito zagen wy/ in 't krieken van den dagh/ een Zeyl in 't Noorden / waarom wy zeer blijde waren; en na dat het ook vreugden-teekens van zich gegeven had / quam het by ons. Wy giſten op 't eerſt dat het Kapiteyn Weddels Schip was; 't welk te Cananor achter ons gebleven was. Wy zagen ook wel aan des Konings van Engelandts Vlag / dat het geen van d'oude Compagnies Schepen was: het quam ten laatſten by ons / zy vraagden na onze gezontheyt/ met tijding dat men in Engelandt zeer na ons Schip verlangde. De Schipper zey dat dit een Schip van de nieuwe Compagnie was / 't welk Kapiteyn Weddel, den voornaamſten Auteur/ en de Koning zelfs/aanging. Het zelve was 250 laſten groot/en had vierdehalf maant in Engelandt geweeſt / voerende een Kapiteyn/ Monſ. Kahl genoemt. Deze ontſchuldigde zich dat hy den Præſident gaerne wou komen bezoeken; maar hy had een quaden arm / zoo dat hy niet op en af kon klimmen; doch indien den Heer Præſident hem beliefde te komen bezoeken / hy zou hem van herten wellekom zijn. Dewijl het ſtil en luſtig weder was deed den Heer Præſident zijne Sloep aan Boort zetten / varende met den Schipper/ Medicus/ en my aan Boort. Wy wierden met goet Bier / verſcheyde ſoorten van Wijn / en alderhande goet Scheeps-tractament wel ontfangen. Wy verheugden ons alhier den geheelen dagh met 't aanhooren van nieuwe tijding die hy uyt Europa bracht. Maar ons meeſte vermaak was dat Kapiteyn Kahl ons aanbood/ dat hy ons met alles/ na zijn vermogen / helpen woude / wanneer wy geen Compagnies Schepen tot Madagaſcar vinden zouden. Des avonts voeren wy weder na ons Schip / en noodigden hem des anderen daags by ons te komen. Maar hy deed ons op dien dagh weder in zijn Schip noodigen / en deed ons alles goets. Na gehouden maaltijdt ſcheyden wy weder van malkander / met voorwaarde / dat d'een den anderen niet wachten zou; maar elk zijn beſt doen / om zo haaſt te Madagaſcar in te loopen als 't mogelijk zou wezen. Dewijl Kapiteyn Kahl een kleynder en lichter Schip had/ ging hy met goeden Zuyd-ooſten wint voor uyt.

Den 1 July zagen wy/tegens den avont/ Lant/ en konden lichtelijk giſſen dat het Madagaſcar was. Wy ſtonden den geheelen nacht in 't Schip/ en zagen voor uyt om 't Eylandt te mijden / en ook niet al te verre van 't zelfde in Zee te vervallen; nademaal men / in al te veel af-wijken / ſwaarlijk weder aan 't zelve loopen kan: want den windt zeer beſtandig van 't Eylandt af plagh te blazen; daar boven had men/niet verre van den uyterſten hoek/een Klip gade te ſlaan/ als ook een kleyn Eylandt voor de Baay / 't welk klippig is / gelijk ook de gehele Baay tuſſchen 't Eylant Mayn: Alwaar voor groote Schepen geen invaart is; maar men loopt om 't zelve Eylandt / en vermijd het punt / welk met een Bank in Zee ſchiet.

Den 2 dito/ des Woensdags/ quamen wy by 't Eylant Madagaſcar, en liepen S. Auguſtijns Baay in; vindende/ na paſſeren des kleynen Eylandts / geen gront

in

in de Baay / tot dat wy op een vierendeel uurs na by 't groote Landt quamen; aldaar wierpen wy 't Anker op 25 vadem uyt / en dankten God voor zijne Vaderlijke beschutting/ en hulp tot aan deze plaats toe. Daar na was onze eerste blijdschap / dat wy twee Schepen van onze Compagnie voor ons vonden / daar van 't een met den aldereersten naar Engelandt ging / met 't welk ik brieven naar Duytslant zond. Het ander/en 't grootste/ Londen genaamt/ was van 700 lasten/ byna 30 groot als 't onze/ zijnde een hecht en vast Schip/ op 't zelve commandeerde Kapiteyn Willes, welk in dartien weken aldaar uyt Engelandt gekomen was/ en een dagh voor ons aldaar ingeloopen.

Den Kapiteyn quam terstont met een Assistent aan ons Boort / heetende den Præsident / met zijn by-hebbende compagnie / welkom / en presenteerde ons met alle nootzakelijkheyt te helpen / 't welk hy ook metter daadt bewees / brengende terstont goet Bier en Wijn / om onzen zouten Neptunus daar mede af te spoelen.

Den 3 dito quamen d'Officiers van 't ander Schip tot den Præsident / om met malkander t'overleggen op wat manier men van 't Landt-volk aldaar Vee koopen zou/ om de duurt daar niet in te brengen; en wierd besloten/ dat niemant zo haast koopen zou / eer van den principaalsten een zekeren koop gemaakt was. Men zou daarom van yder Compagnie de Koralen / Spangen / kopere Armringen en Brazeletten by malkander brengen/ en hare drie Schrijvers daar mede uytzenden om in te koopen. Maar dewijl onze Koralen-snoeren / Pater-nosters en Agaten / ongelijk grooter en schoonder van verwe waren / als die van d'andere Schepen / mosten d'onze niet eerder getoont worden / voor dat men d'andere verruylt had. Wy kochten op 't eerst alle dagen vier Ossen voor 40 lange Snoeren van glas en steen gemaakt/ waar onder eenige van Barnsteen waren. Zulke Snoeren noemen d'Inwoonders Rangus; maar een Schaap voor twee / en een Kalf voor drie of vier Rangus; voor tien of twaalf messinge Arm-ringen / van een duym breet / een schoonen vetten Os / welk te Hamburg of by ons wel vijfen-twintig of dartig Rijxdaalders zou gekost hebben.

Den 4 dito ging den Præsident/Kapiteyn Willes, en Kapiteyn Hall, met sterk geleyd van Volk uyt de Baay / de Rivier op / om te zien of 'er ook veel Volks met Vee uyt 'et Landt na beneden gekomen was: Maar wy vonden by Kapiteyn Willes Tent ontrent dartig Mannen en eenige Wijven / welk Melk te koop hadden. Zy brachten daar ook met 'er haast twintig stuks Vee / aan Ossen / Schapen/ Bokken / en gaven ons te verstaan dat de rijkste Luyden uyt 'et Landt met noch meerder Vee wouden komen. Als wy dit vernamen wouden wy niet meer koopen als wy in drie dagen gebrek hadden.

Den 6 dito had den Præsident beyde de Kapiteyns / en andere Officiers van de twee Schepen/ te gast; daar na waren wy by Kapiteyn Willes te gast / hoewel wy dagelijks met hem aten; maar op dien tijdt had hy een kostelijk Banket aangestelt / en na de maaltijt wierd 'er van zijn Volk / die haar daar in geoeffent hadden/ een fraye Comedie/ van drie uren lang/ gespeelt.

Den 14 dezes ging Kapiteyn Kahl met zijn Schip voort naar Indien. Den 16 dezes ging Kapiteyn Willes, na dat hy ons uyt zijn Schip Londen verssche Provisie/ Zeylen / Touwen / en andere Scheeps-nootdruftigheden voorzien had / weder t'zeyl / om zich voor 't Eylandt Maldivien of Scuana te zetten / tot den 20 Augusti toe te wachten / en dan voorts na Suratta te gaan. Wy geleyden hem tot 'et kleyne Eylant/ 't welk voor de Baay legt. Als wy met onze

Boot wederom voeren / lieten wy ons aan 't Eylandt zetten / gingen 't zelve
rontom / vindende aldaar veel ſoorten van wonderlijke Schelpen / als van Moſ-
ſelen / en anderen aardt van Viſſchen / ook mede eenige verrotte Kokos-nooten /
welk de windt / van d'Ooſt-zijde van Madagaſcar, daar aangejaagt had. Want
daar waſſen op dit Eylant / noch daar tegens over aan deze zijde van Madagaſcar,
zodanige Vruchten niet / als alleen op d'Ooſt en Zuyd-ooſter zijde.

Den 21 dito ging den Præſident aan Strant / na zijn opgeſlagen Tent / om de
zelve aldaar op de verſche aarde te verluchten / tot dat wy weder t'zeyl gingen;
benevens deze Tent wierdender noch eenige andere van zeyl-doek opgezet / in
welke eenige van onze Soldaten met de Stukken waren / in d'andere waren
Zeylmakers / daar weder Slachters om met haar ſlachten en 't zouten bezich te
wezen. Maar des Zondags gingen wy altemaal weder te ſcheep / om aldaar
onzen Godtsdienſt te oeffenen.

Hier in 't Lant woonde een Heer / vier mijlen van de Haven / welk drie Zoonen
had / daar van d'outſte Maſſar genoemt wierd. Deze quamen met hondert Man-
nen / welk alle Lancien of Javelijns droegen / mede brengende over de drie hondert
ſtukken Runders / om eenige der zelver / voor haren Vader / aan ons te verkoo-
pen; als ook etlijke hondert Schapen / Bokjens en Hoenders / benevens Oranje-
appelen / en Citroenen. Als deze een langen tijdt geſtaan / en ons aangezien had-
den / quam den outſten Broeder by ons / en vereerde den Præſident / uyt zijnen
en zijnder Broederen naam / twaalf Bokken; en beyde zijne Vrouwen twee
groote vette Kappoenen. Den Præſident ſchonk den Maſſar wederom drie Snoe-
ren Steen-koralen / en zijne Broeders elks twee van dezelve ſoort; maar de
Vrouwen elk een Snoer. Dit was by haar groot geacht; maar wy hadden
't zelve in Indien voor kleyn gelt. Dat 't zelve haar aangenaam was / konden wy
wel uyt hare vrolijkheyt merken. Zy ſtelden daar een Vaandel op / tot teeken van
vrede en vrientſchap / en dreygden alle haar Volk zeer hard / by zo verre zy ons
eenig leet of ongemak aandeden; en baden ons dat wy ons Volk van gelijken
verbieden zouden eenig quaat aan den haren te doen. Zy baden insgelijks dat wy
onze Muzijk / Trommels en Trompetten eens wouden laten hooren / dat wy
haar daar dienſt mede doen zouden. Zy ſchiepen groot vermaak in 't aanhooren
des zelfs / en gaven ons voor een oude Trompet vier vette Oſſen / haar zelven
miſſchien inbeeldende dat zy de konſt van blazen met de Trompet te gelijk ge-
kocht hadden; gaande daar mede verblijt henen. Wy kochten tien vette Oſſen
van haar / als ook eenige Schapen en Hoenders / en gaven ſes of acht ronde
Jaſpis en Agaat-koralen / en andere gekoleurde Steenen voor een vet Schaap /
de welk vette ſtaerten / van vijftien tot vier-en-twintig ponden toe / hadden. Voor
een vet Kapoen gaven wy drie en vier Koralen. Zy achten geen gelt / waarom zy
gelukkig zijn datze geen gelt kennen / ook 't zelve niet weten te ſchatten. Wy
zonden onzen Schrijver dagelijks over de Rivier / om op zodanigen manier Vee
van haar te koopen.

In de anderhalve maant / dat wy hier ſtil lagen / hadden wy ons meeſte tijdt-
verdrijf met 't ſchieten van den Boog / Hangelen / en met 't Net te viſſchen. Ook
vonden wy alhier veel Oeſters / van d'Inwoonders Oring genoemt / welk eens-
deels aan boomen en ſtruyken waſſen die aan Strant ſtaan / en van de vloet alle
twaalf uren onder loopen / zittende zo vaſt tuſſchen de takken en baſten / dat men
de zelve daar dikwijls met gewelt af-ſlaan moſt. Van grootte zijn zy d'onze ge-
lijk / en van ſmaak wijken zy niet voor d'Engelſche. In d'ebbe had ik daar mijn
ver-

vermaak dikwijls mede; want ik zat dikwijls onder een Citroen-boom / daar ik onder de Oesters / en boven de Vrucht aan had / te weten de Sausse daar toe / en deed met vermaak een lekkere maaltijdt. Somwijlen ging ik in 't Hout wandelen / en had mijn lust in Vogels te schieten; want daar onze Tenten stonden was een aangenamen streek / om datze onder een hoogen Berg lagh op een groote vlakte / met een dicht Bosch omringt.

Van den 5 dezes / tot den 8 Aug. was hier zulken menigte van Sprink-hanen / dat de Lucht daar van verduystert wierd. De Inwoonders plegen de zelve t'eten; maar zy houdenze nu voor voor-boden en beduydenis van groote kranckheden en honger voor haar Vee. Maar als 't hier na begon te regenen / verdweenenze. Het plagh daar anders weynig te regenen / en 't is in onzen tijdt van stilleggen nauwelijks tweemaal geschiet.

NEGENTIENDE CAPITTEL.

Beschryving van 't groot en heerlijk Eylandt *Madagascar*, ook *S. Laurentius* genoemt.

HEt Eylandt Madagascar is op S. Laurentius-dagh van de Portugeezen gevonden geweest / daar 't zijnen naam ook van krijgt / en strekt met het Zuyder deel een weynig door den Tropicus Capricorni. Men houd 't zelve voor 't grootste Eylant 't welk in de geheele openbare Zee te vinden is; want 't is over de hondert en vijftig mijlen lang / en over de tachentig breet. Dit Eylandt heeft veel goede Havens / welkers bekentste voornamelijk acht getelt worden / als Augustijns Baay, S. Jago, Punto Antonio, Antipatro, S. Juliano, S. Maria, S. Sebastiaan Roman, en Matatana, welk meest hare namen van de dagen gekregen hebben / op welke zy van de Portugeezen, Hollanders en Engelschen, gevonden zijn geweest. Dit Eylandt heeft zeer veel en hooge Rotzen; maar daar neffens weder zeer schoon vruchtbaar Landt. Uyt de witte Marmere Rotzen springen zeer schoone klare Fonteynen. Niet verre van onze Tenten was aan den Oever des Zees een warm Bad / welkers kostelijk Kristal-klaar-water uyt zulken witten Marmeren Kloof sprong / 't zelve was genoeghlijk om aan te zien / en daar in te baden. Wy gebruykten 't zelve dagelijks tot ons vermaak.

De Rotzen zijn allerwegens / gelijk ook andere gronden / met bosschen en hout bewassen / en ook van alderhande soort en verw. De voornaamste zijn Ebben-hout / ook een soort van bruyn-root / gelijk Brasilien-hout / zeer hardt / waar van de steelen der Lancen gemaakt worden / ook zeer veel hooge Tamarinde-boomen / op welk alderhande aardt van Meer-katten zijn. In 't zelve Hout vindt men alderley Gevogelte / en onder anderen ook Hoenders / welk van groote en gestalte de Kalkoenen gelijken / de zelve zijn geheel swart / en hebben allerwegen kleyne ronde witte vlekken / blaauw-roode vlekken / en een kleyn geel Hoorntjen voor aan de kop / men vindtze by honderden en meer by malkander. De Boomen / van welk de Gummi Sanguis Draconis genoemt / afdruppt / zijn hier ontelbaar / en d'Inwoonders tot groot verdriet; want van wegen hare lelijke takken daar geen bladeren aan zijn / als ook van den bast des Stams wordt den wegh door 't Bosch onbruykbaar gemaakt / zo dat men daar zonder

verlet niet door kan. Men vint ook hier en daar het ſmerlijk Aloë/met zeer groote bladeren / welk in 't midden een hoogen ſteel opwerpt / daar veel vreemde Bloemen op ſtaan: Uyt de Bladeren wordt 't Sap geperſt / gedroogt / en aan d'Uytheemiſchen verkocht. Ook waſt 'er Boom-wol in dit Eylandt/ en wordt in tamelijke menigte vergadert. Den Indigo waſt aan ſommige plaatſen hier ook in 't wildt.

Men houd daar van geen Akker-bouw / behalven dat 'er een weynig Rijs geplant wort/ die van goeden aardt en ſmakelijk is: Ook heb ik aldaar Turkſche-boonen / en Water-meloenen gezien / welk men in Perſien Harpus noemt. De beſte Boom-vruchten / welk ik aldaar vond / zijn Oranje-appelen en Citroenen van twee ſoorten geweeſt / en geheel groot / die alle jaar tweemaal rijp worden ; ook Tamarinden / Kokos-nooten / en Bannanas, dit is een byzondere ſoort van Vijgen/ waſſende op een Boom met zeer breede bladeren. Daar valt ook veel Honig/ welk in de Boſſchen/ uyt de Boomen/ vergadert wort. In deze Lant- en Boom-vruchten / als ook de Viſſchery en Vee-weyding / beſtaat hare Neering. Maar in 't Vee-weyden is haar grootſte rykdom en heerlijkheyt ; wie rijk van Beeſten is/ wort onder haar voor rijk en voornaam gehouden.

Daar wordt ook aan eenige plaatſen goet Zout gegraben/ ook valt hier goede Salpeter. Aan eenige plaatſen des Strants vint men groote ſtukken Ambra / welk de Zee opwerpt. Daar zijn ook Gout- en Zilver-mynen / daar de Swarten niet mede weten om te gaan. Zy achten het Tin hoog / en hebben voor dezen voor een Tinnen Lepel wel een Os gegeven.

Wat d'Inwoonders zelfs aangaat/ daar is dit Eylandt rijk van/ en zijn altemaal zeer ſwarte/ welgeproportioneerde en ſterke Perſoonen; zy gaan alle naakt/ behalven dat zy de ſchaamt bedekken. De Mans hebben een gekoleurde geſtreepten Bant (Langus genaamt) van Boom-wol gewerkt / welk zy des daags dubbelt om 't hooft winden / en laten 't een eynd voor over de knyen hangen / en 't ander achter / om de ſchamelheyt te bedekken ; maar des nachts / en wanneer 't kout is / gebruyken zy 't zelve tot haar deeken / hebbende een mat van ſtrooy daarze op leggen. Op beyde zijden van haar bed laten zy de geheele nacht vuur branden ; want zy woonen en leggen maar in Hutten van loof gemaakt. Behalven dezen Band hebben zy om 't lijf / onder den navel/ een grooten Snoer van alderhande geverwde ſteene Knoopen / gelijk koraal. Diergelijken Snoer hebbenze om den hals / en armen/ boven de elleboogen / ook op de ſcheenen onder de knyen. In de lellekens van d'ooren / daar zy groote gaten in hebben / dragen zy meſſinge Ringen / als ook aan de armen / boven de handt / tot half wegen de ellebogen ; zy gaan met blooten hoofde / vlechtende haar ſwart hayr / gelijk Schaaps-wol in malkander gekrult zijnde / in veel kleyne Tuyten / welk achter van 't hooft hangen / gelijk Rotte-ſtaerten. Zy hebben grooten zin in lang hayr / hoewel zy 't zelve niet wel lang krijgen konnen / uyt oorzaak dat zy 't hayr dikwijls met vet of ſmeer beſtrijken. De Wijven gaan byna gekleet gelijk de Mans / behalven dat zy haar borſt en rugh met een kort lijfjen bedekt hebben ; maar d'armen blijven bloot. Deze laten hare Lijf-banden/ gelijk een korten rok/ tot op de knyen hangen; hare zuygende Kinderen binden zy met den zelven Band op den rugh/ zo datze de beenen om des Moeders lijf moeten ſlaan ; het Kindt hangt met 'et halve lijf uyt dien Band / gelijk of 'et achter-over vallen wou / en den rugh breken ; maar zy houden haar Moeder vaſt / gelijk de jonge Apen aan d'Ouden houden. De Vrouwen zijn hare Mannen zeer getrouw / en ook hare

Raadt-gevers; geen Man heeft minder als twee Wijven; maar d'een is in een byzonder hutte afgescheyden. De oudste heeft de voortocht/ en den Man zal niet koopen of verkoopen/ 't en zy hy den raadt en wil van de Vrouw daar by heeft. De Mans koopen de Vrouwen van hare Vaders om Vee/ ook wel voor een zekere party Werp-spietzen of Lancen. De Hoerery wordt aan 't leven gestraft. Daar is weynig achterdocht onder d'Edelluyden; zy gaan op goet geloof onder malkander/ ook zonder bedrog en arglist; zy leven vroom en eenvuldig in hare gezelschappen. Daar quamen somwijlen jonge Vrouwen by onze Tenten/ de welk ons een tijdt lang aanzagen. Den Præsident nam eens een hempt van my/ en gaf 't zelve een jonge Vrouw/ datze 't zelve om mijnent wil dragen zou: Zy nam het blijde aan/ en droeg het een dagh/ daar na sneed zy het aan stukken/ en maakte daar wat anders af.

De Mannen zijn strijdbaar/ oeffenende zich van jongs op met hare Lancien en Werp-spietzen verre en zeker te werpen; men komt haar nimmermeer zonder de zelve in 't gemoedt: Ja wanneer yemant wat doet/ heeft hy zijne Lancie nevens hem staan; Knechtjens van acht of negen jaren ziet men allerwegens met Lancien gaan; maar de zelve zijn na proportie van haar lijf gemaakt.

Een voornaam Man laat twintig of dartig zulke Lancien/ in een bos gebonden/ na hem dragen: Zy gebruyken ook Bogen en Pijlen/ en de Bogen zijn dikwijls zoo lang als de Man zelfs. De pees is niet strak opgehaalt; maar wanneer de Bogen strak gespannen zijn/ vliegt den Pijl zeer snel. By 't werpen der spietzen weten zy veel aartige posturen te maken. Zy zijn zo zeker in 't werpen/ dat zy op veertig en meer treden een grooten Vogel of Dier konnen raken. Ik heb eens gezien dat een jong sterk Man op vijftig treden na 't Wit worp/ en daar niet een hant-breet van miste.

De Madagascarische Inwoonders zijn in zekere Familien gedeelt/ en leven in verscheyden Horden van hondert/ twee hondert en drie hondert Man/ gelijk de Tarters, hebbende ook Hoofden en Heerschappen onder haar/ welke zy Tschich, (dat is zo veel als Koning) noemen. Gelijk 'er zodanige twee niet verre van onze Tenten in de Bosschen woonden/ hebbende haar Huys van groene takken/ onder een Tamarinde-boom/ lichtjes opgebouwt; maar zy veranderen hare Wooningen dikwijls van wegen de versche Weyde/ waar over zy met malkander ook veeltijdts oorlogen. Gelijk ook by ons vertrek eenige Heeren/ daar wy Vee van kochten/ als Massar, item Massacor Schich Tango, en Andropolo, haar verluyden dat zy met malkanderen eens waren/ en geresolveert na ons vertrek met vijf hondert Mannen te veldt te gaan/ om tegens een rijken Heer een kans te wagen/ of zy hem zijn Landt afnemen konden/ om dat 'et zelve zeer rijk van Vee was.

Hare Overheden hebben macht en gewelt alle dievery/echtbreuk en dootslagh/ met de doot te straffen/ en niemant zegt daar tegens. De geen welk veel Vee en Volk hebben werpen haar zelve tot een Koning op/ en worden van hare Onderdanen daar voor bekent/ en gehoorzaamt.

Wat 't Geloof van deze Menschen wezen magh heb ik niet recht konnen vernemen. Maar ik heb zo veel vernomen/ datze bekennen dat 'er een God is/ welk alles geschapen heeft/ die 't goede beloont/ en 't quaat straft: Zy maken geen onderschept tusschen de dagen datze in de week een Vier-dagh zouden houden; maar evenwel hebben zy Papen/ van de welk ik 'er eens een op een boom heb zien staan predikken; maar wat den inhoudt daar van was kon ik niet vernemen:

men:

men: Hy had een goet deel Toehoorders onder den boom zitten en ſtaan. De Kleeding der Prieſters is bykans gelijk de kleeding der anderen / behalven datze met een Stokjen gaan dat voor haar gehouden wort / daar boven een halve Koe-ſtaert op vaſt gemaakt is. Ik heb zodanigen Paap gezien / welkers Nagels aan de twee voorſte vingers gewaſſen waren gelijk kleyne Hoornen / of Vogels-klauwen. Elke Horde of Familie heeft zijnen byzonderen Paap. De zelve zijn met een hare Teeken-beduyders of Tovenaars. Zy ſtropen uyt datze den Boozen Vyant binden en dwingen konnen / waar henen zy hem hebben willen.

De Portugeezen handelen daar ſterk / en werden van de gene / welk in Moſambique aan d'Afrikaanſche Strant daar tegens over woonen / zeer dikwijls bezocht. De meeſte Waeren / met welk zy tegenwoordig handelen / zijn Tamarinden / Sanguis Draconis, Aloë / en Ebben-hout / als ook Vee / 't welk de Schepen tot harer nootdruft van hen nemen.

Een mijl weegs van 't Eylandt Madagaſcar, legt een kleyn Eylandt na den Noord-weſten / 't welk noch tegenwoordig 't Hollandtſche Kerkhof genoemt wordt / om datze daar met hare Zieken aanquamen / en geen ververſching vonden / waar over veele der zelver aldaar geſtorven en begraven zijn.

Het ſchijnt dat dit Eylandt Madagaſcar de oude Landt-beſchryvers, als *Ptolomæus*, *Strabo* en *Plinius*, niet bekent geweeſt is; maar alleen 't eene Eylant neven 't Afrikaanſche Voorgebergte naar 't Ooſten gelegen, 't welk *Ptolomæus* μενυθίας; maar *Plinius* Cerne noemt, daar geen verder bericht van te halen is; maar dat het, na de meyning van *Plinius*, tegen den Perſiſchen Boezem leggen zou, is zeer wijt gezocht. *Hieron. Oroſius* ſchrijft in 't 4 Boek van de Daden des Portugeeſchen Konings, *Emanuel* genoemt, fol. 140. dat de Portugeezen 't zelve Eylandt in den jare 1606, alsze uyt Indien quamen, op *S. Laurens*-dagh, gevonden hebben, daarom 't zelve dien naam gegeven is. Men heeft eerſt gemeent dat dit vaſt Landt geweeſt is, tot dat men 't zelve rontom gevaren heeft.

Ik moet, den gunſtigen Lezer te geval, noch wat verder uyt *Oroſius* verhalen, hoe 't in 't begin der Portugeezen op dit Eylandt toegegaan is: Als 't Schip der zelver voor Madagaſcar aangekomen was, quamen eenige Booten vol naakte Swarten aan haar-luyder Schip; Zy gaven de Swarten genoeg eten en drinken, ook eenige kleederen, om de zelve daar door tot goetgunſtigheyt te bewegen. Maar alsze weder van 't Schip afvoeren, ſchooten zy geweldig met Pijlen na de Portugeezen, zo datze met Musketten en Stukken afgekeert moſten worden. Na dezen tijt heeft men, uyt laſt van den Koning *Emanuel*, in Portugaal, de gelegentheyt van dit Eylandt nader moeten vernemen. Het geſchiede dat noch in 't zelve jaar een Kapiteyn, *Rodrigo Pareira* genoemt, met eenige Schepen door onweder daar aan-geſlagen, en op d'Ooſt-zijde in een Haven gekomen is. Deze had een Afrikaanſchen Moor by hem, welk de taal van dit Volk verſtondt, die hy aan Lant deed zetten, en 't Volk zeggen dat hy met zijne Schepen gekomen was om vrientſchap met haar te maken, en Koop-handel te dryven; de Swarten hebben zich op 't begin daar toe vriendelijk en willig getoont, en zich gelaten, gelijk of zy den Moor tot haren Koning brengen wouden; maar terſtont daar na hebben zy hem geſlagen, om dat hy zulk Volk in 't Landt bracht, en zouden hem, zonder twijffel, doodt geſlagen hebben, zo men geen vuur op haar gegeven had, zo dat 'er eenige ter neder-vielen, en d'andere wegh-liepen, latende den Moor alzo in vrede. Den Kapiteyn nam den Moor weder in 't Schip, en voer na een andere plaats van 't Eylandt aan, alwaar hy een Stadt overrompelde,

pelde,

pelde, nemende een van hare Koningen gevangen, die hy wel onthaalde, en alles goets dede. De zelve Koning bracht den Kapiteyn aan een andere plaats in een Zee-boezem, alwaar een kleyn Eylandt was, met veel Afrikaanſche Mooren bewoont: Als deze zulke vreemde Menſchen zagen, vielen zy in hare Booten, vluchteden na 't groote Landt, verlieten Wijven en Kinderen, en haren Koning met twintig Dienaars. De Portugeezen namen dit Eylant in, deden de Vluchtelingen weten datze wederom zouden komen, en met vrede en vrientſchap aldaar blyven woonen. Daar op quamen de Vluchtelingen weder, vereerende den Kapiteyn vijftig Koeyen, twintig Bokken, en andere Landtsvruchten. En als hy vernam dat op d'Ooſt-zijde, in de Haven Matatana, Zilver en Speceryen te vinden was, wou hy met zijne Schepen derwaarts gaan. Maar daar raakte een Schip, door de ſtorm, op een Klip, 't welk verging; daar op ging hy, zonder verder onderzoek, weder naar Moſambique. In den zelven ſtorm quam een ander Schip van 't gezelſchap af, en liep by Zuyden in de Haven Matatana, om aldaar verſch Water in te nemen. De Inwoonders aldaar zijn terſtont met een Boot aan 't Schip gekomen, met vriendelijke gebaerden, en hebben de vruchten van haar Landt tot een ſchenkagie gebracht. De Kapiteyn nam daar een gunſtig hert der Swarten uyt; waar op den Schipper, in veel Talen ervaren zijnde, by hen in de boot trat, om te zien of hy vrientſchap met haar maken kon, en eenige bepraten dat zy op 't Schip quamen. Zoo haaſt de Schipper in de Boot der Swarten gekomen was, haaſtede zy met hem na het Landt. De Kapiteyn, hier uyt quaat vermoeden nemende, liet terſtont zijn Sloep, of groote Boot uytzetten, gaande daar met vier-en-twintig Perſoonen, en eenige Stukken, in, volgende de Swarten: Maar eer hy gereet was, waren zy hem uyt 'et gezicht. Als nu de Kapiteyn 't Lant genaakte, quamen de Swarten met den Schipper weder aan Strant; Den Schipper wenkte de Kapiteyn toe dat hy geen vyantſchap toonen zou, want het waren vroome goethertige Menſchen, de welke hem, met een grooten hoop Volks, by haren Koning gebracht hadden, van welk hy vriendelijk had ontfangen geweeſt, en met Zilvere Hals- en Arm-banden begiftigt, en deed den Kapiteyn bidden dat hy ook by den Koning gaan zoude; want hy zou van hem verkrygen dat hy begeerde. Daar op ging den Kapiteyn aan Lant, by de welk den Koning terſtont quam, hem vriendelijk ontfangende; en op dat hy hem van zijnen goeden wil verzekerde, deed hy terſtont een koſtelijke Maaltijdt, op 's Lants manier, toeſtellen, alwaar de beſte Vruchten van 't Landt by-gezet wierden. Hy bood den Kapiteyn alle vrientſchap aan.

Als 't nu avont begon te worden, en de Kapiteyn weder na 't Schip wilde, ontſtond 'er een ſchrikkelijken ſtorm en onweer, dat de golven hoog tegens den Oever aanſloegen, en 't Scheeps-volk niet van Landt komen kon. Zulken onweer duurde vier geheele dagen. Als die in 't Schip ('t welk omtrent een mijl van Strant lagh) zagen dat 'er niemant in zo langen tijdt van Lant quam, meynden zy dat den Kapiteyn, om 't vaſt-houden des Schippers, met de Swarten moſt ſlaags geweeſt hebben, en datze daar altemaal gebleven waren; waarom zy, zonder verder te verzoeken, van daar naar Moſambique voeren. Het volk, welk op 't Eylandt gebleven was, voeren met haar Boot, na 't ſtillen des onweers, wegh en weder langs 't Eylandt om haar Schip te zoeken: Als zy 't zelve niet vonden, keerden zy weder tot den Koning. Den zelven ontfing haar weder vriendelijk, en deed haar alles goets: Maar den Kapiteyn, ziende dat hy in zulken Wildernis, by ongewoone Spijs, leven moſt, en geen kans om wegh te

komen zagh, heeft zich niet willen laten trooſten, en is van hertzeer geſtorven; van gelijken ook noch acht andere Perſoonen met hem. De andere wouden niet langer op 't Eylant blyven; maar gingen in de Boot, en begaven haar, op Gods genade, met de zelve in Zee, om te bezoeken, of God haar 't geluk geven wou, dat zy door de wilde Zee zo verren wegh konden varen. Zy vonden, tot alle geluk, onderweegs een Schip, daar de Kapiteyn *Lucas Fonſeca* van genoemt was, die haar innam, en voorts na Afrika in Moſambique voerde. Dus verre *Oroſius.*

De Hollanders hebben 't Eylandt van Madagaſcar in den jare 1595, den 10 Marty, eerſt gevonden, en zijn in deze *Auguſtijns*-baay ingeloopen, veel Zieken aan Landt gebracht en verquikt, ook veel Dooden op een Eylandt, niet verre van daar leggende, begraven, als boven verhaalt is. Zy hebben op 't eerſt veel ſchermutzels met haar gehad, en zijn veel Swarten doorſchoten door haar dom aanvallen, eer zy wiſten wat kracht de Roers en Musketten hadden. Maar daar na zijnze, door 't bezoeken der Europiſche Schepen, vriendelijker en bequamer geworden, en hebben den Koop-handel toegelaten.

Twintigste Capittel.

Optocht van 't Eylandt *Madagaſcar*, en verder Scheep-vaart tot aan *Cabo de Bona Eſperanſa.*

Als nu de Winter-maanden in 't Zuyder-deel des Werrelts wegh waren, begaven wy ons tot een verder Reys, en kochten den 19 Auguſti van den Koning Maſſar, item van onze Nabueren Andropelo en Schitongo, noch vijf-en-twintig Oſſen, Schapen en Bokken over de hondert ſtuks. Wy hadden den gheelen tijt, welk wy aan Lant waren, hondert en vijftig ſtuks Rund-vee gekocht.

Den 20 Auguſti brachten wy onze Tenten, en ander gereedſchap, benevens 16 Oxhoofden gezouten Vleeſch, en eenige andere levendige Dieren, te ſcheep, om dat wy op 30 verren Reys geen gebrek van vers Vleeſch hebben zouden.

Den 21 dito zetten wy, in Gods naam, onze zeylen weder op, uyt d'Auguſtijns Baay varende, en verlieten 't Eylandt Madagaſcar.

Wy liepen uyt met een goeden Zuyd-weſten windt, welk tamelijk wakkerde als wy een weynig in Zee quamen, en duurde de geheele nacht. Dewijl wy ſnel voortgingen, verlooren wy, tegens den avont, 't Eylandt Madagaſcar uyt 't et gezicht.

Den 22 dito vroeg kregen wy de Maſon Noord-ooſt, 't welk ons wonderbaar, en met groote blijdſchap, voorquam, om dat wy de zelve zo vroeg zouden genieten. Wy hielden met den zelvigen wint onzen kours Weſt-Zuyd-Weſt.

Den 23 dezes was de wint recht Ooſt, wy gingen Weſt-Zuyd-weſt voor wint, en ook wat Zuydelijker, om hier na Cabo de Bona Eſperanſa zo veel te beter voorby te gaan; want wy geen vermaak hadden om de zelve weder te genaken.

Den 24 en 25 dito was de wint wat zacht. Maar den 26 dito ſterk Noorden by Ooſt, 't welk onzen kours wel vorderde. Wy bevonden op den middag aan der Zonnen hoogte, dat wy onder den 27 graad 37 min. waren. Den 28 dezes op 29 graden en 12 minuten.

Den

Den 29 dito hadden wy een harden Zuyd-oost Zuyd-oosten wint/gaande daar mede Zuyd-west. Wy hadden verscheyden-maal schielijke stormen en regen/ welk doch terstont over gingen/en met warme Zonneschijn verwisselt wierden. Dan quam de storm weder/ gelijk de Tornades plegen te doen/'t was recht Aprilis-weder; wy zagen eenige honderden Pisce Porcos rondom ons Schip speelen/ springende uyt 'et water gelijk Bokken/ 't welk vermaaklijk om te zien was. Hier hadden wy de hoogte van 31 graden 15 min. Tegens den navolgenden morgen wakkerde de wint/ zo dat wy geweldig voort-dreven; want het was een rechte vliegende storm. Wy bevonden ons/ den laatsten Augusti/onder den 33 graad en 34 minuten.

Den 1 September/op Zondag/hadden wy een sterken Noorden wint/waarom wy weynig zeyls voerden/en gingen in een etmaal evenwel 50 legues.

Den 2 dito wierd de windt Noord-west/ en maakte dat wy op dezen dagh niet over de 30 legues voort-quamen.

Den 3 dito was het gantsch kalmig en stil weder/ wy slachtten een Madagascarische Koe/ welk drie Kalvers in 't lijf had/ als ook een Geyt met vier Jongen. Dit is in Madagascar, van wegen de vruchtbaarheyt en vettigheyt des Landts/ zeer gemeen/ waarom zy zo veel Vees en Herders hebben.

Op den avont zagen wy hier en daar in de Zee groote vuur-vlammen; maar wy konden niet weten of het Visschen waren/ die d'Engelschen Blubers noemen/ of Corpos Santos, dat zijn Dwaal-lichten. De Corpos Santos, gelijk de Portugeezen de zelve noemen/ werden dikwijls in 't Schip gezien/ en gaan boven op de masten en zeylen zitten/ voorzeggende storm en onweer.

Den 4 dito wierd het weder geheel stil. Wy zagen veel kleyne Water-vogels om ons. Dezen nacht/ omtrent te 10 uren/ kregen wy een goeden/ maar zachten Noord-westen windt/ wy gingen West-Zuyd-W. op den volgenden dagh wakkerde de wint/ wy gingen met den zelven alle uur 2 mijlen.

Den 6 dito leyden wy in een sterken West-Noord-Westen storm by/ 't Schip viel zeer van Zuyd-Zuyd-West. Den storm wierd zo hevig/ dat op den na-middag onze groote mast of schover-zeyl aan stukken scheurde. Wy hadden groote moeyten eer wy het van de Ree kregen/ en een ander weder daar aan brachten. Zulken storm duurde den geheelen nacht door/ waar door ons Schip lek wierd/ en veel waters na hem trok/ zo dat wy/ om 't Schip boven water te behouden/ alle uren viermaal pompen mosten. Wy quamen op den zelven dagh onder den 35 graad.

Den 7 dito hield de windt van zijn woeden wat op; wy brachten onze zeylen weder by/ en gingen West-Noord-West; de zeer sware golven zetten ons zeer uyt onzen kours naar 't Landt toe/ 't welk na onze reekening omtrent de 40 legues van ons was/ wy meenden 130 legues van Cabo de Bona Esperansa te zijn.

Den 8 dito quam de wint sterk uyt den Zuyden/ welk ons verscheyden reyzen regen aanbracht. Wy gingen alle uur 8 of 9 Nattes. Zulk weder en vaart continueerde ook den 9 dezes.

Den 10 dito hadden wy zachten wint; maar quamen doch daar mede in vieren-twintig uren 44 legues voort. Wy zagen op den zelven morgen eenige Mangos Galludos, waar uyt wy merkten dat wy niet verre van Cabo de Aguilhas waren.

Den 11 dito gingen wy met een goeden Oosten wint voort/ werpende tegens

den avont het loot / vonden wy zant-gront op 120 vadem / waar by wy verzekert waren dat wy niet verre van Cabo Aguilhas gingen.

Den 12 dezes laveerden wy met contrarien windt van Lant af/en ten Noord-Noord-Weſt en Zuyd-Zuyd-Weſt; maar kregen 't Lant niet in 't gezicht. Op den na-middag gingen wy weder onzen rechten kours Weſt-Noord-Weſt met Zuyd-weſte wint. Wy vonden / by 't werpen van 't loot/ geelachtige zant-gront op 190 vadem.

Den 13 dezes gingen wy/ met Zuyd-ooſte windt/ onzen kours Weſt-Noord-Weſt 50 Legues. Des morgens/onder de Predikatie/dreef een groote Walviſch voorby ons / wy waren onder den 35 graad / daarom reekenden wy recht over Cabo de Bona Eſperanſa te wezen / om dat de Walviſſchen in deze ſtreek haar gemeenlijk vertoonen.

Den 14 September obſerveerden wy/ by den opgang der Zonnen/ de declinatie van den Magneet / en bevonden de zelve op 4 graden 50 minuten Ooſt / waar uyt wy vernamen / dat wy Cabo de Bona Eſperanſa alreedts voorby waren. Alzo ging deze tweede Vaart gelukkiger / als de eerſte/ omtrent deze ſtreek.

Een-en-twintigste Capittel.

De Scheepvaart van *Cabo de Bona Eſperanſa*, tot 'et Eylandt van *S. Helena*, en 't bericht des zelfs.

Als wy den 15 September 4 graden voorby de Caap waren / kregen wy den windt zo ſterk achter ons / dat / zo hy alzo van vooren gekomen was/ wy meerder moeyten gehad zouden hebben / als eertijdts in de grootſte ſtorm by de Caap. Wy bevonden d'afwijking des Naalds op 1 graad 50 minuten Ooſt. Tegenwoordig is d'afwijking des Naalds by de Caap 4 graden; voor eenige jaren zou de zelve minder geweeſt zijn. En zo haaſt men de Caap voorby is / is de verandering van 't Kompas/ tot aan Engelandt/ altijdt Ooſt; want de Magneet-naald trekt naar 't Gebergte / alwaar zijns gelijk / of zonder twijffel yzere Berg-werken leggen. Maar zulke declinatie is aan de Weſt-zijde nimmermeer boven 8 graden.

Den 16 dito hadden wy den windt tegen uyt den Weſten / maar niet heel ſterk; wy reekenden op 32 graden. Den volgenden dagh gingen wy noch met Weſten windt den kours Noord-Noord-Ooſt 24 Legues. Op die nacht kregen wy regen met Zuyd-weſten windt/ en gingen 40 Legues Noord-weſt/ hebbende 29 graden 16 min. latitud.

Den 19 dito met goeden Zuyd-zuyd-Weſten wind 46 Legues/ Noord-weſt 28 graden Latitud.
Den 20 dito Zuyd-ooſt 34 Leg. Noord-weſt.
Den 21 dito Zuyd-ooſt 28 Leg. Noord-weſt.
Den 22 dito Zuyd-ooſt 20 Leg. Noord-weſt.
Den 23 dito Zuyd-ooſt 24 Leg. Noord-weſt Zuyd-weſt.
Den 24 dito Zuyd-ooſt 30 Leg. Noord-weſt Zuyd-weſt.
Den 25 dito kalmig ſtil weder/ wy quamen nauwelijks voort.
Den 26 met een zacht windeken Zuyd-ooſt Zuyd-ooſt 20 Leg. Noord-weſt Zuyd-weſt.

Den 27 dito Oost / Zuyden en Noorden 36 Leg. Noord-west Zuyd-west/ 21 grad. latitud.
Den 28 dito Noord-oost 46 Leg. Noord-west Zuyd-west/ 20 grad. latitud.
Den 29 dito Oost-Noord-Oost 20 Leg. Noord-west Zuyd-west.
Den 30 dito Zuyd-oost 25 Leg. Noord-west.
Den 1 October Zuyd-oost 25 Leg. Noord-west 17 grad. latitud.
Den 2 dito Zuyd-oost 25 Leg. Noord-west 16 grad. 16 min.
Den 3 dito Zuyd-oost 28 Leg. Noord-west / wy zagen S. Helena.
Den 4 dito Zuyd-oost 20 Leg. West.
Den 5 dito Zuyd-oost 16 Leg. West.
Den 6 dito Zuyd-oost 15 Leg. tot 't Eylandt S. Helena.

Van 't Eylandt *S. Helena.*

Het Eylant S. Helena legt onder den 16 graad. 12 minuten van den Æquator, hebbende zeer hooge Rotzen / welk tot in de Wolken gaan / zo datze van verre lichtelijk konnen gezien worden; 't zelve wordt 550 mijlen van Cabo de Bona Esperansa gereekent / en is 6 Duytsche mijlen in den omgang. De Bergen zijn aldermeest met Bosschen en Boomen bedekt / daar valt ook Ebben- en Pok-hout; maar wordt van niemant bewoont. Men zegt dat de Portugeezen d'eerste zijn die dit Eylandt opgezocht / en 't zelve den naam van S. Helena gegeven hebben. En alsze zagen dat hier zeer gezonde Lucht / en een schoon vet Aardrijk was / hebben zy daar verscheyden Zaden van Keuken-gewassen / en andere welruykende Kruyden gezaayt / ook hier en daar Kernen van Boom-vruchten gesteken / welk gewasschen zijn / en zich voort verspreyt hebben / dat 'er nu genoeg is tot verversching. Men vindt ook alhier veel Citroenen/ Oranje-appelen/ Granaten en Vijge-boomen / welk 't gehele jaar door veel heerlijke Vruchten geven; waarom de Boomen nimmermeer zonder Vruchten gevonden worden / 't zy op wat tijdt de Schepen daar aan-komen.

Dit Eylandt is vol van alderhande Wild / Dieren en Vogels / inzonderheyt zijn hier veel Kor-hoenders en Fasanten / Duyven en Pauwen / en een ontelbare menigte van Meeuwen/ welk op de Klippen nestelen.

Van 't Gebergte loopen drie voorname Beeken / welk klaar en gezont Water geven. In de zelve / en rontom 't Eylandt/ zijn veel en goede Visschen van alderley soort. Daar werden ook groote Water-slangen gevangen / welk de Hollanders eten. Aan de Klippen worden ook Oesters en Mosselen/ van goeden smaak/ met groote menigte gevonden. Dit is zulken gezonden Contrey / dat de zieke Zee-luyden / alhier aangezet zijnde / in korten tijdt weder genezen / en tot hare voorige krachten komen.

Eduard Lopez, een Portugees, geeft in de Beschryving van 't Koningrijk Congo, 't welk *Augustinus Cassiodorus* verduytst, 't eygen, en noch verder bescheyt van dit Eylandt *Helena*, daar de *Hollanders* in haar tweede en vijftiende Scheepvaart mede over-een stemmen; en zegt *Lopez*, dat het een wonder van de natuur is, dat dit Eylandt zich zo uyt de diepte des Zees verheft, dewijl 't zelve zo verre van 't vaste Landt afgelegen is: Want 't legt 550 mijlen van Cabo de Bona Esperansa, 350 van Angola, en 510 mijlen van Brasil. Het zelve Eylandt wordt *S. Helena* genoemt, na de Moeder van den Keyzer *Constantinus Magnus*, dewijl de Portugeezen 't zelve op haren doop-dagh eerst gezien hebben.

De Portugeezen hebben ook aldaar aan Strant een Kapel gebouwt, daar een Altaar en Mis-gewaad in te vinden is, daar mede de voorby-reyzende Catholifche hare Godsdienft en Miffe verrichten konnen, wanneer zy daar aan Landt komen. Ook is daar een Huysken by daar de Kranken zo lang in blyven, tot dat daar weder andere Schepen aankomen die haar mede nemen. Daar zouden ook wel Portugeezen heenen gaan die gezont zijn, om aldaar, gelijk een Pelgrim, in zulken woeftijne te leven, daar alle fchoone en heerlijke vruchten in waffen. Het Aardrijk is roodachtig en vet. In de dalen zijn veel Bokken en Varkens, welk de Portugeezen daar op 't eerft zouden gebracht hebben, gelijk de meyning is. De Vifch is daar in zulken overvloet, dat men met den Hangel in een half vierendeel uurs een grooten hoop kan vangen: 't Gevogelte is zo tam dat het met de handt kan gegrepen worden. Daar zijn ook Wijngaarden, welk aldaar van de Portugeezen geplant zijn. Daar wort ook goet Zout gevonden, 't welk zeer bequaam is om de Bokken, Verkens, en Viffchen, die alhier gevonden worden, mede te zouten. In fumma, dit Eylandt *S. Helena* is, van wegen den overvloet aller dingen, gelijk een Aardfch Paradijs te reekenen. De Zee-varende Luyden konnen alhier rijkelijk haar bekomft krijgen, wanneer zy gebrek van verfch Water en Spijs hebben: Daarom is de vertooning van dit Eylandt haar een grooten trooft.

De Hollanders hebben een manier, gelijk te voren van Cabo de Bona Efperanfa verhaalt is, dat zy ook hier Brieven op zekere plaatfen leggen, waar in zy de volgende Schepen hare gelegentheyt en doen van de geheele Vaart befchreven laten, gelijk in de veertiende Hollantfche Scheepvaart verhaalt wort; Ook worden aldaar, namelijk aan de ftrant van 't Eylandt, twee Brieven van een inhoud gelaten, als namelijk, dat den Admiraal, *Pieter Willemfz. Verhoeven*, den 15 May aldaar met zijn geheele Vloot aangekomen was, en na dat hy volkomen ververfching ingenomen had, den 2 July van daar gefcheyden was om zijne Reys te vervolgen, waar van den eenen Brief met loot bekleet was, en anderhalf voet van de Kerk begraven, en den anderen in een hol Blok in de Kerk opgehangen was.

Twee-en-twintigste Capittel.

De Scheepvaart van 't Eylant *S. Helena*, tot *d' Azores* Eylanden.

Den 9 October gingen wy met een zeer zachten Zuyd-ooften wint 15 leg. West ten Zuyden/ hebbende 16 grad. en 11 minut.

Den 10 dezes met Zuyd-ooft 8 legues West ten Zuyden/ en was heet en kalmachtig.

Den 11 met O. wint 21 leg. W.

Den 12 met O. wint 21 leg. N. W. ten N.

Den 13 met N. O. wint 25 leg. N. W. ten N. wy hadden 14 graden 25 min.

Den 14 met N. O. wint 22 leg. N. W. ten N.

Den 15 - - - - 44 leg. N. W. ten N.

Den 16 met Z. O. wint 46 leg. wy hadden de Zon in onzen Zenith of Toppunt/ wy konden daarom geen obfervatie hebben/ 't was zeer heet weder.

Den 17 met Zuyd-ooste windt 40 legues/ met regen/ en fomwylen Zonnefchyn.

Den

Den 18 met Z.O. wint 42 leg. wy hadden 5 graden/ en zagen veel millioenen vliegende Visschen / ook groote Zee-meeuwen / gelijkende Mangos Galludes. Deze dagen hadden wy warm weder.

Den 19 met Z.O. wint 40 leg. 3 grad. 16 min.

Den 20 met Z.O. wint 40 leg. 1 grad. 18. min.

Den 21 met Z.O. wint 35 leg. wy zijn wederom door de Æquinoctiaal-linie gepasseert / komende wederom benoorden de Linie.

Den 22 met Z. O. windt 33 leg. en hadden 1 graad 35 minuten Noordelijker breette / 't was lustig weder.

Den 23 met S.O. wint 26 leg. 3 grad. 1 min. wy hadden zeer heet weder.

Den 24 met S. O. wint 22 leg. den geheelen dagh was 'er veel blixem en regen/ continuerende ook de halve nacht.

Den 25 met S. O. windt 32 leg. wy gingen Noord-West ten Noorden / en 't was vuyl regenachtig weder; maar quam met buyen/gelijk de Tornades plegen. Men heeft dit quaat weder altijdt als men na by de Guinesche Kust komt / daar wy ons 150 leg. van reekenden te wezen. Deze Kust is zeer Gout-rijk; want men haalt 't zelve uyt 'et Water / uyt Landt en Sant / en ook uyt de Gebergten. Daar plegen jaarlijks Portugeezen, Hollanders en Françoyzen heenen te varen/ welk aldaar hare Kasteelen en Bezetting hebben. Wanneer een Koning in 't zelve Landt sterft / moeten ook veel anderen mede sterven / en met hare Koppen des Konings Begraaffenis vercieren; want de zelve worden rontom 't Graf gesteken.

Den 26 dito met S. O. windt 25 leg. en hadden 7 graden / ook noch groote hitte/hoewel de Æquinoctiaal-linie alreets achter ons was/en de Zon 10 graden van ons geloopen was. Maar de oorzaak der hitte was deze / om dat de Zon 't Noorder-deel des Firmaments eerst verlaten had / en over de Æquinoctiaal-linie gepasseert was / most het aan 't Noorder-deel warmer zijn als aan 't Zuyder-deel/ om dat de Zon de Lucht daar noch niet kon verwarmt hebben.

Den 27 dito liep de wint om / en wierd Noorden ten Oosten; wy hielden onzen kours Noord-oost 13 legues/ hebbende 7 grad. 50. minuten. Wy oordeelden uyt zekere oorzaken dat wy een generalen windt hadden / te weten Noord-oost / wy verlooren ook 't quaat en regenachtig weder / om dat wy van de Guinesche Kust af-gingen.

Den 28 dito kregen wy den vasten generalen wint Noord-oost/ gaande daar mede Noordwest ten Noorden 30 legues. Deze windt brengt een vaste vaart tot op 20 of 30 graden: Dan heeft men wederom sterke en variabele winden te verwachten.

Den 29 met N. O. wint 31 leg. N. W. ten N. 10 graden.

Den 30 dito met N.O. wint 28 leg. N.W. ten N. 11 grad. 13 minut. latitud.

Den 31 met N. O. windt 23 leg. 't was regenachtig weder.

Den 1 November met N. O. ten N. 26 leg.

Den 2 met N. O. wint 24 leg. gaande N. W. ten N.

Den 3 met N. O. wint 19 leg. gingen N. N. W. 14 grad. 40 min. latitud.

Den 4 met N. O. ten N. 24 leg. N. N. W. 26 grad. 1 min. latitud.

Den 5 met Noord-oost 31 legues/ 17 grad. 27 min.

Den 6 met Noord-oost 34 legues/ 19 grad. 20 min.

Den 7 met N. O. wint 36 leg.

Het is de Mason niet dat deze windt alhier zo vast blijft; maar waayt 't ge-

heele jaar door aan deze Contrey N. O. en brengt de Schepen gemakkelijk tot den Noorder Tropicus.

Den 8 November hadden wy O. N. O. gaande daar mede 32 leg. en kregen 22 grad. 35 min. Daar dreven veel Circas voorby ons heenen / 't welk groote hopen groene Struyken zijn / wassende in West-Indien aan de Klippen / en komen eenige hondert mijlen ver gedreven. De zelvige loopen somtijds aan deze Streek / en byzonder een weynig na 't Westen / zo dik te zamen / dat het schijnt of het grote Wey-landen waren.

Den 9 dito met Oost-Noord-ooste windt 33 leg. Noorden 24 graden 30 minuten.

Den 10 met Oost-Noord-ooste windt 25 leg. Noord-Noord-West. 25 graden 40 minuten.

Den 11 O. Z. O. terstont Z. en hier na W. ten N. 8 leg. N. ten W. hadden daar op 6 uren kalmig weder 26 grad. 40 min. Wy vingen huyden een jonge Haay, gelijk in Indien plegen gevangen te worden; maar de zelve plegen in dit Gewest niet veel gezien te worden.

Den 12 dito met Noord-ooste windt 21 leg. Noord-west.

Den 13 met Noord-oost ten Noorden 21 leg. Noord-west ten Westen.

Den 14 met sterken Noord-Noord-ooste windt 22 legues Noord-west ten Westen.

Den 15 met Noord-ooste windt 20 legues Noord-west 27 graden 30 minuten.

Den 16 en 17 met Noord-oost / dagelijks 16 legues.

Den 18 met Zuyd-ooste windt 21 legues Noorden ten Westen 27 graden 30 minuten.

Den 19 met Zuyd-Zuyd-west 37 leg. Noorden ten Oosten; wy hadden gedurig regen.

Den 20 en 21 met een sterke Noord-weste windt 12 en 22 legues Noorden ten Oosten.

Den 22 met West-Zuyd-weste windt 43 legues Noord-Noord-oost 35 graden 20 minuten.

Den 23 en 24 met Zuyd-weste windt 34 en 35 leg. Noord-oost ten Oosten.

Den 25 met Noord-weste windt 33 legues Oost ten Noorden 38 graden 39 minuten.

Den 26 met stilte en kalmte; maar wy quamen noch 13 leg. voort.

Den 27 met Oost-Noord-ooste windt 12 leg. Oosten ten Noorden 38 graden 48 minuten.

Den 28 met Zuyden ten Oosten 27 leg. Oost ten Zuyden.

Den 29 met Oost-Zuyd-oost 24 leg. Oost ten Zuyden; wy zagen op den middag onder den 39 graad. en 30 minuten twee van de Wester Eylanden / daar van 't een Flores genaamt was.

Deze Eylanden zijn zeven in 't getal / en elk heeft een byzondere naam / als Tercera, Gratiosa, Pico, S. Michael, S. Maria, S. George en Fayl. De Portugeezen, welk deze Eylanden eerst opgezocht hebben / hebbenze altemaal te gelijk den naam van Azores, dat is van de Sperwers / gegeven / om datze aldaar veel Sperwers gevonden hebben. Tercera is 't grootste op 't Eylant / hebbende 12 mijlen in zijnen omgang / en zeer hooge Rotzen; (maar op 't Eylant Pico is noch een hooge Rotz / welk door de Wolken heen steekt.) De Hoofstadt op dit Eylandt is

is Angra genoemt/ op 't Spaansch een Mondt / misschien van d'invaart of Haven/ welk daar aan gebonden wort. De twee tegens-malkander-overleggende / en in Zee gaande Lippen/ hebben twee Kasteelen/ welk de Haven te gelijk maken en sluyten. Op de zelve leggen ook twee hooge rotsachtige Bergen/op welk men Wacht houden / en op d'aankomende Schepen kan letten / gelijk de Portugeezen gedaan zouden hebben.

Dit Tercera, gelijk ook d'andere Eylanden/ zijn geheel vruchtbaar/en hebben byzonder goeden Akkerbouw / en veel Tuyn-vruchten / goet Vee/ en groote Ossen / alderhande soort van Visch / ook eenig Gevogelte. De Ceder-boomen zijn daar ook zo menigvuldig / dat men daar gemeene Vaten van maakt. Het geschiet dikwyls dat 'er schrikkelijke stormen en Aardbevingen ontstaan / waar door veel Schepen en Huyzen ondergaan. De Portugeezen hebben de zelve Eylanden tegenwoordig meest in; maar de bezettingen in de Kasteelen zijn Spanjaarts.

In deze Landen wassen veel Persikken, en een Gewas 't welk als Myredik in d'Aard' wortelt, en *Batates* genoemt wordt, daar d'Inwoonders grote neering van hebben: het is in de Eylanden, om de grote menigte, weynig geacht; maar in Portugaal hoog. Daar is ook een Akker-vrucht, welk gezaayt wordt gelijk ander Kooren, zijnde zo groot als een Erret; maar wat lankachtig, zijnde van smaak gelijk Peper-nooten, en wordt *Iunsa* genoemt. Het wordt daar zo veel vergadert datze de Varkens daar mede mesten. De Ossen zijn van ongewoone groote, en heeft elk zijnen naam, gelijk de Menschen, alwaar 't dat 'er duyzent by malkander op een Lant waren. Haar grootste hanteering is met een Gewas, welk *Pastel* genoemt wordt, 't welk de Verwers zeer dienstig is, en in andere Landen vervoert wort. Aan de Steenrotzen werden Wijngaarden geplant, die wel wassen; maar geen goeden Drank geven, zo dat de Portugeezen daar den zeer kostelijken Kanary-wijn meest gebruyken.

Het Koorn, 't welk aldaar wast, zou maar een jaar dueren konnen: wanneer 't ouder wordt deugt het niet. Men moet 't zelve op 't eerst vier of vijf maanden in kuylen onder d'Aarde leggen, daar 't zeer versch in blijft; hier na blijft het noch een half jaar goet boven d'Aarde, zo dat het gebruykt kan worden.

Twee mijlen van *Angra* is een Put, in welke 't hout in harde steenen verandert wordt. De Winden zijn daar zo hevig en zoutachtig, datze steen en yzer verteeren. Dit wordt meest van 't Eylandt *Tercera* geschreven. In 't Eylandt *S. Michiel* is in 't jaar 1591 een zeer groote en schrikkelijke Aardbeving geweest, welk van den 26 Iuly tot den 12 Augusti duurde, zo dat 'er niemant in de huyzen kon dueren; maar zo lang in 't Velt mosten blijven. De andere byleggende Eylanden zijn ook zeer vruchtbaar, van de Portugeezen bewoont, en de Kasteelen van de Spanjaarts bezet.

Maar dat *van Mandelslo* 't Eylant *Flores* mede onder de zeven *Azores*-Eylanden reekent, welk, benevens 't Eylandt *Corvo*, van de Portugeezen en Hollanders afgezondert worden, en meer naar 't Westen leggen, komt daar van, om datze alle onder der Portugeezen en Spanjaarts heerschappy zijn, en alzo van eenige mede onder de *Azores* Eylanden gereekent worden.

Drie-en-twintigste Capittel.

De Scheep-vaart van de Wester Eylanden tot in *Engelandt*.

Wy zetten onzen kours by deze Eylanden / met een wakkeren Zuyden wint / Noord-oost / voort / en lieten de zelve Oost van ons leggen.

Den 30 dito Suyd-Suyd-oost 31 legues / Noord-oost 40 graden 30 minuten.

Den 1 December met Suyd-Suyd-oost 37 leg. Noord-Oost ten Oosten.

Den 2 dito Suyd-Suyd-west 34 legues / Noord-oost ten Oosten 42 graden 10 minuten.

Den 3 met Suyd-Suyd-west 34 leg. Oost ten Noorden.

Den 4 met Noord-west 27 legues Noord-oost ten Oosten.

Den 5 met sterken Zuyd-westen windt 34 leg. Noord-oost ten Oosten.

Huyden was het elf volle maanden dat wy op den Oceaan gedreven hebben; want den 5 January gingen wy van Suratta t'zeyl.

Den 6 December continueerde den Zuyd-westen wint met een sterken storm / en dewijl wy voor-windt gingen / maakten wy 51 legues / en hadden 46 graden en 26 min. Van de Wester-eylanden / tot in Engelant, waayt de wint 't geheele jaar door gemeenlijk Westlijk / daar van nu Zuyden / nu Noorden / onder gemengt wordt.

Den 7 dito met sterken Noord-westen wint 39 legues Noord-oost ten Oosten.

Den 8 met sterken Suyd-westen wint 47 leg. Noord-oost ten Oosten.

Den 9 met Zuyd-Zuyd-ooste windt 38 legues Noord-oost ten Oosten 49 graden 13 minuten.

Het was huyden zeer kout; wy hadden droeg op 68 vadem gront / en wit zant. Tegens den avont wierpen wy 't loot weder uyt / en vonden 53 vadem met geelachtigen gront. Wy hadden dezen geheelen nacht een sterken contrarien wint en storm uyt den Noord-oosten.

Den 10 dito / op den middag / liep den windt wederom ten N. W. en hadden 22 legues gezeylt.

Den 11 December zagen wy twee Engelsche Schepen / en terstont daar na den Lesert, den uyttersten hoek van Engelandt, waar over wy ons hertelijk verheugden / dat wy 't lang-gewenschte Lant eens in 't gezicht kregen: En dewijl ons de wint niet wel diende / leyden wy af en toe / en quamen in een etmaal 26 leg. voort.

Den 12 dito hadden wy ook geheele contrarie wint / wy dreven af en toe met verwachting van een beter wint; wy zagen weder een ander Engelsch Schip / 't welk ons voorby ging; want wy konden daar niet by komen.

Den 13 dito met Zuyd-west en Zuyd-Zuyd-weste wint / Oost-Zuyd-Oost en Oost ten Zuyden 64 legues / wy hadden 49 grad. en zetteden onzen kours Oost-Noord-Oost uyt de Zee / in 't Engelsch Kanaal / tusschen Vrankrijk en Engelandt; Dit Kanaal is overal niet boven de 50 vadem diep: Men kan aan d'Engelsche zijde op 40 vadem Landt hebben; maar aan de Fransche zijde is het wat dieper / daar houd het 50 vadems en meer.

Den 14 dito zeylden wy drie Schepen voorby / twee Schotsche, en een Duynkerker,

kerker, en passeerden Plumund en Standen: Wy wierden toegeroepen; maar overmits 't ruysschend' water konden wy niet hooren om de meyning te verstaan.

Den 15 dito gingen wy met goeden wint onzen kours O. N. O. en passeerden 's morgens 't Eylant Wicht, sprekende met drie Hollandtsche West-Indischvaarders/ die ons welkom heeten.

Den 16 dito / omtrent 10 uren voor-middag / zeylden wy 't Kasteel van Dover voorby / en omtrent 12 uren lieten wy 't Anker in Duyns vallen / en zetten ons by des Konings drie Schepen. Alzo hebben wy/met Gods hulp/onze Oost-Indische Scheepvaart voleynd/ welk tot in de twaalfde maant geduurt had.

Vier-en-twintigste Capittel.

Van 't groot perijkel, 't welk ik op mijn geheele Reys niet gehad heb: En van mijn aankomst binnen *Londen.*

Daar lagen by de hondert Schepen op de Reede daar wy ons gezet hadden; maar 't was een ongestuym weder / zo dat wy in twee dagen niet van 't Schip konden komen. Evenwel zond den Admiraal van des Konings Schepen/ Monf. Milord, tot ons/ doende ons welkom heeten met 'et zenden van versch Vleesch en Wijn.

Als de wint op den 19 dezes ging leggen / wierd den Præsident van den Koninglijken Admiraal op zijn Schip te gast genoodigt / en als hy my bad dat ik hem gezelschap houden zou / ging ik mede over: Wy wierden vriendelijk ontfangen/ en Koninklijk getracteert. By zulk vermaak zaten wy over onzen tijdt/ en als wy met de Boot weder na ons Schip voeren / quam 'er een onvoorzienden grooten storm / welk ons voorby ons Schip / en in de Zee dreef; de golven vlogen geduerig in onze Boot / zo dat wy 't water met onze hoeden uytscheppen mosten. Wy hadden op onze Reys veel gevaars van 't leven uytgestaan; maar geen grooter als deze / en/ om zo te zeggen / als in onse Engelschen Moeders schoot. Als wy nu zo omtrent vier uren tusschen wint en golven gearbeyt hadden / en geheel afgemat waren / als ook ons laatste Gebedt gesproken / zagen wy een kleyn Schip in Zee / 't welk alle zijn Ankers / op een na/ in den zelven storm verlooren / en ook met het grootste gevaar in Zee gedreven had / daar wy met groote moeyten aanroepden. Daar was niemant onder ons die daar te luy toe was/ hoewel wy tot de middel toe in 't water zaten; maar ik geloof / had de sterke Wijn / welk wy gedronken hadden / en den geduerigen arbeyt en angst ons niet warm gehouden / dat wy verfroren zouden geweest hebben. Als wy nu op dit Schip quamen / waren wy 't perijkel noch niet ontkomen/ dewijl 't Anker sleepte / en dat na een gevaarlijke streek / daar veel Schepen plegen te vergaan. Deze schrik van de Zee/ koude voeten/ en zoute teuchjes/ quamen niet wel overeen met 'et vermaak/ 't welk wy te vooren op 't Koninklijk Schip genooten hadden; maar bequamen den Præsident en my qualijk / zo dat wy ons daags daar na op den middag/ na 't eyndigen des storms / voor half doodt op ons Schip mosten laten dragen/daar wy als nieuw-geborene weder ontfangen wierden: want alle Schepen / welk ons hadden zien drijven / achteden ons verlooren / en hadden onzen ondergang/ met droefheyt/ beklaagt.

Den 24 dito ontstont 'er weder zo een ongehoorden storm / dat 24 Schepen hare Masten kerven mosten; alwaar wy weder in groot gevaar quamen/ om dat ons twee Oorlogs-schepen op den hals dreven/ waarom wy onzen grooten Mast kerven mosten / en over boort werpen ; zulken Mast wierd op duyzent rijxdaalders geschat.

Den 26 dito wierden wy uyt 't Schip aan Lant gezet / en ik begaf my met den Præsident naar Londen ; wy sliepen den eersten nacht te Gravezant, 't welk een fraye Stadt is / op de Reviere den Teems gelegen / zijnde ook wel gefortificeert. Den tweeden nacht herbergden wy by de Gravinne van Canterberg, Madame Willen : alhier heb ik een overmaten kostelijken Stift-kerk gezien.

Den 28 dito wierden wy van eenige der Ooft-Indifche Compagnie op den Blakwal zeer vriendelijk ontfangen / en met acht Karossen ingehaalt. Ik zagh met zonderlinge lust en verwondering aan met wat gemaniertheyt den Heer Præsident van zijne Liefste / welk hy in zeven jaren niet gezien had / ontfangen wierd. Ik most by mijn lieven Vrient / en grooten goet-doender / den Heer Præsident / in Huys gaan / en aldaar zo lang blijven als ik binnen Londen was.

Den 30 dito wierd ik / benevens den Heer Præsident / van d'Ooft-Indifche Compagnie/ na dat ik de zelve na behooren gedankt had/ te gast genoot / en heerlijk getracteert. Op de navolgende dagen wierden wy van gelijken op voorname plaatsen genoodigt / en met heerlijke tractamenten en Muzijk onthaalt. Onder anderen waren wy den 2. en 3 Jan. by een Heer Kortmehr, den Heer Burgermeester/ te gast/ alwaar wy groote eer ontfingen. Dezen hield/ van wegen zijn Ridderschap/ hem van den Koning vereert / dagelijks een open Vorstelijke Tafel/ en grooten staat.

Vyf-en-twintigste Capittel.

Van de wonderlijke geneezing, welk den Koning van *Engelandt* aan eenige Zieken doet.

Op den H. drie-Koningen-dagh heb ik gezien hoe zijn Kon: Maj. van Engelandt met groote Ceremonien des Konings-zeer genezen heeft. Daar zijn eenige Luyden welk geheel dikke keelen of kroppen hebben ; de zelvige plegen somwijlen van verre te komen/ op dat zy door des Konings aanroering genezen zouden worden / wanneer de Medecijnen haar niet wouden helpen : En deze geneezing / welk zonder Medikamenten geschiet / is een wonder-werk. Den Koning zat in de Zaal / en de Patienten knielden voor hem neder : Den Koning stont op / en roerde elk met beyde zijne handen aan ; ondertusschen knielden drie Bisschoppen nevens den Koning / lezende yetwes uyt de Boeken/ en spraken den zegen over de geneezing.

Men leeft in de Hiftorien dat deze wonderlijke geneezing op 't eerft de Koningen van Vrankrijk alleen uyt een zonderlinge genade Godts gefchonken is. En d'eerfte Koning, welk 't zelve gelukkig gedaan heeft, is *Clodoveus* of *Ludovicus* d'eerfte geweeft, en in d'ordre de vijfde Koning van Vrankrijk. Want als

deze, door bidden en aanstaan van zijn Huysvrouw *Clotildis*, het Heydendom verlaten, zich tot 'et Christendom gekeert, en in den jare 484 van den Aartzbisschop van Reems zich heeft laten Doopen, kreeg hy terstont de genade van God dat hy, door 't bloot aanroeren, de krop van de Menschen genezen heeft; en deze macht is daar na alle Koningen in Vrankrijk, zonder onderscheyt des Geslachts, gelijk als de Kroon, erflijk bygebleven.

Koning *Philippus* de Vierde dezes naams, de Schoone toegenaamt, had zijnen Zoon *Ludowijk*, voor zijn sterven, geleert, hoe hy de krop roeren, en genezen zou; en ook de Geestelijke woorden geleert, welk hy in 't aanraken gebruykte, en had hem voor al tot een Godzalig leven vermaant, 't welk by zulken geneezing hoog van noode was; en dat Gods-lasteraars geen mirakel doen konden. Gelijk hier van te lezen is by *Ioh. Tilius in comment. de rebus Gallicis, lib. 2. fol.* 110.

Wanneer den tegenwoordigen Koning de handt aan den krop van de Patient slaat, zegt hy: *Le Roy te touche, & Dieu te guarit*; dat is, den Koning raakt u; maar Godt geneeft u. Daar wort dan de verleende macht Gods tot zulke geneezing met vele Lof-spreuken geprezen.

Zulke genade is de Koningen van Vrankrijk niet alleen van God verleent; maar *Eduardus* de Eerste, Koning van Engelant, is dit geluk mede deelachtig geworden; en na hem ook andere Koningen. *Forestius* zeyt in 't 3 Boek der Observatien van de Chirurgische geneezing: *De Koningen van Engelandt* (gelijk men zegt) *genezen nu door 't aanraken en eenige Lofzangen, niet zonder Ceremonien te voren gelezen zijnde, de geswellen aan den hals.* *Van Mandelslo* heeft zodanigen werk zelfs by den Koning *Carolus* in Engelant gezien.

Zes-en-twintigste Capittel.

Hoe ik de handen van hare Koninklijke Majesteyten van *Engelant* gekust heb: Item van de voleyndinge der Reys uyt *Engelandt* naar *Holsteyn*.

Als de Koning / na verrichting van de geneezing / weder uyt de Zaal gaan wou / sprak den Graaf Kraffuert (welk my van de groote Heeren in 't Hof meest toegedaan was) tegens hem / den zelven van mijne gelegentheyt vermanende / en bestelde dat ik de handen van den Koning kuste / en met hem te spreken quam. Daags daar na leyde my den zelven Graaf ook by de Koningin / om haar van gelijken de handt te kussen / 't welk ik doe niet alleen dede; maar ook verscheyde malen / wanneer ik op hare Maj: paste / uyt welkers genadige discoursen ik hare byzondere genade tegens my merken konde.

Ik bleef by de drie maanden in Engelant, niet alleen om de gelegentheyt van 't Hof te kennen; maar ook om dat ik na een Wissel uyt Holsteyn wachtede / daar mede ik tegens eenige Luyden schuldige dank erkennen most / en mijnen wegh naar Huys nemen. Ik genoot de geheele tijdt / die ik in Engelandt doorbracht / groote vrientschap en weldaden van de trouhertige Engelschen, zo dat ik op verscheyden plaatsen alderhande playsier en vermaak had / door 't welk ik de uytgestane moeyelijkheyt en gevaar der Reyze eensdeels aan een kant zetten en vergeten kon.

Na dat mijn Wiffel overgekomen was / en ik verstaan had / dat mijnen Genadigsten Heer van Holfteyn genadiglijk begeerde dat ik my op 't spoedigste by hem begeven zou / begaf ik my weder op Reys / en ging door Hollant en Brabant, om de voornaamste Steden te bezichtigen / en daar na weder naar Holfteyn, aan 't Hof van mijn Gen: Vorst en Heer / daar ik uyt-gegaan was op mijn lange Reys / alwaar ik gelukkig aangekomen ben / en van mijn Gen: Heer / 't geheele Hof / en andere goede Vrienden / wel ontfangen.

Den Alderhoogften zy dank voor zijne genadige befchutting en bewaring, welk hy my in mijn gevaarlijke vijf-jarige Reys verleent heeft.

E Y N D E.

t'A M S T E R D A M,

Ter Drukkerye van Tymon Houthaak, op de Nieuwezijds Kolk / in de Vogel Struys. 1658.

